

واژه قورئانییه کان

پوختهی کتیبی

(دلیل الراغب فی تهذیب مفردات الراغب)

پوخته کردنی

د. عمر عبدالعزیز

وه رگی رانی

عبد الجبار قه رده اگی

ز ۲۰۲۰

ک ۱۴۴۱

ناسنامہ ی کتیب

- ناوی کتیب: واژہ قورئانیہ کان ..
- پوختہ کردنی: د. عمر عبد العزیز
- وەرگیڤ: عبد الجبار قەرہ داغی
- پینداچوونہ وەو ھەلە چنیی: د. عمر عبد العزیز
- دیزاینی ناوہوہ: ریکخراوی زانست
- دیزاینی بەرگ: ریبین ھەسەن قەرہ داغی
- تۆبە و سالی چاپ: یەکەم، (۲۰۲۰ ز)
- ئەم کتیبە لە بەرپۆشە بەرایەتی کتیبخانە گشتییە کان، ژمارە سپاردنی (۱۷۹۶) ی سالی (۲۰۱۹ میلادی) پیندراوہ.
- مافی چاپکردنە وە ی پاریزراوہ
- تیلیگرام: (عمر عبد العزیز)، (عبد الجبار قەرہ داغی)، ژ: ت (۰۷۵۰۱۶۲۷۸۵۵)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دیاری و پیشکده شکردن

ئهم ههوله له خوږوردووانه پیشکده شه:

به گیانی باوكم (ماموستا مهلا عهزیزی مهلا بهها)، كه به زمانی و هه موو بونییه وه، له گه ل قورئاندا ژیا. پوژیک نه بوو كوچ له م قورئانه پیروزه بکات، سه ره پای ئال و گوږه کانی زه مان و چه ره سه رییه سه رده مه کانی ژیانی. ئه و منی فییری قورئانی پیروژ کرد، له چوار سالیمه وه تا گه وره بوون، قورئانی لا خوشه ویست کردم. به ئاکارو ره فتاری به رزی، رینمای کردم بو لای ئاکاره کانی هه لگرانی په یامی قورئان، دۆستانی قورئانیسی لا خوشه ویست کردم.

هه روه ها به گیانی عه للامه ی هاوړیم، موجه هییدی کوردستان، کاک ناصری سوبحانی، كه ئه م کتیبه ی (مفردات)ی (راغب ئه صفه هانی) ئاسۆکانی به رووی تیگه یشتنی قورئاندا بو کرده وه، بویه سالی (۱۹۸۷ز) دهستی دایه کورکردنه وه ی و تا سه ره تایی پیتی (ج) گه یشت، به لام ئه جهل مؤله تی نه دا پروژه که ی ته واو بکات، بویه سالی (۱۹۹۷ز) به نده دهستم دایه هینانه دی خولیاو چه زه که ی ئه وو ته واوی کتیبه که م کورت و پوخت کرده وه.

هیوادارم خوای گه وره بی وینه، ئه و هه ولانه یان بخاته ناو تۆماری کرده وه چاکه کانیاو ئه م کاره ی به نده ش به ره که تدار بکات.

عمر عبد العزیز

سلیمانی

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ
الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا﴾ الإسراء/ ٩

پیش‌ه‌کی د. عمر عبد العزیز

الحمد لله رب العالمین، الرحمن الرحیم، مالک یوم الدین. وصلّ اللهم وبارک علی عبدک ورسولک محمد، وعلی آله، ومن تبعهم بإحسان إلى یوم الدین.

به راستی کومه لیکلی زور له زانایان و لیکۆله رانی کۆن و نوێ، خوویان گرتوو به توێژینه وهی ته فسیر و زانسته کانیه وه. هه یانبوو هه گرنگی داوه به لایه نی حوکمه کان له قورئاندا، هه یانبوو هه گرنگی داوه به به لاغته و په وانبێژیه که ی، هه شیانبووه شروقه ی لایه نی زمانه وانیه کردوو هه وه لۆ داوه راقه و ته فسیری (مفردات) و واژه و زاراو هه وشه کانی قورئان بکات، یان خویندنه وه ی جیاوازییه زمانه وانیه کان له قورئاندا، که ئه وه ش له ناوازه ترینی ئه و شتانه یه که به لگه ی پی بهینرێته وه له سه ر ئیعجازی به یانی له قورئانی پیروژدا.

له کتیبه ده گمه نه کانیش له م بواره دا - بواری ماناکردنی وشه و واژه قورئانییه کان - کتیبی (مفردات أَلْفَاظ الْقُرْآن) ی زانای ناودار (راغب ئه صفه هانی) یه، که لیکۆله ران - به تایبه ت ئه وانیه ی گرنگی ده دن به توێژینه وه قورئانییه کان - له پوو ی گرنگی و به ها زانستییه که یه وه، به گرنگترین کتیبیان داناوه له پوو ی نزیک کردنه وه ی مانا و مه دلولی وشه قورئانییه کان بۆ زهینی خوینه ران.

گرنگترین لایه نیش له کتیبه که دا، هه ولدانی (راغب) بووه له گه پان به شوین بنه په رته ی وشه کان و مانا کانیدا و اتا و دیاله تی ئه و وشانه ی که باسی کردوو و گرنگیدانی چاکی به سیاقی قورئانی، له کاتی لیکۆلینه وه له مانا کانی هه ر وشه یه ک. هه روه ها په نابردنی بۆ سه رچاوه بنه په رته یه کانی زمانی عه ره بی و ئاماژه کانی، تا جیاوازییه کانی هه ندیک له و وشانه ی که ئه و وایان لیکده داته وه که هاوواتا نه بن، وه ک: (عام) و (سنه) ، (لب) و (عقل)، (جلوس) و (قعود).. وشه ی تریش که زۆرن.

له بهر ئه م گرنگییه، منیش بپیرام دا به کورتر کردنه وه و پوخته کردنی به پشتیوانی خوای

گه‌وره، تا به‌کارهینانی ئاسان بیٚت بۆ لی‌کۆله‌ران و خوینه‌ران، به تایبەت تیبیینم کرد که (ئه‌صفه‌هانی) به‌لگه‌ی زۆری هیناونه‌ته‌وه و نمونه‌کانیشی دی‌ژکردوونه‌ته‌وه، که ئه‌مه بووه‌ته هۆی گه‌وره‌بوونی قه‌باره‌ی کتیبه‌که و زه‌حمه‌تی به‌ده‌سکه‌وتنی بۆ خوینه‌ران.

کاری به‌نده له پوخته‌کردنه‌که‌دا به‌م شیوه‌یه‌یه:

۱- له کاتی ده‌ستکردنم به‌م کاره، هه‌ولم دا کۆمه‌لێک له چاپه‌کانی کتیبه‌که‌م کۆکرده‌وه، تا نوسخه‌یه‌کی تایبەت و پێک‌وه‌پێکم ده‌ستکه‌وت، که نوسخه‌یه‌کی ته‌حقیق‌کراو بوو له لایه‌ن به‌رپێز (سه‌فوان عه‌دنان داوودی)‌یه‌وه، ئه‌وه‌یش وه‌رگه‌یرابوو له چوار نوسخه‌ی ده‌ستنووس و چوار نوسخه‌ی چاپ‌کراو، که ئه‌وه‌ش - وه‌ک ئه‌وه‌ی من بزانی له‌و کاته‌دا - تازه‌ترین و چاک‌ترین چاپی ته‌حقیق‌کراو بوو بۆ وشه‌کان، که له‌ ساڵی (۱۹۹۲) له‌ لایه‌ن (دار القلم)‌ی سووری و (الدار الشامیه)‌ی لوبنانیه‌یه‌وه چاپ‌کرا بوو. ئه‌وه‌ کاری بۆ من ئاسان کرد له‌ به‌راورد‌کردن له‌ نیوان نوسخه‌کاندا بکه‌م، کاتێک تیبیینم کرد جیا‌وازی هه‌بوو له‌ نیوان هه‌ندیک له‌ چاپه‌کاندا، به‌ تایبەتی له‌ زنجیره‌ی وشه‌کان و پزیه‌ندی (مفردات)‌ه‌کاندا، له‌ هه‌ندیک له‌ نوسخه‌کانیشدا لاه‌ردن و زیاد‌کراو هه‌بوو.

سوپاس بۆ خوای گه‌وره ئه‌م کورت‌کردنه‌وه‌یه به‌ زۆرت‌ترین ته‌حقیق و ورده‌کارییه‌وه له‌ پرۆی تۆماری واژه‌ و (مفردات)‌ه‌کان و پێک‌خستنی هه‌جائی بۆیان، به‌ره‌م هات، دوور له‌ تیکدانی نووسه‌ران و هه‌له‌و تیکدانه‌کانیان.

۲- تیبیینی ئه‌وه‌م کردووه که به‌ راستی (راغب ئه‌صفه‌هانی) هه‌ندیک له‌ وشه‌ قورئانییه‌کانی دانه‌ناون، یان به‌سه‌ریاندا تیبیه‌ریوه، له‌ هه‌یچ کام له‌و چاپانه‌دا نه‌هاتوون که من بینیومن - وه‌ک وشه‌ی (حصب) سه‌ره‌پای (۵) پێنج جار هاتنی له‌ قورئاندا. هه‌روه‌ها وشه‌کانی: (ختل، خردل، زبانیه، سفح، فان، قریش، کالون، مقتدون، نصت، نضّاختان)، ئاماژه‌یان پێ نه‌کراوه، به‌لام به‌نده وشه‌کانم هیناون و مانا‌کانیشیانم له‌ کتیبه‌کانی (العین)‌ی فه‌راهیدی و (القاموس المحیط)‌ی فه‌یروز و ئابادی و (لسان العرب)‌ی (ابن منظور) و (مختار الصحاح)‌ی رازی ده‌ره‌یناون، بۆ

ته‌واوکردنی سوودی کتیبه‌که .

۳- هه‌ندیك كات (راغب) ئاماژهی کردووه به دارپشتنی هه‌ندیك له وشه‌كان به‌بی باسکردنی مانا‌كانیان، به‌لام من مانا‌كانم بۆ وشه‌كان زیاد کردووه و ئه‌وه‌ی که هیناومه له نیوان دوو که‌وانه‌ی له‌م شیوه‌یه‌دا () دامناوه و مانا‌کانیشم له‌و کتیبانه هیناوه که له سه‌روهه ناوم بردن .

۴- هه‌ولم داوه سه‌رو بۆر بۆ ئه‌و وشانه دابنیم که پیوستیان به سه‌رو بۆر هه‌یه، تا خویندنه‌وه‌یان ئاسان بیت بۆ خوینه‌ران .

۵- هه‌له به‌ده‌سته‌ها‌تووه‌کانیشم راستکردوونه‌ته‌وه، له پیشخستن و پاشخستن هه‌ندیك له وشه‌كان، که به‌سه‌ر (راغب) دا تپه‌ریون، وه‌ك وشه‌ی (أسف) که پیشخراوه به‌سه‌ر وشه‌ی (أسر) دا . یان وشه‌ی (إصبع) که پیشخراوه به‌سه‌ر وشه‌ی (أحد) دا، یان وشه‌ی (تفت) که پیشخراوه به‌سه‌ر وشه‌ی (تعس) دا . .

۶- له رافه‌و پوو‌نکردنه‌وه‌ی هه‌ندیك له وشه‌و (مفردات) ه‌کاندا، (راغب) ته‌فسیری هه‌ندیك له نایه‌ته‌کانی خستوو‌ته‌پوو، من ئه‌وانه‌م لابر دوون به مه‌به‌ستی کورتکردنه‌وه .

۷- راغب هه‌ندیك واژه‌و (مفردات) ی عه‌ره‌بی هیناون، سه‌پای نه‌هاتنیان له قورئانداو هه‌ندیك له‌وانه به خویندنه‌وه شاه‌ه‌کان لیکه‌داته‌وه . منیش هه‌ولم داوه باسی ئه‌وانه‌یان بکه‌م که گرنگن و ئه‌وانه‌ش لابه‌رم که باسیان پیوست نیه . وه‌ك وشه‌ی (حضب) له باتی (حصب)، یان وشه‌ی (شعف) له باتی (شغف) .

۸- له شه‌رحی هه‌ندیك له (مفردات) ه‌کاندا بی کورتکردنه‌وه‌و پوخته‌کردن، هه‌موو ئه‌وانه‌م نه‌قلکردوون که (راغب) هیناونی، له‌به‌ر بایه‌خه زانستییه‌که، یان له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که (راغب) نووسیونی و کورتکراوه‌ن و ناگونجین بۆ لابر دن . وه‌ك وشه‌ی (خلف) که هه‌موو ئه‌وه‌ی (راغب) نووسیویه‌تی ده‌رباره‌ی (خلافه) و (استخلاف) و (خليفة) و (خلاف) و (اختلاف) .. هیناومه‌و نووسیومه‌ته‌وه .

۹- هه‌ندیک د‌ر‌شتنم ل‌ب‌ر‌د‌و‌و‌ه، ب‌ه ت‌ای‌ب‌ه‌ت‌ی ئ‌ه‌و‌ه‌ی ک‌ه (ر‌ا‌غ‌ب) ل‌ه غ‌ه‌ی‌ری شو‌ی‌نی خ‌ۆ‌ی‌ان‌دا ه‌ی‌نا‌و‌ی‌ه‌ت‌ی. ب‌ۆ ن‌م‌و‌ن‌ه و‌ش‌ه‌ی (خ‌ۆ‌ن) ل‌ه ب‌ه‌ش‌ی (الخ‌اء) د‌ا ه‌ی‌نا‌و‌ی‌ه‌ت‌ی، ک‌ه (أ‌م‌ر‌ی ف‌ی‌ع‌ل‌ی) (أ‌خ‌ذ) ی‌ه‌و خ‌ۆ‌ی ل‌ه ب‌ه‌ش‌ی (ه‌م‌ز‌ة) د‌ا ه‌ات‌و‌ه.

۱۰- ئ‌ای‌ه‌ت‌ه پ‌ی‌ر‌ۆ‌ز‌ه‌ک‌ان‌م ل‌ه ن‌ی‌وان د‌و‌و ک‌ه‌وان‌ه‌دا د‌ان‌ا‌و‌ه، ب‌ی‌ د‌و‌وب‌ار‌ه‌ک‌رد‌ن‌ه‌و‌ه‌ی ئ‌ام‌از‌ه‌ک‌ه ل‌ه ک‌ات‌ی ه‌ر ئ‌ای‌ه‌ت‌یک‌دا، چ‌ون‌ک‌ه ن‌ا‌و‌و ژ‌مار‌ه‌ی س‌ور‌ه‌ت‌و ئ‌ای‌ه‌ت‌ه‌ک‌ه ب‌ه‌س ب‌و‌و‌ه، ب‌ه‌ه‌ۆ‌ی د‌و‌وب‌ار‌ه‌ب‌و‌و‌ه‌ن‌ه‌ی ئ‌ای‌ه‌ت‌ه‌ک‌ان ل‌ه‌ه‌م‌و‌و ل‌اپ‌ه‌ر‌ه‌ک‌ان‌دا. ئ‌ه‌و‌ه‌ش ل‌ه‌ب‌ه‌ر م‌ه‌ب‌ه‌س‌ت‌ی ک‌ور‌ت‌ک‌رن‌ه‌و‌ه.

۱۱- پ‌ه‌را‌و‌ی‌ز‌ه ئ‌ام‌از‌ه ب‌ۆ ک‌را‌و‌ه‌ک‌ان ب‌ه (ع.ع) ئ‌ام‌از‌ه‌ن ب‌ۆ ن‌ا‌و‌ی ب‌ه‌ند‌ه (ع‌م‌ر ع‌ب‌د‌ الع‌ز‌ی‌ن).

۱۲- ک‌ار‌م ل‌ه ک‌ور‌ت‌ک‌رد‌ن‌ه‌و‌ه‌ک‌ه‌دا ک‌ور‌ت ب‌و‌و‌ه‌ت‌ه‌و‌ه ل‌ه‌س‌ه‌ر: ل‌اب‌ر‌د‌نی ن‌م‌و‌ن‌ه ز‌ۆ‌ر‌ه د‌و‌وب‌ار‌ه‌ک‌ان‌و پ‌و‌خ‌ت‌ه‌ک‌رد‌ن‌ه‌و‌ه‌ی ت‌ه‌ف‌س‌ی‌ری ئ‌ای‌ه‌ت‌ه‌ک‌ان، ب‌ی‌ ب‌ه‌ر‌ی‌ه‌ک‌ک‌ه‌و‌ت‌ن ل‌ه‌گ‌ه‌ل مان‌ای (م‌ف‌ر‌د‌ات) ه‌ک‌ان، ئ‌ه‌م‌ه‌ش م‌اد‌د‌ه‌ی ز‌ان‌س‌ت‌ی‌ی ک‌ت‌ی‌ب‌ه‌ک‌ه ت‌ی‌ک‌ن‌اد‌ات.

ل‌ه ک‌ۆ‌ت‌ای‌ی‌دا د‌ا‌وا‌ک‌ار‌م ل‌ه خ‌و‌ای گ‌ه‌ور‌ه ک‌ه د‌ام‌ه‌ز‌را‌و‌ی‌مان پ‌ی‌ی‌د‌ات‌و و‌ام‌ان ل‌ی‌ی‌ک‌ات ل‌ه‌گ‌ه‌ل ق‌ور‌ئ‌انی پ‌ی‌ر‌ۆ‌ز‌و ل‌ه س‌ای‌ه‌و س‌ی‌ب‌ه‌ری م‌ان‌ا‌ک‌ان‌ی‌دا ب‌ژ‌ی‌ن، ب‌ه‌ر‌اس‌ت‌ی ئ‌ه‌و‌ز‌ات‌ه ه‌ر خ‌ۆ‌ی ب‌ه ت‌و‌ان‌ای‌ه ب‌ه‌س‌ه‌ر ه‌م‌و‌و ش‌ت‌ی‌ک‌دا.

د. عمر عبد العزيز

پیشہ کی وہرگیپر

ستایشی بی پایان بۆ خوی گه وره، دروودو سه لام بۆ سه ر گیانی پیغه مبه ری پیشه و او رابه ری مرقایه تی (دروودو سه لامی خوی له سه ر بیّت).

کتیبی (مفردات ألفاظ القرآن)ی (راغبی ئەصفه هانی) یه کیکه له و کتیبه پر بایه خانه ی که هاوتای وه ک خوی نیه له لیکنانه وه و مانا کردنی وشه کانی قورئانی پیروژدا. هه ولئیک زۆر به نرخ و کاراو کاریگر بووه که پیشه شکراره به دوی خوی. جیگه ی خویه تی که به بایه خه وه بنرخینریت، بیگومان سه رچاوه یه کی ره سه ن و ده وله مندو بی هاوتایه بۆ به ره دار بوون.

له گه ل ئەوه ی که سه یری ته فسیره کانی قورئانی پیروژ ده که یین، ده بینین ئەو زانایه ی که باشتترین لیکنانه وه ی کردووه، ئەوه یانه که سوودی له م سه رچاوه یه وه رگرتووه، که ئەوانه ش که من و زۆر که م به لایدا چوون، یان په نایان بۆ سه رچاوه ی تر بردووه، یان پاو بۆچوونی خویانیان هیناوه.

به نده جاریک ویستم ته فسیریکی قورئان به زمانی کوردیی ئاماده بکه م، پیشه کییه کی کورت و ئاماده کارییه که م بۆ نووسی، که کاری له سه ر بکه م، ویستم ته فسیره که هه ندیک باسی تازه و سه رده مییانه له خۆ بگریت، که له گه ل ئەمپروژدا یه کبگرنه وه و له هه مان کاتدا ته رکیزیش بکه مه سه ر لایه نی مانا و زمانه وانی.

بۆ ئەمه پراویژم کرد به مامۆستا و برای خۆشه ویستم (د. عمر عبد العزیز)، وتم: چ ته فسیریکی عه ره بی له پووی زمانه وانیه وه چاک و به هیزه؟ فه رمووی: (الکشاف)ی (زه مه خشه ری)، له گه ل (التحریر والتنوی)ی (ابن عاشور). هینده ی پی نه چوو، پیی وتم: بۆچی ئەم پرسیا ره ت کرد؟! به راستی پیش پرسیا ره که جور ئەتم نه کرد بلیم که به ته مام ته فسیریکی ئاماده بکه م، دواتر وتم: ده مه ویّت ته فسیریکی کوردیی ئاماده بکه م بۆ خوینه رانی کورد. ئەویش پیی وتم: مالی تۆم ئاوا کرد، ته فسیری کوردیی زۆرن، تۆ ده توانیت چی لی زیاد بکه یت و له کامیان چاکتر

دهینوووسیت؟ به راستی منیش قسه‌ی خۆم راگرت، تا ئه‌وه بوو هه‌ر له‌ویدا پیشنیاریکی جوانی خسته به‌رده‌م که ده‌ستبکه‌م به وه‌رگیرانی پوخته‌ی کتییی (مفردات)ی راغب ئه‌صفه‌هانی، که جه‌نابی به‌پیزی پوخته‌یه‌کی به ناوی (دلیل الراغب فی مفردات الراغب) لی چاپ کردبوو. سوپاس بۆ خوای گه‌وره توانیمان ئه‌م هه‌ولێ پیشکەش بکه‌ین و له ماوه‌یه‌کی گونجاودا وه‌ریگیرینه سه‌ر زمانی کوردی.

کاری به‌نده له‌م وه‌رگیرانه‌دا:

ماناکردنی کتییی (تهذیب)ه‌که‌ی (د.عومه‌ر عه‌بدوله‌زه‌ین)، واته کتیبه‌که به زمانی کوردی، به شیوازیك که خوینهری کورد بتوانیت به ئاسانی لێی تیگات و سوودی زانستی و زمانه‌وانیی لێ وه‌ریگیریت.

هه‌روه‌ها له ماناکردنی وشه‌کاندا زۆر هه‌ولمداوه به هیچ شیوه‌یه‌ک خۆم له مانا‌که‌ی لانه‌ده‌م بۆ مانایه‌کی تر، یان نزیکیی ئه‌و، تا توانیومه ئه‌م کاره‌م ره‌چاو کردووه و هه‌لوێسته‌م له‌سه‌ر کردووه و له‌سه‌رخۆو به وردیی ماناکانم بۆ دۆزیوه‌ته‌وه.

له کتیبه‌ عه‌ره‌بیه‌که‌دا (مفردات ألفاظ القرآن الکریم)ی (راغبی ئه‌صفه‌هانی)، هه‌ندیک هه‌له‌ی نووسینه‌وه‌ی تیداوو، سوپاس بۆ خوا توانیمان ئه‌ویش راست بکه‌ینه‌وه، له‌وانه‌ی که پیمان زانیون. هه‌روه‌ها چه‌ند وشه‌یه‌ک جیمابوون وه‌ک وشه‌کانی: (إرم، بقل، حرث، خسأ، ذرّ، عیس، نصت، نفع، إستبرق، سند، سندس، صرخ)، له‌گه‌ل ماناکانیان هیناومان. هه‌روه‌ها به‌شیک له ده‌قه عه‌ره‌بیه‌که‌مان هیشتووته‌وه، بۆ ئه‌وه‌ی سوودی زمانه‌وانیی و زانستی کتیبه‌که بگاته خوینهران.

عبد الجبار قه‌ره‌داغی

(۲۰۱۸/۱/۳)

کورتھی ژیاننامه‌ی نووسه‌ری (مفردات ألفاظ القرآن)

ناوو ره‌چه‌له‌کی:

(راغب) ناوبانگی دهرکردووه به نازناوه‌که‌ی و راجیایی زۆر هه‌یه له ناوه‌که‌یدا، ئه‌وه‌ی که زۆر باوو دياره ناوی (حوسه‌ین) کورپی (محهمه‌د) ه. له دهوروبه‌ری سالی (۵۰۲ ک - ۱۱۰۸ ن) وه‌فاتی کردووه.

عه‌قیده‌و مه‌زه‌به‌بی:

لِیَكْوَلْهٖ رَانَ نَاكُوْكَزْنَ لَهٗ سَهْرَ مَهْزَهَبَهٗ كَهٗی، راسٲ ئه‌وه‌یه که بیگومان ئه‌و له ئه‌هلی سوننه‌ت بووه، موجته‌هید بووه‌و (مقلد) نه‌بووه بۆ یه‌كێك له لقه فیه‌قیه‌یه‌کان، به‌لام ئه‌وه هه‌بووه که هه‌ندیك كات مه‌یلی هه‌بووه به لای وته‌کانی پێشه‌وا شافیعی‌دا. بۆ نمونه له کتیبی (الاعتقاد) ه‌که‌یدا ده‌لیت: " (الفرقة الناجية) ده‌سته‌ی رزگار بوو، بریتین له ئه‌هلی سوننه‌و جه‌ماعه‌ت، ئه‌وانه‌ی که هاوه‌لانیان کردووه ته‌ پێشه‌نگ. " (به‌یه‌قه‌ی) و به‌ دوا‌ی ئه‌ویشدا (شه‌هره‌زوری) وتووینه: " راغب ئه‌صفه‌هانی له گه‌وره‌ حه‌کیمه‌کانی ئیسلام بووه، که شه‌ریعه‌ت و حیکمه‌تی پیکه‌وه کۆکردووه‌ته‌وه " .^۱

بۆچوونی زانیان دهرباره‌ی (الأصفهانی):

پێشه‌وا (ذهبی) دهرباره‌ی راغب وتووینه‌تی: " زانای شاره‌زاو لی‌کۆله‌ری هه‌لکه‌وتوو " .^۲ پێشه‌وا (رازی) ش وتووینه‌تی: " له پێشه‌وا‌یانی سوننه‌ بووه، به‌ پێشه‌وا (غه‌زالی) به‌راورد ده‌کریت. " ^۳ (خوانساری) ش وتووینه‌تی: " راغب پێشه‌وا ئه‌دیبه‌که‌و (حافظ) و به‌رکاره‌که‌یه، خاوه‌نی زمان و ته‌و شیعه‌رو نووسین و ئه‌خلاق و حیکمه‌ت و که‌لام و زانیارییه‌ گرنگو و بنچینه‌یه‌که‌انه و فه‌زلی ئه‌و به‌ناوبانگه‌ره له‌وه‌ی که باس بکریت، پێبازه‌که‌ی به‌سی بووه که لای خه‌لکی تایبه‌ت و عامه‌ی خه‌لکی قبولگراوه " .^۴

^۱ بغية الوعاة، جلال الدين السيوطي، ۲/۲۹۷.

^۲ تاريخ حكماء الإسلام، البيهقي، ص: ۱۱۲.

^۳ سير أعلام النبلاء، الذهبي، ۱۸/۱۲۰.

^۴ بغية الوعاة، ۲/۲۹۷.

^۵ روضات الجنات، محمد باقر الموسوي الخوانساري الأصبهاني، ص: ۳۸.

دانراوه‌کانی:

راغب کتیب و نووسراویکی زۆری له دواى خۆى جیهیشتوو، که خۆى تیکه‌ل بووه به سه‌دهى پینجه‌مى کۆچى که ناسراوه به سه‌دهى ده‌رکه‌وتنى زانست. ئه‌مانه‌ش به‌شیکن له به‌ناویانگترین دانراوه‌کانی:

- ۱- کتیبى (مفردات ألفاظ القرآن)، که ئه‌م کتیبه پوخته‌ی ئه‌وه.
- ۲- (تفسیر القرآن الکریم)، که هه‌ندیک له به‌رگه ده‌ستنوسه‌کانی له کتیبخانه‌ی (ولي الدين جار الله) له تورکیا پارێزرۆن و دوو به‌رگی لى چاپ کراوه، که تا ئایه‌تى (۱۱۳) ی سوره‌تى (النساء) گه‌یشتوو.
- ۳- درة التأویل فی تشابه التنزیل.
- ۴- تحقیق البیان فی تأویل القرآن.
- ۵- (احتجاج القراء) که له پيشه‌کى (حلّ متشابهات القرآن) دا باسى کردوو.
- ۶- (المعاني الأكبر) که له پيشه‌کى (حلّ متشابهات القرآن) دا باسى کردوو.
- ۷- (حلّ متشابهات القرآن)، چاپکراوه.
- ۸- (محاضرات الأدباء ومحاورات الشعراء)، چاپکراوه.
- ۹- (مجمع البلاغة)، چاپکراوه.
- ۱۰- (الذريعة إلى مكارم الشريعة)، چاپکراوه.
- ۱۱- (کلمات الصحابة)، (البیهقي) له (تاریخ حکماء الإسلام) دا باسى کردوو.
- ۱۲- الإيمان والكفر.
- ۱۳- تفصیل النشأتین وتحصیل السعادتین.
- ۱۴- (آداب مخالطة الناس).
- ۱۵- (رسالة في الاعتقاد)، چاپکراوه.
- ۱۶- (الرسالة المفهومة على فوائد القرآن).
- ۱۷- (مختصر إصلاح المنطق).
- ۱۸- (مراتب العلوم)، چاپکراوه.

ستایشی زانایان له سهه کتیبی (مفردات أَلْفَاظِ الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ):

(زه رکه شی) ده لیت: "له چاکترینی ئەو کتیبانهی که له سهه زانینی غه ریه کانی قورئان نووسراون، کتیبی (المفردات) ه. ۶ (سیوطی) یش هه مان شتی وتوو. ۷ (فه یروز ئابادی) ش وتوو یه تی: "هاوشانی نیه له مانا کردندا. ۸" (رازی) ش له ته فسیره که یدا زۆری له و نه قل کردوو، ههروه ها (ابن القیم) له (بدائع) داو (ابن الحجر) له (الفتح الباری) داو (البغدادی) له (خزانة الأدب) داو (الزبیدی) له (تاج العروس) داو (الطی) له (عمدة الحفاظ) داو (الفيروزآبادی) له قاموسه که یدا... هه موو کردوو یانه ته سهه چاوه.

میتۆدی (راغب) له کتیبی (المفردات) دا:

به راستی راغب مهنه حیکی جوان و ناوازه ی گرتوو ته بهر، له نووسینی کتیبی (مفردات) ه که یدا، به زانستیکی زۆره وه ده رده که وی، ده بینین یه که م جار باسی مادده که ی کردوو، به مانا حه قیقییه که یه وه، پاشان ئەوه دینیت که لئی داپژراوه، پاشان باسی مانا مه جازیه کانی مادده که ده کات و هه ول ده دات بیهه ستیته وه به مانا حه قیقییه که وه، ئەم کاره ش که س توانای به سهه ریدا ناشکی، مه گه ر که سیک چوو بیته ناو قوولایی زمانه وه. پاشان بۆ هه ر مادده یه که به لگه به ئایه ت دینیتته وه، هه ندیک جاریش به فه رموو ده وه هه ندیک به یتی شیعیریشی باس کردوو، ههروه ها مه سه ل و په نده عه ره بیهه کان.

به راستی راغب پشتی به ستوو به به ناو یانگترین دانراوه کانی زمان، له گه ل موناقه شه کردن له گه ل خاوه نه کانیا ن له هه ندیک کاتدا... له و کتیبانه ی که راغب پشتی پی به ستوون:

(المجمل في اللغة) ی (ابن فارس)، (معاني القرآن) ی (فراء)، (العين) ی فه راهیدی، (معاني القرآن) ی (زجاج)، (معاني القرآن) ی (أخفش)، کتیبی (سیبویه)، (الأمثال) ی (أبو عبيد) و (غريب القرآن) ی (ابن قتیبة).

۶ البرهان في علوم القرآن، الزركشي، ۲۹۱/۱.

۷ الإتيان، السيوطي، ۱۴۹/۱.

۸ البلغة، محمد بن يعقوب الفيروزآبادي ص: ۶۹.

ژيانى (راغب) له گەل قورئاندا:

له ليكۆلئىنەو هى ژيانى (راغب) دا تېيىنى دەكرىت كه گرنكى زۆرى به قورئانى پىرۆز داوه، بۆيه زياتر له (۲۰) كاتىب و نامىلكهى داناوو دەرپارهى ليكۆلئىنەو هەكانى قورئان، دەر دكه وپت كه به راستى راغب زۆربهى كات له گەل قورئاندا ژياوه، كاتىك له جىي خۆى بووه له گەشته كانيدا له سايهى قورئاندا پەروەردە بووه، بەلكو ئەو ماوه يەش كه له زىنداندا بووه - كاتىك به هۆى بۆچوونه رەخنە ئامىزه كانىيه وه له لايەن دەسه لاتی سەردەمى خۆيه وه زىندانى كراوه - بەكارى هيناوه بۆ بهرەدار بوون بۆ ليكۆلئىنەو هى قورئانى پىرۆز. راغب خۆى له م باره يه وه ده لىت: "دوور له خەلكى و مانە وه كه م بۆ ئەوه بوو كه تەنها بم له گەل قورئاندا، ئەگەر هۆگرى قورئان نەبوايه من دوو دەستم نەدەبوون. ئەم تەنها مانە وه يەش (خلوة العين) بوو، نەك (خلوة القلب)، خەلوه تى چاو بوو، نەك خەلوه تى دل! ناچارى بوو، نەك به ئىختيار، بەلكو له بەر قەهر و زۆردارىي و ستم بوو، له حاله تى دابه ش بوونى بۆچوونه كه چەند مەزەه بيكى تىدايه و مەبه سته كه ش دابه ش بووه."^۹ مەبه ستى له (خلوة العين) ئەوه يه كه زىندانىيه و كه س نابىنىت، مەبه ستىشى (لا خلوة قلب) ئەوه بووه كه دللى به قورئان ئاوه دان بووه و پىر بووه له مەبه سته ئىمانىيه كان كه له قورئانى پىرۆز هەليگۆزىون!

۹ حلّ متشابهات القرآن، الراغب الأصفهاني، لا: ۱.

به شیک له پیشه کیی (راغب) بو (مفردات)

راغب - په حمه تی خوی لی بیّت - له پیشه کی کتیبه کهیدا (مفردات القران) ده لیت: "به راستی خوی گوره قورئانی کردووه ته ناوهرؤکی به ره می کتیبه کانی که سپاردوونی به ئوممه ته پیشووه کان، له موعجزه ی ئه م کتیبه ش - له گه ل بچوکی قه باره که ی - مانایه کی زور فراوانی له خوی گرتووه، به جوریک که ژیری مرقایه تی کورت ئه هینیت له سه ر ژمیری و ئامیره دونیاییه کانیش له وهر گرتنی، وه که ئه وه ی سه رنجی له سه رداوه به م ئایه ته پیروزه: ﴿ولو أن ما فی الأرض من شجرة أقالم والبحر یمدّه من بعده سبعة أبحر ما نفدت کلمات الله إن الله عزیز حکیم﴾ لقمان/۲۷."

"به راستی ئه وه ی له قورئانی پیروز ورد بیته وه بیته ش نابیت له و نووو پوناکیه ی که پیشانی ده دریت، به لام بیگومان ئه وه نده هیه که جوانی نووو پوناکیه کانی، که س لی تیناگات، مه گه ر خاوه ن چاوه گه ش و پوونه کان، به روپوومه پاک و چاکه که یشی که س لی ناکاته وه، مه گه ر ده سته پاکه کان، سووده کانی شیفاو چاره سه ره کانیشی، که س پییان ناگات، مه گه ر که سانی زور له خواترس و پاکه کان.."

ده رباره ی گرنگی لیکولینه وه زمانه وانیه که ی و دانانی (مفردات) ده که ی ده لیت: "یه که م شت که پیوستی به سه رقال بوون ده بیّت له زانسته کانی قورئاندا (العلوم اللفظیه) یه زانسته واژه بییه کان، له زانسته له فزیه کانیش ته حقیقی (له فزه تاکه که یه)، له زانستی قورئانیشدا ته نها ئه وه سوود به خش نابیت، به لکو له هه موو زانسته کانی شه رعدا به سوود ده بیّت. بیژه کانی قورئان ناوهرؤکی که لامی عه ره بو پوخته و باشترینه که فه قیه و دانایان پشتیان پیبه ستووه له بریارو حکمه ته کانیندا.

به راستی ئیستیخاره م کرد به خوی گه وره له نووسینه وه ی کتیبیکدا که (مفردات ألفاظ القرآن) ی تیدا بیّت، له گه ل وازهینان له راوه ستان له خیرا کردن له ریگه ی خیرداو له پیشبرکی

کردن بۆ ئەوێ که خوای گه‌وره ئی‌مه‌ی هانداوه له‌سه‌ری به‌ ئایه‌تی: ﴿وَسَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ الحديد/٢١.

راغب ئە‌صفه‌هانی کۆتایی پێشه‌کیه‌که‌ی به‌م وته‌یه‌ دینیت: "خوای گه‌وره‌ پێگاسازی بۆ کردووینه‌ته‌ دیده‌وان و پیشه‌وا و ته‌قوای بۆ کردووینه‌ته‌ شو‌فێرو سوودی پێداوین به‌وه‌ی سه‌رپه‌رشتی کردوین و بۆی کردووینه‌ته‌ یارمه‌تیده‌ری به‌ده‌سته‌هێنانی تو‌یشووی بپیاردراو، له‌م ئایه‌ته‌دا که ده‌فه‌رموی: ﴿وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى﴾ (البقرة/١٩٧)".^{١٠}

^{١٠} ئە‌وه‌ی له‌م ژياننامه‌یه‌دا ده‌رکه‌وتوو، بژارده‌یه‌که‌ له‌وه‌ی که (صفوان داودی) ئاماده‌ی کردوو بۆ چاپی کتییی (مفردات)ی (دار الأرقم) و (دار الشروق)، سالی (١٩٩٢ن).

بہشی پیتی ا

مكتبة

به شی پتی (أ)

أبد: خوی گوره فہرمویہ تی: ﴿خالدین فیہا أبدا﴾ النساء/۱۲۲. (الأبد): بریتیہ له ماویہ کی زہمہ نی دریزکراوہ، کہ بہش بہش نابیت، وک بہش بہشبوونی کات، دہوتریت: (زمان کذا) کاتی ئو شتہ، ناوتریت (أبد کذا). و(الأبد): البقرة الوحشیة: مانگای کتویی.

أبق: خوی گوره فہرمویہ تی: ﴿إن أبق إلى الفلك المشحون﴾ الصافات/۱۴۰، دہوتریت: (أبق العبد یأبق إباقاً، وأبق یأبق): کاتیک بہندہ کہ ہلہات وراپیکرد. (عبد أبق) بہندہ ہی ہلہاتوو. کوی وشہ کہ بریتیہ له (أباق).

أبل: خوی گوره فہرمویہ تی: ﴿ومن الأبل اثین﴾ الأنعام/۱۴۴. (الإبل): ناویکہ دہنریت له وشری زؤرو له دہرپیندا تاکی نییہ. دہوتریت (أبل الرجل): وشرہکانی زؤر بوو. (رجل أبل وأبل): جوان ہستاوہ بہ کارو باری وشرہکانی. ئایہ تی: ﴿وأرسل علیہم طیراً أبابیل﴾: واتہ: بالندہی بلاؤ، وک گہلہ وشر، یہک دانہی (أبابیل) دہبیتہ (أبیل)ہ.

أبا: الأب: الوالد: (باوک). ہر شتیک ہؤکار بیت بو ہینانی شتیک، یان چاککردنی، یان دہرختنی، ئوہ پیی دہلین: (أب). و تراوہ (أبو الاضیاف) له بہر بہسہرکردنہ وہیان، (أبو الحرب) له بہر وروژاندنی.. کوی (الأب): (آباء) و (أبوة)یہ، وک (بعولۃ). دہوتریت: (أبوت القوم): بووم بہ باوک بویان، یان: (فلان یأبو بھمہ)، واتہ: وک بہسہرکردنہ وہی باوک، ئازہلہ کان بہسہر دہکاتہ وہ.

أبی: الإباء: شدۃ الامتناع، پرتکردنہ وہی توند، ہموو (إباء)یک (امتناع)ہ، نہک بہ پیچہ وانہ. خوی گوره فہرمویہ تی: ﴿أبی واستکبر﴾ البقرة/۳۴. (رجل أسی): زؤرو ستمی ناویت ورتی دہکاتہ وہ.

أب: (الأب): واتہ (پاوان)، لہوہرگای ئامادہ کراو، بو لہوہراندن و برینہ وہ. لہ وتہ عہرہ بان ہاتووہ: (أب لکذا): واتہ: ئامادہی کرد. (أبا وإبابة وإبابا وإبان): واتہ: دوو کردارن لہوہ، بریتیہ له کاتی ئامادہ کردنی کارہ کہ و ہاتنی. خوی گوره فہرمویہ تی: ﴿وفاکھة وأبا﴾ عبس/۳۱.

ابن: نه سله كهی (بنو) ه. (بگه پیره وه بو وشه ی (بنو).^(۱۱)

اتی: الإیتیان: هاتن به ئاسانی. به ئاوی پویشتوو و تراوه: (اتی و اتاوی). ده شوبهیی به (غریب) نامۆ، به ویش و تراوه: (اتاوی). خوای گه وره فەرموویه تی: ﴿اتی امر الله﴾ (الإیتاء) بریتیه له (الإعطاء): به خشین. خوای گه وره فەرموویه تی: ﴿واتوا الزکاة﴾.

أث: الأثاث: که ل و په لی زوری مال. نه صلگه ی له (أث) ه واته: زور بوو، یه کی گرت. به هه موو ماله که دهوترییت، کاتییک که ل و په له که ی زور بوو. وشه که (موفرده) یه ک دانه ی نییه، وه ک (المتاع). و تراویشه: (نساء اثایث)، واته گوشتیان زوره، وه که وه ی (اثاث) یان له سه ر بییت.

أثر: أثر الشيء: شوینه واری شته که: به ده سته اتنی نه وه ی ئامازه بو بوونی ده کات. کۆکه ی (آثار) ه. خوای گه وره فەرموویه تی: ﴿فانظر إلى آثار رحمة الله﴾ الروم/ ۵۰. له مه یش به و ریگای هه والپرسه دهوترییت که

(۱۱) راغب نه صغه هانی نه م وشه یه ی باس نه کربووه، له به ر نه وه ی نه سله که ی له (بنو) ه، من لیژدها باسیم کربووه، تا خوینه ر به ئاسانی به شوینیدا بگه رییت.

پیشکه و تووه بو شوینه که. وه که نه م ئایه ته: ﴿فهم علی آثارهم یهرعون﴾ الصافات/ ۷۰.

دهوترییت: (أثرت البعیر) واته: وشتره که م له سه ر سه مه کانی پراگرت، کاتییک که پویشت، له سه ر زه وویه که جیبی جهیلت، تا بزانی بو کوی پویشتوو ه. (أثرت العلم) زانسته که م گپراهه وه. (أثره إثمًا وأثارةً وأثره) شوینی که وتم. ﴿أو إشارة من علم﴾ الأحقاف/ ۴، به "أثره" یش خوینراوه ته وه. نه وه یه که ده گپریته وه، یان ده نووسرییت و شوینه واری ده مینیتته وه. (المأثر): نه وه یه له پیزو به خشنده یی ده گپریته وه. (الأثر) بو فه زل و چاکه یش وه رده گپرییت. (الإیثار) بو چاکه و پیاوه تییه و له وه یش (آثرته). (الاستئثار): به ته نها کردنی شتییک له غه یری خو ی.

أثل: الأثل: شجر ثابت الأصل: دره ختییک نه سله که ی جیگیرو چه سپاو بییت. (شجر متأثل): ته واو جیگیرو چه سپاوه. خوای گه وره فەرموویه تی: ﴿ذواتي أكل خمط وأثل وشيء من سدر قليل﴾ سبأ/ ۱۶.

إثم: الإثم والأثام: بو نه و کرده وانیه که مرؤفه له پاداشت دوت ده خهن. کۆکه ی (آثام) ه. دهوترییت: (أثم إثمًا وأثامًا فهو آثمٌ وأثمٌ وأثیمٌ): تاوانکاری کرد. (تأثم): له تاوانی خو ی

﴿فَجَزَاوَهُ جَهَنَّمَ﴾ النساء/۹۳.

أَجَلَ: المدة المضروبة للشيء. کاتی دانراو بؤ شتیک. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿لَتَبْلَغُوا أَجْلاً مَسْمُومًا﴾ غافر/۶۷. ده وتریت: ﴿أَجَلْتُهُ﴾: کاتم بؤ دانا. به کاتی دیاریکراویش بؤ ژیانی مؤؤقه ده وتریت (أجل). و تراویشه: (من أجل ذلك) واته: له بهر نه وه. ده وتریت (أجل) به لی، له ته حقیقی هه و الیکدا که بیستووته.

أَحَد: به دوو شیوه به کاردیت: یه کیکیان: ته نها له (نفي) دا بؤ نه وه ی ره گه زی گویاکان بگریته وه وهک: (ما في الدار أحد)، واته که س له ماله که دا نییه، نه یهک، نه دوو، نه به ره و ژوور. دووه میان: بؤ (الإثبات) چه سپاندن، که سی جوړه: یه که م بو (واحد)، یهک، له گه ل چه ند جاره کانی ده، وهک: (أحد عشر وأحد وعشرين). دووه م: که به (مضاف) یان (مضاف إليه) به کاریت، به مانای یه که م وهک: (أحدكما ويوم الأحد) واته: یه کیکتان و پوژی یهک شه ممه. سییه م: به کاردیت به ره های بؤ وه صف، نه وهیش ناییت مه گه ر له وه صفی خوای گه وره دا، وهک نایه تی: ﴿قل هو الله أحد﴾، نه سللی وشه ی (أحد) (وحد) ه.

أَخَذ: الأخذ: حوز الشيء وتحصيله: ده دستخستن و به ده سه هینانی شتیک.

ده رچوو. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿ومن يفعل ذلك يلقِ أثامًا﴾ الفرقان/۶۸، واته: سزا. (الإثم) به دژی (العین) دانراوه.

أَج: خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وهذا ملحٌ أجاج﴾ الفرقان/۵۳، واته: ژور سوپرو گه رم. له وته ی عه ره بان: ﴿أجيج النار وأجثها وقد أجبت. وائتج النهار﴾. شوبه پینراوه به ناگری هه لگیر سینراو و تاودراوو ناوی به شه پؤل، له بهر ژور تیچوون و ناهاوسه نگیان. (یأجوج ومأجوج) له وه وه رگیاره.

أَجْر: (الأجر والأجرة) نه وه ی ده گه ریته وه له پاداشتی کار، دنیایی بیت، یان قیامه تی، وهک نه م نایه ته پیروژه: ﴿وأتناه أجره في الدنيا﴾ العنكبوت/۲۷. یان ﴿ولأجر الآخرة خير للذين آمنوا﴾ یوسف/۵۷. جیاوازی له نیوان (الأجرة والجزاء) دا نه وه یه: یه که میان بؤ نه وه ده وتریت له گریبه سکیدا بیت، یان وهک نه وه ی که له سهر گریبه ست ده روات و ناوتریت، مه گه ر له قازانجدا بیت، بی زیان. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿لهم أجرهم عند ربهم﴾ آل عمران/۱۹۹. به لام (الجزاء) ده وتریت بؤ نه وه ی له گریبه ست و غه یری گریبه ستدا بیت، ده وتریت له سوو ده خش و زیان به خشیشدا. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وجزاهم بما صبروا جنة وحريراً﴾ الإنسان/۱۲.

(الآتخاڻ) به کارهينان و به وه کردن. رپړه وى
(الجعل) ده گريته بهر وهك ئەم ئايه ته:
﴿فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سُخْرِيًّا﴾ المؤمنون/۱۱۰.

اخ: ئەسله كهى (أخو)ه، هاوبه شى يه كيكي
تره له له داىكبوون، يان شيردا، ودرده گيريت له
هه موو به شداريكا له گه ل غه يري خوئى، له
هوړو قه بيله، يان دين، يان كار، يان مامه له،
يان سوړو خو شه ويستى. "الأخت": بو مييه،
واته خوشك. (تأخيت) واته: وهك برا بو برا
گه پام.

آخر: يُقَابِلُ بِهِ الْأُولَى، وَأَخْرَ يُقَابِلُ بِهِ
الواحد. واته: دوايه مين، به رامبه ره له گه ل
(أول) و (واحد). (تأخير) به رامبه ره له گه ل
(تقديم). (أخر) لايداوه له و (تقديم) هى كه
(أل) هى هه بيت و له زمانى نه واندا هاوشيوه
نييه.

اد: خواى گه وره فه رمويه تى: ﴿لَقَدْ جِئْتُمْ
شَيْئًا إِذَا﴾ مريم/۸۹. واته: (أمرًا منكرا يقع فيه
جلبه): كاريكى دزيوو ناپه سه نه د هاوارو دهنگى
به رزى تيده كه وييت. له وتهى نه وان: (أدت الناقة
تئد، أي رجعت حنينها ترجيعاً شديداً)،
واته: وشتره كه دهنگى باره باره كهى خوئى
خوارده وه به توندى.

اداء: الأداء: دفع الحق دفعة وتوفيته،

كأداء الأمانة: (الأداء): حه قدان و جيبه جي
كردنى، وهك ئەدا كردن و دانه وهى ئەمانه ت،
ئەسلى ئەوه يش له (الأداة) ه واته ئامراز،
ده وتريت: (أدوت بفعل كذا) واته: هوكارو
ئامرازت بو سازاندوو، كه به هوپه وه پيى
بگات.

آدم: أبو البشر: باوكى ته واوى مروقه، به وه
ناونراوه له بهر جهسته ي كه له رووى دهره وهى
زهوى ده چييت، و تراوه: له بهر گه نم
ره نكيه كهى. ده وتريت: (رجل آدم) پياويكى
گه نم رهنگو نه سمه ر. و تراوه: له بهر پي كه اته ي
له ره گه زه جياوازه كان و هيژه ناچوونيه كه كان،
ده وتريت: (جعلت فلاناً أدمة أهلي) واته
تيكه لم كرد به وان. و تراوه: ناوبراوه به و ناوه،
له بهر نه وهى پاك و چاك بووه له و روچه ي پيايدا
كراوه، نه وه يش له وتهى خويانه. (الإدام)
نه وهى خواردى پي خوش و به تام نه كه ن.

أذن: أذن: ئەندامى گوئى، (الأذن والأذان)
بو بيستنه، (إذن) وه لام و (جزاء) ه، له بهر
نه وه، كه واته (الاستئذان) داواى مؤلته
خواستنه.

أذى: الأذى: ما يصل إلى الحيوان من
الضرر: نه و زيانه يه كه ده گات به دروستكراوه
زيندوو ه كانيان. نه وه تا له خودى خو يدايه، يان

نزمترین شت. دهوتریت: (أَرْضٌ أَرْضَةٌ) واته: چاندن تیا یا چاکه. (الأرضة) ش ئه و کرمه یه که له زهویدا تهخته و دار دهخوات.

أرم: الإرم^{۱۲}: عَمَّ يُبْنَى مِنَ الْحِجَارَةِ: نیشانه یه که له بهرد دروست دهکریت، کۆکه ی (آرام) ه، به (حجارة) و تراوه: أرم. به که سی تورپه و بق ه ستاویش دهوتریت: (الأرم)، دهوتریت: (إرم) بهرده. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿إِرم ذات العماد﴾ الفجر/۷، ئاماژه یه بۆ پایه و ستوونی به رزکراوه ی نه خشینراو، (وما بها أرم وأريم)، یانی: یه که سیشی تیا نه ماوه.

أریک: الأریکة: حَجَلَةٌ عَلَى سَرِيرٍ: په رده ی سه رقه نه فه و سیسته م، (کۆکه ی (أرائك) ه، ناوانی به وه یان له بهر ئه وه بووه که له سه ر زهوییه که وه رگیراوه، له داری (الأراک)، یان له بهر ئه وه یه جیگه ی دانیشتنه. له وته ی عه ره بان: (أركَ بِالْمَكَانِ أُرُوكًا). و (الأرُوك) له ئه صلدا چاودیری کردنی داره که یه، وه ک شوان، ئینجا ریگه ی پیدراوه له غهیری

له جهستهیدا، یان ئه و شتانه ی سه ر به ون، چ دونیایی، چ قیامه تی. دهوتریت: (أذیته، أوذیه، إیذاء وأذیه وأذی)، واته: ئازارم دا.. و (الأذی) شه پۆلی ئازارده ره بۆ ئه وانه ی به ده ریادا گه شت ده که ن.

إذا: يُعَبَّرُ بِهِ عَنْ كُلِّ زَمَانٍ مُسْتَقْبَلٍ: گوزارشتی پیده کریت، بۆ هه موو زه مه نیکی داهاتوو، مانای (شرط) له خو دهگریت و (جهزم) ی پیده کریت. (إذ) گوزارشتی پیده کریت له زه مه نی رابردوو، (جزاء) ی پی ناکریت، مه گه ر کاتیک که (ما) ی له گه ل بییت. وه ک: (إذ ما أتیت علی الرسول فقل له) واته: کاتیک چوویته لای نوینه ره که، پی بلی.

أرب: الأرب: فرط الحاجة المقتضي للاحتیال في دفعه: ونبوونی شتیکی زور پیویست، بۆ فیلکردن له لابر دنیا، هه موو (أرب) یك پیویستییه و پیچه وانه نیه. دهوتریت: (لا أرب لي في كذا)، واته: پیویستیم له وه دا نیه. ﴿أولي الإربة من الرجال﴾ النور/۳۱، (کنایه) یه بۆ پیویستی به (نکاح) و جووتگیری ژن و پیاو.

أرض: الأرض: الجرم المقابل للسماء: هه ساره ی به رام به ر ئاسمانه، کۆکه ی (أرضون) ه. گوزارشتی شی پیده کریت له

^{۱۲} ئه م وشه یه له نوسخه کورتکراوه عه ره بییه که ی دوکتور (عمر عبد العزین) دا نه هاتبوو، من هیناومه له جیگه ی خو ی دامناوه ته وه. (عبد الجبار قه ره داغی).

خوی له چاودییه کان.

أز: خوی گوره فەرموویەتی: ﴿تَوَزَّهُمْ أَزًّا﴾
مریم/۸۳، واتە وەك مەنجەلەكە گیزەى هات،
كاتى هاته كولۆ جمو جولو. پىوايەت كراوه كه
پىنغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - هەندىك جار
نوێژى دەكرد، لە ناخىيەوه نووزەيەكى لىوه
دەهات، وەك گیزەى مەنجەلى بەكول. (أزّة)
بەهێزترە لە (هزّة).

أزر: ئەسلى (الأزر) بریتىيە لە (الإزار)
جل و بەرگ. (الأزر): (القوة الشديدة):
هێزى زۆرە، (أزره) يامەتیی دا، پشتى گرت،
بەهێزى كرد، ئەسڵەكەى لە (شد الإزار)ە،
واتە: كراسەكەى توندوتۆل كرد، پشتى قايم
كرد. خوی گوره فەرموویەتی: ﴿أشددُ به
أزرى﴾ طه/۳۱، واتە خۆمى پى بەهێز بكەم.
(أزرته): بوومە وهزىرى، ئەسڵەكەى (الواو)ە.

أزف: خوی گوره فەرموویەتی: ﴿أزفت
الأزفة﴾ النجم/۵۷، واتە: قیامەت نزىك بوویەوه.
(أزف) و (أفد) لە يەك نزىكن، بەلام (أزف)
دەوتریت پەچاوكردنە بە تەسكى كاتەكەى،
(الأزف) تەسكى كاتەكەيە، بەوه ناوبراوه،
لەبەر نزىكى و لەبەر ئەوهش گوزارشتى
لێكراوه بە (الساعة). خوی گوره
فەرموویەتی: ﴿وأندرهم يوم الأزفة﴾ غافر/۱۸.

استبرق: الإستبرق: نوع من نسيج الحرير
الصقيل السميك: ئىستەبرەق جورىكە لە
ئاوريشمى قايمو ئەستور. خوا دەفەرموى:
﴿وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِّنْ سُندُسٍ وَاسْتَبْرَقَ﴾
الكهف/۳۱.

أس: أسس بنيانه: بناغەى بو داننا،
بريتىيە لەو بناغەيەى بيناى لەسەر بنيات
دەنریت. دەوتریت: (أس وأساس)، كۆى
(أس) بریتىيە لە (إساس)، كۆى (أساس)يش
بريتىيە لە (أسس).

أسر: الأسر: الشد بالقييد: بەستن بە
قەيدو كۆت، لە وتەيان: (أسرت القتب)، واتە:
كورتانەكم بەست، (أسير)يش بەوه ناوئراوه،
ئىنجا بە هەموو گىراوو دەستگىركراوىك
دەوتریت، ئەگەر نەشەسترايیت. كۆكەى
(أسارى) و (أسارى) و (أسرى)يه. (أسرة
الرجل) جەستەى پتەوو پىكەوه بەستراوى
مروؤف، كەسێك پى بەهێزو لەشساغ بێت. خوی
گوره فەرموویەتی: ﴿وشددنا
أسرهم﴾ الإنسان/۲۸. (الأسس): يانى مېزگىران.

^{۱۳} راغبى ئەسفەهانى ئەم وشەيەشى بىر چووه، ئىمە
لێرەدا بو سوودگەياندن لەگەل ماناكەى دامانناو بە
پشت بەستن بە سەرچاوه زمانەوانىيەكان، مانامان
كرد.

(رجل مأسور): میز زوری بۆ هیئا. (الأسر في البول كالحصر في الغائط)، بۆ زورهیئانی میز (أسر) به کاردییت، بۆ پیسایی (حصر).

أسف: الأسف: الحزن والغضب معاً: خهفته و تووره بوون پیکه وه، به جیاش به هر حاله تیکیان ده وتییت. حه قیقه ته که شی: هه لچوونی خوینی دله به نیازی تۆله سه ندنه وه، که ی ئه وه بوو، له سه ر خوار خوی بلوو ده بیته وه و ده بیته رق و توپه یی، که ی بوو به سه ر سه رووی خویدا، پیش ده خواته وه و ده بیته خهفته و نیگه رانی. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فَلَمَّا آسَفُونَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ﴾ الزخرف/ ۵۵، واته توپه یان کردین و رقیان هه ستاندین و تۆله مان لی سه ندن.

أسن: ده وتییت (أسن الماء یأسن ویأسن): کاتیك ئاوه که بۆنی گۆرا به گۆرانیکی خراپ و ناپه سه ند. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿من ماء غیر أسن﴾ محمد/ ۱۵.

أسا: الأسوة و الإسوة وه: (القُدوة والقِدوة): ئه و حاله ته یه که مرؤف تیایدا شوینیکه و تووی غهیری خوی بیته، جوان بیته، یان ناشیرین، دلخۆشکه ر بیته، یان به زیان، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿لقد كان لكم في رسول الله أسوة حسنة﴾ الأحزاب/ ۲۱. (الأسی)

واته: (الحزن) خهفته و نیگه رانی، حه قیقه ته که ی: غه م و په ژاره یه، له سه ر شتی له ده ستچوو. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فلا تأس على القوم الكافرين﴾ المائدة/ ۶۸. ئه سه له که ی (واو) ه، واته (الأسو) ه: چا کبونه وه ی برینداریه، ئه سه له که ی لابرندی په ژاره و په ستییه. (الأسی: طبیب) تیمارکه ر، پزیشک. کۆکه ی بریتییه له: (إساء وأساءة). به لām (الإساءة) له (ساء) وه رگیراوه نه ک (أسا).

أشیر: الأشیر: شدة البطر: ئه و په ری دلخۆش بوون و له خۆبایی بوون، (أشیر یأشیر أشراً)، (الأشیر) به هیتره له (البطر)، (البطر) یش به هیتره له (فرح)، چونکه (فرح) له دلخۆشییه وه ده بیته به پیی مه سه له ی عه قل. (الأشیر) نابیته (فرح) به هوی مه سه له ی هه واو ئاره زه وو. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿سيعلمون غدا من الكذاب الأشیر﴾ القمر/ ۲۶.

إصبع: په نجه، ناویکه ده نریته له جومگه کان و نینۆک و گری په نجه کان و گوشتی ده وری نینۆک و لۆچی گری په نجه کان پیکه وه ن، کوی ده بیته (أصابع). له قورئانی پیروژدا هاتوه: ﴿يجعلون أصابعهم في أفانهم﴾ البقرة/ ۱۹.

إِصْر: الإِصْرُ: عقدُ الشيء وحبسه بقهره: بهستنی شتیک و گرتنی به ناچاری و زور. دهوتریت: (أَصْرَتُهُ فَهُوَ مَأْصُورٌ) گرتم بهستم، نهو شته بهستراوه. (المَأْصَرُ والمَأْصِرُ) نهو هیه که شتی پی ده بهستریت. خوای گهوره فهرموویه تی: ﴿وَيُضَعُّ عَنْهُمْ إِصْرُهُمْ﴾ الأعراف/۱۵۷، واته: نهو کارانه ی که دوایان ده خات و ده یانگریت، له نهو نجامدانی خیر و چاکه کان و گه یشتن به پاداشت. (الإِصْرُ): نهو په یمانه دلتیا کراویه، نهو که سه ی ده یشکینیت دوی ده خات له پاداشته که. (الإِصْرَانُ): نهو میخ و سنگانه یه که ماله که ی پی راده گیریت.

أَصْل: (الأَصَالُ) العِشَايَا. (الأَصَالُ) واته: نیواره، سه ره تای شهو، خه و تنان (أَصَالُ) (کویه)، (أَصِيلُ): تاکه که یه تی. نهو سللی شته که یش بنه ماکه یه تی، که نهو گه روا حیساب کراو لی کدرایه وه که به رزه، نهو به به رز بوونه وه ی هه مووی به رز بووته وه، خوای گهوره فهرموویه تی: ﴿أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفِرْعَانُ فِي السَّمَاءِ﴾ إبراهيم/۲۴.

أَف: أَصْلُ الْأَفِّ: كل مستقذر من وسخ وقلامه ظُفْرٌ ومايجرى مجراها: نهو سللی (الأَفُّ): هه موو پیسیه که له چلک و پارچه ی

نینوکی قرنتینراو نهو وه ی له شیوه ی نهو وان بیّت، خوای گهوره ده فهرموویت: ﴿أَفٌّ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ الأنبياء/۶۷.

أَفُق: ﴿سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ﴾ فَصَّلَتْ/۵۳، واته له دهوره به ره کانی. (أَفُقٌ) و (أَفُقٌ) تاکن، و تراوه: (الْأَفُقُ): بؤ نهو که سه ی ده گاته کو تایی له پی زو به خشنده بییدا.

إِفْك: الإِفْكُ: هه موو دورکه و توویه که، لهو پروه ی که پیویسته له سه ری بیّت. بهو بایه ی که له کاتی هه لکردنی خو ی لایداوه و تراوه: (مُؤْتَفِكَةٌ)، خوای گهوره فهرموویه تی: ﴿وَالْمُؤْتَفِكَةُ أَهْوَى﴾ النجم/۵۳، و ﴿أَنْتَى يُؤْفَكُونَ﴾ التوبة/۳۰، واته له حه ق لاده دن له بیروباوه پردا بؤ به تال. هه روه ها بؤ درویش به کاره یینراوه: ﴿إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ﴾ النور/۱۱، دهوتریت: (رجل مَأْفُوكٌ) واته: له حه ق لایداوه به لای به تالدا.

أَفَل: الأَفُولُ: غيبوبة النيرات كالقمر والنجوم: دیارنه مانی پوناکی به خشه کانی وه ک مانگو نهو ستیره کان. خوای گهوره فهرموویه تی: ﴿فَلَمَّا أَفَلَّ﴾ و ﴿فَلَمَّا أَفَلَّتْ﴾ الأنعام/۷۸، ۷۶، بؤ مانگو خور، (الْأَفَالُ): کارو به رخ، (الْأَفِيلُ): بیچووی و شتر.

أَكَل: الأَكْلُ: تناول الطعام: خواردن،

(الأكل والأكل): ئه وهی ده خوریئت. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿أَكَلَهَا دَائِمًا الرَّعْدُ/۳۵﴾ (الأكلة) بؤ جاریکه، (الأكلة) وهك پاروویه كه. (الأكل والأكال): نؤرخؤر. (الأكلة) كؤی (أكل).

الإل: الإل: كل حالة ظاهرة من عهد حلف وقربة: هه موو حاله تیکی ده ركه وتووه له هاویه یمانیی و خزمایه تی. (تسئل): ده دره وشیتته وه و ناكری نكؤلی لیبكریت. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿لا یرقبون فی مؤمن إلا ولا ذمة﴾ التوبة/۱۰، و(أل الفرس): ئه سپه كه خیرا بوو، حه قیقه ته كه سی: (لمع) ه، ئه ویش (استعارة) یه له بابی (إسراع) وهك (برق). (الإل): هه ردوو دیوی چه قؤیه.

ألف: الألف من حروف التهجی: له حه رفه كانی (هجا) یه، (الإلف) هؤگری له ته بابیدا. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿إذ كنتم أعداء فألف بين قلوبكم﴾ آل عمران/۱۰۳، و﴿لو أنفقت ما في الأرض جميعا ما ألفت بين قلوبهم﴾ الأنفال/۶۳، (المؤلف): ئه وه یه كؤبووه ته وه له چه ند به شیکی جیاواز. (أوالف الطیر): مالیكردنی بالنده. (الألف) ژماره هه زار، به وه ناویراوه له بهر بوونی ژماره جیاوازه كان تیایدا.

ألك: الملائكة والملک: ئه سله كه سی (مألك) ه. (المالك والمألکة والألوك): به (رسالة) په یام ده گوتریئت. هه ر له وه (ألكني اليه): واته په یامه كه سی منی پیبگه یه نه. (خلیل) وتوویه تی: (مألکة) بریتیه له (رسالة) چونكه له دم ده رده چیت.

الألم: الوجد الشديد: نازاری توند. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فإنهم يألمون كما تألمون﴾ النساء/۱۰۴، و﴿عذاب أليم﴾، واته: سزایه کی به نازار.

أله: الإله: جعلوه اسما لكل معبود لهم: كردوویانه ته ناویك بؤ هه موو په رستراویك بؤ خویان. (أله) واته (عبد)، یانی: په رستی، وتراوه ئه سله كه سی له (لاه یلوه) ه واته: خوی شارده وه و دیار نه ما.

إلی: حرف جر یمد به النهاية: (حرف جر) بؤ (انتهاء الغایة) یه، واته: بؤ كؤتایی مه به ست، (وألوت فلاناً) واته: كه مته رخه میم كرد به رامبه ر فلانه كه س. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿لا یألونكم خیبالا﴾ آل عمران/۱۱۸، واته: كه مته رخه میی ناكهن له هیئانی ته نگرژو گرفت و ناخؤشی بؤتان. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿ولا یأتل أولوا الفضل منكم﴾ النور/۲۲، وتراوه: له

(الْوَتُّ) دروست ده کړیت. (الإیلاء): سویندی پیویست بؤ که متهرخه میی له کاره که دا، که سویندی له سهر ده خوریت، ئه وه له شه رعدا بؤ سویندی پږگرنه له سه رجیگه میی له گه ل ئافره تو (آلاء) کوی (آل) و (إل) ه. (آلا) بؤ (استفتاح) ده سته پکړنه. (إلا) بؤ (استثناء) هه لاو پږدنه. (أولاء) ناویکی نادیا ری دانراوه بؤ (إشاره)، ئاماژه کړنه بؤ کوی (مذکر) و (مؤنث) و تاکی نیه. خوی گه وره فرمویه تی: ﴿ها أنتم أولئک تحبونهم﴾ آل عمران/ ۱۱۹.

أم: الأم: الوالدة: دایکه و هه موو ئه وه ی بجیته پالی و له دوی بیټ، وه (أم الكتاب) واته: (اللوح المحفوظ). (أم الكتاب) بریتیشه له سوره تی (الفاتحة). چونکه سه ره تای ده سته پکړدی قورئانه. و تراوه: ئه سلی (الأم) بریتی بووه له (أمهة) له بهر ئه وه ی که کۆکه ی (أمهات) ه. (الأمه): هه موو کۆمه لیکه که فرمانیک کویان بکاته وه، یان یه ک دین، یان یه ک زمان، یان یه ک شوین. خوی گه وره فرمویه تی: ﴿وما من دابة فی الأرض ولا طائر یطیر بجانیه إلا أمم أمثالکم﴾ الأنعام/ ۳۸، (الأمی): ئه و که سه یه نانوسیت و ناخوینیته وه. (النبي الأمی) نیسبه ت بووه بؤ لای ئه و ئومه ته ی که نه ینوسیه وه، و تراوه:

نیسبه ت بووه بؤ لای (أم القرى - مكة -). (إمام) پیشه و، پیشه نگ، مرؤف بیټ یان غه ی ری ئینسان، له سهر حه ق بیټ یان به تال. (أم): ویستیکی پږک و راست به ئاراسته ی مه به ست، وه ک خوی گه وره فرمویه تی: ﴿أمین البیت الحرام﴾ المائدة/ ۲. (أمه) واته: برینی قوولی تی کړد، وه ک ئه وه ی گه یشت بیټ به ده ماغی. (أم) واته: (أی)، یانی: کامیان؟. وه ک: (أزید فی الدار أم عمرو). (أم) ی ته نها به مانای (بل) یش هاتووه، ﴿أم زاغت عنهم الأبصار﴾ ص/ ۶۳، واته: (بل زاغت)، یان به رچاویان لیل و تاریکه. (أما): حه رفه و مانای یه کیک له دوو شت ده گه یه نیت: ﴿أما أحدکما فیسقی ربّه خمرًا﴾ یوسف/ ۴۱.

أمد: الأمد والأبد یتقاربان: له یه ک نزیکن، به لام (أبد) بریتییه له ماوه یه کی زمه نیی که سنوریک دیاریکراوی نیه و نابه ستریته وه، ناوتریت: (أبد کذا). به لام (أمد) ماوه یه که ئه گه ر په ها بوو، سنوریک نادیا ری هه یه، کورتیش هه ل دیت، ده وتریت: (أمد کذا)، وه ک ده وتریت: (زمان کذا). جیاوازی له نیوان (زمان) و (أمد): (أمد) به گرنگی مه به سته که ده وتریت، به لام (زمان) له بنه ماو مه به سته که دا گشتییه.

(رجل أمانة وأمانة): واته متمانهی به هه موو
تاکیک ههیه. (الأمون): وشتر و لاغی سواری و
خوشپروهو له سه رخۆ.

آمین: اسم فعل بمعنی: استجب: (اسم
فعل) ه به واتای: لیمان و هر گره و وه لاممان
بدهروه. (أمن فلان) فلان كه س وتی:
(آمین).^{۱۴}

أن: (أن) چوار شیوازی ههیه: (۱) ده چپته
سه ر (معدومین) نادیاره کان، له (فعل) ی
(ماضي) یان (مستقبل) ه، وهك: (أعجبني
أن تخرج وأن خرجت). (۲) (خفيف) ی
(ثقیلة) یه، وهك: (أعجبني أن زيدا منطلق).
(۳) (مؤكد) یه بۆ (لما)، وهك: ﴿فلما أن جاء
البشير﴾. یوسف/۹۶. (۴) ته فسیریه،
پاقه کاره بۆ شه وهی به مانای (قول) ده بیئت:
﴿وانطلق الملاء منهم أن امشوا﴾. ص/۶.

إن: (إن): به چوار شیوازه: بۆ (شرط)،
(نفي)، (تأكيد) ی (ما) ی (نافیة): (ما إن
يخرج زيد)، و (خفيف) ی (ثقیلة) یه و (لام) ی
پیویست ده بیئت، وهك: ﴿إن كاد ليضلنا﴾

۱۴ هه رچهند وشه ی (آمین) له قورئانی پیروزدا نه هاتوه،
به لام راغب داینا بوو، بویه نیمه ش وهكو خوی داماننا یه وه.

أمر: الأمر: الشأن: كار، فه رمان،
ده برپینیکی گشتیه بۆ کرداره کان و ته کان
هه موویان. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿إليه
يرجع الأمر كله﴾ هود/۱۲۳، (الانتمار)
قبولکردنی فه رمانه که یه. خوای گه وره
فه رموویه تی: ﴿لقد جئت شيئا إمر﴾ الكهف/
۷۱، واته: ناپه سهند، ناشایسته. له وته یان:
(أمر الأمر) واته گه وره و زۆر بوو.

أمن: أصل الأمن: طمأنينة النفس
وزوال الخوف: ئەسلی (أمن) ئارامیی و
دلنیا یی ده روون و نه مانی ترسه، ده وتریئت:
(الأمن والأمانة والأمان) ئاسایش و ئارامیی.
جاریك (أمان) ده بیته ناو بۆ شه و حاله ته ی که
مروؤ له ئاسایش و ئارامیدا بیئت، جاریکیش ناوه
بۆ شه و شته ی که مروؤ ئەمین ده بیئت له سه ری،
وهك ئەم ئایه ته: ﴿وتخونوا أماناتكم﴾ الأنفال/
۲۷، واته: شه وهی بوون به ئەمین به سه ریه وه.

(أمن) به دوو شیوه ده وتریئت: یه کیکیان بۆ
خوی (متعدی) یه، ده وتریئت: (أمنت) واته بۆ
بوومه ئەمین، (ئه مینم کرده وه)، به خوای
گه وره و تراوه: (مؤمن). دووه میان: (متعدی)
نیه، (لازمه)، (أمن) واته: بووه خاوهن ئەمن.
(الإيمان) شه و باوه رکردن و به راستدانانه یه که
ئاسایش و ئارامیی له گه ل بیئت. ده وتریئت:

إن و أن: جیاوازی نیوانیان: (إن) ئه وهی که له دواى دیت پرسته یه کی سه ره به خوئی، (أن) ئه وهی له دواى دیت له حوکمی (مفرد) دا ده بیئت، له جیی (مرفوع و منصوب و مجرور) ده بیئت.

أنث: ده وتریت: (أرض أنث) واته: زهوی نه رمو به پیت. له بهر گرنگی چاکی تیاچاندنی، هاوشیوه کراوه به می.

أنس و إنس: الأنس خلاف النفور: (أنس) پیچه وانهی (نفور) ه. (إنسی): هموو شتی که پیی که یف خوش بیئت. (إنسی): به و لایه ده وتریت که به دواى (راکب) دیت. (إنسی) کۆکه ی بریتییه له (أناسی). خواى گه وره فه رموو یه تی: ﴿وأناسی کثیرا﴾ الفرقان/ ۴۹. واته مرؤف سانیکی زور. ﴿حتی تستأنسوا﴾ النور/ ۲۷، واته: هاوده میکتان ده ست بکه ویت. مرؤف به وه ناوانراوه چونکه تواناو خورگری نابیئت، مه گه ر به هوگر بوونی هه ندیکیان به هه ندیکیانه وه.

أنف: الجارحة: لوت، ئه ندامیکی جهسته یه، چمکی شته که و باشترینی شت به (أنف) ناوده بریت. ده وتریت: (أنف الجبل وأنف اللحية). خواى گه وره فه رموو یه تی: ﴿ماذا قال أنفا﴾

أنمل: الأمل: سه ره په نجه ئه و به شه ی که نینوکی پیوه یه.

أنى: بۆ گه پان به دواى حال و شویندایه. واته: به واتای (أین)؟ که ی؟ و (کیف) چۆن؟ بۆ زانکردنی مانا کانیان. ﴿أنى لك هذا﴾ آل عمران/ ۳۷، واته: که ی و چۆن؟

أنا: ضمير المخبر عن نفسه. (أنا) راناوی سه ره به خوئی هه و آده ره له خودی بیژه ر.

إنی: آناء اللیل ساعاته: ساته کانی شه و. یه کیکیان: (إنی و أنى و أنا) یه. خواى گه وره فه رموو یه تی: ﴿غیر ناظرین إنا﴾ الأحزاب/ ۲۳، واته: کاتی خوئی. (آن الشیء): کاتی نزیک بوونه وه ی شتی. ﴿حمیم أن﴾ الرحمن/ ۴۴، واته گه یشته کاتی خوئی له و په پری گه رمیدا. به (مؤنث) یش ده کریت، خواى گه وره ده فه رموو یه تی: ﴿من عین آنية﴾ الغاشية/ ۵، (الإناء) ده فر، ئه وه ی که شتیکی تیا داده نریت، کۆکه ی (آنیة) یه، (جمع الجمع) کۆی کۆکه ی (أوانی) یه. **أهل:** أهل الرجل: ئه و که سانه ی له گه لئى

کۆده بیته وه، به نه سه ب، یان به دین، یان ئه وه ی ریژه و ی ئه و دوانه بگریت له کارو مال و ولادتا.

^{۱۵} وشه ی (أنا) له هه ندیک له چاپه کاندانه هاتوه. (ع.ع).

دهوتریت: (أهل الرجل يأهل أهولاً). (ومكان مأهول) که سی خوی لئییه. هر گیانه به ریک هؤگری شوینیک بیّت به (أهلی) و (أهل) ناوده بریت. (تأهل) بووه خاوهن ئەهل. (أهل لكذا) واته: شایانییه تی. (جمع ی) (أهل) بریتییه له (أهلون وأهالی وأهلات).

أوب: الأوب: ضرب من الرجوع: شیویه که له گه پانه وه. دهوتریت: (آب أوباً وایاباً ومآباً). (المآب): چاوگه و (إسم) ی (زمان و مکان) یشه. (الأوبه): ته و به یه. (التأویب): پویشتنه به شه و. (ناقة أوب): خیرا دهسته کانی ده کیشیته دواوه.

أید: الأید: القوة الشديدة: هیزی زور. دهوتریت: (إدته أئیده إیداً) وه که مه یه: (بعثه أبععه بیعاً). (أیاد الشیء): ئەوهی ده پیاریزیت. ﴿ولا یؤوده حفظهما﴾ البقرة / ۲۵۵، واته: (پاراستنیان) باری گران و سهخت ناکات. ئەسله که ی له (أود) ه، دهوتریت: (آد یؤود أوداً وایاداً) واته: قورس و گرانی کرد.

ایک: الإیک: شجر ملتف: درختی چروپرو به یه کائالو. ﴿أصحاب الأیکة﴾، نیسبه ته بؤ لای ئەوه دره ختانه.

آل: المقلوب عن الأهل: هه لگه پاره ی (أهل) ه، تاییهت کراوه به (إضافة) ی

که سایه تییه گویا کان، به بی (نكرة) و شوین و کاته کان. دهوتریت: (آل فلان) ناوتریت: (آل رجل، ولا آل زمان كذا، أو موضع كذا)، ناوتریت: (آل الخياط)، به لام (أهل) (إضافة) ده کریت بؤ لای هه موویان. دهوتریت: (أهل زمن كذا وبلد كذا). بچوک ده کریته وه (أویل). (آل النَّبِيِّ): که سه نزیکه کانیه تی، و تراوه: تاییه تن به و، له پووی زانسته وه. (آل): ئەوه حاله ته یه که فه رمانه که ی بؤ لا ده گه ریته وه. (آل یسول) بریتییه له کرداره که ی.

أول: التأویل من الأول، أي الرجوع إلى الأصل: (تأویل) له (أول) ه، واته گه پانه وه بؤ ئەصل. (مؤئل) بؤ ئەوه و جیگه یه ی ده گه ریته وه بؤ ی. (أول): ئەوه سیاسه ته یه که سه روکاری مال و دارو دهسته که ی ده کات. هه روه ها (أول) به (ظرف مبني على الضمّ) به کاردیت، دهوتریت: (جنثك أول) یه که م که س هاتم بؤ لات.

أیم: الأیم: المرأة التي لا بعل لها: (الأیم): ئەوه ئافره ته یه که میردی نیه، بیوه ژن، دهوتریت: (آم أیمة). هه روه ها دهوتریت: (رجل أیم).

این: دهر برینیکه بؤ گه پان به دوا ی شویندا. (الآن) هه موو کاتیکی دیاریکراوه، له نیوان هه ردوو زه مه نی رابردوو و داهاتوودا. (آونة) کاتی دوا ی کاته. (أوان) ی ئەوه: زه مه نی تاییهت کراوه

پيى و به كردنه كهى. (الأَيْنُ): كفت و هيلاك، دهوتريت: (أَنْ يَأْتِيَنَّ أَيْنًا) ده نالئينى. قه وميَك وتوويه تى: (الإين) له ئەصلدا هه لگه پاره وى (الحين) ه.

أوه: الأواه: الذي يكثر التأوه، وهو أن يقول أوه: (الأواه): ئەو كه سهيه زور ئاهو ناله ده كات و ده لئيت: (أوهه). هه مووقسه هيك خه فهت و نيگه رانيى بگه يه نيئت پيى دهوتريت (تأوه). دهوتريت: (واهاً) واته: لئى سه رسام بوويت.

أى: (أى) به كارديت بۆ هه والزئين. (الآية): العلامة الظاهرة: نيشانهى ديارو بهرچاو، راستييه كهى ئەوهيه كه دارپژراوه له (التأيي) كه بريتييه له دامه زراوبى و مانه وه له سه رشت. له (بناءى) (آية) دا سى بۆچوون ههيه: وتراوه: بريتييه له وه زنى (فَعَلَةٌ)، حه ق وايه كه (لام) هكهى (معتل) بيئت به بى (عين) هكهى، وهك (حياة)، به لام (لام) هكهى (صحيح) ه له بهر ئەوهيه كه

(ياء) كه وتوته پيشى، وهك: (راية). وتراوه بريتييه له وه زنى (فَعَلَةٌ)، به لام ئەوه ههيه كه (قلب) كراوه له بهر ناسازيى دووباره بووه نه وهى هه مان پييت، وهك (طائي) له (طيء). وتراويشه بريتييه له وه زنى (فاعلة)، ئەسه له كهى (آيية) يه، (تخفيف) كراوه بووه به (آية)، ئەو بۆچوونه لاوازه. (أى): (حرف نداء) يه بۆ بانگ كردنه. (أى) بۆ (ته فسيس) و راقه ش باس ده كرديت.

أيان: عبارة عن وقت الشيء: بريتييه له كاتى شت، نزك ده بيته وه له ماناى (متى)، خواى گه وره فه رموييه تى: ﴿أَيَّانَ مُرْسَاهَا﴾ الأعراف/ ١٨٧.

أوى: أوى يأوي أويًا ومأوى. و أوى يُؤوي إيواء. و أوى أي: رجع بقلبه. واته: به دلى گه رايه وه. (المأوى) بريتييه له (مصدر) (أوى يأوي): شويني گه پانه وه.

به‌شی پیتی ب

مكتبة

به شی پتی (ب)

واته ئه و کچانه ن شوو ناکه ن و خویان له پیاوان دابریوه .

بث: أصل البث: التفريق وإثارة الشيء
 كبث السريح التراب: ئەسلی (بث):
 بلاوه پیکردن و وروژاندنی شته، وهك چۆن
 ره شه با خۆل بلاوه کاته وه، (بث النفس): ما
 انطوت عليه من الغم والسر: ئه وهی
 گوشه گیر ده بیته به هوی غم و په ژاره و نهینی.
 خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فكانت هباءً
 منبثاً﴾ الواقعة/ 6، ﴿كالفرش المبعوث﴾، واته:
 وروژاو دواي پشت به خو به ستنی و خو
 شارده وهی. ﴿إنما أشكو بثي وحزني﴾
 يوسف/ 86، واته: ئه و غم و په ژاره یه م که له
 نهینیدا بلاوی ده که مه وه. ئه وه مه صدره له
 (تقديری) (مفعول) دا.

بجس: ده وتریت: (بجس الماء
 وانبجس): ته قی هه لقولا، به لام (الانبجاس)
 زور کات له وه دا ده وتریت که له شتیکی ته سکو
 ته نگه وه ده ریجیت. (الانفجار) له شتیکی
 فراوانه وه ده رده چیته.

بتك: (بتك) له (بت) نزيك ده بیته وه، به لام
 (بتك) له برینی ئەندامه کان و موودا به کاردیته،
 ده وتریت: ﴿بَتَكَ شَعْرَهُ وَأَذَنَهُ﴾ واته مووه که ی و
 گوئی بری. خوای گه وره فه رموویه تی:
 ﴿فليبتكن آذان الأنعام﴾ النساء/ 119، (سیف
 باتك): شمشیری پرنده یه بو ئەندامه کان.
 بتكت الشعر: پارچه یه کم لی وهرگرت. به لام
 (بت) له برینی حبل و په یوه نیدیدا ده وتریت.

بتر: (البت) نزيك ده بیته وه له ماناکه ی
 پیشتر، به لام به کاردیته له برینی کلکدا، ئینجا
 برانی نه وه و (بی و هجاخ) جیگه ی ده گریته وه،
 و تراوه (فلان أبت) کاتیک نه وه ی که سیک
 جیگه ی بگریته وه، خوای گه وره فه رموویه تی:
 ﴿إن شأنك هو الأبت﴾، واته: باسو یادی
 بپراوه، چونکه بیباوه ران وایان لیکدایه وه که
 موحه ممه د کاتیک ته مه نی ته واو بوو باسی
 نامینیت، له بهر نه وه ی نه وه ی نیرینه ی نییه .

بتل: ﴿وتبتل إليه تبتيلاً﴾ المرمل/ 8، واته:
 له په رستش و ئیخلاصی نیه تدا، خو ی دابریوه
 تاییه ت بیت بو ئه و کاره. (العدراء البتول):

بحث: البَحْث: الكَشْفُ والَطَلْبُ: دُوزِينَه وَهُوَ خَواستَن، دَهوتَرِيَّتْ: (بَحَثتَ عَنِ الأَمْرِ) بِه شَوِيْن فِهْرمانه كه دا گه رام، نُه وَهْم دُوزِيَه وَه. خَواي گه وَرَه فِهْرموويه تى: ﴿فَبَعَثَ اللهُ غَراَباً يَبْحَثُ فِي الأَرْضِ﴾ المائِدَة/ ۳۱.

بحر: أصل البحر: كل مكان واسع جامع للماء الكثير: نُه سَلَى (بحر): هه موو شوِيْنِيَكِي فراوانه كُوكَه رَه وَهِي نَوايَكِي زُور بِيْت، (وَبَحْرَتُ كَذَا): وَه ك دَه رِيَا فِراوانم كَرَد. دَهوتَرِيَّتْ: (بَحْرَتُ البَعِيْسِ): دَرزِيَكِي فِراوانم كَرَدَه گوِيِي وَشتره كه. بُوِيَه نَوانرَوه (بَحِيْرَة). خَواي گه وَرَه فِهْرموويه تى: ﴿ما جَعَلَ اللهُ مِنْ بَحِيْرَة﴾ المائِدَة/ ۱۰۳، نُه وَهِي بِه وَشتره كه يان دَه كَرَد نُه گَر دَه سَك بِه چَكه ي بَبوايه گوِيِيان لَهت دَه كَرَدو بِه رَه لاِيان دَه كَرَد، نَه سَوايِي هه بَبُو، نَه باري پِي دَه گوِيَزايَه وَه. وَتِراوَ: (فِرْس بَحْر) بِه تِيْبِيْنِي فِراوانِي رِيْزَه وَه كه ي. نُه وَه كه سَه ش فِراوانگير بِيْت لَه زانستَه كه يدا پِيِي دَهوتَرِيَّتْ: (بَحْر). (تَبَحَّرَ): فِراوانكارِي كَرَد لَه وَشْتَه دا.

بخل: البُخْل: إِسْماكُ المَقْتَنِيَّاتِ عَمَّا لا يَحِقُّ حَبْسُها عِنه: گَرْتنه وَهِي مالُّ وَداراييه لَه وَهِي كه پِيُويسْت نِه لِيِي بگيرِيْتَه وَه، بِه رامبَه رَه كَهِي (جود) بِه خَشْندَه يِي وَ

دَه سَتِكارَوه يِيَه. دَهوتَرِيَّتْ: (بَخِلَ فَهُوَ باخِل)، بِه لَام (بَخِيل) نُه وَكَه سَه يَه كه (بَخِل) ي زُور دَه بِيْت، وَه ك (رَحِيم) لَه (راحم).

بخس: البَخْسُ: نَقْصُ الشَيءِ عَلى سَبيلِ الظَلْمِ: (بَخَسَ) كه مَكْرَدَنَه وَهِي شْتَه كه يَه لَه سَه ر شِيُوَه ي سَتَم، خَواي گه وَرَه فِهْرموويه تى: ﴿وَهُمْ فِيها لا يَبْخُسون﴾ هود/ ۱۵، (البَخْسُ وَالبِاخْسُ): شْتَه كه ناته واوو سووك وَ كه مَه. خَواي گه وَرَه فِهْرموويه تى: ﴿وَشَرَّوهُ بَثْمَن بَخْس﴾ يوسف/ ۲۰، واته كه م وَناته واو بَوو. **بخع:** البَخْعُ: قَتْلُ النَفْسِ عَمَّا: (بَخَع) خُوكُوشْتَنَه لَه غَه م وَپَه زارَه دا، خَواي گه وَرَه فِهْرموويه تى: ﴿فَلَعَلَّكَ باخِعٌ نَفْسَك﴾ كهف/ ۶، هانْدانَه لَه سَه ر وَازَهِيْتان لَه خَه فَهت وَ داخ هه لَكِيْشان. (بَخَعُ فِلانِ بِالطاعَة): كاتِيك داني پِيابِنِيَّتْ، لَه گَه لَ نَچاريِي زُور كه جِيْگَه ي خُوكُوشْتَن بگريْتَه وَه لَه تاو نارَه حَه تِيْبِه كه ي.

بدر: خَواي گه وَرَه فِهْرموويه تى: ﴿فَلا تَأْكُلُوها إِسْرافاً وَبِدْراراً﴾ نساء/ ۶: واته: بِه پَه لَه وَ خِيْرا. (باَدِرَة): گوزارِشت دَه بِيْت لَه وَ هه لَه يَه ي كه لَه تونديِي وَ تورَه بِييدا رُوو دَه دات. (بَدْر) وَتِراوَ بِه وَه نَوانرَوه لَه بِه ر پِيْشَكَه وَتَنِي لَه خُور لَه كاتِي هه لَه اتَنيدا.

بدع: الإِبْداعُ: إِنْشاءُ صِنعةِ بلاِ احتِذاءِ

(دهرهق به جهستهی فیرعهون) فهرموویه تی:
﴿فالیوم ننجیک ببدنک﴾ یونس/۹۲. (به لام
سه بارهت به لاشه ی گویره که که ی قهومی
موسا، فهرموویه تی: (عجلا جسدا له خوار)
الأعراف/۱۴۸.^{۱۶}

بدا: بَدَا الشَّيْءُ بُدُوًا وِبِدَاءٍ أَي: ظَهَرَ
ظَهْرًا بَيْنًا: واته: شته که به پوونیی
دهرکه وت، (البدو): پیچه وانه ی (الحض) ه،
(البادیة): هه موو شوینیکه، که نه و شته ی
تیایدا نمایش ده کریت، دهرکه ویت،
(البادی): که سی نیشته جیی (البادیة) یه.
خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿سواء العاکف
فیه والباد﴾ الحج/۲۵.

بدا: یقال: بدأت بكذا وأبدأت وابتدأت
أی: قدّمت. ده وتریت: (بدأت بكذا وأبدأت
وابتدأت) واته: پیشمخست. (والبدأ
والابتداء): پیشخستنی شتیک به سهر غهیری
خویدا، جوړیکه له پیشکه شکردن. خوای
گه وره فهرموویه تی: ﴿اللّٰهُ یبْدَأُ
الخلق﴾ یونس/۳۴، (مبدأ الشیء): نه وه یه هه
شتیک لئ پیکدیت، حه رفه کان (مبدأ) ی

واقتداء: (إبداع): دروستکردنیکه بی
چاولیکه ری و لاسایی کردنه وه. نه گهر بو خوای
گه وره به کارهینرا نه وه (إيجاد الشیء بغير
آلة، ولا مادة، ولا زمان، ولا مکان، ولیس
ذلك إلا لله): داهینانی شتیکه به بی نامیرو
مادده و کات و شوین، نه وه یش بو که س نیه
جگه له خوای گه وره. (البدعة فی المذهب):
بیدعه و داهینراو له مه زهه بدا: هینانی وته یه که
که بیژره که ی و نه نجامده ره که ی تیایدا ری بازی
خاوه نی شه ریعه تیان نه گرتوه و باشترینه کانی
پیشکه وتوه و نه صلله کانی شی وردو چاکن.

بدل: الإبدال والتبديل والتبدل
والاستبدال: جعل شیء مکان آخر: شتیک
بخریته شوینی شتیک تر. گشتیی تره له
(عوض)، که (عوض) بریتیه له وه ی که بو
ده گوریت بو حالی دوهم به پیدانی یه که م،
(تبدیل) هه ندیک جار ده وتریت بو (تغییر) به
په های ی نه گهر گوراوه که شی نه هینابیت، ﴿یوم
تُبدل الأرض غیر الأرض﴾ ابراهیم/۴۸.

بدن: البدن: الجسد: جهسته. (بدن) به
مه بهستی گه وره یی لاشه که ده وتریت، (جسد)
به مه بهستی په ننگه که، و تراوه: (ثوب
مجسد). (امرأة بادن و بدین): ئا فره تی له ش
گه وره، (البدنة): قه له و. خوای گه وره

^{۱۶} بهنده نه م نمونه یه م بو زیاد کرد، تا به راوردی نیوان
لوو وشه ی (بدن) و (جسد) بکریت. ع.ع.

که لامن، وهک ته خته دار (مبدأ)ی ده رگایه .
 خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿بَادئِ
 الرَّأْيِ﴾ هود/۲۷، واته: ئه وه که سه ی بۆچوونی
 کرچ و کال ده خاته پوو. (البَادِي بِالرَّأْيِ): ئه وه
 که سه یه بۆچوونه که ده رده خات، به لام بیرى لى
 نه کردووه ته وه .

بذر: التبذير: التفريق. وأصله إلقاء
 البذر وطرحه: (التبذير) واته: پشرو
 بلاوکردن، ئه سه له که ی تۆ وه شانندن و
 فریڤدانیتى. خواززوه بۆ هه موو مال
 به فیروڤده ریک. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَلَا
 تَبذُرْ تَبذِيرًا﴾ الإسراء/۲۶.

بر: البرّ خلاف البحر: (برّ): پیچه وانه ی
 (بحر) ه. فراوانبوونی لى چاوه پوان کراوه،
 (برّ) یش له وه داریژزروه، واته: فراوانگیرى له
 کردنى خیردا. جاریک نيسبهت ده دریتته پال
 خوای گه وره: ﴿هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ﴾ الطور/۲۸،
 جاریک نيسبهت ده دریتته پال به نده، ده وتریت:
 (عبدٌ بارٌّ)، واته فراوانگیره له په رستش و
 گوڤرایه لى خوای گه وره دا. (الْبُرِّ) ناسراو
 زانراوه، واته: دانه ویل، به وه ناوئراوه له بهر
 ئه وه ی فراوانترینه وه جى پیویستییه له
 خۆراکدا.

برج: السروج: القصور. قه صرو

کۆشکه کان. (تبرّجت المرأة): واته: (تشبهت
 بالبرج في إظهار محاسنها): واته ژنیك وهک
 بورج و قه صر، جوانییه کانی خۆی ده رده خات.
 (الْبِرَج): فراوانی چاوو جوانییه که یه تی، که له
 بورج ده چیت له هه ردوو فهرمانه که دا. خوای
 گه وره فهرموویه تی: ﴿وَلَا تَبْرَجْنَ تَبْرَجَ الْجَاهِلِيَّةِ
 الْأُولَى﴾ الأحزاب/۳۳.

برج: البرّاح: المكان المتسع الظاهر،
 الذي لا بناء فيه ولا شجر: ئه وه شوینه
 فراوانه دیاره یه نه بینای تیدایه، نه دره خت.
 (بَرِحَ الخفاء): ده رکه وت، (برح): له (براح) ه،
 پویشت، (بارح): باى به میزه، (البارحة):
 شه وی رابردوو. (ما بَرِحَ): دامه زراوو به رده وام
 بوو له (براح) دا، خوای گه وره فهرموویه تی:
 ﴿لَا أَبْرِحُ﴾ كهف/۶۰، تاییهت کراوه به
 دامه زراوی و به رده وامی وهک وتوویانه: (لا
 أزال): تا ئیستا، چونکه (برح) و (زال) مانای
 (نفي) یان گه یاندوو. (لا) بۆ نه فییه. دوو
 نه فیش کۆبینه وه (إثبات) به رهه م دینن. خوای
 گه وره فهرموویه تی: ﴿لَا أَبْرِحُ حَتَّى أَبْلُغَ مَجْمَعَ
 الْبَحْرَيْنِ﴾ كهف/۶۰.

برد: أصل البرد خلاف الحرّ: ئه سلی
 (برد) ساردی، پیچه وانه ی (حرّ) گه رمییه،
 جاریک خودی خۆی مه به ست ده بییت،

وبرق ﴿البقرة/۱۹﴾ (بَرَق) دهوتریت له هه موو شتیکیدا که بدره وشیتته وه، وهک (سیف بارق). ﴿بَرَق وَبَرَق﴾ دهوتریت ده رباره ی چاوا کاتیکی تیکجییت و بسووریت له ترسا. خوا ی گه وره فهرموویه تی: ﴿فَإِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ﴾ القيامة/۷، ﴿بُرَاق﴾: ئەو ئاژە له یه که پیغه مبهەر (صلی اللہ علیہ وسلم) له گه شتی بلنذبوونه وه یدا سوودی لی بینی، خوا زانیه به چۆنیه تیه که ی. ﴿الإبريق﴾: سوراحی.

برک: أصل البرک صدر البعیر، وإن أُستعمل فی غیره: ئەسلی (برک) سنگی وشتره، هه رچهند بۆ غهیری ئەوه یش به کار هینراوه. ﴿برکة﴾، ئەوه یه ئاوی پی ده گیریته وه (ئەستیل). ﴿برکة﴾: به دیهانتی خیری خوایه له شتیکیدا. خوا ی گه وره فهرموویه تی: ﴿لَفَتْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ الأعراف/۹۶، به وه ناوئراوه، له بهر جیگه ربوونی خیر تیایدا، وهک جیگه ربوونی ئاوا له هه وزی ئەستیلدا. ﴿مبارک﴾: ئەوه ی ئەو خیره ی تیدا یه، خوا ی گه وره فهرموویه تی: ﴿رَبِّ أَنْزَلْنِي مَنزِلًا مَبْرُوكًا﴾ المؤمنون/۲۹، واته: له هه رکوی خیری خوا ی ده ستهک ویت. هه ر شوئیک وشه ی (تبارک) ی تیا باسکریت ئەوه ئاگادارکردنه که خوا ی گه وره تاییه تی کردووه به خیره باسکراوه کان له گه ل

دهوتریت: ﴿بَرَدٌ كَذَا﴾ واته: ئەو شته سه رمای بوو، ئەوی تر: ﴿بَرَدُ الْمَاءِ كَذَا﴾ واته: ئاوه که فلان شتی سارد کرده وه. ﴿برد﴾: خه ویشه. ﴿الأبردان﴾: به یانی و ئیواره یه، چونکه ساردترین کاتی پوژن.

برز: البراز: الفضاء: (البران): بۆشایی، چۆلی، (برز): چووه چۆلی. (المبارزة للقتال): ده رکه وتن به ریز. خوا ی گه وره فهرموویه تی: ﴿وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالوتَ وَجَنودِهِ﴾ البقرة/۲۵۰.

برزخ: البرزخ: الحاجز والحد بین الشیئین: (البرزخ): جیاکه ره وه و سنووری نیوان دوو شته، وتراوه: ئەسله که ی (برزه) یه و به عه ربه ی کراوه، خوا ی گه وره فهرموویه تی: ﴿بینهما برزخٌ لا یبغیان﴾ الرحمن/۲۰، (برزخ) له قیامه تدا به ربه ست و پرگه ره له نیوان ئینسان و گه یشتن به پایه ی به رزی.

برص: (البرص): به له کی، نه خو شیه کی ناسراوه، به مانگ وتراوه: ﴿أبرص﴾ له بهر ئەو په له یه له سه ریه تی، (بریس): ئەوه یه که ده دره وشیتته وه وهک (الأبرص) مانگ. ﴿وتبرئ الأکمه والأبرص﴾ المائدة/۱۱۰.

برق: لمعان السحاب: بریسکه دانی هه ور، خوا ی گه وره فهرموویه تی: ﴿فیه ظلمات ورعد

باسکردنی (تبارك) دا. وهك: ﴿تبارك الذي نزل الفرقان﴾ الفرقان/۱، ﴿تبارك الذي بيده الملك﴾ الملك/۱.

برم: الإبرام: إحكام الأمر: (إبرام): تونوندکردنی فرمانه. خَوای گه وره فرمومویه تی: ﴿أم أبرموا أمراً فإنا مبرمون﴾ الزخرف/۷۹، ئەسله که ی له (إبرام الحبل) ه، بریتییه له دووباره بادانه وهی گوریس. (مُبرم): ئەوهیه که زۆر دهکات له فرمانه که دا، که له توندکردنی گوریه که دهچیت.

بره: البرهان: بیان للحجة: (برهان): ده رختنی به لگه ی به کلاکه ره وهیه، له سه ر کیشی (فعلان) ه وهك (رُجحان). هه ندیکیان وتوویانه: چاوگی (بره يبره) ه، کاتیک سپی بووه. (برهة): ماوهیه کی زه منه نییه. (برهان) دلنیا ترینی به لگه کانه، که راستیی ده گه یه نیت و هیچ گومانی تیدا نیه. خَوای گه وره فرمومویه تی: ﴿قل هاتوا برهانکم﴾ البقرة/۱۱۱.

برأ: أصل البرء والبراء والتبري: التقصي مما يكره مجاورته: ئەسلی (برء و براء وتبري): دوورکه و تنه وهیه له وهی که چهز به دراوسییه تی ناکات، وتراوه: (برأت من المرض وبرئت من فلان وتبرأت وأبرأته

وبرأته، ورجل بريء، وقوم بُراء وبريئون). (البرية): واته (خلق) دروستکراو، (البري): خۆل. (البارئ): تاییهت کراوه به وه صفی خَوای گه وره وه: ﴿البارئ المصور﴾ الحشر/۲۴.

بزغ: خَوای گه وره فرمومویه تی: ﴿فلما رأى القمر بازغاً﴾ الأنعام/۷۷، واته: مانگ هه لهات، تا پرووناکیی بداته وه، ئەسله که ی له (بزغ البيطار الدابة): خوینی لی هینا، (بزغ هو) واته: پزئا، پۆی.

بس: خَوای گه وره فرمومویه تی: ﴿وبُسَّت الجبال بساً﴾ الواقعة/۵، واته: کیوه کان وردو خاش بوون، هه پروون هه پروون بوو. له وته ی ئەوان: (بسست الحنطة والسويق بالماء): واته گه نمه که م زۆر ورد کردو له گه ل ئاوه که تیکه لم کردن به یه کدا. (بسيسة)، واته چه لَوای ئارد یا ئاردو پۆن، وتراوه واته: (سقت سوقا سریعا): خیرا وردم کرد. له وته یان: (انبست الحيات): به خیرایی وهك مار ده رپه ری.

بسر: البسر: الاستعجال بالشيء قبل أوانه: (بسر): په له کردنه له شتیکدا، پیش هاتنی کاتی خۆی، وهك: (بسر الرجل الحاجة): له غهیری کاتی خۆیدا داوای کرد. (ماء بسر): ئاویکه له ئەستیل و په نگاوه که ی وه رگراوه، پیش راوه ستانی. له وهی له میوه و

خورماکه پیده گات دهوتریت: (بُس). خَوای
 گه وره فره موویه تی: ﴿ثَمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ﴾
 المدثر/۲۲، واته: پووی گرز کردو چرچی
 ده رخت، پیش کاتی خوی و له غهیری کاتی
 خویدا. خَوای گه وره فره موویه تی: ﴿وَجُوهُ
 یومئذ باسرة﴾ القيامة/۲۴، ناماژه به بؤ حالیان،
 پیش گه یاندنیان به ناگری دؤزه خ.

بسط: بَسَطَ الشَّيْءُ: نشره وتوسیعہ:
 بلاوکردنه وه و فراوان کردنی شتیک، (بَسَطَ
 الثَّوْبَ): بلاوی کرده وه، (بساط): ناوه بؤ
 هه موو پاخراویک. خَوای گه وره فره موویه تی:
 ﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ بِسَاطًا﴾ نوح/۱۹،
 (بساط): زه ویی فراوان، (بسط الله الرزق):
 خوا پرقی فراوان کرد. ﴿وزاده بسطة في العلم
 والجسم﴾ البقرة/۲۴۷، واته: زانست و
 جهسته یه کی فراوان و زوری پی به خشی.

بسق: خَوای گه وره فره موویه تی: ﴿وَالنَّخْلُ
 باسقات﴾ ق/۱۰، واته: دارخورما دریزه کان،
 (الباسق): به ناستی به رزبونونه وه دا دریز
 پویشتوو.

بسمل: البَسَلُ: ضم الشيء ومنعه:
 (بَسَلُ): کؤکردنه وه ی شتیک و قه ده غه کردنی،
 له بهر نه وه ی مانای کؤکردنه وه یه کخستن له خؤ
 ده گریت و خوازراوه بؤ پوو گرزکردن. و تراوه: (هو

باسل الوجه): نه و که سه پوو گرزه. خَوای
 گه وره فره موویه تی: ﴿وَذَكَرَ بِهِ أَنْ تَبْسَلَ نَفْسَ
 بما کسبت﴾ الأنعام/۷۰، واته: بی به ش ده بیّت له
 پاداشت. جیاوازی له نیوان (حرام) و (بسمل) دا
 نه وه یه که (حرام) گشتیه له وه ی که قه ده غه
 کراوه له و به حوکم و ناچاری، (بسمل) قه ده غه
 کراوه له و به ناچاری. خَوای گه وره فره موویه تی:
 ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا﴾ الأنعام/۷۰،
 واته: بی به ش بوون له پاداشته که. به (شجاعة)
 نازایه تی و دلیریش و تراوه: (بَسَالَةٌ)، یان له بهر
 نه وه یه که وه صف ده کریت به نازایه تی له
 گزئی و چرچی پوخساریدا، یان له بهر نه وه ی که
 خوی بیبه ش کردوه له که سه نزیکه کانی له بهر
 نازایه تی یه که ی.

بسم: (بسم): زه رده خه نه، خَوای گه وره
 فره موویه تی: ﴿فَتَبَسَمَ ضَاحِكًا مِّنْ قَوْلِهَا﴾
 النمل/۱۹.

بشر: البَشْرَةُ: ظاهر الجلد، والأدمة:
 باطنه: (بَشْرَةٌ): پووی ده ره وه ی پیسته،
 (أدمة): دیوی ناوه وه ی پیسته. به (البشر)
 گوزارشت له مرؤفکراوه، له بهر ده رکه وتنی موو

۱۷ نه م وشه یه له چاپی (دار القلم، ۱۹۹۲) ان دا نه بوو،
 دلمان نا (ع.ع).

له سهر پيس ته كه ي، به پيچه وانه ي
 نازله له كانه وه. (مثنى) كه ي ده بيته: (بشرين)
 به لام كو ناكريته وه، خواى گوره فه رمويه ته ي:
 ﴿أَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ﴾ المؤمنون/ ٤٧. له هر
 شوينيكي قورئاندا كه بو مروقه وشه ي (بشر)
 به كارها تبى ت، مه به ست لاشه و پواله ته كه يه ته ي،
 وهك: ﴿وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ
 بَشَرًا﴾ الفرقان/ ٥٤، هه روه ها نايه ته ي: ﴿إِنِّي
 خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ﴾ ص/ ٧١. (أبشرت الرجل
 وبشرتيه وبشرتيه): هه والى خو شم پيدا، پوى
 گه شايه وه و كرايه وه. نه گه ر ده روونى مروقه
 خو شى به سه ردا هات، خو ينى پيدا بلاو
 ده بيته وه، وهك بلاو بوونه وه ي ناو به ناو
 دره خته كاندا. (تباشير الوجه): نه وه يه له سهر
 پوو دره ده كه ويته له كاتى خو ش حاليدا.
 (تباشير الصبح): نه وه يه له سه ره تا كانى
 به يانيدا دياره. (تباشير النخيل): نه وه يه له
 ته رو تازه يى دار خورما دياره.

بصر: البصر: الجارحة الناظرة:
 (البصر): چاو، نه ندامى ته ماشا كرده، خواى
 گوره فه رمويه ته ي: ﴿كَلِمَاتٍ﴾ كلمح البصر
 النحل/ ٧٧، بو نه و هيژه يه كه تييدا يه، خواى
 گوره فه رمويه ته ي: ﴿فَبَصَرُكَ الْيَوْمِ
 حديد﴾ ق/ ٢٢. به هيژى دلى تيگه يشتوو

ده وترى ت: (بصيرة وبصر). كوى (بصر)
 بريتيه له (أبصار)، كوى (بصيرة) بريتيه له
 (بصائر). (بصرة): به رديكى خاوه،
 ده دره وشي ته وه، وهك نه وه ي پروانى.
 (بصيرة): پارچه يه ك خو ينه، ده دره وشي ته وه.
 (بصر): لا ته نيشت.

بصل: (بصل): پيازه. خواى گوره
 فه رمويه ته ي: ﴿وَعَدْسَهَا وَيَصْلَهَا﴾ البقرة/ ٦١،
 (بَيْضَةُ الْحَدِيدِ): خوده ي سه ر له پياز
 ده چي ت.

بضع: قطعة البضاعة، وافرة من المال
 تقننى للتجارة. نه وه به شه كالآو سامانه يه كه
 شتى بازگانى پى بكرى ت. ده وترى ت: (أبضع
 بضاعة وابتضعها). خواى گوره
 فه رمويه ته ي: ﴿هَذِهِ بَضَاعَتُنَا رَدَّتْ
 إِلَيْنَا﴾ يوسف/ ٦٥، نه صل له م وشه يه دا
 (بضع) هه هه نديك گوشته كه ده بردي ت،
 خوازواه بو جوو تگيرى نيوان ژنو مي رد. (له
 فه رموده دا هاتوو: وفي بضع أحدكم صدقة).
 (بضع): جياو دابراوه له ژماره ده، به وه
 ده وترى ت كه له نيوان (سى تا نو) دايه.
 و تراويشه: سه رووى پينجو خوارى ده يه. خواى
 گوره فه رمويه ته ي: ﴿فِي بضع سنين﴾
 الروم/ ٤.

بَطْر: البَطْر: دَهَشٌ يَعْتَرِي الْإِنْسَانَ مِنْ سَوْءِ احْتِمَالِ النِّعْمَةِ، وَقَلَّةِ الْقِيَامِ بِحَقِّهَا وَصَرَفَهَا إِلَى غَيْرِ وَجْهٍهَا: (بَطْرٌ): سه‌رسامبوونیکه که تووشی مرؤف دیت، به‌هوی خراب مامه‌له‌کردن له‌گه‌ل نیعمه‌تداو که‌مترخه‌می له‌حه‌قیداو به‌کاره‌ینانی بؤ‌غه‌یری مه‌به‌ستی خوی. خوی‌گه‌وره‌فه‌رموویه‌تی: ﴿بَطْرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ﴾ الأفعال/ ۴۷، (بَطْرٌ) نَزِيكَةً لَهُ (طَرْبٌ). (بِيطْرَةٌ): شوینی چاره‌سه‌رکردنی نازله‌ه.

بَطْش: البَطْش: تَنَاوُلُ الشَّيْءِ بِصَوْلَةٍ: (البَطْشُ): وه‌رگرتنی شتیکه به‌ه‌له‌په‌و په‌لامار. خوی‌گه‌وره‌فه‌رموویه‌تی: ﴿إِنْ بَطَشَ رَبِّكَ لِشَدِيدٍ﴾ البروج/ ۱۲.

بَطْل: الباطل نقيض الحق: (باطل): پیچه‌وانه‌ی حه‌قه، که چه‌سپاویی و جیگری نیه له‌کاتی پشکنینیدا. ده‌وتریت: (بَطْلٌ بَطُولًا وَبُطْلًا وَبُطْلَانًا)، واته: پووچ و به‌تال بوو. خوی‌گه‌وره‌فه‌رموویه‌تی: ﴿وَبَطْلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ الأعراف/ ۱۱۸، (إِبْطَالٌ): لابرندی شتیکه، خوی‌گه‌وره‌فه‌رموویه‌تی: ﴿وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمَبْطُلُونَ﴾ غافر/ ۷۸. واته: نه‌وانه‌ی حه‌ق لاده‌بن و به‌تالی ده‌که‌نه‌وه، له‌ویدا زیانمندن.

بَطْن: أصل البطن: الجارحة: ئەسلی

(بطن): سکه، نه‌ندامه‌که‌ی له‌ش. کوی ده‌بیته (بطون). (بَطْنَتُهُ): له‌ورگیم دا. (بطن) پیچه‌وانه‌ی (ظهر)ه، له‌هه‌موو شتیکه‌دا. (بطن) له‌عه‌ره‌بدا بریتییه له‌وه‌ی چه‌ند که‌سێک وه‌ک یه‌ک که‌س بن، هه‌ر هۆزێک وه‌ک نه‌ندامی سک و پان و ناوشان وایه. (باطن): نه‌وه‌یه هه‌سته‌کان ده‌رکی پی‌ناکه‌ن. وشه‌ی (بطانة) ده‌خوازیت بؤ‌ئه‌و که‌سه‌ی تاییه‌تمه‌ندی ده‌که‌یت بؤ‌ئاگادار بوون به‌سه‌ر نه‌ینی فه‌رمانته‌وه. خوی‌گه‌وره‌فه‌رموویه‌تی: ﴿لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ﴾ آل عمران/ ۱۱۸، واته: تاییه‌ت بیته به‌ئیوه‌و ئاگاداری نه‌ینی فه‌رمانه‌کانتان بیته. (باطن): یه‌کیکه له‌صیفه‌ته‌کانی خوی‌گه‌وره، و تراوه: (ظاهر بآياته، باطن بذاته) واته: خوی‌گه‌وره به‌ثایه‌ت و نیشانه‌کانی دیاره، به‌زاتی، شاراووه‌و نادیاره. و تراوه: (ظاهر محیط بالأشياء) ئاشکرایه‌و ئاگاداره به‌هه‌موو شتیکه. (باطن لا يحاط به): شاراوویه‌و ده‌رکی پی‌ناکریت.

بطؤ: البُطء: تأخر الانبعاث في السير: دواکه‌وتن له‌خیرایی پویشتن. ده‌وتریت: (بطؤ): کاتیکه تاییه‌ت بیته به‌دواکه‌وتن، واته: سستی. (استبطأ): داوای کرد که‌سێک خاو بیته. (أبطأ): خاو بوویه‌وه. (بَطْأه):

دهسته وسان و هیواشی کرده وه، نه توانی کاره که بکات. خوی گه وره فرموویه تی: ﴿وإن منکم لمن لیبطنن﴾ النساء/ ۷۲، واته: غه یری خوی سارد ده کاته وه و سستی ده کات.

بظر: البظارة: هي اللحمة المتدلّية من ضرع الشاة: (بظارة): پارچه گوشتیکی شورپوه وهیه له گوانی مه پدا. هه روه ها ده ریه ریویشه له لیوی سه ره وه. گوزارشتی پیکراوه له و پارچه گوشته ی له سه ره نه ندایمی زاوژی میینه یه.

بعث: أصل البعث: إثارة الشيء وتوجيهه: نه سلی (بعث): ژیانده وهی شتیکه و ناراسته کردنییه تی. خوی گه وره ی فرموویه تی: ﴿والموتی یبعثهم الله﴾ الأنعام/ ۳۶، واته ده ربیان دینیت و به ره و قیامت به ربیان ده خات. هه روه ها فرموویه تی: ﴿ولکن کره الله انبعثهم﴾ التوبة/ ۶۱، واته: ناراسته بوون و ریویشتیان.

بعثر: قال تعالى: ﴿وإذا القبور بعثرت﴾ الانفطار/ ۴، آی: قلب تربها وأثیر ما فیها، واته: گلگه کی هه لگه رایه وه و چی تیا بوو ژیا یه وه. چۆن و تراوه: (تهلل)، وتی: (لا إله إلا الله)، (بسمل)، وتی: (بسم الله). (بعثر) ش

پیکهاتووه له: (بعث) و (أثیر). نه وه به دوور ناگیریت که (بعثرة) مانای (بعث) و (أثیر) له خوی بگریت.

بعد: البعد: ضد القرب: (بعد): دووری، دژی (قرب) نزیکیه، سنوریکی دیاریکراوی نیه، (بعد) واته: مرد. (البعد) زور کات له باسی له ناوچووندا ده وتریت، وه: ﴿بعدت ثمود﴾ هود/ ۹۵، (بعد) له به رامبه ری (قبل) دا ده وتریت. بگه ریډه وه بو بابی (قبل).

بعر: البعير: وشتره، به کاردیت بو نیرو میی وشتر، وه (ئینسان) که ناوه بو هه ردوو ره گه زی نیرو می. کۆکه ی (أبعره و أباعر) ه، (بعران): پشقلو پاشه رپۆکه یه تی. (مبعر): کۆمی، که پشقلو پاشه رپۆی پی فری ده دات. (مبعار) نه و وشتره یه پاشه رپۆکه ی زوره.

بعض: بعض الشيء: جزء منه: به شیک له شت، نه وه ده وتریت به ره چا و کردنی (کل) گشت، له بهر نه وه به ران بهر ده بیت له گه ل (کل). ده وتریت: (بعضه و کله). کۆی ده بیته (أبعض). (بعضته): شتیکم کرد به چه ند به شیکه وه.

بعل: البعل هو الذکر من الزوجین: (بعل): نیری دوو هاوسه ر، میرد. خوی گه وره فرموویه تی: ﴿وهذا بعلي شیخا﴾ هود/ ۷۲،

(نذل) ریسواییدا، و تراوه: ئه وه هیستره. (له) قورئاندا هاتوو: ﴿والخيل والبغال والحمير لتركبوها وزينة﴾ النحل/۸.^{۱۸}

بغی: البغی: طلب تجاوز الاقتصاد فیما یتحری، تجاوزه أم لم يتجاوزَه: (بغی): خواستی ده رچوون و تیپه رپوونه، له مامناوه ندیی، له شتیکدا که ده خوازیت، تیپه ری بیئت لیی، یان تیپه په ری بیئت. ده وتریت: (بغیتُ الشيء): کاتیک داوای زیاترم کرد له وهی که پیویست بیئت، هه روه ها ئاره زووم کرد، خوای گه وره فرموویه تی: ﴿بیغونکم الفتنة﴾ التوبة/۴۷، (بغی): دوو شیوهی هه یه: په سه ند، که تیپه رپوونه له دادپه روه ریبه وه بؤ (إحسان) چاکه کردن، له فه رزه وه بؤ سوننه ت. ناپه سه ند: تیپه رپوونه له حه ق بؤ به تال و ناحه قیی. خوای گه وره فرموویه تی: ﴿بیغون فی الأرض بغیر الحق﴾ الشوری/۴۲، سزاکه ی تاییه ت کردوو به له سنوورده رچوونی بی حه ق و په وایی. (بغت) ب

۱۸ نموونه ی ئه م ئایه ته، ئیمه دامان نا، راغب نه هیئابوو، له ده یان شوینی تر ئه م حاله ته دووباره بووه ته وه و نموونه ی ئایه تمان داناوه، ته نها له م په راویزه دا ئاماژه ی پیئده که م. ع.ع.

(بُعولة): بریتییه له (جمع) هکه ی، وه ک: (فحل) و (فحولة). خوای گه وره فرموویه تی: ﴿ويعولتھن أحق بردهن﴾ البقرة/۲۲۸، (المباغلة والبغال): جووتبوون، سه رجیی. (بعل الرجل واستبعل): کاتیک بوو به میرد.

بغت: البغت: مفاجئة الشيء من حيث لا یحتسب: (بغت) له پر، له ناکاو به شیوه یه که چاوه ریت نه کردوو، خوای گه وره فرموویه تی: ﴿لا یأتیکم إلا بغتة﴾ الأعراف/۱۸۷، دوا رۆژ له ناکاو نه بیئت ناکات پیتان. (بغت کذا فهو باغت): ئه و شته له پر بوو، له ناکاو بوو.

بغض: البغض: نفار النفس عن الشيء الذي ترغّب عنه: (بغض): بیزاری ده روونه له و شته ی که حه زی پیی نیه، دژی (الحب) خوشویستنه. بیگومان خوشه ویستی به کیشکردنی ده روونه به ره و لای ئه و شته ی که حه زی پیی ده بیئت، ده وتریت: (بغض الشيء بغضا وبغضته بغضاء) رقی لیی بوو. خوای گه وره فرموویه تی: ﴿والقینا بینهم العداوة والبغضاء﴾ المائدة/۹۱.

بغل: (البغل): هیستر، له نیوان گویدریتو ئه سپدا دروست ده بیئت. لاساری و توندیی و پیسی لی چاوه ری ده کریت. له صیفه تی

المرأة بغاءً): كاتيك نأفره تيك به دره وشنت ده بیټ. (الابتغاء): هه ولی به ده ستهټان.

بقر: (البقر) یه ك دانه ی (بقرة) یه، واته مانگا. له كوکه که یدا ده وتریت: (باقر) و(بقیر) و(بیقور). به نیره که ده وتریت (ثور) گا. (بقر الأرض): واته زهوییه که ی هه لدری. (بقرت بطنه): سکیم هه لدری به فراوانی.

بقل: ﴿بقلها وقثائها﴾ البقرة/ ٦١^{١٩} ، البقل: ما لا ینبت أصله وفرعه فی الشتاء، خوی گه وره فه رموییه تی: ﴿بقلها وقثائها﴾ البقرة/ ٦١. (البقل): نهو رووه که یه که نهصل و پره گو لقی له زستاندا ده رناکه ویت و نارویټ، له وشه که (فعل) دارپژراوه، و تراوه: بقل، واته: پروا. (بقل وجه الصبی): پروخساری منداله که مووی لیټ دهرهات، به وه چوینراوه. (بقل ناب البعیر): که لبه ی وشتره که پروا، (أبقل المكان): شویننه که بووه گزوگیای پاقله یی. (بقلت البقل): بریمه وه و دوریمه وه، (المبقلة): جیگه که یه تی.

بقی: البقاء: ثبات الشيء علی حاله الأولى: مانه وه ی شتیک له سهر حاله تی یه که م

جاری، پیچه وانه ی (الفناء) یه. خوی گه وره فه رموییه تی: ﴿والباقیات الصالحات﴾ كهف/ ٤٦، واته: نه وه ی پاداشته که ی بو مروؤ ده مینټه وه له کرده وه کان.

بک: بکة هي مكة: (بکة): بریتییه له شاری مه که که، نه مه لای زانا (مجاهد)، وه که نه مه ی لیکر دووه: (سبد رأسه و سمده)، چونکه هه ردوو پیته کانی (ب) و (م) له یه که وه نزیکن، له مه خره ج و جیگه ی ده برپیندا له زار. وه که (لازب) و (لازم)، که (ب) له جیگه ی (م) دانراوه. خوی گه وره فه رموییه تی: ﴿إن أول بیت وُضِع للناس للذي ببكة مبارکاً﴾ آل عمران/ ٩٦، و تراوه: نه وه (بیت) ه، غه یری نه وه یش و تراوه.

بکر: أصل الكلمة هي البكرة التي هي أول النهار: نه سللی وشه که بریتییه له: (بکره) که سه ره تایی روژه، وشه ی (فعل) ی لیټ دارپژراوه، و تراوه: (بکر فلان بکورا): کاتیک به یانی زوو ده رچیت، کو ی (بکر) بریتییه له (أبکار). خوی گه وره فه رموییه تی: ﴿فجعلناهن أبکاراً﴾ الواقعة/ ٤٦.

بکم: خوی گه وره فه رموییه تی: ﴿صُمُّ بکم﴾ البقرة/ ١٨، کوکه ی بریتییه له (أبکم)، نهو که سه یه که به لالی له دایک ده بیټ.

بکی: بکی يبکي بکاً وبکاء: گریا،

^{١٩} نه م وشه یه له نوسخه کور تکراره عه ره بییه که ی دوکتور (عمر عبد العزین) دا نه هاتبوو، من هیئامه و له جیگه ی خوی دامناوه ته وه. (عبد الجبار قه ره داغی).

بلد: البلد: المكان المحيط المحدود المتأثر باجتماع قُطانه وإقامتهم فيه: شویئیکی به رفراوانی سنوورداره، که دلگیرو کارتیکراو بیئت، به کؤبونونه وهی سهرنشینه کانی و نیشته جیبوونیان تیایدا. کؤی بریتییه له (بلاد) و (بلدان). خوای گه وره فهرمووییه تی: ﴿رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا﴾ البقرة/۱۲۶، (الْبُلْدَة): (الْبَلْجَة): نیوانی دوو برؤیه که له (بلد) ده چیت، له بهر دریزبونونه وهی.

بلس: الإبلاس: الحزن المعترض من شدة البأس: (الإبلاس): خه فهت و نیگه رانییه کی دژوار، له تاو هیزی زؤر. ده وتریت: (أبْلَسَ)، له مه (إبْلِيس) داریزژاوه. خوای گه وره فهرمووییه تی: ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ﴾ الروم/۱۲.

بلع: خوای گه وره فهرمووییه تی: ﴿يَا أَرْضِ اْبْلَعِي مَاءَكِ﴾ هود/۴۴، له وته یان: (بلعت الشيء وأبلعته)، واته قووتم دا، یان پیم قووت دا، (البلوعة): به لؤعه ئاوهه لئووش، (بلع الشيب في رأسه): پیری له سهریدا ده رکه وت. **بلغ:** البلوغ والبلوغ: الانتهاء إلى أقصى المقصد والمنتهى: (بلوغ وبلغ): گه یشتنه ئه وپه ری مه به ست و کؤتایی، شوین بیئت، یان

ده گری، گریان. (البكاء سيلان الدمع عن حزن ووعويل): پژانسی فرمیسیک، به هؤی خه فهت و نیگه رانییه و گریانه وه به دهنگی بهرز، ئه وه ده وتریت کاتیک دهنگه که زال بیئت، وه ک زؤر بلئییه و پیا ه لدان و هه موو ئه و پیکه اتانه ی ترکه بو دهنگه که دانراوه. به (قصر) کورتییش ده وتریت، کاتیک نیگه رانییه که زؤرترو زال بیئت. کؤی (باکی) بریتییه له (باکون) و (بُکَى)، خوای گه وره فهرمووییه تی: ﴿خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًا﴾ مريم/۵۸، (بُكَى) له نیگه رانییه و پشتنی فرمیسیک پیکه وه دا ده وتریت، له هه ریه که شیاندا به جیا له وی تریان ده وتریت.

بل: كلمة للتدارك: وشه یه که بو ته داروک، دوو شیوه یه: شیوه یه که ئه وه ی له دوا ی خو ی دیت، ئه وه ی پیئش خو ی به تال ده کاته وه، خوای گه وره فهرمووییه تی: ﴿إِذَا تَتَلَى عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأُولِينَ. كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ المطففين/۱۳-۱۴، شیوه که ی تریان: ئه وه یه که حوکمیک روون ده کاته وه و زیادی ده خاته سهر، به وه ی دوا ی (بل) دیت، وه ک ئه م ئایه ته پیروژه: ﴿بَلْ قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ، بَلْ افْتَرَاهُ، بَلْ هُوَ شَاعِرٌ﴾ أنبياء/۵.

زەمان، يان يەككە له فرمانە بریار دراوە کان. (البلاغ): پێگە یاندن و ئەوە نە دەی بەش بکات و بەس بێت. (البلاغ): لە سەر دوو شیۆه دەوتریت: یەکیکیان: بە خودی خۆی پەوان بێت، بەوەی سێ وەصف کۆ بکاتەو: بەرەو بابەتی زمانەکی و بە گوێرە مانای مەبەست بێت و لە خۆشیدا پاست بێت. دوو میان: کە پەوان بێت بە پەچا و کردنی بیژەرە کە و بۆ و تراوە کە، ئەوەیە کە بیژەرە کە فرمانێکی مەبەست بێت، لە سەر شیۆه کارامەیی بیهێنیت و قسە بۆ کراوە کە وەری بگریت. خۆی گەرە فرموویەتی: ﴿وقل لهم في أنفسهم قولاً بليغاً﴾ النساء/ ٦٣، (البلاغ): ئەوەیە پێداویستی جیبەجۆ بکات لە بژیویی.

بلي: يقال: بلي الثوب بلي وبلاء، أي: خلق، واته كۆن بوو. (بلوثة): واتە: تاقیم کردەو. غەم و پەژارە بە (بلاء) ناو نراوە، لە بەر ئەوەی کە جەستە کۆن و پەریوت دەکات. (تکلیف) ناو براوە بە (بلاء)، لە چەند پڕوویە کەو، یەکیکیان: بێگومان داواکارییەکان هەموویان لە سەر لەش ناپەرەت و قورسن، لەم پڕووە بوو تە (بلاء). دوو م: بە راستی ئەوانە تاقیکردنەو کەن. سێ م: بە راستی تاقیکردنەو خۆی گەرە بۆ بەندەکان

جاریک بە خۆشییە، تا سوپاسگوزاری دەربەر، جاریک بە ناخۆشییە، تا ئارام بگرن. (المحنة) ناپەرەتی و (المنحة) بەخشش، هەردووکیان (بلاء) و تاقیکردنەو. خۆی گەرە فرموویەتی: ﴿ونبلوكم بالشر والخير فتنة﴾ الأنبياء/ ٣٥.

بلي: ردّ للنفي: (بلي): پەتکردنەو نەڕییە، وەك خۆی گەرە فرموویەتی: ﴿أم يقولون على الله ما لا تعلمون، بلي من كسب سيئة﴾ البقرة/ ٨١، يان وەلامی پرسیارە کە نووسا بێت بە نەفییەو، وەك خۆی گەرە فرموویەتی: ﴿ألسن بريكم قالوا بلي﴾ الأعراف/ ١٧٢، جیاوازی لە نێوان (بلي) و (نعم): بێگومان وشە (نعم) بە پێچەوانە و وشە (بلي) یە، (نعم) لە پرسیارکردنی پڕوتدا دەوتریت، وەك خۆی گەرە فرموویەتی: ﴿هل وجدتم ما وعدكم ربكم حقا؟ قالوا نعم﴾ الأعراف/ ٤٤، لێرەدا (بلي) ناوتریت.

بن: البنان: الأصابع: (البنان): سەرە پەنجەکان، و تراوە: بەو ناو نراون چونکە ئەو کاروبارانەیان پێ چاک دەکریت کە دەکریت مڕۆڤ پێیان هەستیت. خۆی گەرە فرموویەتی: ﴿بلي قادرين على أن نسوي بنانه﴾ القيامة/ ٤.

بنی: دهوتریت: (بنیت، ابني، بناء، وبنیة، وبنی) دروستم کرد. (بناء): ناوه بؤ ئه و بینایه ی دروست ده کریت. (بنیان) یه ک دانه یه، نه ک کومه ل. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿كأنهم بنیان مرصوص﴾ الصف/ ۴. (ابن) ئه سله که ی (بنو) وه. (بُنِّي): بچو ککراوه ی (ابن) ه. به وه ناو نراوه چونکه خوی گه وره باوکه که ی کردو وه ته هۆکاری هاتنه دونیای. (جمع) ی (ابن) (أبناء و بنون) ه. (بنت) واته: کچ، بریتییه له (مؤنث) ی (ابن)، ههروه ها ده شوتریت: (ابنة).

بهت: بهت: أي دهش و حیر: (بهت): سه ری سورما و سه رگه ردان بوو. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿فبهِتَ الَّذِي كَفَرَ﴾ البقرة/ ۲۵۸. ههروه ها فهرموویه تی: ﴿هذا بهتان عظیم﴾ النور/ ۱۶، درۆیه که له بهر قورسیی و گرانییه که ی، بیسه ره که ی سه رسام ده کات.

بهج: البهجة: حسن اللون وظهور السرور: (بهجة): جوانی پوو و ده رخستنی خۆشیی، خوی گه وره ده رباره ی فهرموویه تی: ﴿حدائق ذات بهجة﴾ النمل/ ۶۰، (قد بهج فهو بهيج): دلخۆشکه ره. (قد ابتهج بكذا): به شیوه یه ک دلخۆش بوو که شوینه واری له سه ر روخساری دیار بوو و پیی گه شایه وه.

بهل: أصل البهل: كون الشيء غير مراعى: ئه سلی (بهل): بوونی شتی که بی چاودیری، (الباهل): وشتری به ره لالا که نه به ستراوه ته وه. (أبھلت فلانا): خوی و ئیراده یم ئیهمال کرد، به شیوه ی وشتری به ره لالا کراو. (البهل والابتهال في الدعاء): نزاو پارانه وه له دوعادا. وه ک خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿ثم نبتهل فنجعل لعنة الله على الكاذبين﴾ آل عمران/ ۶۱.

بهم: البهمة: الحجر الصلب: (بهمة): به ردی په ق و سه خت. به که سی ئازاش وتراوه: (بهمة)، به شیوه ی ئه و به رده یه. (مبهم) هه موو شتی که که قورسو نارححت ده بیئت له سه ره سه ته کان، ئه گه ره سه ستی کراو بیئت ده رک کردنی قورسه، ئه گه ره بؤ تیگه یشتن بیئت، تیگه شتنی زه حمه ته. (البهيمه): ئازله، به وه ناو نراوه، له بهر ئه وه که قسه ی ده رپیرینی نیه و نادیاریی و ئالۆزیی له ده نگه که یدایه.

باب: الباب يقال لمدخل الشيء: (باب): بؤ درگا و ده روزه ی هه ر شتی ک به کاردیت، له وه یش بؤ (علم) زانست دهوتریت: (باب كذا)، واته به وه پیی ده گات. ئه سلی (باب) بریتییه له (بواب).

بيت: أصل البيت مأوى الإنسان بالليل:

ئەسلى (بيت): جىگەى حەوانەوھى مۆڧقە بەشەو، لەبەر ئەوھى دەوترىت: (بات) واتە: بە شەو ماىەوھ تىايدا، بەوھىش ھاوشىۆھ كراوھ بە (بيت الشعەر) دىپرى تاكە شىعر. (البىيات والتبىيىت): مەبەست خۆنانەوھى دوزمەنە لە شەو دا. خواى گەورە فەرموويەتى: ﴿بَيْتَ طَائِفَةِ مِنْهُمْ﴾ النساء/ ۸۱. ھەر كارىك كرايىك بە شەو رىكخرا بىت پىي دەوترىت: (بىت).

بور: البوار فرط الكساد: (بوار): ئەوپەرى بى برەويى و بىبازارپىيە، كە ئەو بى برەويى و بىبازارپىيە دەبىتتە ھۆى لەناوچوون، بە (بوار) گوزارشت كراوھ لە (ھلاك) و لەناوچوون. دەوترىت: (بار الشىء يبور بواراً وبوراً). خواى گەورە فەرموويەتى: ﴿تجارة لن تبور﴾ فاطر/ ۲۹. ھەروھەا: ﴿وكانوا قوماً بوراً﴾ الفرقان/ ۱۸، واتە نەتەوھىيەكى فەوتاوو لەناوچوو. كۆكەى (باش) ھ.

بئر: يقال: بأرت بئراً وبأرت بؤرة: أئى حفىرة، واتە: چال. (مئبىش لەو وشەيە دارپىژراوھ، كە لە ئەسلىدا چالنىكە سەرەكەى دادەپۆشرىت، تا ھەر كەس بەسەريا رۆيشت بگەويتتە ناوى.

بؤس: البؤس والبأس والبأساء: الشدة والمكروه: زەبرو توندى ھەژارىيەو دامايىو

ماندويى، بەلام ئەوھ ھەيە كە (بؤس) لە ھەژارىيەو جەنگدا زياترەو (بأس) و (بأساء) لە شكاندن و سەرەكەوتندا. خواى گەورە فەرموويەتى: ﴿والله أشد بأساً وأشد تنكيلاً﴾ النساء/ ۸۴، (بئس) وشەيەكە لە ھەموو نەويستراوو ناپەسەندەكاندا بەكارديت و ئەسلەكەى (بئس) يە، ئەو لە (بؤس) ھ.

بيض: البياض في الألوان ضد السواد: (بياض) سىي لە رەنگەكانەو دژى (سواد) رەشە، ناوئراوھ (بيض) ھىلكەيە لەبەر سپىتتەيەكەى، (بىيضتە) يەك ھىلكەيە.

بيع: البيع: إعطاء المثلث وأخذ الثمن: (بيع): پىدانى قەبلنىراوو نرخ بۆ دانراوھىكەو ھەرگرتنى نرخەكەيەتى. پىچەوانەكەى (شراء) كرىنە، (بايع فلاناً): كاتىك زامنى ئەوھ بكات وادەكەى بەرىتتە سەر بۆ ئەو، بەوھى كەمىكى داوھ پىي، بەوھ دەوترىت: (بىيعة ومبايعة).

بال: البال: الحال التي يكثر بها: (بال): ئەو حالەتەيە كە بايەخى پىدەدرىت و مۆڧ بە تەنگىيەوھ دەبىت. خواى گەورە فەرموويەتى: ﴿فما بال القرون الأولى﴾ طه / ۵۱، واتە: حال و خەبەرى سەدە پىشووھەكان چۆنە؟

بين: موضوع للخلافة بين الشيين ووسطهما: (بين): دانراوھ بۆ نىوانى دوو شت و

ناوهراسستیان. وتراوه: (بان کذا): واته: جیابووهوه وئوهی شاراوه بوو تیایدا دهرکهوت. (بین) له گهل (ما) یان (الف) دا به کاردیت، که له جیگهی (حین) ده بیئت، دوترتیت: (بینما وینما زید یفعل کذا) واته کاتیک ده یکات.

بان: البیان: الكشف عن الشيء: (بیان): دوزینه وهی شتیک، گشتگیر تره له (نطق)، (کلام) ناوئراوه (بیان)، چونکه مانای مه به ست ده دوزیتیه وهوه دهری ده خات، خوای گه وره فرموویه تی: ﴿هذا بیان للناس﴾ آل عمران/۲۸، ناوبراوه به وهیش که پوخته و شاراوه ی پی شرح ده کریت، له (کلام) دا (بیان) هه یه، وهک خوای گه وره فرموویه تی: ﴿ثم إن علينا بیانه﴾ القیامة/۱۹.

باء: أصل البواء: مساواة الأجزاء في المكان: ئەسلی (بواء): یه کسانیی به شه کانه له شویندا، (وبوات له مکاناً): شوینیکم بو ری ککردو تیا نیشته جی بوو. (باء فلان بدم فلان یبوء به): هاوشانی ئه وی لیکرد. خوای گه وره فرموویه تی: ﴿إني أريد أن تبوء بإثمي وإثمك﴾ المائدة/۲۹، واته: بهو حاله وه بمیئیه وه.

الباء: الحرف: (باء): پیته، یان ئه وه تا هوگر ده بیئت له گهل (فعل) یکی ئاشکرای دیار، یان له گهل (شاراوه یهک). ئه وهی هوگر ده بیئت له گهل (فعل) ی

ئاشکرا، به دوو شیوازه: یه که میان بو (متعدی) کردنی (فعل) هکه یه، وهک (ذهبت به). دووه میان بو (آلة) ئامیره، وهک: (قطعته بالسکین) به چه قوکه له تم کرد. ئه وهی که هوگره به شاراوه که وه له جیگهی (حال) ده بیئت، وهک: (خرج بسلاحه) واته له گهل بوو، یان پییه وه بوو. رهنگه وتبیتیشیان: (زائدة)، وهک خوای گه وره فرموویه تی: ﴿وما أنت بمؤمن لنا﴾ یوسف/۱۷، به لام ئه وهو هاوشیوه کانی له مانایهک ده رناچیت، رهنگه وردیته وه، به لام دهرکی پیته کریت، ئه وان له لیکولینه وه دا جیاواز دهن، به تاییهت له که لامیکدا که باوه پ پیته کردن لیی پروو نادات. ئه م ئایه ته ی خوای گه وره: ﴿وما أنت بمؤمن لنا﴾ له گهل قسه ی تو: (ما أنت مؤمن لنا) جیاوازه، مه به ست له وته ی دووه مه یهک خوده، وهک ئه م قسه یهت: (زید خارج)، له یه که مدا دوو خود هه یه، وهک ئه م وته یهت: (لقیته بزید رجلاً فاضلاً)، بیگومان قسه که ی: (رجلاً فاضلاً) ئه گر زه دیدیشی مه به ست بیئت، به راستی له جیگه یه که وه دهرچووه که ئینسانیکی تری لی چاوه ری ده کریت، وهک ئه وهی وتبیت: (رأیت برؤیتي لك آخر، وهو رجل فاضل): بینیم بو تو، که سیکی تر، که پیایوکی به پیز بوو. خوای گه وره فرموویه تی: ﴿تنبست

پووه که که ده پرویت و (دهن) یشی له گه له، واته
(دهن) ی زوری تیدایه.

بالدهن ﴿المؤمنون/۲۰﴾، ده رباره ی ماناکه ی
وتراوه: به (دهن) ده پرویت، ئه وه مه به سته که
نییه، به لگو مه به سته که بریتییه له وه که: به راستی

به شی پیتی ت

مكتبة

به‌شی پتی (ت)

دهوتریت: (تبعه و اتبعه): به‌شونینیا چوو، نه‌وه تاویک به جه‌سته و تاویک به جییه‌جیگردنی فه‌رمان، دهوتریت: (اتبعه): کاتیک پیی گه‌یشتووه، (التبیع) تابهت کراوه به به‌چکه‌ی مانگا کاتیک شوین دایکه‌که‌ی که‌وتووه. (التبیع): قاچی نازده‌له‌که. (التبیع): الظل: سیبه‌ر.

تتری: تتری علی وزن فعلی من المواثرة، أي: المتابعة وثرا وثرا. (تتری) له‌سه‌ر کیشی (فعلی) له (المواثرة) یه‌واته شوینکه‌وتن به‌تاک تاک. نه‌سه‌له‌که‌ی (واو) بووه و جیگره‌وه‌ی بو کراوه، وهک: (ثراث وتجاه) نه‌سه‌له‌که‌ی ان (وراث و وجاه) بووه. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿ثم أرسلنا رسلنا تتری﴾ المؤمنون/٤٤.

تجر: التجارة: التصرف في رأس المال، طلباً للربح. (تجارة): مامه‌له‌کردن و به‌کارهینانی سه‌رمایه‌یه، به‌مه‌به‌ستی قازانج، دهوتریت: (تجر يتجر وتاجر وتجر)، وهک: (صاحب و صاحب)، له‌زمانی عه‌ره‌به‌کاندا پییتی (تاء) نه‌بووه که پییتی (جیم) ی به‌دوادا هاتبیت جگه له‌م وشه‌یه، (تجاه) نه‌سه‌له‌که‌ی

تب: التسبب والتباب: الاستمرار في الخسران: (تب و تباب): به‌رده‌وامی له زه‌ره‌رو زیامه‌ندی‌دا، بو ده‌سته‌به‌رکردنی به‌رده‌وامی، و تراوه: (استتب لفلان كذا)، واته: به‌رده‌وام بوو. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿تبت يدا أبي لهب﴾، واته: به‌رده‌وام بوو له خه‌ساره‌تمه‌ندی‌دا، خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وما زادهم غير تنبيب﴾ هود/١٠١، واته: خه‌ساره‌تمه‌ندی (زیاتر هیچیان پینه‌گه‌یاندن).

تابوت: ^{٢٠} تابوت صندوقیکه له ته‌خته دروست ده‌کریت. له قورئانی پیروزدا هاتووه: ﴿أن يأتيكم التابوت﴾ البقرة/٢٤٨ هه‌روه‌ها: ﴿أن اقدفيه في التابوت﴾ طه/٣٩.

تبر: التبر: الكسر والإهلاك. (التبر): شکاندن و له‌ناوبردن، دهوتریت: (تبره وتبره)، خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وكللاً تبرنا تتبیراً﴾ الفرقان/٣٩.

تبع: يقال: تبعه و اتبعه: قفا أثره.

٢٠ راغب ناماژه‌ی نه‌کربووه بو نه‌صلی وشه‌که‌و نایه‌ته‌کانیشی نه‌هیناوه‌ته‌وه. (ع-ع)

(وجاه) ه.

پیسسیه که یان لابه رن، ئه سلی (تفت) چلکی
نینۆک و شتی تریشه.

ترف: الترفه: التوسع في النعمة. (ترفه):
فراوانگیریه له نازو نیعمه تدا. دهوتریت:
(اترف فلان فهو مُترف)، واته: خوښگوزهران
بوو.

ترق: خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿كلا إذا
بلغت التراقي، وقيل من راق﴾ القيامة/ ۲۶، کوی
(ترقوة) یه، بریتییه له قورقوراکه، ئه و ئیسکه ی
بوشایی سه رو مل پیکه وه ده به ستیت.

ترك: (ترك الشيء: رفضه قصدا
واختيارا): ره تکرده وه ی شتی که به مه به ست و
بژارده ی خوی و به زۆرو ناچاریی. (ترکة فلان)
بۆ ئه و شته یه که خه لک له دوا ی مه رگی خوی
جیی ده هیلتیت.

تسعة: (تسعة) بریتییه له ژماره (نۆ).

تعس: التعس: أن لا ينتعش من العثرة.
(تعس): که وتنی که که سه که نه توانیت لی
هه ستیت وه، تی کشکیت له نزم و خواره کان.
(تعس تعساً وتعساً): له ناوچوون. خوی
گه وره فهرموویه تی: ﴿فتعسا لهم﴾ محمد/ ۸.

تقوى: (تاءى) تقوى) بریتی بووه له
(واو) وگۆرانی به سه ردا هاتوو، له (باب) ی
خوی له مادده ی (وقی) باسکراوه. (پروانه

تحت: (تحت) به رامبه ری (فوق) ه،
به کاردیت له دوو شتی یه کجیادا، (أسفل) له
دوو شتی پیکه وه نوساودا. دهوتریت: (المال
تحت) و(أسفله أغلظ من أعلاه) واته: ماله که
له ژیر ده ستی دایه، ژیره وه ی فلان شت زیرتیه
له سه ره وه ی.

تخذ: تَخَذَ بِمَعْنَى أَخَذَ. (تَخَذَ) به واتای
(أخذ) یه. (اتخذ): لئی دروستکرد.

ترب: ترب: افتقر. (ترب): هه ژار که وت،
وه ک ئه وه ی به خۆله وه نووساییت، خوی
گه وره فهرموویه تی: ﴿أو مسكيناً ذا
متربة﴾ البلد/ ۱۶، واته: به خۆله وه نووساوه،
له به ره ژارییه که ی. (اترب): ده وله مه ند بوو،
وه ک ئه وه ی به ئەندازه ی خۆله که ی بۆ بوویت
به سامان و دارایی. (الترائب): ئیسکه کانی
سینگه، یه ک دانه ی (تربییه) یه.

ترث: (التراث) ئه سه له که ی بریتییه له
(وراث) له (باب) ی (واو) دایه.

تفت: ۲۱: خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿ثم
لِيَقْضُوا تَفَثَهُمْ﴾ الحج/ ۲۹، واته: چلک و

۲۱ شوینی ئه م وشه یه له دوا ی وشه ی (تعس) دیت، به لام
دانه ره که لی ره دایناوه. (ع.ع).

"وقی".

سلیمان ﴿البقرة/۱۰۲﴾، وشهی (تلاوة) ی تیدا به کارهاتوره، چونکه شهیاتین وایان لیکدایه وه ئه وهی ده یخویننه وه له کتیبه کانی خوان.

تکأ: المتكأ: المكان الذي يُتكأ عليه:

ئهو شوینیه شانی له سه ر دادنه ریئت.

تم: تمام الشيء: انتهاءه إلى حد لا يحتاج إلى شيء خارج عنه: گه یشتنی شت به ئاستیک پئویستی به شتیک نابیت له دهره وهی بیئت.

تل: أصل التلّ: المكان المرتفع والتلّيل:

ئه سلی (تلّ): شوینی به رزه، گرده. (تلّیل): مل. وه ک خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وتلّاه للجبين﴾ الصافات/۱۰۳، واته: له سه ر شوینیه به رزه که، ملی خسته سه ر زه وی.

توراة: (تاء) هکه تیایدا هه لگه پراوه یه، ئه سه له که ی له (وری) یه. (بناء) هکه ی لای کوفیه کان بریتییه له (وورئة) له سه ر وه زنی (تفعلّة)، لای به صرییه کان بریتییه له (ووریة) که له سه ر وه زنی (فوعلة) وه ک (حوصلة).

تلو: تلاه: تبعه متابعة، ليس بينهما ما

ليس منهما. (تلاه): شوینی که وت، به دوایا هات و شتیک له نیوانیاندا نه ما که له خویمان نه بیئت، ئه وه یش جاریک به جهسته و جاریک به شوین پی هه لگرتن له حوکم و پریاره که دا، چاوگه که ی بریتییه له (تلو و تللو) و جاریک به خویندنه وه و گه پان به دوای ئامانجی مانا که دا، چاوگه که ی (تلاوة) یه. (تلاوة): تاییه ت ده بیئت به شوینکه وتنی کتیبی خوا که دابه زینراوه، جاریک به خویندنه وه ی پشتسه ریه ک، جاریک به به رجهسته کردنی ئه وه ی که تیا یه تی له فه رمان و نه می، که ئه وه تاییه تمه ندره له (قراءة)، بویه هه موو تیلاره یه ک (قراءة) یه، به لام هه موو (قراءة) یه ک (تلاوه) نیه. ناوتریئت: (تلوت رقعتك). خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿واتبعوا ما تلتو الشياطين على ملك

تارة: أي: مرّة وكرّة، واته: جاریک، ئه وتری: (تار الجرح)، برینه که چاک بوویه وه. **تین:** التین: (معروف). هه نجیر. له قورئاندا سوره تیک به ناوییه وه هاتوره: ﴿والتين﴾.

توب: التوب: ترك الذنب على أجمال الوجوه: (توب) واز هیئانه له تاوان، به جوانترین شیوه. بریتیشیه له به هیزترین شیوه کانی پۆزشه پینانه وه. (تاب الله علیه): خوای گه وره ته وبه که ی لی قبول کرد. (التائب): بۆ ئه و که سه به کاردیئت که هه ولی ته وبه ده دات، ئه وه ش که

تهوبه وهرده گریټ. خوای گه وره فهرموویه تی:
﴿ومن تاب وعمل صالحا فإنه يتوب إلى الله
متابا﴾ فرقان/ ۷۱. که واته: تهوبه ی ته و او بریتیه
له کۆکردنه وه له نیوان وازهینان له ناشیرینی و
ناپه سه ندیی و گه پان به شوین جوانیی و
په سه ندیدا.

تییه: دهوتریت: (تاه یتیه): کاتیک شله ژاو

سه رگهردان بوو. (تاه یتوه) ش زمانیکه له
(تاه یتیه). (توهه و تیهه): کاتیک تووشی
شله ژانی بکات. (وقع فی التیه والتوه)، واته:
که وته ناو شوینه کانی شله ژان و
سه رلیتیکچوون. (مفازة تیهه): ئەوانه ی ئەو
رینگه یان گرتبووه بهر، به لام شله ژان و لییان
تیکچوو.

به شی پتی ٹا

مكتبة

به شی پتی (ث)

الحوض: ناوه پراسته که ی، که ئاوی تیا
کوده بیته وه.

ثج: دهوتریت: (ثج الماء)، واته: ئاو به
لیزمه هاته ناو شیو. خوی گه وره فهرموویه تی:
﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمَعْرَاطِ مَاءً ثَجَاجًا﴾ النبأ/۱۴،
له فهرمووده یه کدا هاتووه: (أفضل الحج الهج
والثج) واته: به رزکردنه وه ی دهنگ به (تلبیة)
رشتنی خوینی ناژه لی قوربانییه که.

ثخن: دهوتریت: (ثخن الشيء فهو ثخين):
کاتیک خهست بوویه وه و نه پزآو به رده وام نه بوو له
رؤیشتنی، له وه ئه م وته یه وهرده گیریت: (أثخنه
ضرباً واستخفافاً): لاوازم کرد به لیدان و
سووکردن. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿ما كان
لنبي أن يكون له أسرى حتى يثخن في
الأرض﴾ الأنفال/۶۷.

ثرب: التثريب: التقرير والتقرير
بالذنب. (التثريب): سه رزه نشت و داننان به

ثبت: الثبات ضد الزوال. (الثبات) دژی
(الزوال) ه، دهوتریت: (رجل ثبت وثبتت في
ال حرب): پیاو یکی دامه زراوو چه سپاو بوو له
جه نگدا، خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿لِيُثَبِّتَكَ
أَوْ يَقْتُلَكَ﴾ الأنفال/۳۰، واته: راگیرت که نو
بتخه نه شله ژانه وه. (ثبته) واته: به هیزم کرد.

ثبر: الثبور: الهلاك والفساد. (الثبور):
له ناوچوون و خرابوون. (المثابر على الإتيان)
واته: پیداکرو راهاتوو. خوی گه وره
فهرموویه تی: ﴿وإني لأظنك يا فرعون مثبوراً﴾
الإسراء/۱۰۲، واته: عه قل ناته واو، وه (ابن
عباس) وتوویه تی، عه قل ناته واویش
گه وره ترین له ناوچوون و ویرانبوونه.

ثبط: واته: گرتن و سه رقاکردن، دهوتریت:
(ثبط المرض وأثبطه): کاتیک گرتی و پیگری
لیکرد، نزیک نه بوو لی جیابیتته وه.

ثبا: خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿فانفروا
ثباتاً أو انفروا جميعاً﴾ النساء/۷۱، بریتییه له
(جمع) ی (ثبة) واته: کومه لیک ی له یه ک جیا.
هه روه ها به (ثبیین) یش (جمع) ده کریت. (ثبة

^{۳۲} (النج): السيلان، والتجيج: السيل. (القاموس
المحيط للفيروزآبادي). (ع.ع).

تاواندا. خوای گه وره فرموییه تی: ﴿لا تثریب علیکم الیوم﴾ یوسف/۹۲.

ثعب: خوای گه وره فرموییه تی: ﴿فإذا هی ثعبان مبین﴾ الأعراف/۱۰۷، دهوتریت: ﴿ثعبتُ الماء فانثعب﴾: فجرته و أسلته فسال.^{۲۳} واته فیچقه م به ئاوه که کردو پزاند، ئینجا رویشتو جاری بوو.

ثقب: الثاقب: المضيء الذي يثقب بنوره وإضاءته ما يقع عليه. (الثاقب): ئهو تيشكدهریه که به رووناکیی وشه وقه که ی کون ده کاته سهرهر شیک که بکه ویته سهری. خوای گه وره فرموییه تی: ﴿فأتبعه شهابٌ ثاقب﴾ الصافات/۱۰، ئه سله که ی له (ثقبه) یه.

ثقف: الثقف: الحذق في إدراك الشيء وفعله: تیگه یشتوو قال بوو له دهر ککردن به شتو کردنی، له وه و تراوه: (رجل ثقف) واته: پیاویکی تیگه یشتوو و قال بوو، له دهر ککردن به شتو ئه نجامدانی.

ثقل: (الثقل) قورس و (الخفة) سووک، به رامهر یه کن، هر شتیک کیشانه ی پی بکریت، یان ئه ندازه ی کیشه که ی پی بکریت، پیسی

دهوتریت: ئه وه (ثقیل) ه، قورسه . (مثقال) کیشپیو: ئه وه یه کیشانه ی پی بکریت.

ثلث: له (ثلث) ئه مانه داریژراون: (ثلاثة وثلثون وثلثمائة وثلث وثلثان وثلث): (سی، سی، سی، سی سه د، سی یه ک، دوو له سی، سی سی). (ثلاثاء) پیستی (الف) ی تیا دانراوه، له باتی پیستی (هاء) وه ک: (حسنة وحسنة).

ثل: الثالثة: قطعة مجتمعة من الصوف: پارچه یه کی کۆکراوه یه له خوری، له بهر ئه وه به (مقیم) و تراوه (تلة). له بهر بوونی کۆبوونه وه که، خوای گه وره فرموییه تی: ﴿تلة من الأولین...﴾ الواقعة/۳۹، واته: کومه لیک له پیشینه یه که مه کان.

ثمد: (ثمود)، و تراوه ئه وه غه یری عه ره بییه، و تراویشه عه ره بییه و (صرف) ی تهرک کراوه، واته (جامد) ه، له بهر ئه وه ی ناوی قه بیله یه ک، یان زه وییه ک بووه، ئه وه ش (صرف) ی بو به کاره ی ناوه، کردوویه تی به ناوی گه ره کیک، یان باوک، چونکه باسی وهرزی (فَعُول) ده کات له (ثمد)، که ئه مه ش بریتییه له و ئاوه که مه ی که ماده ی نیه.

ثمر: الثمر اسم لكل ما يتطعم من أحمال الشجر. (ثمر): ناویکه بو هه موو ئه و شتانه ی تام بکریت و بخوریت، له وه ی که به

۲۳ وشه ی (ثعبان) له وه خوازراوه، له بهر ئه وه ی به سه رزه ویدا ده خشییت، که خشان ی له جوولیه شله مه نبی ده چیت... (ع.ع)

دالدهی دا. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿ألا إنهم يثنون صدورهم﴾ هود/۵.

ثوب: أصل الثوب: رجوع الشيء إلى حالته الأولى التي كان عليها: ئەسلی (ثوب): گه پانه وهی شتیگه بۆ حاله تی یه که می، که له سه ری بووه. دهوتریت: (ثاب إلى بيته): گه پاره وه بۆ ماله که می. (ثواب): ئەوه یه بۆ مروؤف ده گه ریته وه، له پاداشتی کرده وه کانی. له خیرو شه ریشدا دهوتریت، به لام زیاتر له خیردا ناسراوه. (ثیب): بیوه ژن، دیاره له بهر ئەوهی ده گه ریته وه سه ر باری ته نیایی پیشووی). (تثویب): دووباره بانگ کردن، بۆیه دووباره کردنه وهی بانگدان پیی ده گوتری (تثویب). (التبّة): کۆمه لیک که هه ندیکیان به سه ر هه ندیکیاندا له پواله تدا هه لده که ن. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿فانفروا ثباتاً أو انفروا جميعاً﴾ النساء/۷۱، (ثبة الحوض): ئەوهی تی ده گه ریته وه ئاوه.

ثور: ثار الغبار والسحاب ونحوهما، يثور ثوراً وثوراناً: انتشار ساطعاً: به پوونی بلأوبوویه وه. دهوتریت: (أثرت الأرض): زه وییه که م هه لگپاره وه. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وأثاروا الأرض﴾ الروم/۹، (ثار ثائره): کینایه یه له بلأوکردنه وهی تووره یی.

داره وه یه. (ثمرة) تاکه که یه تی، کۆکه ی (ثمار) و (ثمرات). هه ر سوودیک له شتیگه وه ده ریجیت پیی دهوتریت: (ثمرة) به ره م.

ثم: (ثم): حه رفی (عطف) ه، دواخستن ده گه یه نیت، بۆ ئەوه ی که له دوا ی دیت، به سه ر ئەوه ی له پیشی هاتووه. (ثمامة): دارو دره خت. (ثمنت الشيء): کۆم کرده وه.

ثم: إشارة إلى المتبعد من المكان. (ثم): ئاماژه یه بۆ دوور له شوینیک، (هنالك) بۆ نزیکه. هه ردوویان له بهر هتدا (ظرف) ن.

ثمن: خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وشروه بثمان بسخ يوسف﴾ ۲۰، (ثمن): ناوه بۆ ئەوه ی که فروشپاره که وه ری ده گریت، له به رامبه ری فروشراوه که دا، ئیتر وه ک شته که خوی بیت، یان کالایه ک بیت. (شيء ثمين) شتی به نرخ. (ثمانية) ژماره هه شت.

ثني: الثناء: ما يُذكر في محامد الناس. (ثناء): ئەوه یه له ستایشی چاکه ی خه لکدا باس ده کریت، دهوتریت: (أثنى عليه) وه سپی کرد، ستایشی کرد، (الثني) دوو جار دووباره ناگریته وه. پیغه مبه ر (صلى الله عليه وسلم) فهرموویه تی: (لا ثني في الصدقة) واته: له سالیگدا دوو جار وه رناگریت، (امرأة ثني) واته: ئافره تیک که دوانه ی بووه. (ثناه):

(النُّور): گاجوت، ئه و گايه زهوى پى
هله گيريتته وه.

ثوى: الثواء: الإقامة مع الاستقرار.
(ثواء): نيشته جييون، له گه ل جيگيريون.
دهوتريت: (ثوى يثوى ثواء): نيشته جي بوو و

مايه وه. خوى گوره فهرموويه تى: ﴿وما كنت
ثاويًا في أهل مدين﴾ القصص/٤٥، (ثوية):
مؤلگه ي پانه مه پ.

به‌شی پتی ج

مكتبة

به شی پتی (ج)

ئەوانەى بانگەشە دەكەن بۆ ئەووە كە خوای گەورە بەندەكان ناچار دەكات لەسەر سەرپێچى، لای (متكلمين) ناوبراون بە (مُجْبِرَة)، لای پيشسينانیش بە (جَبْرِية) ناسراون. (جَبْرِية): ئەو پارچە قوماشەيە كە لەسەر ئىسكى شكاو دەبەستريت، (جَبارة): ئەو پارچە تەختەيەيە كە لەسەرى دەبەستريت، كۆكەى بریتيەيە لە (جَبائر).

جبل: الْجَبَلُ: الجماعة العظيمة. (جَبَلُ): كۆمەلێكى گەورە. (فلان ذو جَبَلَة): واتە: لەش گەورە. خوای گەورە فەرموویەتى: ﴿وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبَلًا كَثِيرًا﴾ ٦٢، واتە: كۆمەلێك كە لە گەورەبيیدا لە شاخ دەچن، ﴿وَالجِبَلَةُ الْأُولَى﴾ الشعراء/١٨٤، واتە: لەسەر ئەو خوو و شیوازەن كە لەسەرى دروستكراون، (جَبَلُ): كۆكەى دەبیته: (أَجبال و جَبال).

جبن: الْجَبْنُ: ضعف القلب عما يحقُّ أَنْ يقوى عليه: لاوازی دڵە لە شتێكدا كە حەق وایە بەهێز بیست لەسەرى. (جَبْنُ): پەنیر، (جَبینان): هەردوو لای (تەوئیل) و نیوچەوان.

جب: قال تعالى: ﴿وَأَلْقَاهُ فِي غِيَابَتِ الْجُبِّ﴾ يوسف/١٠، أي: بئسر لم تطو. خوای گەورە فەرموویەتى: ﴿وَأَلْقَاهُ فِي غِيَابَتِ الْجُبِّ﴾ يوسف/١٠، واتە: بیرێك نەهاتبیتەووە يەكو فراوان بیست. ناوانیشی یان لەبەر ئەووەيە كە لە زەویيەكى سەخت و ڕەقدا هەلكەندراوە، یان لەبەر ئەووەی شتەكە لە ئەصلەكە بپراوەو دروستكراوە. (بعير أجب): ئەو وشترەى كۆپارەكەى بپراوەتەووە.

جبت: الجبت والجبس: الفسل الذي لا خير فيه. ٢٤ (جَبْت و جبس): نارەسەنێك كە خێرى تیا نیە. بە هەر شتێك لە غەیری خوا بپەستريت، دەوتریت: (جَبْت)، هەروەها بە جادووگەر و فالگەر و هەيش دەوتریت.

جبر: أصل الجبر: إصلاح الشيء بضرب من القهر. ئەسلى (جَبْر): چاكردنى شتێكە بە زۆرو بە شیوەيەك لە ناچار كردن.

٢٤ (الفسل): الرذل، ئەوكەسەيە كە جوامیری تیدا نەبیست. (لسان العرب). (ع.ع)

خوای گهوره فەرموویەتی: ﴿وتلّاه
للجبين﴾ الصافات/۱۰۳.

جبهه: الجبهة: موضع السجود من
الرأس: شوینی کړنوشېردن له سەردا. خوای
گهوره فەرموویەتی: ﴿فتكوى بها جباههم
وجنوبهم﴾ التوبة/۳۵، به گهورهی خەلك
دهوتریت: (جبهة)، ناوانانی بهوه، وهك
ناوانانیی به (وجه)، (له بهر ئه وه له پێشه وهی
خه لكدايه).

جبي: دهوتریت: جبيت الماء في
الحوض: جمعته. كۆم كرده وه، چه وزه كه
كۆكه ره وهی به بۆی. (جابية): (حه وزی ئاو)،
كۆكه ی بریتییه له (جواب). خوای گهوره
فەرموویەتی: ﴿وجفان كالجواب﴾ سبأ/۱۳۱.
له وه ئه مه وه رگه راوه: (جبيت الخراج
جباية). (الاجتباء): كۆبونه وه له سه رپه گای
هه لپژاردن. خوای گهوره فەرموویەتی:
﴿فاجتباه ربه﴾ القلم/۵۰، (اجتباء الله للعبد):
تایبه تهنه كرده ی به ندهیه كه له لایه ن خوای
گهوره وه، به زیاده به خشش، كه له هه مه جۆره
نازو نیعمه تیکی ده سته كه ویّت، بی هه ولدان له
كه سه كه وه، ئه وه ش بۆ پیغه مبه ران وه هندیك
له وانهی لییان نزیك ده بن و راستگۆیان و
شه هیدان. خوای گهوره فەرموویەتی:

﴿واجتبیناهم وه دیناهم إلى صراط مستقیم﴾
الأنعام/۸۷.

جث: دهوتریت: (جثته فانجث، و
فاجثث): له په گو پێشه ده ره پێنان و
هه لكێشان. خوای گهوره فەرموویەتی:
﴿اجنّت من فوق الأرض﴾ إبراهیم/۲۶، واته:
به ریشه كه وه له سه ر زه وی هه لكێش را بیّت.
(المجنّة): ئه و ئامیره یه پیی هه لده كێش ریّت،
(الجث): ئه وه ی به رز بووه ته وه له سه ر زه وی.
(الجثثات): پروهك.

جثم: ئیستیعاره یه بۆ نیشته جیبوه كان،
له وه ی عه ره به كان: (جثم الطائر): كاتیك
نیشته بیته وه نووسا بیّت به زه وییه وه،
(جثمان): كه سایه تی مرۆفه به دانیش تووی. له
قورئانی پیرۆزدا هاتوه: ﴿فأصبحوا في ديارهم
جاثمين﴾ هود/۶۷.

جثي: (جثي على ركبتيه يجثو جثواً
وجثياً فهو جاث): له سه ر ئه ژنۆكانی چۆکی
دادا. (جمع) هكه ی بریتییه له (جثي). خوای
گهوره فەرموویەتی: ﴿ونذر الظالمين فيها
جثياً﴾ مريم/۷۲، و(الجاثية) له م ئایه ته دا:
﴿وترى كل أمة جاثية﴾ الجاثية/۲۸، بابه ته كه
جیگه ی كۆبونه وه یه، وهك ئه وه ی بلّیت:
(جماعة قائمة وقاعدة) كۆمه لیک نیشته جی و

دانشتورن.

فهرموویه تی: ﴿وَأَنهٗ تَعَالَى جَدُّ رَبِّنَا﴾ الجن/۳،
گه ورهیی و شکومه ندیی.

جدث: خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿فَإِذَا
هَمَّ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهٖم يَنْسَلُونَ﴾ یس/۵. واته:
گوره کان، (موفرده) هکه ی (جدث) ه.

جدر: الجدار: الحائط: دیوار، نه وهنده
ههیه که (حائط) به مه بهستی ده وره داننی
شوینه که ده وتریت، به لام (جدار) به مه بهستی
هه لتوقیوی و به رزی ده وتریت. کوهی
(جُدُر) ه، خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿أَوْ مِنْ
وَرَاءِ جُدُرٍ﴾ الحشر/۱۴، (جدید): نه وپه پی
کوتایی هینان به کاریک، گه یاندنی شتیک به
دیوار.

جدل: الجدل: المفاوضة علی سبیل
المنازعة والمغالبة: وتو ویز له سهر شیوازی
ململانی، نه صله که شی له: ﴿جَدَلْتُ الْحَبْلَ إِذَا
أَحْكَمْتُ فَتْلَهُ﴾: گورسه که م بادا، کاتیک چاک
لؤولم داو هوندمه وه. له وه (جدیل) هاتووه.
واته زهوی. وتراوه نه صل له (جدال) ململانییه،
به جوریک مرؤة هاوریکه ی بخاته سهر زهوی
رهق و سهخت. خوای گه وره فهرموویه تی:
﴿وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ النحل/۱۲۵.

جد: الجد: كسر الشيء وتفطيته:
شکاندنی شتیک و وردکردنی. به به ردی نالتوونی

جد: الجحود: نفي ما في القلب إثباته:

نه فی نه و شتهیه که له دلدا ده چه سپیت و
چه سپاندنی نه وهیه که له دلدا نه فی ده کریت.
خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَجَعَدُوا بِهَا
وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ﴾ النمل/۱۴.

ججم: الجحمة: شدة تأجج النار: توند

هه لگیرسان و بلیسه داننی ناگر. (ججمیم):
دوزه خ. (ججمتا الأسد) هه ردو و چاوی شیر،
له بهر داگیرساویان.

جد: الجد: قطع الأرض المستوية:

پارچه زهوییه کی ریک. هه ر له وه: (جد فی
سیره. یجد جدًا، وكذلك جد فی أمره): خیرا
بوو له رۆشتندا، کوششی کرد له کاردا. (ثوب
جدید): نه سله که ی براره، پاشان بو هه موو
نه وهی که روویداوه دروستکردنه وه ههیه.
خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِنْ
خَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ ق/۱۵، ناماژهیه بو
دروستکردنه وهی دووه م. خوای گه وره
فهرموویه تی: ﴿وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيْضٌ﴾ فاطر/
۲۷، کوی (جدة) یه، واته: دیار. (طریق
مجدود): واته ریگای برارو، له وه: (جادة
الطریق): ناوه پراستی ریگا که. (جد):
به خششی زیاده ی خوایی. خوای گه وره

شکینراوو وردکراوی ئالتون دوتریت:
 (جُذَان). له وه خوای گه وره فرموویه تی:
 ﴿فَجَعَلَهُمْ جُذَانًا﴾ الأنبياء/۵۸، له گه لّ ئایه تی:
 ﴿عَطَاءٌ غَيْرَ مَجْذُودٍ﴾ هود/۱۰۸، لیان نابریت و
 هتا هتاییه.

جذع: الجذع: قه دی دار، کۆکه ی ده بی به
 (جذوع). خوای گه وره فرموویه تی: ﴿فی
 جذوع النخل﴾ طه/۷۱، دوتریت: جذعته،
 یانی: بریمو له تم کرد، وه ک برینی قه دی دار،
 الجذع من الإبل: ئه و وشتره یه پیی نابیته
 پینج سال، له مهریش یه ک ساله.

جذو: الجذوة والجدوة: الذي يبقى من
 الحطب بعد الالتهاب: ئه وه ی له دار
 ده مینیته وه پاش سووتان، پشکۆ، کۆکه ی
 بریتییه له: (جذی). خوای گه وره
 فرموویه تی: ﴿أو جذوة من نار﴾ القصص/۲۹،
 (رجل جاذ): ده ستکورت، وه ک ئه وه ی هه ردوو
 ده ستی پشکۆ بیّت.

جرح: الجرح: أثر دامٍ في الجلد:
 کارتیکه ریک خوینی له پیسته که هیناوه،
 دوتریت: (جرحه جرحا)، فهو جريح
 ومجروح): برینداری کرد، ئه و برینداره.
 ناوزاوه به (القدح) له شایه ته په تکراره که دا،
 هاوشیوه کراوه به وه. (الجارحة): ئازله

دپنده کان چونکه ده بنه هوی بریندارکردن،
 خوای گه وره فرموویه تی: ﴿وما علمتم من
 الجوارح مكلّين﴾ المائدة/۴، الاجتراح:
 ئه نجامدانی تاوان. خوای گه وره فرموویه تی:
 ﴿أم حسب الذين اجترحوا السيئات﴾
 الجاثية/۲۱.

جرد: الجرد: دامالین، جراد: کولله یه، به وه
 ناوزاوه، چونکه زهوی داده مالیت له پروه ک،
 (ثوب جرد): کۆن بوو، ئه وه یش له بهر نه مانی
 کولکه که ی وه هیزه که ی، دوتریت: (تجرّد عن
 الثوب) له جله که دامالرا.

جرز: خوای گه وره فرموویه تی: ﴿صعيدا
 جرزاً﴾ الکهف/۸، واته: پروه ک و گژوگیای له
 په گو ریشه بر اوو ده رهینراوو زه وییه کی
 پووته ن، هه رچی له سه ر بووه خوراوه. الجروز:
 ئه وه ی له سه ر خوانه که بیّت ده یخوات.

جرع: (جرع الماء يجرع): به قیزو
 بیزه وه قوم قوم ده یخواره وه. وتراوه: (جرع)
 و(تجرعه): کاتیک زۆری له خوی کردوو به
 خواردنه وه ی. خوای گه وره فرموویه تی:
 ﴿يتجرّعه ولا يكاد يسيغه﴾ إبراهيم/۱۷،
 (الجرعة): جورعه ئه و ئه ندازه ی وه ری
 ده گریت. (الجرع والجرعاء): لمیکه هچ
 نارووینیت، وه ک ئه وه ی توه که به نارپه حه ت

وه برگیریت.

بی وه قره یی، به هیترترو نارچه تتره له خهفته و نیگه رانیی. خهفته و نیگه رانیی گشتییی، نائارامیی خهفته و نیگه رانیی مروؤ لاده بات له و شته ی که له خزمه تیدایه و لیی داده برپیت. ئه سلی (جزع): قرتاندنی په تیکه له نیوهیدا، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿سواء علینا أجزعنا أم صبرنا﴾ ابراهیم/۲۱.

جزء: جزء الشيء: ما يتقوم به جملته: ئه وه ی که کوی ته و او ی شتیکی پی پیکدیته وه، وه که به شه کانی که شتییه ک، یان به شه کانی مالیک.

جزا: الجزاء: العناء والكفاية: پیویستی به شتی تر نییه و به سه. (جزاء): ئه وه ی به س بوونی تیایه له به رامبه ره که دا، ئه گهر چاک بوو، ئه وه چاکه، ئه گهر خراپیش بوو، ئه وه خراپه. دهوتریت: (جزیته کذا وبکذا): به و شیوه یه و به و شته به شم کرد. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وذلك جزاء من تزكى﴾ طه/۷۶، (الجزية): سه رانه ئه وه ی له ئه هلی زیممه وهرده گیریت، ناونانیشی به وه له بهر ئه وه یه له بری پاراستنی گیان و مالیان ئه وه یان لیوه رده گیریت.

جس: أصل الجس: مس العرق وتعرف نبضه، للحکم به علی الصحة والسقم: دهستان له ده مارو زانینی لیداننی بو بریاردان

جرف: خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿علی شفا جرف هار﴾ التوبة/۱۰۹، به و شوینه دهوتریت که لافاو دایده درپیت ده بیته به که ن، واته ده بیات: (قد جرف الدهر ماله): واته مال و سامانه که ی فه وتاند هاوشیوه کراوه به وه.

جرم: أصل الجرم: قطع الثمرة عن الشجر: لیکردنه وه ی به روبووم له داره که، (رجل جارم وقوم جرام وثمر جریم) پیوای تاوانکارو قه ومیکی زورو به روبوومی چنراو. (الجرامة): خورمای وشکه لی بی که لگی چنراو. (أجرم): بووه خاوه ن تاوان، وه که: (أثمر والبن)، (الجرم): تن، (جرم): که سابه تی کرد.

جری: الجری: المرّ السريع: تیپه پبوونی خیرا، ئه سه له که ی وه که تیپه پبوونی ئاوه و ئه وه ی وه که ئاوه روات و تیده په ریت. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فیها عین جاریة﴾ الفاشية/۱۲، (الجوار) بریتییه له کوی (جاریة)، ئه وه ش بریتییه له و که شتییه ی که له ده ریادا ده روات. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وله الجوار المنشآت﴾ الرحمن/۲۴، الجری: وه کیل و نیردراو، نوینه ره له کاریکدا.

جزع: الجزع أبلغ من الحزن: نائارامیی و

پئی، له سهر له شساغیی یان نه خوښی. ئه وه
تایبه تمه ندرته له (حس)، بیگومان (حس)
زانینی ئه وه یه که ده رک ده کریت، (حس):
زانینی حالیکه له وه. له وشه ی (جس) وشه ی
(جاسوس) دارپژراوه. خوای گه وره
فهرموویه تی: ﴿ولا تجسسوا﴾ الحجات/۱۲.

جسد: الجسدُ وهك (الجسم) ه به لام
تایبه تمه ندرته، (خلیل) وتوویه تی: بؤ غه یری
مرؤة ناوتریت: (جسد)، ئه وه یه که ره نگیکی
هه بیټ. (جسم) بؤ ئه وشته ده وتریت که
ره ننگه که ی پوون نه بیټ، وهك ئاوو هه وا. خوای
گه وره فهرموویه تی: ﴿وما جعلناهم جسداً لا
يأكلون الطعام﴾ الأنبياء/۸.

جسم: الجسمُ: ئه وه یه که درپژیی و پانیی و
قولیی هه بیټ، به شه کانی جیسم له پیکهاته ی
خویان ده رناچن بؤ چه ند جیسمیک، ئه گه ر له ت
بکریت له ت نابیت.

جعل: جعلٌ: لفظ عام من الأفعال كلها:
وشه یه کی گشتییه له هه موو فیعله کان، له
(فعل) گشتگیرتره، له گه ل (صنع) و هه موو
دهسته خوشکه کانی.

جفن: الجفنة: خصت بوعاء الأطعمة:
تایبه ت کراوه به ده فری خواردنه کان، کۆکه ی
(جفان) ه. خوای گه وره فهرموویه تی:

﴿وجفان كالجواب﴾ سبأ/۱۳، الجفن: کیلانی
شمشیرو پیلووی چاوه، کۆکه ی (أجفان) ه.

جفا: جفاً: خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿فأما
الزبد فيذهب جفأاً﴾ الرعد/۱۷، (زبد): ئه وه ی
شیو رایده مالیته که نارو ئه وه ی له سهر لیوی
مه نجه ل ده نیشیت، که فو خلته. ده وتریت:
(أجفأت القدرُ زبدها): فرپیی دا، (إجفاءً):
خیری نه ما، (جفأ): بی فهرپو بی خیر.

جل: الجلالة: عظم القدر: گه وره و
شکۆمه ندو ریژدار، (الجلال): التناهي في ذلك:
کۆتایی و ئه وپه ر له ریژدا. تایبه ت کراوه به
وه صفی خوای گه وره، خوای گه وره
فهرموویه تی: ﴿ذو الجلال
والإكرام﴾ الرحمن/۲۷، (الجليل): زۆر گه وره ی
به ریژ، (الجلل): هه موو شتیکی گه وره.
(المجلة): ئه وه ی رۆژنامه کان پوومالی ده که ن،
پاشان (الصحف) ناوئرا به (مجلة). (الجلل):
جل که ده کریته پشتی ولاغ و گوزارشتی
پیکراوه له شتی بی نرخ، و تراوه: (كل مصيبة
بعذك جلل): هه موو کاره ساتیک دوا ی تو
ئاسانه.

جلب: أصل الجلب: سوق الشيء:
گواستنه وه ی شتیک. (أجلبتُ عليه): هیرشم
بؤ برد، خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وأجلب

عليهم بخيلك ورجلك ﴿الإسراء/٦٤﴾، (الجلاليب):
كراس و داپوشهر، يهك دانهى (جلباب)ه.

جلت: خواى گه وره فهرموويه تى: ﴿ولما
برزوا لجالوت وجنوده﴾ البقرة/٢٥٠، ئه و وشه يه
ئه عجه ميبه، ئه سلايكي له عهره بيدا نيه.

جلد: الجلد: قشر البدن: پيىستى له ش.
(جلده): له پيىستى دا. (جلد): بيچووى و شتر،
له و كاته ي له دايكى ده بيته وه، تا له شير
ده بريته وه. (جلد): به هيز، ئه سله كه ي شى بو
ئه وه يه كه پيىسته كه به هيز بيت. (أرض جلدة
تشبيها بذلك): زه وييه كى پته و، چوينا روه
به وه. (جليد): زوقم، سه هول، به سته له ك،
هاوشيوه كراوه به (جلد) له ره قيدا.

جلس: أصل الجلس: الغليظ من
الأرض. ئه سلى (جلس): زه وييه كى ئه ستورو
پته و. (جلس): ئه سله كه ي ئه وه ي كه بجيته
جيگه كه ي بو دانيشتن له زه ويدا. (المجلس):
شوئىنى دانيشتن.

جلو: أصل الجلو: الكشف الظاهر.
ئه سلى (جلو): واته ديارو ئاشكرا، ده وترتت:
(أجليت القوم عن منازلهم فجلوا عنها)،
واته: قه ومه كه م له شوئينه كانى خويان
پرگار كردو ده رپه پانده. خواى گه وره
فهرموويه تى: ﴿ولولا أن كتب الله عليهم الجلاء

لعدبهم في الدنيا﴾ الحشر/٣، (التجلى): هه نديك
جار به زات ده بيىت وهك: ﴿والنهار إذا
تجلى الليل/٢﴾، هه نديك جار به فهرمان و كردار
ده بيىت وهك: ﴿فلما تجلى ربُّه للجبل﴾
الأعراف/١٤٣.

جم: خواى گه وره فهرموويه تى: ﴿وتحبون
المال حبا جما﴾ الفجر/٢٠، واته: زور، (جمّة
الماء)، واته: ئه وپه رپى و ئه و جيگه يه ي كه
ئاوى تيا كو بووه ته وه به هوئى لافاوه وه.
ئه سلى وشه كه له (جمام)ه، واته: پشودان بو
نيشته جى بوون و وزه ينان له خو ماندوو كردن.
(الجم الغفير): كو مه لايك له خه لك.

جمع: خواى گه وره فهرموويه تى: ﴿وهم
يجمعون﴾ التوبة/٥٧، (الجموح) سه ركه ش،
چه مووش، بو ئه سلايكي به كارديت كاتيكي
سواره كه ي زال ده بيىت به چالاكي له
به ريخستن و غاردانيدا.

جمع: الجمع: ضمّ الشيء بتقريب بعضه
من بعض. (الجمع): كو بوونه وه ي شتيك به
نزيكخستن وه ي هه نديكي له هه نديكي، خواى
گه وره فهرموويه تى: ﴿وجمع الشمس والقمر﴾
القيامة/٩، هه روه ها فهرموويه تى: ﴿وإذا كانوا
معه على أمر جامع﴾ النور/٦٢، واته: كاريك كه
مه ترسى هه يه خه لكه كه له پيناويدا كو بيته وه،

وهك ئه وهى كاره كه خوئى كؤى كردبئنه وه،
 (أجمعوا على كذا): بؤچوونى خوئانيان له سهر
 كؤكرده وه، (يوم الجمعة): له بهر كؤبوونه وهى
 خه لگه كه تيايدا بؤ نوئز.

جمل: الجمال: الحُسن الكثير: جوانى
 زؤر. به هه موو كؤمه لئكى له يه كتر دانه بپراو
 وتراوه: (جُملة) به و حيسابهى كه جيا
 نه كراوه ته وه. ئه و وته يش كه پوون
 نه كراوه ته وه، پئى دهوترئ: (مجمل): ئه وه يه
 كه پئويستى به پوونكرده وه ده بئت. (جَمَل):
 وشتر، كاتئك كه لبة درده كات.

جن: أصل الجنّ: ستر الشّيء عن
 الحاسّة. ئه سلى (جنّ): شارده وهى شتئكه له
 ههست. (جنّ عليه كذا): لئى شاراوو بوو،
 خوائ گه وره فه رمويه تئ: ﴿فلما جنّ عليه
 الليل رأى كوكبا﴾ الأنعام/٧٦، (الجنان): دلّه،
 له بهر ئه وهى كه شاراوويه له ههست. (المجنّ
 والمجنّة): ئه و قه لغانه يه كه خاوه نه كهى
 ده شارئته وه و ده بيارئزئت. خوائ گه وره
 فه رمويه تئ: ﴿اتخذوا إيمانهم
 جنّة﴾ المجادلة/١٦، (الجنّة): هه موو باخ و
 بئستانئكى پپر له دارو درهخت، كه به داره كانى
 زه وييه كهى شاردووه ته وه. (الجنين): كؤرپه تا
 ئه و كاتهى له ناو سكى دا يكه كه يدايه، (الجنّة):

كؤمه لئى جنؤكه و پهرئى. خوائ گه وره
 فه رمويه تئ: ﴿من الجنّة والناس﴾ الناس/٦،
 (الجنّة): شئئئى، خوائ گه وره فه رمويه تئ:
 ﴿ما بصاحبكم من جنّة﴾ سبأ/٤٦، (الجنون):
 به ربه سئئكه له نئوان ده روون و عه قلدا. (جُنّ
 فلان) وتراوه: جنؤكاوى بووه، جنؤكه ده سئئى
 لئ وه شان دووه. وتراوئشه تووشئ دلى بووه،
 وتراوئشه: نه فسئ و عه قلى له يه ك دوور
 كه وتوونه ته وه، به هؤئى ئه وه وه عه قلى
 شاراوو ته وه.

جنب: (الجنب): لا ته نئشت، ئه ندامئكى
 له شه، كؤكهى (جُنوب) ه. خوائ گه وره
 فه رمويه تئ: ﴿وعلى جنوبهم﴾ آل عمران/١٩١،
 (أجنبئّه): دوورم خسته وه. ﴿والجار الجنب﴾
 النساء/٣٦: دراوسئى ته نئشت.

جنح: جناح الطائر: بالئ بالئده، هه ردو
 ته نئشتئ شت ناوئراوه (جَنَاح). (الجَنَاح):
 به شئكه له شه وئى تاريك. خوائ گه وره
 فه رمويه تئ: ﴿وإن جنحوا للسّلم فاجنح لها﴾
 الأنفال/٦، واته: مه يليان بوو. له: (جَنَحَتِ
 السفينة) وه هاتووه، واته: خوار بوو به
 لاته نئشتئكئدا، (الجناح): گونا هئكه مرؤفله
 حهق لاده دات، (ده يخا به لادا).

جند: (جند): زبرئى. (الجند): زه وئى

دهوتریت: (جهدت رأیی وأجهدته): به بیرکردنه وه، ماندووم کرد. (الجهاد والمجاهدة): به تالکردنه وهی توانا وزه، له بهرهنکاری دوتمن، به دهست، یان به زمان.

جهر: الجهر: يقال لظهور الشيء بإفراط حاسة البصر أو حاسة السمع، (الجهر): بؤ درخستنی شتیك دهوتریت، بهوپه پری توانای هستی بینین، یان هستی بیستن. (جوهن): له سه ره ورنی (فوعل) نه وه یه نه گه به تال بوویه وه نه وا هه لگیراوه که ی به تال ده بیته وه، به وه ناو نراوه له بهر دهرکه وتنی بؤ هسته که.

جهن: الجهان: ما يعد من متاع وغيره. (جهان): نه وه یه ناماده ده کریت له که ل و په لو شتی تریش، (تجهین): هه لگرتنی نه وه یان ناردن، خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿فلما جهزهم بجهازهم﴾ یوسف/۷۰.

جهل: (الجهل) له سه ره سئ شیویه، یه که م: خو دامالین له زانست، نه مه بریتییه له نه صله که. دووهم: باوه پوون به شتیك به پیچه وانهی نه وه ی له سه رییه تی. سییه م: نه نجامدانی شتیك به پیچه وانهی نه وه ی که حه ق بیته به و شیویه نه نجام بدریت. ئیتر باوه پری تیایدا باوه پریکی راست بیته یان خراپکار، وه که نه وه که سه ی که به ویست و

په ق و سهخت، که به ردی تیایه. به سه رباز دهوتریت: (جندي) به پیی زبری و توندییه که، کوی ده بیته: (أجناد و جنود).

جنف: أصل الجنف ميلٌ في الحكم، نه سلی (جنف) گوناوه سه تمکردنه، خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿فمن خاف من موصٍ جنفا﴾ البقرة/۱۸۲، واته: لادانیکی دیار و غیر متجانف لاثم ﴿المائدة/۳﴾، لانه دات به لای گوناوه کردندا.

جني: جنيت الثمرة واجتنياتها: چنین و کوکردنه وه ی به رو بووم هه نگوین. زور جار وشه که بؤ شوپکردنه وه و نزمکردنه وه به کاردیت. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿تساقط عليك رطباً جنياً﴾ مریم/۲۵.

جهد: الجهد والجهد: الطاقة والمشقة. وزه توانا و نارپه حه تی. و تراوه: (الجهد بالفتح): ماندوو بوون و نارپه حه تی، (الجهد): توانا. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿والذين لا يجدون إلا جهدهم﴾ التوبة/۷۹. هه روه ها ﴿واقسموا بالله جهد أيمانهم﴾ النور/۵۳ واته سویندیان خواردو هه ولیان دا سوینده که یان بیینه دی، له سه ره نهوپه پری توانا که هه یانه. (الاجتهاد): هه ولدان و خو ماندوو کردن، به سه ره فرکردنی وزه توانا و بهرگه گرتنی نارپه حه تی.

ناره زوی خوی واز له نوپژ کردن دینیت. خوی گوره فهرموویه تی: ﴿قالوا: اَتَّخَذْنَا هُرُؤًا. قال أعوذ بالله أن أكون من الجاهلین﴾ البقرة/۶۷، کرداری (الهزوی) کردوته (جهل). (الجاهل) نه فامیی و نه زانیی جاریک باس ده کریت له سهر شیوازی زهم و ناپه سه ندیی، وه كه ئەم ئایه ته: ﴿یحسبهم الجاهل أغنیاء من التّعفف﴾ البقرة/۲۷۳، واته ئه وهی حالیان نه زانیت.

جهنم: اسم لنار الله الموقدة. ناوه بو ئه و ناگره ی که خوی گوره هلی گیرساندوه، و تراوه: ئه سله که ی فارسی بووه، (جهنم) هو کراوه به عره بی.

جیب: (جیب) تاکه (جیوب) کویه، واته سینگو به رۆک.

جوب: الجوب: قطع الجوبّة. (الجوب): برینی که لیز و بو شای نیوان شاخ، وه که شوینیکی زمان له سهر زه ویدا، پاشان به کار دیت له برینی ههر زه ویه کدا. خوی گوره فهرموویه تی: ﴿وشمود الذین جابوا الصخر بالواد﴾ الفجر/۹، (جواب الكلام): ئه وهیه که بو شای و که لینه که ده بریت، له ده می بیژره که وه تا گوئی بیسه ره که. (جواب): ده وتریت له به رام به رسه که دا. (استجابة): و تراوه برینییه له وه لامدانه وه، حه قیقه ته که ی

برینییه له گه پان به شوین وه لامداو خو ناماده کردن بو ی.

جود: خوی گوره فهرموویه تی: ﴿واستوت علی الجودی﴾ هود/۴۴. ناوی شاخیکه له نیوان موصل و جزیره دا. له ئەصلاً ده گه ریته وه بو (الجود). (الجود): به خشین پیوستییه کانه، ئیتر مال بیت، یان زانست. ده وتریت: (رجل جواد وفرس جواد): پیای به خشنده و ئه سپی گورج و خیرا. (يجود بمدخر عدوه): چاپوک و ئازا ده بیت به زه لیکردن و ژیرار خستنی دوژمنه که ی. خوی گوره فهرموویه تی: ﴿الصافنات الجیاد﴾ ص/۳۱، ده وتریت: (جَاد الشيء جوداً): چاک و باش بوو.

جار: (جَار): أفرط في الدعاء والتضرع. زیاده پره ویی کرد له نزاو لالانه وه دا، که هاوشیوه بووه به بوړه و دهنگی ناژه له کیوییه کان، وه که ئاسکه کان و هاوشیوه یان. خوی گوره فهرموویه تی: ﴿فإلیه تجأرون﴾ النحل/۵۳.

جار: الجار: من يقرب مسكنه منك: دروسی، ئه وهی ماله که ی لیت نزیك ده بیت. له ناوه بهر ته سه که کانه، دروسی نابیته دروسی غهیری خوی، مه گه ر ئه وهی ته نیشیتیش ههر دروسییه تی. له دروسییه که مانای نزیکیی چاوه ری ده کریت، که سیک نزیك بیت له غهیری خوی پیی و تراوه: (جاره و جاوره و تجاور).

خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿لَا يَجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا﴾ الأحزاب/ ۶۰، به پیی نزیکیی و تراوه: (جار عن الطريق): له ریگا که لایدا، پاشان ئه وه بووه ته ئه سلیک له لادان له هه موو حه قیک، (الجوری لی بونیات نراوه، واته: سته مو زۆرداریی، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿ومنها جائز﴾ النحل/ ۹، واته: له ئامانج و مه به سته که لایداوه.

جوز: خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فلما جاوزه هو﴾ البقرة/ ۲۴۹، واته: له ناوه پاسته که ی تیپه ری. (جوزُ الطريق): وسطه: ناوه پاستی ریگا. (جاز الشيء): وه كه ئه وه ی چوو بیته ناوه پاستی ریگا که وه، بریتییه له وه ی که بگونجیت. (جُزْتُ المكان): تیا یا پویشتم. (المجاز من الكلام): ئه وه ی له و شوینه تیپه پر بکات که بۆی دانراوه، پاستییه که ییش ئه وه یه له وه تیپه ری نه کردوه.

جاس: خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فجاسوا خلال الدیار﴾ الإسراء/ ۵، واته: تو سَطو ها و ترددوا بینها. واته به ناوه پاستیا گه پان و تیایدا هاتو چۆیان کرد.

جوع: الجوع: الألم الذي ينال الحيوان، من خلوّ المعدة من الطعام: ئه و ئازاره یه که به زینده وهر ده گات، له بهر به تالیی گه ده ی له

خۆراك. (المجاعة): زه مانی وشکبونی زه وی، وشکه سالیی. (له قورئانی پیرۆزدا هاتوه: ﴿إن لك أن لا تجوعَ فيها ولا تَعْرَى﴾. طه/ ۱۱۸).

جاء: (المجيء) وهك (الإتيان) هاتنه، به لام (مجيء) گشتگیرتره، چونکه (إتيان) بریتییه له (مجيء) به ئاسانی، (إتيان) هه ندیک جار به پیی مه به سته که ده وتریت، ئه گه ره به دیشنه هاتبیّت. (مجيء) به پیی به ده سته هاتن و به دیهاتن ده وتریت. ده وتریت: (جاء في الأعيان والمعاني)، بۆ ئه وه ده بیّت به خودی خووی فه رمانه که یه وه هاتبیّت و بۆ که سیک که مه به سته شوینیک یان کاریک یان کاتیک بووه. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿جاءكم يوسف﴾ غافر/ ۳۴، هه روه ها ﴿فإذا جاءكم الخوف﴾ الأحزاب/ ۱۹.

جال: جالوت: اسم ملك طاغ، رماء داود فقتله. (جالوت): ناوی پادشایه کی سه رکه شه، داوود تیری بۆ هاویشتوووه کوشتووویه تی. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وقتل داودُ جالوت﴾ البقرة/ ۵۱.

جو: الجوّ: الهواء. (الجوّ): هه وا، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿في جوّ السماء﴾ النحل/ ۷۹، (جوّ) ناوی کوّتره، خوا زاناره.

ج

مكتبة

به شی پتی ح

مكتبة

به شی پیتی (ح)

(حَبْس): ریگری له رویشتن. کۆکه ی
(أحباس) ه. (تحبیس): شته که ی راوه ستاو
کرد. (له قورئانی پیروژدا هاتوو ه:
﴿تحبسونهما من بعد الصلاة﴾ المائدة/۱۰۶.

حبط: ئەسلی (حَبِط) له (حَبِط) یه:
وهو أن تكثر الدابة أكلا حتى ينتفخ
بطنها: بریتییه له وهی که ئاژهل زۆر
بخوات، تا سکی با بکات. (حَبِط العمل):
چه ند شیوه یه که: (۱) ئەوه یه کاره کان
دونیا یی بنو هیج سوودیکی قیامه تی تیا
نه بییت. (۲) ئەوه یه کاره کان قیامه تی بنو
به لام خاوه نه که ی مه به سستی پیی په زامه ندی
خوا نه بییت. (۳) ئەوه یه کاره کان چاکه بن،
به لام به رووکردنه خراپه کان له سه ری
بمریت. (له زۆر شوینی قورئانی پیروژدا
باسی ئەمه هاتوو ه، بۆ نمونه ده فه رموی:
﴿ومن يكفر بالإيمان فقد حبط عمله﴾
المائدة/۵).

حبك: حبك: ریگه. خوای گه وره
فه رمووییه تی: ﴿والسما ذات
الحبک﴾ الذاریات/۷، چه ند ریگایه کی هه یه،

حب: الحَبِّ وَالْحَبَّةُ يُقَالُ فِي الْحَنْطَةِ
وَالشَّعِيرِ وَنحوهما. (حَبِّ وَحَبَّةً):
دانه ویله یه، بۆ گه نمو جوو هاوشیوه کانی
ده وتریت. (الحَبِّ وَالْحَبَّةُ) بۆ توو وه شاندر
ده وتریت. خوای گه وره فه رمووییه تی:
﴿كمثل حبة أنبتت سبع سنابل﴾ البقرة/۲۶۱،
هه روه ها: ﴿إن الله فالق الحَبِّ
وَالنَّوَى﴾ الأنعام/۹۵، (حَبِّ): ئەوپه ری
خۆشه ویستی، (المحبَّة): ویستی ئەوه ی
ده بیینیت و گومانی پیده به بیت به خیرو چاکه.
(الاستحباب): گه رانی ئینسانه به شوین
شتیکدا که خۆشی بویت.

حبر: الحَبْر: الأثر المستحسن.
(حَبْر): شوینه واری جوانه، له وه وه ناوئراوه
به (حَبْر)، (شاعر حَبْر) شاعیری که جوانو
پازاوه ی ده کات. (شعر حَبْر) شیعیریکی
جوانو پازاوه وه خشاو، (حَبْر): زانا،
کۆکه ی (أحبار) ه، له بهر ئەوه ی شوینه واری
زانسته کانیان له دلی خه لکه که دا
ده مینیتته وه.

حبس: الحَبْس: المنع من الانبعاث.

ئەسلى كەي لەم وتەيە يانە: (بەير محبوك القرا) واتە: وشترى بەهيزو چاك. (الاحتباك): بەستنى پەشتە مال.

حبل: (الحبل): گوريس. وهه گيراوه بۆ گه ياندن، بۆ هه موو شتيك كه بگه يه نزيت به شتيك. خواي گه وره فه رموييه تي: ﴿واعتصموا بحبل الله جميعا﴾ آل عمران/ ۱۰۳، هه بل و هو كاري گه ياندنه كەي، ئەوه يه له گه ليه تي، بيگه يه نييت بهو، له قورئان و عه قل و ژيري. بۆ عه دوو پەيمان ده وتريت (حبل). خواي گه وره فه رموييه تي: ﴿...إلا بحبل من الله وحبل من الناس﴾ آل عمران/ ۱۱۲، (حباله) داوي پاوه، كو كه ي (حبالل) ه. (الحابل): پاو كه ر، خاوه ن داوو ته له. وتراوه: (وقع حابلهم على نابلهم): كاتي ك نيشه كه تي كچي ت و نه زانري چۆن چاره سه ر بكريت.

حتم: الحتم: القضاء المقدر. پووداني ته قدير كراو، (الحاتم): قه له ره شه، كه برياري لي كجيا بوونه وه ده دات له وه ي لي كيان داوه ته وه. (له قورئاني پيروزدا هاتوه: ﴿كان على ريك حتما مقضياً﴾ مريم/ ۷۱).

حتى: (حتى) جاريك بۆ (حرف جر) ده بييت وهك (إلى)، جاريكي تر (عطف) ي

بيده كريت، جاريكيش بۆ تيهه لچوونه وه ده بييت. وهك: (أكلت السمكة حتى رأسها ورأسها ورأسها).

حث: الحث: السرعة: خيرا ي. خواي گه وره فه رموييه تي: ﴿يطلبه حثيثاً﴾ الأعراف/ ۵۴، به خيرا يي.

حج: أصل الحج: القصد للزيارة. ئەسلى (حج): نيازو مه به ستي سه ردانه. له پينا ساندني شه رعدانه ردا تاييه ت كراوه به سه رداني مالي خواو به جي هيتاني خوا په رستي. (حج): چاوگه. (حج): ناوه. (يوم الحج الأكبر): پوژي سه رپرين و پوژي عه ره فه يه. (حجة): به لگه و نيشانه ي پوون بۆ راستي، واتە: ئەو مه به سته ريك و راسته ي كه راستي يه كي ك له دوو ناكوكه كه ده گه يه نييت. خواي گه وره فه رموييه تي: ﴿لله الحجة البالغة﴾ الأنعام/ ۱۴۹، (مُحَاجَّة): ئەوه يه هه ر يه كه داوا بكات وه لامي ئەوي تر بداته وه، به به لگه و نيشانه كه ي. خوا فه رموييه تي: ﴿وحاجه قومه، قال أتأجوني في الله﴾ الأنعام/ ۸۰.

حجب: الحجب والحجاب: المنع من الوصول: ريگري له گه يشتن. خواي گه وره فه رموييه تي: ﴿و بينهما حجاب﴾

فهرموویه تی: ﴿رَبَائِبِكُمُ اللَّاتِي فِي حُجُورِكُمْ﴾ النساء/۲۳، (تَحْجَرُ): په ق بوو، وهك به ردی لیّهات.

حجَز: الحَجَزُ: المنع بين الشیئین بفاصل بینهما. (حَجَزَ): رېگر له نیوان دوو شتدا، به جیاکه ره وهیهك له نیوانیاندا. دهوتریت: (حجَز بینهما). خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا﴾ النمل/۶۱، (حِجَان): به وه ناونراوه له بهر نه وهی ناوونده له نیوان شامو بادیهدا.

حَد: الحدّ: الحاجز بين الشیئین، الذي يمنع اختلاط أحدهما بالآخر: سنورو نیوه ندی نیوان دوو شت، که ناهیلّیت به یه کتر تیکه ل ببن. (حدّ الشيء): وه صفی سنورگیره به ماناکه ی، جیاکه ره وهیه تی له غه یری خوی. (حدّ الزنا والخمر) به وه ناونراوه له بهر نه وهی رېگری دهکات له نه جامدانیان له گه پانه وه بو سه ر شیوه ی پیشووی، رېگری غه یری خویه تی که رپره وی نه و بگریته بهر. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿يُحَادِّثُونَ اللَّهَ الْمَجَادِلَةَ/۵﴾، واته: رېگری ده که ن. (حدید): ناسن. (حدّات السکین): چه قوکه م تیژ کرده وه. پاشان دهوتریت به هه موو شتیک که له

الأعراف/۴۶، نه وه ناگه یه نیت که رېگری له بینین بکات، به لکو نه وه ده گه یه نیت که رېگری دهکات له گه یشتنی له ززه ت و خوشی نه هلی به هه شت به نه هلی دوزه خو نازاری نه هلی ناو ناگر نه گات به نه هلی ناو به هه شت. (حاجب): ده رگاوانی ده سه لات.

حجر: الحَجَرُ: الجواهر الصلب المعروف: نه و ماده ره قه ناسراوه یه، به رد، کوکه ی (أحجار وحجارة) یه. (الحجر والتحجر): ده وری شویننه که بکاته به رد، نه وهی چواره وری به به رد گیراوه ناونراوه به (حجر) و (حجر الكعبة وديار ثمود) به وه ناونراوه. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿كَذَّبَ أَصْحَابُ الْحَجَرِ الْمُرْسَلِينَ﴾ الحجر/۸۰، له (حجر) مانای رېگری چاوه ری ده کریت، له وهی لیی به ده ست دیت، به عه قل و تراوه (حجر)، خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿هَلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِّذِي حِجْرٍ﴾ الفجر/۵، (الحجر): لیی قه ده غه کراوه به هه رامکردنی، خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿وَحَرِّثَ حِجْرَ الْأَنْعَامِ/۱۳۸﴾، (فلان في حَجْر فلان): له قه ده غه ی نه و دایه، له هه لس و که و تکردن له مال و دارایی و زوریک له بارو دوخه کانی. کوکه ی (حجور) ه. ده رباره ی نه وه خوی گه وره

خویدا وردکار بیټ له پروی پیکهاته یان
ماناوه. وهك چاوا، وهك ئەم ئایه تانه:
﴿فبصرک اليوم حديد﴾ ق/۲۲. و﴿السنه
حداد﴾ الأحزاب/۱۹.

حَدَب: الحَدَب: ده گونجیت ئەسله که ی
کوورپوونه وهی پشتی مرۆف بیټ. پاشان
ئەوهی له سەر پروی زهوی بهرز بووه ته وه
هاوشیوه کراوه به وه. خوا فه رموویه تی:
﴿من کل حدب ينسلون﴾ الأنبياء/۹۶.

حَدَث: الحَدَث: کون الشیء بعد أن
لم یکن: بوونی شتی که پاش ئەوهی که
نه بووبوو، ده رخستن بوویټ یان جه وهه رو
ناوه روک. هه موو ته یه که که بگات به مرۆف له
پیکه ی بیستن یان وه حییه وه، له بیداریدا
بوویټ یان له خه ونیدا پیی ده وتریت:
(حدیث). خوا ی گه وهه فه رموویه تی:
﴿فلیأتوا بحديث مثله﴾ الطور/۳۴،
(حادثة): به لاو کاره ساتی بهر که وتن،
کوکه ی (حوادث) ه. هه موو شتی که که
سه رده مه که ی نزیک بیټ (محدث) ه، خوا
فه رموویه تی: ﴿ما یأتیهم من ذکر من ربهم
محدث﴾ الأنبياء/۲.

حَدَق: الحَدِيقَة: قطعة من الأرض ذات
ماء: پارچه زهوییه کی ئاودار، به وه ناو نراوه

که له شیوه دا هاوشیوه ی گلینه ی چاوه، به
بوونی ئاوتیادا. کوکه ی (حدائق) ه. کو ی
(حدقة) بریتیه له (أحداق و حداق).
(حدق تحديقا): زور وردبووه وه. (وحدقوا
به وأحدقوا): ده وره یان دا.

حَذَر: الحَذَر: احتراز من مخيف:
خوپاریزی له ترسینه ری، ده وتریت: (حذر
حذراً). خوا ی گه وهه فه رموویه تی: ﴿وخذوا
حذرکم﴾ النساء/۷۱، واته: ئەوهی وریایی و
هوشداری ده ویټ له چه ک و غه یری ئەوه،
(حذراً): وریاو ئاگادار به.

حَر: الحرارة ضد البرودة: گه رمیی،
دزی (برودة) ساردییه. ده وتریت: (حر یحر
حراً وحرارة). (حَرور): با ی گه رم.
(الحرّة): یه که گه رم. (حُرّ ئازاد،
پیچه وانه ی (عبد). (تحریر): ئازادکردنی
مرۆف. (الحریر من الثیاب): بهرگی
ئاوریشمی نه رم.

حَرْب: الحرب: جهنگ. (الحَرْب):
السَّلْب في الحرب: فهوتان و به هیلاک
چوون له جهنگدا. (تحریب): ورژاندنی
جهنگ. (الحرية): ئامیریکی جهنگه،
(محراب المسجد): به وه ناو نراوه چونکه
شوینی جهنگو دزایه تی شه یتان و هه واو

چینه رن تیایدا، له گه ل چۆنیتی چاندنه که یان تیایدا. دهوتریت: (احرث القرآن) واته: زۆر بیخوینه ره وه. خوای گه وره فه رمویه تی: ﴿نَسَاؤُكُمْ حَرَثٌ لَّكُمْ فَاتُوا حَرَثَكُمْ اَنْتُمْ﴾ البقرة/ ۲۲۳، ئه وه یش له سه ر شیوه ی لی کچواندن، له بهر ئه وه ی به هوی ئافره ته وه چاندن ده کریت، که هیشتنه وه و یاراستنی جوړی مروقی تیا یه.

حرج: أصل الحرج والحراج: مجتمع الشیئین. ئه سلی (حرج) و (حراج): کۆبوونه وه ی دوو شته، ته سکی و ته نگه به ری له نیوانه که ی چاوه ری ده کریت، به (ضیق) ته سکی و تراوه: (حرج)، بو تاوان و گونا هیش (حرج) هه یه.

حرد: الحرد: المنع من حدة وغضب. (الحرد): گۆشه گیری به هوی تووندی و رقهه ستانه وه. خوای گه وره فه رمویه تی: ﴿وَعَدُوا عَلَى حَرْدٍ قَادِرِينَ﴾ القلم/ ۲۵، واته: به گۆشه گیری بو ی ده رچوون، وایان دانا بوو که ده توانن هه ژاره کان بیبه ش بکه ن.

حرس: (الحرس والحراس) بریتین له کوی (حارس)، بریتییه له پارێزه ری شوین، (الحرن) و (الحرس) له رووی له فزو مانا وه له یه که نزیک ده بن، به لام (حرن): زیاتر له

ئاره زووه. و تراویشه: له بهر بوونی مافی مروق تیایدا، ئه وه یه که هه موو مال و سامانه که ی لی وه رگیراییته وه و ئه وه ی پازه کانی دابه ش کردووه. و تراوه: ئه سلی (محراب) به شی پێشه وه ی مه جلیس و کۆره. (حرباء): گیانله به ریکی بچووکی خشۆکه، خو ی ده داته بهر خو رو به رانبه ری ده وه ستیت، وه که ئه وه ی جهنگی له گه ل بکات.

حرث: الحرث: إلقاء البذر في الأرض وتهيؤها للزرع: وه شانندی توو له زه ویدا و ئاماده کرنی بو چاندن. کیلراوه که به (حرث) ناوانراوه، خوای گه وره فه رمویه تی: ﴿أَنْ اغْدُوا عَلَى حَرَثِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَارِمِينَ﴾ القلم/ ۲۲، مانای ئاوه دانکردنه وه ی لی چاوه ری ده کریت که لی به ره م دیت له م ئایه ته دا: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ، وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا﴾ الشوری/ ۲۰، باسکراوه له (شته ریزداره کانی شه ریعه ت) دا له وه ی که دنیا کیلگه یه بو خه لک و ئه وانیش

^{۲۵} ئه م وشه یه له نوسخه کورتکراوه عه ره بییه که ی دوکتور (عمر عبدالعزیز) دا نه هاتبوو، من هیناومه له جیگه ی خو ی دامناوه. (عبد الجبار قه ره داغی).

که ل و په له کاندا به کار دیت، (حرس): زیاتر له شویته کاندا به کار دیت. دهوتریت: (حرس یحرس حرساً).

حرص: الحِرس: فرط الشَّرَه: نهوپه پری چلیسی و پړدی و نهوپه پری ئیراده. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿إِنْ تَحْرَصْ عَلَىٰ هِدَاةِ النَّحْلِ﴾، واته: ئیراده ت له راده بکه یته دهره وه له هیدایه تدانیان. نه سله که ی له مه یه: (حِرْصُ الْقَصَّارِ الثَّوْبِ)، واته: جل شوړو جل کوته که ی کراسه که ی دراند.

حرض: الحِرْض: ما لا يعتد به ولا خیر فیه: نه وه ی پی ئاماده ناکریت و خیری تیا نیه، له بهر نه وه به و که سه ی که خه ریکه له ناو بچیت دهوتریت: (حِرْضُ)، (تحریض): هاندانه له سه ر شته که، به زور پازاندنه وه و جوانکردن.

حرف: حرف الشیء: طَرْفُهُ: چمک و جه مسه ری شت. کؤکه ی (أحرف) و (حروف) ه. (احتراف): گه پان به شوین ئیش و که سابه تدا. (تحریف الشیء): لادان و خواریبونه وه ی شت. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿يَحْرِفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ﴾ النساء / ٤٦، (حرف): نه وه ی گه رمیی و

داخبوونی پیوه بیت.

حرق: يقال: أحرق كذا فاحترق: سووتا، (حریق). ئاگر. (حرق الشیء): دروستبوونی گه رمیی له شتیکدا بی گرو ئاگر.

حرك: الحركة: ضد السكون. (حركة) جووله، دژی (سكون) پراوه ستانه، تهنه بؤ (جسم) تن ده بیت، بریتییه له گواستننه وه ی تهنه که له شوینیکه وه بؤ شوینیکه تر.

حرم: الحرام: قه دهغه کراو، یان به ژیربار خستنی خوایی، وه ک: ﴿وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ﴾ القصص / ١٢، یان به شه ربیه، یان به ریگریه کی ناچاریی و زوره، وه ک: ﴿مَنْ يَشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ﴾ المائدة / ٧٢، یان به ریگریه له لایه نی عه قله وه، یان له لایه نی شه رعه وه، وه ک: ﴿حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفْرٍ﴾ الأنعام / ١٤٦، یان له لایه نی نه و که سه ی که فهرمانه که ی به جی ده هیئیت. (حرم): به وه ناو تراوه له بهر نه وه ی خوای گه وره زور شتی تیا حه رام کردوه، که له غه پری نه ویدا حه رام نه بووه، (الشهر الحرام) یش به هه مان شیوه یه. (محروم): نه وه یه که پزقی له سه ر فراوان نابیت، وه ک

له سهر غه یری ئه و فراوان بووه .

حری: حری الشیء یحری، أي: قصد

حراه: پوووی له و شته کرد، واته لایه نگریمی کرد، ههروه ها بۆی گه پرا. خوای گه و ره فه رموو یه تی: ﴿فأولئك تحرواً﴾
 رشداء الجن/ ۱۴، (حری الشیء یحری):
 که می کرد، وهک ئه وهی پابه ندی ئاراسته که بوویت و به رده وام نه بوویت.

حزب: الحزب: جماعة فیها غلظ:

کومه لیکه توندی و زبری تیدایه .

حزن: الحزن والحزن: خشونة فی

الأرض و خشونة فی النفس لما يحصل
 فیه من الغمّ: زبری له زهوی و زبری له
 نه فسد، له وهی لیبی به ده ست دیت له غه و
 په ژاره، دژه که ی (فرح) ه. خوای گه و ره
 فه رموو یه تی: ﴿ولا تحزنوا﴾ آل عمران/ ۱۳۹،
 ئه وه به نه هیکردن له به ده سته اتنی غه و
 په ژاره که نه بووه. (حزن) به بژارده ی خۆت
 به ده ست نه هاتوو، به لکو ئه وه به هوی
 ئه نجامدانی ئه وه یه که زبری و غه و
 په ژاره که جیدیلایت و ده ستی ده خات.

حس: الحاسة: القوة التي بها تُدرك

الأعراض الحسیة: ئه وه یزه که به هوی وه
 دیارده ههستییه کان ده رک ده کرین، (حواس):

پینج هه ستیاره که، ده وتریت: (حسنت
 وحسیت وأحسنت).

حسب: الحساب: استعمال العدد.
 (حساب): به کارهینانی ژماره کانه،
 ده وتریت: (حسبت، أحسب حساباً
 وحساباناً) ژماردم، (حسب): به واتای
 بهس بوونه. (حسبة): ئیشیکه له بهر
 خاتری خوا ئه نجامی ده دریت، چاوه پیری
 پاداشت له خوا ده کریت. (حسبان): بریار
 بۆ یه کیک له دوو پیچه وانه و دژه که بدات،
 به بی ئه وهی ئه وی تریان به بیرو خه یالیدا
 هاتبیت.

حسد: الحسد: تمنّي زوال نعمة من
 مستحق لها: خۆزگه خواستن به نه مانی
 نیعمه تیک له که سیک که شیواوی بووه، په نگه
 له گه ل ئه وه یشدا ههول بۆ نه هیشتنی بدات.

حسر: الحسر: كشف الملابس عما
 علیه: ده رکه وتن و ئاشکرابوونی نادیار، که
 له سهر شتیک بووه. (حاسر): ئه وهی که
 زری پیوه نیه، (محسور): ئه وهی
 ماندوو یه تی تووشی داخ و په ژاره ی کردوو.
 (الحسرة): خه م و په ژاره له سهر ئه وهی
 له ده ستچوووه و په شیمانی له سهری، وهک
 ئه وهی هیزه که ی بکشیتته دواوه، به هوی

ئەوپەرى خەم و پەژارە وە .

حسم: الحسم: إزالة أثر الشّيء: لابرندى شويئە وارى شت، بە وە شمشير نا و نراوہ (حُسام).

حسن: الحسن عبارة عن كل مبهج مرغوب فيه: بريتيه له هەموو شتيكى دلخوشكەر حەز و پەرە غبەتى تيا بيئت. سئ شيوازه: بە جوان دابنريئت له لايەن عەقلە وە . يان بە جوان دابنريئت له لايەن ئارەز وە وە . يان بە جوان دابنريئت له لايەن هەستە وە . (حسنة): گوزارشتى پيئە كريت له هەموو شتيك دلخوشكەر بيئت، له نازو نيعە مەتيك كە بە مروقە دەگات. جياوازي له نيوان (حسن) و (حسنة) و (حسنى): (حسن):

دەوتريت له باسى كە سايه تيبه ديارە كان و پووداوە كاندا، هەروەها (حسنة) دەوتريت كاتيک وە صف بيئت، كاتيک ناو بوو پيئاسە كراو بوو له پووداوە كاندا. (حسنى) ناوتريت مەگەر له پووداوە كاندا بئى كە سايه تيبه ديارە كان. زۆرترينى ئەوەى كە له قورئاندا هاتووہ له (حسنى) بۆ جوان و پەسە نەدە كانە، له لايەنى بەرچا و پونييه وە . خواى گەورە فەرموويه تى: ﴿وقولوا للناس حسنا﴾ البقرة/۸۳، ﴿ومن أحسن من الله

حكماً﴾ المائدة/۵۰. (إحسان) لەسەر دوو شيواز دەوتريت: بەخشين و خەلاتدان بە غەير، دەوتريت: (أحسن إلى فلان) چاكە بكە لەگەڵ فلان. چاكە يە لە كارە كەيدا، ئەو وەيش كاتيک زانستىكى جوان و چاك فيرييت، يان كاريكى چاك و بەسوود ئەنجام بدات. (إحسان) گشتگيرترە له (إنعام)، له سەر ووى (عدل) هەو يە، (عدل) بريتيه له وەى كە ئەو وى له سەريه تى بيبە خشيت، (إحسان) ئەو يە كە زياتر ببه خشيت له وەى كە لە سەريه تى.

حشر: الحشر: إخراج الجماعة عن مقرهم: دەرهيئانى كۆمە ليك له بارەگاكانيان.

حص: ﴿حصص الحق﴾ يوسف/۵۱: حەق پوون بوويه وەو دەر كەوت، ئەو وەيش بە لابرندى ئەو وى كە دايدە پۆشيت. (حص و حصص) وەك (كف و كفكف) يە. (حصه): ليى برى، (حصّة): بە شتيك له كۆمە لێ كە، بە شەكە.

حصب: الحصب: ما تُحصب به

^{۲۶} سەرەراى هيتانى نمونەى زۆرو باس كرندى چەند بابيكي جياواز بۆ وشەكە، بە لام (راغب) ماناكەى باس

النَّارِ، أَي ترمي: ئەو هی ئاگری پی بلیسه ده دریت، واته فری بدهیته ناوی، هه موو ئەو شتهی که فریت داوه ته ناو ئاگره که وه، ئەوا پیت بلیسه دار کردوه. (حاصِب): بای توندو بههیز. (حصباء): ورده بهرد، (حصبَة): چهو. (له قورئانی پیروژدا هاتوه): ﴿إِنكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ حَصْبُ جَهَنَّمَ﴾ الأنبياء/ ۹۸.

حصد: أصل الحصد قطع الزرع. ئەسلی (حصد) دورینه وهیه. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَأْتُوا حَقَّه يَوْمَ حَصَادِهِ﴾ الأنعام/ ۱۶۱، ئەوه باسی به ره می دروینهی هه به روبوومی که له کاتی خویدا، خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿فَجَعَلْنَاهُ حَصِيداً﴾ یونس/ ۲۴، ئەوه به ره مه که یه تی له غهیری کاتی خویدا له سه ره شیوهی خراپکردن.

حصر: الحصر: التضييق: تهسک و تهنگه بهرکردن. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَاحْصِرْهُمْ﴾ التوبة/ ۵، واته: لییان تهسک و

تهنگه بهر بکه نه وه، ئابلوقه یان بدهن. (حصیر): بهوه ناو نراوه له بهر ئەوهی هه ندیکی به سه ره هه ندیکیدا تهسکبووه ته وه. (حَصَوْر): ئەوهیه که نایهت به لای ئافره تدا له رووی داوینپاکی و خو پاریزییه وه. خوای گه وره (دهرباره ی یه حیا پیغه مبه ره) (علیه السلام) فهرموویه تی: ﴿وَسَيِّدًا وَحَصَوْرًا﴾ آل عمران/ ۳۹.

حصن: الحصن: كل موضع حصين، لا يوصل إلى جوفه: هه موو جیگه یه کی پته وو پاریزاوه، که خه لک به بوشاییه که ی نه گات. (دِرْع حَصِينَة): زری چاک و پته و، (وَرَجُلٌ مَحْصَنٌ): هاوسه رگیری پاریزاوی کردوه. (أَحْصَنَ): هاوسه رگیری کرد. (أَحْصَنَتِ الْمَرَأَةُ): ئەو ئافره ته داوینپاک بوو، پاریزاوبوو.

حصل: التحصيل: إخراج اللب من القشور: ده ره یانی کاکله و ناوه روک له

^{۲۷} دووباره سه ره پای هینانی نمونه ی زۆرو باسکردنی چه ند بایکی جیاواز بو وشه که، به لام (راغب) ماناکه ی باس نه کربوه، ئەوهی لیردها هیناومه له کتیبی (القاموس المحيط) ی فهیروزئابادی و (مختار الصحاح) ی (رازی) وه رمگرتووه. (ع.ع)

نه کردوه، ئەوهی لیردها هیناومه له کتیبی (القاموس المحيط) ی فهیروزئابادی و (مختار الصحاح) ی (رازی) وه رمگرتووه. (ع.ع)

تویکل، وهك دهرهینانی زبیر له بهره
 كانزاکه، خوای گهوره فهرموویه تی:
 ﴿وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ﴾ العاديات/۱۰،
 ئه وهی تیایدا بوو دهریخت و کۆبوویه وه.
 (حوصلة الطير) سيقه تورهی بالنده،
 ئه وهی خوراکي تیایدا ده مینیتته وه.

حصا: الإحصاء: التحصيل بالعدد:
 به ده سه تهینان به ژماره، ئه وه له وشه ی
 (حصا)یه، به کارهینانی ئه وه له پوو ی
 ئه وه وهیه که پشت به ژماردن ده به ستن،
 وهك چۆن ئیمه پشت به په نجه كانمان
 ده به ستن.

حَض: الحَضُّ: التحريض: هه لنان و
 هاندان، وهك (حِثُّ)، به لام ئه وه ههیه که
 (حِثُّ) به ناردن و پویشتن ده بیت، به لام
 (حَضُّ): به وه نابیت. (له قورئاندا هاتوه:
 ﴿وَلَا يَحْضُ عَلَى طَعَامِ الْمَسْكِينِ﴾
 الماعون/۳).

حَضِر: الحَضِرُ خِلاف البدو:
 شارنشین، جیاوازه له (بدو) سارانشین،
 (حَضَارَةٌ وَحَضَارَةٌ): نیشته جیبوون له
 شاردا، وهك: (بِدَاوَةٌ وَبِدَاوَةٌ)، پاشان ئه وه
 بووته ناویك بۆ به لگه ی شوینیک، یان
 ئینسانیک، یان شتیکي تر. خوای گهوره

فهرموویه تی: ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ
 الْمَوْتَ﴾ الأنعام/۶۱، (حاضرتَه محاضرةً
 وَحَضَارًا): کاتیک دهمه ده میت کرد له گه لی،
 له ئاماده بووندا. (الحضيرة): کۆمه له
 خه لکیک که خویان بۆ جهنگ ئاماده بکن.

حَط: الحَطُّ: إنزال الشيء من علو:
 بهردانه وهی شتیک له بهر زاییه وه. ده وتریت:
 (حطت الرجل). خوای گه وره
 فهرموویه تی: ﴿وقولوا حِطَّةً﴾ البقرة/۵۸،
 وشهیه ک بوو فهرمانی پیکرا به نه وهی
 ئیسرائیل، واتاکه ی: تاوانه کانمان
 هه لوه ریته.

حَطَب: الحَطَب: ما يُعَدُّ لِلإيقاد: ئه وهیه
 ئاماده ده کریت بۆ ئاگر هه لگیرساندن. به و
 که سه ی که قسه تیکه ل و پیکه ل ده کات
 و تراوه: (حاطب لیل)، چونکه نابینیت و
 نازانیت که چی ده خاته ناو گوریسه که یه وه،
 له باش و خراپی تیده کات، (مکان حطیب):
 دارو چیلکه ی سووتانی زۆر. خوای گه وره
 فهرموویه تی: ﴿حمالة الحطب﴾ المسد/۴،
 کینایه یه بۆ هینان و بردنی قسه.

حَطَم: الحَطْمُ: كسر الشيء: شکاندنی
 شت، پاشان به کارهینراوه بۆ هه موو
 شکاویکی کۆتایی پیهینراو، (الحطام):

آل عمران/۱۰۳، أي: مكان محفور، واته: شوینی هه لکه ندراو. (حَفَرٌ): التراب الذي يُخْرَجُ مِنَ الْحُفْرَةِ: ئه و خۆله یه له چالی هه لکه ندراو دهرده هیئریت. سمی ئه سپیش به وه ناوئراوه، له شوینی چالی سمه کانی ده چیت، به هوی غارغارینه که یه وه. (الحفر): خۆره ی ددان.

حفظ: (حَفِظَ) جاریک بۆ شیوه و چۆنیتی نه فس دهوتریت، که پیی ده چه سپیت، ئه وه ی که فه هم و تیگه یشتن پیی ده گات، جاریک بۆ ریککردنی شته که یه له نه فسدا، دژه که ی (نسیان) له بیرچونه وه یه، جاریک بۆ به کاره یانی ئه و هیزه یه، پاشان به کارده هیئریت له هه موو به سه رکردنه وه و په یماندان و چاودیرییه کدا. (حِفاظ): پاریزگاری، ئه وه یه که هر یه کیک ئه وی تر پیاریزیت. ئه م ئایه ته ی خوای گه وره: ﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ﴾ المؤمنون/۹، ناگادارکردنه وه یه کی تیایه که به راستی ئه وان پاریزگاری ده که ن له نویژ، به ره چاواکردنی پوکنه کانی، نویژه که ش ئه وان ده پیاریزیت، به و پاراستنه ی له م ئایه ته دا ناگاداری له سه ر داوه: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ

ئه وه ی ده شکیت و وردده بییت له شتی وشک. له قورئانی پیروژدا هاتوه: (ثم يكون حطاما) الحديد/۲۰.

حظ: الحظّ: النصيب المقدّر: به شه بریاردراره که، دهوتریت: (حَظِّطَ وَحُظِّطَ) شانسی باشم هه بوو، (محظوظ): خاوه ن شانس.

حظر: الحظرّ: جمع الشيء في حظيرة: کۆکردنه وه ی شت له په رژین و په چه دا، (محظور): قه دهغه کراو، (محتظر): ئه وه ی کاری په چه دروستکردن ده کات. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فكانوا كهشيم المحتظر﴾ القمر۳۱.

حف: (حف): ده وره دان. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وترى الملائكة حافين من حول العرش﴾ الزمر/۷۵، واته: فریشته کان ئه لقه و ده وره یان داوه به ده وری عه رشدا.

حفد: خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿بنين وحفدة﴾ النحل/۷۲، بریتییه له کوی (حافد) نه وه، هه لده سووپی و خۆبه خشه به خزمه تکردن، ئیتر که سانی نزیک بووبن یان غه یه. (أصمعي) وتوویه تی: ئه سلّی (حفد): هه نگاوانانی یه که له سه ر یه که.

حفر: ﴿شفا حفرة من النار﴾

والمُنكر العنكبوت/٤٥، (حفيظة): ئه و پقو
توره بيهه كه خو پاريزي پي ه لده گيريت،
واته: ئه وهى كه پيوسته پاريزگاري لى
بكات و بيپاريزيت.

حفي: الإحفاء في السؤال: التترع^{٢٨} في
الإحاح في المطالبة: په له كردن و
زور ليكردن له پرسيارداو
چه دنباره كردنه وهى، يان له گه پان به شوين
زانينى حاليكدا. ئه سلى ئه وهيش له (أحفيث
الدابة) هاتوه، واته سم به قاجيبه وه نه ما،
سمه كهى دامالرا. (أحفيث الشارب):
سميلم به ته واوي كورت كرده وه. (الحفي):
كه سى چاك و به به زه يى و خاوهن لوتف،
خو اى گه وره فه رمويه تى: «انه كان بي
حفيًا» مريم/٤٧.

حق: أصل الحق: المطابقة والموافقة،
كمطابقة رجل الباب في حقه،^{٢٩} ئه سلى
(حق): پيكبوون و پيكه وتنه، وهك
پيكبوون و جووتبوونى لاشيپانى ده رگا له
گريژنه دا. بو ئه وهى به ريكي بيت و بچيت و
دهوران بكات. (حق) له سه ر چه ن شيويهك

ده وتريت:

(١) بو دروست كردن و به ديه ينانى شت:
«ريكم الحق» يونس/٣٢. (٢) بو
به ديه ينه رى و دروستكاري به پي پيوستى
حيكهت، وهك ئه م وتهيه: (الموت حق،
والبعث حق) مردن حقه، زيندو بوونه وه
حقه. (٣) له باوه ر بوون به شت، كه ريكه
له وهى شته كهى له سه ره له خويدا، وهك ئه م
وتهيه: بيرو باوه رى فلان له زيندو بوونه وه دا
حقه. (٤) بو كرده وه و ته به پي ئه وهى
پيوست ده بيت و به ئه ندازهى ئه وهى
پيوست ده بيت و له و كاتهى كه پيوست
ده بيت، وهك ئه م وتهيه: كرده وهت حقه،
وتهت حقه. ده وتريت: (أحقت كذا):
واته: به حق جيگرو چه سپاوم كرد.
(حقيقة): جاريك له و شته دا به كارديت كه
چه سپاويى و بوونى هه يه، جاريك له
بيرو باوه ردا وهك پيشتر باسكرا، جاريك له
كرده وه و ته دا. ئه وهى كه لاي فه قيهه كان و
خاوهن وته كانه بريتييه له وشه يه كى
به كار هينراو له وهى بوى دانراوه له ئه سلى
زماندا.

حقب: الحقب أي الدهر: زه مانى دوورو
دريژ. وتراوه: (الحقبة ثمانون عاما):

^{٢٨} التترع: التسرع: په له يى و خيرا كردن. (ع.ع)

^{٢٩} حق الباب: أي عقب الباب: پشتى ده رگا. (ع.ع)

حوقبه هه شتا ساله، کۆکهی (حَقَب)ه .
 راستیه که ی ئه وهیه که حوقبه ماوهیه کی
 نادیاره .

حقف: الأحقاف جمع الحقف:
 (حقف)، واته: لمه لادراوه که .

حکم: حَكَمٌ، أصله: مَنَعَ مَنَعاً
 لإصلاح: پێگیزی لیکرد بۆ چاکبوون،
 له وهه ناوناوه، (لجام): جلّه وی ئاژهل .
 وتراوه: (حَكَمْتُهُ وَحَكَمْتُ الدَّابَّةَ): پێگرم
 کرد له ئاژهل که به جلّه وگرتنی،
 (أَحْكَمْتُهَا): جلّه وم بۆ دانا . (الحکم
 بالشیء): بپیار بدهیت به وهی که وایه، یان
 که به و شیوهیه نه بووه، (حاکم): بۆ ئه و
 که سهیه که بپیار له نیوان خه لکیدا ده دات،
 (حَكَمٌ): تاییه تمهنده به و کاره، بۆ تاک و کۆ .
 (حکمة): پێکانی حه ق و راستیی به زانست و
 ژیری . (حکمة) لای خوای گه وره: زانینی
 شته کان و به دیهینانیان به و په پری وردیی . له
 ئینسانیشدا: زانینی مه وجودات و کردنی
 خێرو چاکه کانه . (مُحَكَّمٌ): بۆ به و جووره
 ئایه تانه ده گوتریت که له پرووی له فزو ماناوه
 گومان پروویان تیناکات .

حل: أصل الحلّ: حلّ العقدة:
 کردنه وهی گری . (حَلَلْتُ): دابه زیم .

ئه سلّه که ی له (حلّ الأحمال عند النزول)
 کردنه وهی باره کان له کاتی داگرتیاندا،
 پاشان به کارهینانه که ی دامالراوه بۆ داگرتن .
 (محلّة): شوینی دابه زین، ده رباره ی
 کردنه وهی گریکه ئه م قسه یه یان وه رگیراوه:
 (حلّ الشيء حالاً): شته که په واو حه لال
 بوو . (حلیل): میرد . (حُلّة): پۆشاک و
 به رگی ئه ستوو رو ته نک . (إحلیل): ده رچه ی
 میز .

حلف: الحلف: العهد بين القوم:
 په یمان له نیوان قه ومیکدا، ئه سلّه که ی: ئه و
 سوینده یه که هه ندیکیان به لینی له
 هه ندیکیان پی وه رده گرن، پاشان گوزارشتی
 پیکراوه له هه موو سویندیک . (فلان حلیف
 اللسان): واته زمانی تیژه .

حلق: الحلق: قورگ، ئه ندامیکی
 ناسراوی له شه . (حَلَقَهُ): قورگی بپری .
 پاشان (حلق) بۆ قزبرین به کارهینراوه .
 (حلقة): به وه ناوناوه له بهر ئه وهی له
 شیوه دا له قورگ ده چیت . (حَلَق الطائر):
 بهرز بوویه وه و له فرینه که یدا سوورپی خوارد .

حلم: الحلم: ضبط النفس عن هيجان
 الغضب: خوگرتن له هه لچوونی یقو
 توپه یی، کۆکه ی (أحلام)ه . (حُلْمٌ): زه مه نی

بالغبون و پیگه یشتنه، بهوه ناونراوه له بهر
ئهوهی خاوه نه که ی شیاوی ئارامگرتن و
خوگری ده بییت.

حلی: والمَحَلِّي: (الحُلِّي): بریتیه له
کوی (حَلِّي)، و تراویشه (حَلِيَّة). (مَحَلِّي):
ما يَزِينُ به من مَصَوغِ المَعْدِنِيَّاتِ أَوْ
الحِجَارَةِ^{٢٠}: ئهوهی خو پازاندنه وهی
پیده کریت له زیو زیوو کانزاکان، یان بهرد.

حم: الحميم: الماء الشديد الحرارة:
ئاوی زۆر گهرم. خوای گه وره فه رموویه تی:
﴿وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا﴾ محمد/١٥، (حميم):
که سی نزیکه به به زهیی، وهک ئه وهی به
تونیدی پاریزگاری له که سی نزیکه خو
بکات. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَلَا
يُسْأَلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا﴾ المعارج/١٠، ﴿وِظَلٍ مِنْ
يَحْمُومٍ﴾ الواقعة/٤٣، وه زنی (يفعول) ه له
(حميم). (حمي): بهوه ناونراوه له بهر
گهرمی زۆر تیایدا.

حمد: الحمد لله تعالى: الثناء عليه
بالفضيلة: ستایشی خوا به فه زل و چاکه و

^{٢٠} راغب مانای وشه که ی باس نه کردووه، ئه وهی من باسم
کردووه له ماناکه، له هه ربوو کتییی: (مختار
الصحاح) ی رازی و (القاموس المحيط) ی فه ربوو تبابدی
ده رمه پناوه. (ع.ع)

په سه ندیی، ئه وه تاییه تمه ندره له (مدح) و
گشتگیرتره له (شکر). بیگومان (مدح)
له وه دا دهوتریت که مرؤف به بژاردهی خو
بییت، وهک: بؤ نمونه به در یژی بالاکه ی
مه دح بکریت، یان له وهی تیا دایه به بی
به رام به ری، وهک به خشینی مال و
ده ستکراوه یی. (حمد) له دووه مدا ده بییت
به بی یه که م. (شکر) ناوتریت مه گه ر له
به رانبه ر نازو نیعمه تیکه وه، هه موو شوکریک
حه مده، به لام به پیچه وانه وه نا، هه موو
حه مدیکیش مه دحه، به لام به پیچه وانه وه نا.
(محمود): ئه وه که سه یه حه مد کراوه،
(محمد): ئه وه که سه یه که سه یه که
ستايشکراوه کانی زۆرن. (حميد): به مانای
(حامد و محمود) دیت. ئه م ئایه ته ی خوای
گه وره: ﴿وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي
اسْمُهُ أَحْمَدُ﴾ الصف/٦، ئاگادار کردنه وه یه
که له عیسا (عليه السلام) زیاتر خاوه نی
حه مد و ستایشه، هه رووه ها له وانه ی پیش
خویشی. هه رووه ها ئایه تی: ﴿محمد رسول
الله﴾ الفتح/٢٩، ناوه بؤ ئه وه له رویه که وه و
ئامازه شه بؤ وه صفی به وه له لایه کی
تره وه.

حمر: الحمار: گویدر یژ، (کۆ) که ی

بریتیه له: (حمیر و أحمره و حُمُر).

(حمره): سووری، یه کیکه له په ننگه کان.

حمل: الحمل: ما يحمل على الظهر:

ئوهی له سه ر پشت هه لده گریت، (حَمَل):

هه لگراوی ناو سکی ژنی باردار، (حمولة):

ئوهیه هه لده گریت، (حمیل): هه وری زور

ناو هه لگرتوو.

حمی: الحمی: الحرارة المتولدة من

الجواهر المحمية: گه رمیی په یدابوو له

کرۆکه گه رماده ره کانه وه، وهک ناگرو خورو

له هیزه گه رمه که ی ناو له شه وه. گوزارشت

کراوه له هیزی رقو توپه بییش، له کاتی

ورژاندا به: (الحمیة). خوای گه وره

فه رموویه تی: ﴿حمیة الجاهلیة﴾ الفتح/۲۶،

(إحماء المرأة): خزمو که سی ژنه که،

ئوهی له لایه نی میرده که یه وه بوویت،

له بهر ئه وهی پاریزه رن بوی، و تراوه:

(حماها وحموها وحمیها). (الحمأة

والحمأ): قووی بۆگه نکردوو و

په شهه لگه پاو.

حن: الحنن: النزاع المتضمن

للإشفاق: بیرکردن و په رۆشبوونی که

به زهیی له خوای ده گریت، هه ندیک کات

ده نگیشی له گه ل ده بییت، نموونه له سه ر

ئوه نرکه و نا لاندنی قه دی دارخورما که بۆ

پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) و په شه بای

ده نگدار. له بهر ئه وه ی بیرکردن و

په رۆشبوونه که به زهیی له خوای گرتوو،

به زه ییه که ش له په حمه ت و میهره بانیی جیا

نابیته وه، له م نایه ته قورئانیه دا گوزارشتی

پیگراوه له په حمه ت: ﴿وحناناً من لدناً﴾

مریم/۱۳، له وه ی شه وه بۆ خوای گه وره

و تراوه: (حنان المنان).

حنث: الحنث: الذنب المؤثم: تاوانی

هاوه لدانان بۆ خوا، خوای گه وره

فه رموویه تی: ﴿وكانوا یصرؤون على الحنث

العظیم﴾ الواقعة/۴۶، (الیمین الغموس):

سویندی درۆ، ناو تراوه به (حنث).

حنجر: الحنجره: رأس الغلصمة من

خارج: سه ری زمانه بچکۆله یه له ده ره وه،

(کۆ که ی بریتیه له (حناجر).

حنذ: حنذ: خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فجاء

بعجل حنیز﴾ هود/۶۹، واته: برژاو له نیوان

دوو به ردد، ئه وه له وتی ئه وان: (حنذت

الفرس): بازی به ئه سپه که داو چه ند

قوناغیکی پی بری. (وهو محنوذ وحنیز):

ئوه برژاوه.

حنف: الحنف: میل عن الضلال إلى

الاستقامة: لادانه له گومراییه وه بؤ ئیستیقامه و دامه زراوی. (**الجَنَفُ**): لادانه له ئیستیقامه و دامه زراوییه وه بؤ گومرایی. (**حنیف**): ئه وه که سهیه به ره و دامه زراوی ده پوات، (**أحنف**): ئه وه یه که خواریی و لاری له قاچیدایه.

حنك: الحَنَك: حَنَك الْإِنْسَانُ والدابة: ^{۳۱} مه لاشووی ئینسان و ئاژهل، به دنوکی قه له پرهش و تراوه: (**حَنَك**)، له بهر ئه وهی وه که ناگهیه له ئینساندا.

حوب: الحُوبُ: الإثم: تاوان، (**حَوْب**): چاوگه که یه تی. ئه صلّ تیایدا (**حَوْب**) ه، بؤ هاوارکردن به سهه و شتره کاندا. حه قیقه ته که ی: ئه و پئویستییه یه که خاوه نه که ی هه لده نیت له سهه ئه نجامدانی تاوان.

حوت: السَّمَكُ الْعَظِيم. ماسی گه وره، نه هه نگ.

حید: خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿ذَلِكَ

^{۳۱} رازی له (مختار الصحاح) دا وتوویه تی: الحَنَك: مه لاشوو. الحَنَك فِي الْإِنْسَان: ئه وهی له ئیزر چه ناگه دایه، مه لاشوو. خوای گه وره له سهه زاری ئیلبیسه وه گیزاویه تیبیه وه: ﴿لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُ﴾ واته: سویند بیته به راستی زالّ ده بم به سهه ریاندا (ع-ع)

ما كنت منه تحيد ﴿ق/۱۹﴾، واته: لئی لاده دات و لئی هه لّ دیت.

حيث: (حيث) عبارة عن مكان مُبِهِم يُشْرَح بِالْجُمْلَةِ الَّتِي بَعْدَهُ: بریتیه له شوینیکی نادیار به و پسته یه روون ده کزیته وه که له دواى دیت. وه که خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وحيث ما كنتم﴾ البقرة/۱۴۴.

حوذ: الحَوْذُ: أَنْ يَتَّبِعَ السَّائِقَ حَازِيَّ الْبَعِيرِ: ئه وهی وشتر به پری ده کات له پشت پانه کانیه وه بیته و زوری لیبکات له لیخورینه که دا. ده وتریت: (**حَادُّ الْإِبِلِ يَحْوِذُهَا**): واته: تووندی نواند له لیخورینی و شتردا، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿استحوذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ﴾ المجادلة/۱۹: بردنی به پئوه و زالّ بوو به سهه ریاندا. (**أحوذی**): له شسووک و زیره ک و زانا به شت. (**الحوذ**): لیخورین، تئوه ژه نین.

حور: الحَوْرُ: التردد إما بالذات وإما بالفكر: دوو دلایی، یان به خود، یان به فیکرو بیر. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿إِنَّهُ ظَنَّ أَنْ لَنْ يَحُورَ﴾ الانشقاق/۱۴، واته: گومانی ده برد هه رگیز زیندوو نابیته وه. (**حار الماء في الغدير**): ئاو له زه لکاودا هات و چۆی کرد.

له ناو یه کدان. (حُزْتُ الشَّيْءَ أَحْزُهُ حَوْزًا): شته که م کۆ کرده وه. (حمى حوزته): کۆی کرده وه.

حاش: حاش لله... یوسف/۳۱، واته: دوور بوو لهو. (حَوْش): ئه وه یه که مرؤف له تهنیشتی خواردنه که بخوات.

حاص: خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿هَلْ مِنْ مَحِيصٍ﴾ ق/۳۶، ئه سلله که ی له (حَيِّصَ بَيِّصًا) یه، واته: نارپه حه تی، ته نگانه، (حاص عن الحق يحيص): له حه ق لایداو دوور که وته وه بۆ نارپه حه تی و ته نگانه یی. (الحوص): دورینی پیست به ته قه لی شاش و واش.

حيض: الحيض: الدم الخارج من الرحم على وصف مخصوص من وقت مخصوص: ئه خوینیه که له په رم ده رده چیت له سه ره وه صفیکی تاییه ت و له کاتیکی تاییه تدا، خوینی سووری مانگانه ی ئافره ت. (محيض): حه یز، سووری مانگانه ی ئافره ت، هه روه ها کاته که ی و جیگه که ی.

حیط: الحائط: الجدار الذي يحوط بالمكان: ئه و دیواره یه که ده وره ی شوینیک ده دات. (بروانه "جدار"). خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿أحاطت به خطيئته﴾ البقرة/

(حار في أمره): له کاره که یدا سه رگه ردان بوو. (مَحْوَر): بۆ ئه و دارو ته وه ره یه یه که به کره که ی له سه ره له ده سووریت و خوول ده خوات. (محاورة وحوار): وت و ویژو مشت و مر له قسه دا، (تجاوز) یش هه ر له و بابه ته یه. (حُور): بریتییه له کۆی (أحور و حوراء). (حَوْر): ده رکه وتنی که میک له سپیتییه له چاودا، له نیو ره شینیه که دا، ئه وه یش ئه و په ری جوانییه له چاودا. و تراوه: (حَوْرَتُ الشَّيْءِ): شته که م سپی کرده وه و هه لم خولاند.

حاج: الحاجة إلى الشيء: الفقر إليه مع محبته: پیویستبون به شتیک و خو شو یستنی. (حاجَ يَحُوجُ): ئاتاج بوو، ئاتاج ده بیئت. (حوجاء): پیویستی.

حیر: حار: تبدل في الأمر وتردد فيه: گه و ج بوو له کاره که داو تیایدا دوو دل بوو. ده وتریت: (حار يحور حيرة): سه رگه ردان و سه ره لی شیواو بوو.

حیز: خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿أَوْ مَحِيْزًا إِلَى فِتْنَةٍ﴾ الأنفال/۱۶، واته: پالی پیوه داو چووه سه ره بیرو باوه ری. ئه سلله که ی (حَوْرَه) به (واو)، هه موو کۆمه لیک هه ندیکیان له گه ل هه ندیکیان و

۸۱، به هیژترین ئیستیعارهیه، ئه وهیش چونکه ئینسانه که کاتیگ تاوانیکی ئه نجام داو بهرده وام بوو له سه ری، راپیده کیشتی بۆ ئه نجامدانی له وه گه وره تر، به رده وام په ره ده سینیت تا مؤر به دلیدا ده نریت، ناهیلیت له ئه نجامدانی گونا ه در بچیت، (احتیاط): به کارهینانی ئه وهی که تیایدا پاریزراوه. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ مُحِيطٌ﴾ آل عمران/۱۲۰، (الإحاطة بالشیء علما): بریتییه له وهی که بوونه که ی و ره گه زه که ی و ئه ندازه که ی و چۆنیه تییه که ی بزانی، هه روه ها مه به سستی خوازوا پی و به هینانی و چی پی ده کریت و چی له وه ده بیئت، ئه وهیش نه بووه مه گه ر هه ر بۆ خوای گه وره، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعَلْمِ يُونُسَ﴾ یونس/۳۹.

حیف: الحیف: لادان له حوکم و بریارو چوون به لای یه کیگ له دوو ئاراسته که دا، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿أَمْ يَخَافُونَ أَنْ يَحِيفَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ﴾ النور/۵۰، واته: ده ترسن که له حوکم و بریاردا سته م بکات.

حاق: خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّءُ إِلَّا بِأَهْلِهِ﴾ فاطر/۴۳،

واته: بۆی دانابه زیت و تووشی نایه ت. و تراویشه: ئه سله که ی بریتییه له: (حق) و گۆراوه، وهک: (زل) و (زال).

حول: أصل الحَوْلُ تَغْيِيرُ الشَّيْءِ وانفصاله عن غيره: گۆرانی شتیک و جیا بوونه وهی له غهیری خووی، (حول): سال، به پی ئال و گۆری و سوورپانه وهی خوور، له هه له اتنی و ئاوابوونیدا. (حال): ئه وهی که ئینسان و غهیری مرؤف پی تاییه تمه ند ده بیئت له کاروباره گۆراوه کان له نه فسی و جه سته ی و حال و داراییه که ی. (حول): له و هیزه یه که ده بیئت له یه کیگ له و سی بنه مایه ی پیشوو، و تراوه: (لا حول ولا قوة إلا بالله). (حيلة): ئه وهی که به هۆیه وه ده گات به حاله تیک له شاراوه بییدا، زۆرتترین به کارهینانیشی له کردنی شتی خراپدایه. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ﴾ الرعد/۱۳، واته: گه یشتن به شاراوه یی به خه لک به توندگرتیان، تا ئه وهی که حیکمه ت و دانایی تیا یه. (مُحال): ئه وهیه که دوو درژییه کی تیدا کۆکراوه ته وه. (استحال الشیء): شته که بووه مه حال.

حین: الحین: وقت بلوغ الشیء و حصوله: کاتی گه یشتنی شتیک و

به ده ستهاتنی. ئەو ه مانای نادیاره و تاییه ت ده بیّت به (مضاف إليه). (حانَ یحییٰ کذا): کاتی فلان شت نزیکبوویه وه.

حي: الحیاة: له سه ر چه ند شیوه یه ک به کاردیّت: (۱) بۆ هیزی گه شه کردوه له پروه و ک ئاژه لدا. (۲) بۆ هیزی هه ستیاره، به وه زیندوو ناوئراوه به (حیوان) زیندوو، خوی گه و ره فرموویه تی: ﴿وما یستوی الأحياء والأموات﴾ فاطر/۲۲، (۳) بۆ هیزی کاراو ژیرمه نده، وه ک خوی گه و ره فرموویه تی: ﴿أَوْ مَنْ كَانَ مِيتًا فَأَحْيَيْنَاهُ﴾ الأنعام/۱۲۲. (۴) بریتییه له به رزیوونه وه ی غه م و په ژاره. له سه ر ئەمه ش خوی گه و ره فرموویه تی: ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قَتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أحياءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرِزْقُونَ﴾ آل عمران/۱۶۹، واته: ئەوان خاوه ن چیژو له زه تن. (۵) ژیان ی کۆتایی وه ه تاهه تایی.

خوی گه و ره فرموویه تی: ﴿استجیبوا لله وللرسول إذا دعاکم لما یحییکم﴾ الأنفال/۲۴. (۶) ئەو ژیان و زیندویه تییه ی خوی گه و ره ی پی ی وه صف ده کریت، که هه می شه زیندوو وه نامریت. (حیوان): ئارامگای ژیان ه. (تحیة): ئەوه یه بلیت: (حیاک الله). واته: خوا ژیان ت بۆ بسازینیت، ئەوه هه والدان ه، پاشان ده بیته (دعاء). (حیاء): گرتنی نه فسه له پیسییه کان و وازلێهینانیا ن.

حوایا: الحویا: جمع حویة، وهي: الأمعاء: بریتییه له کوی (حویة)، ناوسک و ریخۆله کان. به و جله ش که ئە پیچریت به پشت و کۆپاره ی وشتره وه، ده وتریت: (حویة).
حوا: أحوی: أي شديد السواد: واته زۆر رهش. ده وتریت: (حوی حوة). هه ر له وه ی ش: (أحوی وحواء) ه اتوو ه.

مكتبة

به‌شی پیتی خ

مكتبة

به شی پیتی (خ)

قالَبُون. خَوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَاللّٰهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ آل عمران/۱۵۳، واته: زانایه به (ناوره رۆکی) هه والی کرده وه کانتان.

خبز: الخَبْزُ: نان. (الخَبْنُ): نانکردن. (الخَبَازَةُ): نانه وایی، پیشه ی نان دروستکردن.

خبط: الخَبَطُ: الضَّرْبُ عَلَى غَيْرِ اسْتِواءٍ: لَيْدَانٌ بِهِ نَارِيكِي، وَهَكَاءٌ هُوَ وَشْتَرٌ بِهِ دَهْسَتِي دَهْدَاتٌ بِهِ زَوِيْدَا، هَه روه ها كه سيك به دارعه صاكه ی دهدات له درهخت. خَوای گه وره فه رموویه تی: ﴿يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ﴾ البقرة/۲۷۵، راست ده بیئت كه له (خَبَطُ الشَّجَرِ) له درهختدان بیئت، بۆ ئه وه ی گه لاکه ی بوه ریئت، هه روه ها له (اِخْتِبَاطٌ) بیئت واته داوای خیرو چا که.

خبيل: الخَبَالُ: الفساد الذي يلحق الحيوان: ئه وه فه سادو خرابوونه ی دهگات به حه یوان، تیکچوون و ناهاوسه نگی جیدیلئیت، وهك شیئیی و نه خوشیی کاریگه ر له عه قلو فیکردا. کۆکه ی بریئیه له: (خَبَلٌ). ده وتریئت: (رَجُلٌ مَخْبَلٌ) شیئت و تیکچوو.

خبت: الخَبْتُ: المطمئن من الأرض: نَزْمِيٌّ وَفِرَاوَانِيِيَه لَه زهويدا. (أَخْبَتَ الرَّجُلُ): چوو بۆ نزمیی و فراوانیی. پاشان (إِخْبَاتٌ) بۆ شیوه ی نه رمیی و بی فیزیی به کاره یئراوه، خَوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَأَخْبَتُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ﴾ هود/۲۳.

خبت: الخُبْتُ والخَبِيثُ: مَا يُكْرَهُ رَدَاءَةٌ وَخَسَاسَةٌ: ئه وه ی ناخوش ده بیئت، له روه ی خراپه و ریسواییه وه. هه ست پیکراو بیئت، یان به عه قل ههستی پی بکرئت، پووچ و بی ناوره رۆک ده گریته وه له باوه ردا، درۆ له وتندا، ناشیرینی له کرداردا. خَوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ﴾ الأعراف/۱۵۷، واته: ئه وه ی له گه ل نه فسدا یهك ناکه ویئت له قه دهغه کراوه کان.

خبر: الخَبْرُ: العلم بالأشياء المعلومه من جهة الخبر: زانست به شته زانراوه کان له ریگه ی هه واله وه. (خَبَرْتُهُ خُبْرًا أَوْ خُبْرَةً وَأَخْبَرْتُ): زانیم به وه ی دهستم كهوت له هه وال. (الخَبْرَةُ): زانینی ناوره رۆکی کار،

خبو: خبت النار تخبو: سكن لهبها:
ئاگرو بلیسه که ی نیشته وه، (صار علیها خبء
من رماد): په شمالی به سهردا هه لداو پیی
داپوشی. ئەسلی (خبء): ئەو داپوشه ره به شتی
پی داده پوشریت.

خبء: خوای گوره فەرموویه تی: ﴿یخرج
الخبء﴾ النمل/۲۵، ئەوه به هه موو شتیکی
هه لگراوی داپوشراو دهوتریت، دهوتریت:
(جاریه مخبأة).

ختر: الختر: غدر یختر فیہ الإنسان:
غەدریکه سته میکی زوری پیده کریت له مروڤ، واته:
لاوازی دهکات و تیکی دهشکینیت له بهر هه ولدانی
تیایدا، خوای گوره فەرموویه تی: ﴿کلُّ ختار
کفور﴾ لقمان/۳۲.

ختل: الختل: الخداع، یقال: خدع
الذئب الصيد تخفی له: فیل و ته له که.
دهوتریت: (خدع الذئب الصيد تخفی له):
گورگه که فیلی له نیچیره که کرد، خوئی لی
حه شار ده دات.

ختم: الختم والطبع: له سهر دوو شیواز
دهوتریت: (۱) چاوگی (ختمت وطبعت)،
بریتییه له کاریگه ری شتیک وه که نه خشی
مۆرکارو چاپکه ر. (۲) شوینه واری به ده سته اتوو
به هوی نه خشه که وه.

خد: الخد والأخدود: شق في الأرض
مستطیل غائص: خه نه کو له غه م له زویدا
به درژی و قولی. ئەسلی ئەوه ش له (خد
الإنسان) ه، روومه ته کانی مروڤ. (الخد)
ئیسیتعاره ده کریت بۆ زهوی و شتی تریش.

خدع: الخداع: إنزال الغير عما هو
بصدده بأمره یبديه علی خلاف ما یخفيه:
هینانه خواره وهی غهیره له وهی که ئەوهی
تیدایه، به فەرمانی خوئی، که پیچه وانیه ئەوه
دهرده خات که دهیشاریته وه. خوای گوره
فەرموویه تی: ﴿یخادعون الله﴾ البقرة/۹، واته
پیغه مبه ران و دۆستان و پیاوچا کانی. ئەوهی
کردوه ته فیل که مه ترسییه بۆ کارو
کرده و بیان. خوای گوره فەرموویه تی: ﴿وهو
خادعهم﴾ النساء/۱۴۲، واته: خوایش فیله که ی
ئەوان به نه خشه ی خوئی پووچ و به تال
دهکاته وه.

خدن: خوای گوره فەرموویه تی: ﴿ولا
مُتَّخَذَاتُ أُخْدَانِ﴾ النساء/۲۵، (أخدان) کۆی
(خدن) ه، واته: هاوپی، زۆرتیرینی ئەوه ش له و
که سه دا به کاردیته که به شه هوه ت و ئاره زوو
هاوپییه تی دهکات.

خذل: الخذلان: ترك من یظن به أن
یئصر نُصرته: وازهینان له و که سه ی که

خردل: خردل: حب شجر نافع، ويقال: خردل الطعام أكل خياره: دهنك و تَووی پروه کیکی به سووده. دهوتریت: (خردل الطعام أكل خياره): خواردنه باشه که ی خوارد، ئەوی تری وه لانا.

خرص: الخَرْص: حِرْز الثَّمرة: خه ملاندنی به رو بووم. (الخَرْص): خه ملانراو. (الخَرْص): درؤ، وه كه له م ئایه تدا هاتوه: ﴿إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ﴾ الزخرف/۲۰، واته: درؤ ده کهن. حه قیقه تی ئەو ههش هه موو قسه یه که له گومان و خه ملاندنه وه بوتریت پیی دهوتریت: (خَرْص) وه کاری خه ملانته ره خه ملاندا.

خرط: الخرطوم: أنف الفيل. (خرطوم): لوتی فیل. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿سَنَسِمُهُ عَلَى الْخُرطوم﴾ القلم/۱۶، قیزه ونکردنی خاوه نه که یه تی.

خرق: الخَرْق: قطع الشيء على سبيل الفساد من غير تدبّر ولا تفكّر: برینی شت به شیوه ی خراب، بی نه خشه و پلان و بیرکردنه وه، پیچه وانه ی (خَلْق) ه، که واتا که ی کردنی شته که یه به نه خشه سازی. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وخرقوا له بنین و بنات بغير علم﴾ الأنعام/۱۰۰، واته: بریاریان به وه دا له سه ره شیوه ی (خرق)، (بی نه خشه و پلان).

گومانی پیده بات پشتیوانی بکات. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وكان الشيطان للإنسان خذولاً﴾ الفرقان/۲۹، واته: زور ناپشتیوان و ده ست لیبه رده ره.

خر: خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿كأنما خرّ من السماء﴾ الحج/۳۱، (خر): به جوریک که وت که دهنگی لی ده بیسترا. (خریس): به خوهری ناوو هاژه ی باو شتی تر دهوتریت که له به رزییه وه بیته خواره وه. ﴿وخرّوا سجداً﴾ السجدة/۱۵، واته: که وتنه سه ره زوی و دهنگی ته سبب حیاتیان لیوه هات.

خرب: يُقال: خرب المكان خراباً، وهو ضد العمارة: ویران بوو، (خراب) دژی ناوه دانیه. (قد أخربه وخرّبه): ویرانی کرد.

خرج: خرج خروجاً: برز من مقرّه أو حاله. (خرج خروجاً): له شوینه که ی خو ی یان له و حاله ی تیایدا بوو، ده رچوو. هه روه ها به وهش دهوتریت که له زهوی ده رده چیت و له وهش له لانه ی زیندوو و ناژه لان ده رده چیت و له و شیوه یه: (خرج) و (خراج). خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿أم تسألهم خرجاً فخراج ربك﴾ خير المؤمنون/۷۲، (خرج) گشتگی تره تا (خراج). (خراج) زور کات تاییه ت ده بیت به (باچ) له سه ره زهوی.

خزن: الخزن: حفظ الشيء في الخزانة:

پاراستنی شتیک له شوینی هه لگرتندا، پاشان گوزارشتی پی ده کریت بۆ هه موو پاراستنیک، وهک پاراستنی نهینی و له و شیوه یه. (الخزنة) بریتییه له کۆی (خازن).

خزى: خزي الرجل: لحقه انكسار:

تووشی تیکشکان هات، یان له خۆیدا، یان له غهیری خۆیدا، ئه وهی که له خۆیدا پیی ده گات، شهرمو ته ریقییه کی زۆره، چاوه که کی بریتییه له (خزاية)، ده گوتری: (رجل خزيان)، کۆکه ی بریتییه له (خزایا). بۆ ئه وهی له غهیری خۆی پیی ده گات، ئه وه جوړیکه له به سوو کدانان، چاوه که کی بریتییه له (خزي).

خسر: الخسر والخسران: انتقاص

رأس المال: که مپوونه وهی سه رمایه، ئه وه نپسبهت ده دریتته پال مروفه، ده وتریت (خسر) فلان، بۆ کرداریش ده وتریت: (خسرت تجارته). هه موو زیانمه ندیییه که خوی گه وره له قورئانی پیروژدا باسی کردوه، له پیویستییه ده روونییه هه کانن، وهک: ته ندروستییه و سه لامه تی، ژیرییه و ئیمان و پاداشت، بیزیانیی، په یوه نیدیاره به پیویستییه دونایییه کان و بازگانیییه

مرۆبیه کانه وه.

خسف: الخسوف للقمر، والكسوف للشمس. (خسوف) بۆ مانگگیرانه، (كسوف) خۆرگیرانه، ده وتریت: (عين خاسفة): کاتیک گلینه که ی دیار نه مینیت، ئه وه نه قلکراوه له (خسف القمر)، (بئر مخرسوفة): بیری گیراو. کاتیک ئاوه که ی نه مینیت و رۆچیت. (خسف) ئیستیعاره کراوه بۆ زه لیلی و ژێرده سته یی. و تراوه: (تحمل فلان خسفاً) فلان بهرگه ی ژێرده سته یی گرت.

خسأ: ^{٣٢} خَسَأْتُ الْكَلْبَ فَخَسَأْتُ، أَي: زجرته مستهينا به فانزجر: چغه م له سهگ کردو پراوم ناو دوورم خسته وه، ئه وه يش کاتیک بلیت: (إخسأ). خوی گه وره له صیفه تی کافراندا فه رمووییه تی: ﴿إخسأوا فيها ولا تكلمون﴾ المؤمنون/١٠٨، وقال تعالى: ﴿قلنا لهم كونوا قردة خاسئين﴾ البقرة/٦٥. (خسأ البصر) زۆر ماندوو بوو، هاته وه یهک، له تاو لاوازیی. خوی گه وره فه رمووییه تی: ﴿خاسئاً وهو حسير﴾ الملك/٤.

^{٣٢} ئه م وشه یه له نوسخه کورتکراوه عه ره بیه که ی به ریز (د. عمر عبد العزیز) دا نه هاتبوو، من هیناومه وه له جیگه ی خۆی دامناوه ته وه. (عبد الجبار قه ره داغی).

خشب: خَوای گه وره فهرموویه تی: ﴿كَأَنَّهُمْ حُشْبٌ مُّسْنَدَةٌ﴾ المنافقون/۴، هاوشیویه کراوه به وه، له بهر که می سوویدیان، ئه وه کوی (خَشَبٌ) ه. هر له وشه یه وه وتراوه: ﴿حَشَبْتُ السيف﴾: کاتیک شمشیره که مشت و مال و تیژ کردو هیّام به ته خته دا، (سيف خشيب): کاتی مشت و مالی نزیکه.

خشع: الخشوع: (الضراعة): پارانه وه و لالانه وه و خو زه لیلکردن. (خشوع) زوتر بو ئه وه به کاردیت که له سهر ئه ندامه کانی جهسته ده بیّت. به لام (ضراعة) زوتر بو ئه وه به کاردیت که له ناو دلدا ده بیّت. (بو نمونه) خَوای گه وره فهرموویه تی: ﴿أَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ﴾ النازعات/۹.

خشية: الخشية: خوف يشوبه تعظيم: ترسیک که گه وره پراگرتن و پیزی زوری له گه ل بیّت. زور کات ئه وه له زانسته وه ده بیّت، به وهی که لئی ده ترسیّت، له بهر ئه وه زانایانی خواناس تاییه تکران به وه، وه که له م ئایه ته دا ده فهرموی: ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾ فاطر/۲۸.

خص: التخصص والاختصاص والخصوصية والتخصّص: تفرد بعض الشيء بما لا يشاركه فيه الجملة: ته نهاو

ته رخان ده بیّت بو هندیك شت، به وهی که هه ندو کومه لی تیدا به شدار نه بیّت، ئه وه یش پیچه وانهی (العموم والتعمّم والتعميم) گشتی و گشتگیری ده بیّت. (خصاصة): ئه وه هه ژارییه که پیویستییه که ی پر نه کراوه ته وه: ﴿ولو كان بهم خصاصة﴾ الحشر/۹.

خصف: خَوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وطفقا يخصفان عليهما﴾ الأعراف/۲۲، واته: ده یکه نه بهرگ بو خو یان، بریتین له گه لای پوه کی، به بهرچنه ی لقی دارخورما ده وتریت: (خَصْفَةٌ).

خصم: الخصم مصدر، خصمته: نازعته، خصما. (خصم) چا وگه، (خصمته) واته: چووم به گژیاو به پویا وه ستامه وه. (خصم) بو یه ک دانه و کومه لیش به کاردیت. ئه سللی (مخاصمة): هه ری که هوگر بیّت به لایه نه که ی خو یه وه، کوی (خصم) بریتیه له: (خصوم) و (أخصام). (خصيم): زور دژو نه یار. (خصم): تاییه ت و لیزان به دژایه تی. خَوای گه وره فهرموویه تی: ﴿بل هم قوم خصمون﴾ الزخرف/۵۸.

خضد: ﴿في سدرٍ مخضود﴾ الواقعة/۲۸، أي: مكسور الشوك. دپکه که ی لی دارنراوه. خَوای گه وره فهرموویه تی: ﴿في سدرٍ

مخضود ﴿الواقعة/ ٢٨﴾، واته: درك و چقله كانی لیکراوه ته وه.

خُضِرَ: خَوای گه وره فه رموویه تی: ﴿ثياباً خُضِرًا﴾ الكهف/ ٣١، (خُضِرَ) بریتییه له كوی (أخضر)، سهوز، په نگیکه له نیوان سپی و په شدایه، له بهر نه میه که په ش ناوبراوه به سهوزو سهوزیش به په ش. وتراوه: (سواد العراق).

خضع: خَوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فلا تخضعن بالقول﴾ الأحزاب/ ٣٢، (خضوع): واته (خشوع)، پیشتتر باسکرا.

خط: (الخط) وهك (المد) ه، بؤ نه وه دهوتریت که دریزی هه بیته. هه موو شوینیک که موقو ناماده و دابه شی دهکات بؤ خووی وه لی ده که نیته، پیی دهوتری: (خط وخطه). گوزارشت له نووسین ده کریت به (خط)، خَوای گه وره فه رموویه تی: ﴿ولا تحطه بيمينك﴾ العنكبوت/ ٤٨.

خطب: الخطب والمخاطبة والتخاطب: المراجعة في الكلام: پیداجوونه وه به قسه دا، (الخطبة والخطبة) هه ره و بابه تن، به لام (الخطبة) تاییه ده بیته به (موعظة) ناموزگاربی، (الخطبة) بؤ خوازینی نافرته. نه سلی (خطبة) بریتییه له و حاله ته ی ئینسانی

له سه ره، کاتیک که وتار ده دات، وهك: چونییه تی دانیشتن و شوینی دانیشتن. (خطب): نه و کاره گه وره و گرنگی که گفتم و گوی زور تیدا بکریته.

خطف: الخطف والاختطاف: الاختلاس بالسرعة: فراندن و بردن به خیرایی، دهوتریت: (خطف يخطف، وخطف يخطف). خَوای گه وره فه رموویه تی: ﴿الا من خطف الخطفة﴾، وه صفه بؤ شه یتانه کان که گوی هه لده خه ن و به خیرایی قسه ده دزن. (خطاف): نه و بالنده یه که له کاتی فرینه که یدا شتیک ده بات و ده یفرینیت، وهك: واشه.

خطأ: الخطأ: العدول عن الجهة: لادانه له ناراسته، نه وه یش چه ند شیوه یه که، یه کیکیان: تو ده ته ویته، به لام له غیری نه وه ی که ئیراده ت به جوان و چاکی دانیت، ئینجا ده یکه یت، نه وه هه له ی ته واوه و ئینسانی پی ده گیریته. دهوتریت: (خطيء يخطأ خطأ وخطأ)، خَوای گه وره فه رموویه تی: ﴿خطأ كبرا﴾ الإسراء/ ٣١. دوهم: نه وه ی بویت که کردنی جوان و چاک ده بیته، به لام پیچه وانه ی نه وه ی لی روو ده دات که ده یه ویته، دهوتریت: (أخطأ إخطاء فهو مُخطيء): هه له کار بوو، هه له بوو. نه مه له ئیراده که دا پیکاوییه تی و له

به پیی شیوازی تریش.

خفت: المخافتة والخفت: إسرار المنطق: قسه کردن به هیواشیی و نهینی، دهنگ نزمکردنه وه.

خفض: الخفض: ضد الرفع: نزم، دژی به رزه، (خفض): حه وانه وه و رپویشتنی نه رم، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿خافضة رافعة﴾ الواقعة/٤، واته: قه ومیک ده خات و نه وانی تر به رز ده کاته وه.

خفی: خفي الشیء خفية: استتر: شاردییه وه حه شاری دا. (خفاء): نه ویه شتی پی داده پوشریت وهک داپوشهر. (خفیته): شاراو هه که یم لابرده، نه وه یش کاتیک که دهرمخست. (أخفیته): شاردمه وه و په نهانم کرد.

خل: الخلل فرجة بین الشیئین: که لین و بو شایی نیوان دوو شت، کوکی بریتییه له (خلال). وهک بو شایی خانوو هه ور، خوای گه وره له سیفته تی هه وردا فه رموویه تی: ﴿فتری الودق یرج من خلال﴾ النور/٤٣. ﴿ولأوضعا خلالکم﴾ التوبة/٤٧، واته: به ینی نیوه یان تیکده داو ده شیواند، به قسه هینان و بردن و فه سادو خراپه. (خلة): سرکه تی ترش بو

کاره که دا هه له ی کردوو، بو نه مه خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿ومن قتل مؤمناً خطأ فتحریر رقبة﴾ النساء/٩٢، سییه م: نه وه ی بویت که کردنی چاک و جوان نابیت و پیچه وانه که ی ریک و راست بیت، نه وه هه له کار بووه له ئیراده و له کاره که شدا پیکاوویه تی، نه وه ناپه سه ند بووه به مه به سه ته که ی و ناپه سه ندیش بووه له سه ر کاره که ی. (خاطئة): بریتییه له تاوانه گه وره که. (خطیئة) زورتر له وه دا ده وتریت که له نه فسیدا مه به سه تی نابیت نه نجامی بدات، به لگو مه به سه ته که هوکاریکه بو بوونی نه و کاره، وهک نه وه ی سه رخوشکار بخواته وه، نیجا له سه رخوشبوونه که یدا تاوانیک نه نجام بدات.

خطو: خطوت أخطو خطوة: أي مرة: واته جاریک هه نگاوانان. (خطوة) ماوه ی نیوان هه ردوو پییه کانه.

خف: الخفيف: بإزاء الثقيل: سووک، به رامبه ری قورسه، نه وه جاریک ده وتریت به پیی نه وه ی له گه ل وه زن و کی شدا بیت و پیوانه کردنی دوو شت و به پیی نه وه ی له گه ل زه مه ن و کاتدا بیت، وهک: (فرس ضعیف وأخر ثقیل) نه سپیکی لاوازو یه کیکی تری قورس، کاتیک پیشبرکی بکه ن له یه ک کاتداو

گۆرپینی تامی شت. (خُلَّة): دۆستایه تی و خوشه ویستی، چونکه ده چیتته ناو نه فس و دروونه وه. خوای گه وره فرموویه تی: ﴿لا بیعُ فیهِ ولا خِلالُ﴾ ابراهیم/۳۱، و تراوه: ئه وه چاوگه له (خَالَتُ). و تراویشه ئه وه کۆیه. ده وتریت: (خلیل و اُخْلَة و خِلال).

خلد: الخلود: هو تَبْرِي الشیء من اعتراض الفساد. (الخلود): ته به پرا کردنی شت له وهی که تیا بچیت و خراب بییت و مانه وهی له سهر ئه و حالته هی که له سهری بووه.

خلص: (الخالص) وهك (الصافي) یه، به لام ئه وه هه یه که (خالص) تیکه لیکتی تیا ماوه، پاش ئه وهی که تیا بووه، به لام (صافي) بۆ ئه و شته ده وتریت که شتی تیکه ل نه بییت. حه قیقه تی ئیخالصیش ته به پرا کردنه له ههر شتیک له غهیری خوا.

خلط: الخلط: هو الجمع بين أجزاء الشیئین فصاعداً: بریتیه له کۆکردنه وهی به شه کانی دوو شت و به ره و سهر، ئه وه گشتگیرتره له (مزج)، به هاوری و دراوسی و شه ریک ده وتریت: (خلیط) تیکه ل، (کۆکه ی (خلطاء) یه). خوای گه وره فرموویه تی: ﴿وَأَنْ کثیراً من الخلطاء لیبغی بعضهم علی

بعض﴾ ص/۲۴.

خلع: الخلع: (الخلع): دامالین، داکه نندن. (خلع الإنسان ثوبه): مرۆف جله که ی داکه نند. (خلع الفرس جُلّه وعذاره): هه روه ها ئه سپه که زین و پێشمه که ی دامالی.

خلف: الخلف: ضد القدام: دواوه، پشته وه، دژی (قدام) ه، پێشه وه، بهرده م. (خلف) دواکه وت، دژی (سلف) ه، پێشکه وت. چاوگه که ی بریتیه له (خِلافة)، (خِلفَة) بۆ ههر یه کیک ده وتریت که دوا ی یه کیک تر بکه ویت. خوای گه وره فرموویه تی: ﴿جعلَ اللیل والنهارَ

خِلفَة﴾ الفرقان/۶۲، (خِلافة): له جیگه ی که سیک تره، له بهر ئه وهی که که سه که له وی نییه و نا ئاماده یه، یان له بهر ئه وهی مردووه، یان له بهر نه توانینی، یان له بهر ریزی ئه و که سه ی که جیگری ده بییت، له سهر ئه م شیوه یه خوای گه وره فرموویه تی: ﴿ویستخلف ربی قوماً غیرکم﴾ هود/۵۷، (خلائف) بریتیه له کۆی (خليفة). (اختلاف ومخالفة): ئه وه یه که ههر یه که رینگایه ک له غهیری ئه وی تر بگریته بهر، له حالی خۆیدا یان له قسه یدا. (خِلاف) گشتگیرتره له (ضد)، چونکه هه موو دوو (ضد) دژیک، له یه ک جیاوازن، به لام هه موو دوو جیاوازیک (ضد) دژ به یه ک نین. (خُلف):

فه زیله، به ئاکارو په وشته کانی ده سستی که وتووه.

خلا: الخلاء: المكان الذي لا ساتر فيه من بناء ومساكن وغيرها: شوینی به ربه رلا، که بیناو خانووشتی تری تیا نه بیئت. (خوازراه بو ته والیت و شوینی ده ست به ئاو گه یاندن). (خُلُوْ): به کاردیت له زمان و مه کاند. (خلا فلان بفلان): له گه لای بو له شوینی چول، (خلا إلیه): چوو بو لای له ته نهایتا، (خلیئت فلانا): له چوله وانی جیم هیلا. پاشان به هه موو ته رک و جهیشتنیك ده وتریت: (تخلیة)، وهك خواى گه وره فه رموویه تی: ﴿فخلوا سبیلهم﴾ التوبة/۵.

خمد: خواى گه وره فه رموویه تی: ﴿فجعلناهم حصیداً خامدین﴾ الأنبیاء/۱۵، کینایه به بو مه رگیان، وتوویانه: (خمدت النار خمودا): گرو بلیسه ی ئاگره که کوژیاه وه. هه ره له وه ئه م رسته به خوازراه: (خمدت الحمى): تاکه ی هیور بوویه وه و نیشته وه.

خمر: أصل الخمر: ستر الشیء. ئەسلی (خمر): داپوشینی شته. به وهش که شتی پیداده پوشریت ده وتریت: (خمار). کۆکه ی بریتیه له (خمر). خواى گه وره فه رموویه تی: ﴿ولیضربن بخرمن علی جیوبهن﴾ النور/۳۱: با

سه ریچییه له وه عدو به لئندا. (خلفته): له دواى خوْم جیْمه یشت. (خالف): دواکه وتوو له بهر که می یان کورتی. خواى گه وره فه رموویه تی: ﴿فاقعدوا مع الخالفین﴾ التوبة/۸۳، (خالفة): عه مودی خیمه و چادر له دواوه. ده کریته کونیه بو ئافره ت له بهر دواکه وتنی که کۆمه له که ی پیکه وه ده پۆن. کۆکه ی بریتیه له (خوالف).

خلق: الخلق أصله: التقدير المستقیم: ئەسله که ی بریتیه له: ته قدر کردنیکی ریک و راست، به کارده هینریت بو داهینانی شت بیئ وه وه ی ئەسلیک یان په پره وکردنیکی هه بو بیئت. خواى گه وره فه رموویه تی: ﴿خلق السموات والأرض﴾ الأنعام/۱، واته: داهینان، به به لگه ی ئەم ئایه ته ی: ﴿بديع السموات والأرض﴾ البقرة/۱۱۷، به کاردیت بو دروستکردن و هینانی شتیك له شتیك، وهك: ﴿خلق الإنسان من نطفة﴾ النحل/۴، ئەو دروستکردنه ی که داهینان بووه بو که س نابیت جگه له خواى گه وره، بو ئەمه یش خواى گه وره بو جیاکردنه وه ی خو ی له غه یری خو ی فه رموویه تی: ﴿أفمن یخلق کمین لا یخلق أفلا تذکرون﴾؟ النحل/۱۷، (خلق) ده وتریت له مانای (مخلوق) دا. (خُلُق) ئەو هی زو په وشتانه ن که به چاو هه ستیان پیده کریت. (خلاق): ئەوه یه که مروؤ به چاکه و

به له چکه کانی سه‌ریان، فه تحه‌ی سنگیان داپویشن. (خَمْرَتُ الْإِنَاءِ): سه‌ری ده‌فره‌که‌م داپویشی. (خَمْرٌ) سه‌رخو‌شکر، به‌وه ناو‌نراوه له‌به‌ر ئه‌وه که جیگه‌ی عه‌قل داده‌پو‌شیت. (خَمِيرَةٌ): به‌وه ناو‌نراوه له‌به‌ر ئه‌وه‌ی پی‌شتر هه‌وینکراوه و ترشاوه. (خَمْرَةٌ): تیکه‌لی بوو.

خمس: ئه‌سلی (خمس) ژماره‌ پینجه، (الخميس): جلێکه درێژیه‌که‌ی پینج‌باله. (الخميس): پینج‌شه‌مه، یه‌کیکه له‌ پو‌ژه‌کانی هه‌فته.

خمص: خوای گه‌وره‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿فِي مَخْمَصَةٍ الْمَائِدَةِ/٣، واته: برسپیه‌تییه‌که ده‌بیته هوی بچووکبوونه‌وه و لاوازیوونی سک. (أَخْمَصُ الْقَدَمِ): چالایی به‌ری پی، ئه‌وه‌ش له‌به‌ر لاوازی و که‌مگوشتی.

خِمْط: الخِمْط: شجر لا شوك له: پوهه‌کیکه درک و چقلی نییه، و تراوه: ئه‌وه (أراكه)، داری سیواک. (الخِمْطَة): به‌رسپله که ترش ده‌بیته. (تخِمْط): کاتی که رقی هه‌ستا و تووره بوو.

خنزیر: به‌راز، ئازهلکی کوی تاییه‌ته، خوای گه‌وره‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ الْمَائِدَةِ/٦٠، و تراوه: له‌و ئازله‌ تاییه‌ته دوور به. دوور به له ئه‌خلاق و کرداری

ئه‌و که سه‌ی که ئه‌خلاق له هی ئه‌و ئازله‌لانه ده‌چیت. دیمه‌ن و پو‌اله‌تی که سه‌که وه‌ک ئازله‌له‌که نییه، ئایه‌ته‌که هه‌ردوو فه‌رمانه‌که‌ی مه‌به‌سته.

خنس: خوای گه‌وره‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿الْوَسْوَاسَ الْخَنَاسَ﴾ الناس/٤، واته: شه‌یتان که ناوی خوا برا، ئه‌و خزی ده‌شاریته‌وه. خوای گه‌وره‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿فَلَا أُقْسِمُ بِالْخَنَسِ﴾ التکویر/١٥، واته سویند به‌وه‌سه‌رانه‌ی که به‌ پو‌ژ حه‌شار ده‌درین و به‌ شه‌و ده‌رده‌که‌ون.

خنق: ﴿وَالْمُنْحَنِقَةَ﴾ المائدة/٣، أي: التي خُنقت حتى ماتت، واته: ئه‌وه‌ی که خنکاوه، تا مردووه، (المَحْنَقَةُ): ملوانکه.

خاب: الخَيْبَة: فَوْتُ الطَّلِب: تیاچوونی خواست و هیوا. خوای گه‌وره‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ﴾ إبراهيم/١٥.

خیر: الخیر: ما یرغب فیہ الكل: ئه‌وه‌یه که هه‌موو که‌س هه‌ز و په‌غه‌ته‌ی تیایدا هه‌یه، وه‌ک عه‌قل و دادپه‌روه‌ری و فه‌زل و چاکه، پیچه‌وانه‌که‌ی بریتیه له (ش). و تراوه: (خیر) دوو شیوازه: خیری په‌ها، ئه‌وه‌یه که هه‌زی تیایدا هه‌بیته به‌ هه‌موو حالیکه‌وه‌و لای هه‌موو تاکیک. (خیر) و (ش) به‌سه‌تراو په‌یوه‌ستن، که ده‌بیته خه‌یر بو تاکیک و شه‌ر بو تاکیکی تر.

(خیر) و (شر) له سهر دوو شیوه دهوترین: یه کیکیان نه ویه که ههردووکیان (اسم) ناو بن وهک پیشتر. وهک خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ﴾ آل عمران/ ۱۰۴، دووهم: نه ویه که دوو وه صف بن، (تقدیر) یشیان بریتی بیّت له: (أَفْعَلْ مِنْهُ) واته: له و چاکتر. وهک: (هَذَا خَيْرٌ مِنْ ذَلِكَ وَأَفْضَلُ) نه مه له و چاکتر و باشتره. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿تَأْتِ الْبُحَيْرَاتُ مِنْهَا الْبَقْرَةَ﴾ ۱۰۶، ههروه ها: ﴿فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ﴾ الرحمن/ ۷۰، تراوه: نه سهله که ی بریتییه له: (خِیرَات)، ته خفیف کراوه، مه به ست پیی (مختارات)، واته هه لبرژدراون. (اختیار): داوای خهیر، له گه ل کردنی خهیر. (مختار) بؤ (فاعل) و (مفعول) یش دهوتریت.

خَوْرٌ: خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خَوَارٌ﴾ الأعراف/ ۱۴۸، (الخوار) بؤره، تاییه ته به مانگا، ئیستیعاره ده کریت بؤ و شتریش. دهوتریت: (أَرْضُ خَوَارَةَ وَرُمَحُ خَوَارٍ) واته: نه رمی تیدایه، (خَوْرَان): دهنگی نازله له کان.

خَوْضٌ: الخوض هو الشروع في الماء والمرور فيه: چوونه ناو ئاوو رویشتن تیایدا.

بؤچوون، له فهرمانه کاندا خوازروه. زؤرتینی نه ویه له قورئاندا هاتوه له وه دا هاتوه که چوونه ناوی ناپه سه نده. وهک خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَلئن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ﴾ التوبة/ ۶۵.

خَيْطٌ: (خِيط) ده زوو، کۆکه ی بریتییه له: (خَيْوَط). (الْخِيَاطُ): ده رزی دروومان. (له قورئانی پیرۆزدا هاتوه: ﴿حتى يلج الجمل في سم الخياط﴾ الأعراف/ ۴۰).

خَوْفٌ: الخوف: توقّع مكروه عن أمارَةٍ مظنونة أو معلومة: پیشبینی ناخوشی و ناره ته تیهک، به هوی نیشانه یه کی گوماناوی، یان زانراوه وه، ههروهک (رجاء) ش پیشبینی شتیکی خۆشه له پیی نیشانه یه کی گوماناوی یان زانراوه وه. پیچه وانیه (خوف) بریتییه له (أمن). ترسان له خوا بریتییه له هاندان له سهه خویاراستن، خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿يَخُوفُ اللَّهُ بِهِ عِبَادَهُ﴾ الزمر/ ۱۶، (خَيْفَةٌ): نه و حاله ته یه که مروقی تیدایه له ترسدا، خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةَ مُوسَى﴾ طه/ ۶۷، به مانای ترس دیت، وهک خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ﴾ الرعد/ ۱۲، واته: له ترسی خوا. (تَخَوَّفُ): ده رکه وتنی ترسه له ئینساندا.

خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿أَوْ يَأْخُذْهُمْ عَلَىٰ تَخَوُّفٍ﴾ النحل/ ۴۷.

خیل: الخيال: أصله الصورة المجردة، كالصورة المتصورة في المنام: ئه سله كه ی وینه و شیوه خه یالکردنه، وه كه ئه وینه یه ی له خه وندا دینه پیشچاوا، هه روه ها له ئا وینه و له دلدا وینه یه کی بو داده نیت، پاش که میک له بهر چا و دیار نامینیت. پاشان به کار دیت له هه موو فه رمانیکی وینه کراودا. (تخییل): وینه کردن و خه یالکردنی شتیک له ده رووندا. (تخیل): هینانه پیشچاوی شیوه و وینه یه ک. (خلت): وامزانی، وا گومانم برد. به پیی تیروانینی خه یالی گوماناوی ده وتریت. (فلان مخیل بکذا)، یانی: شایانییته تی. حه قیقه ته که ی: (أنه مظهرٌ خيال ذلك): ئه وه سیمماو دیمه نی خه یالی ئه وه یه. (خیلاء): فیزو خوبه زلزانی، له تیروانینی فه زیله ت و په سه ندی بو ئینسانه که ده رکه وتوو له نه فسی خویدا. له وه یشدا مانای وشه ی (خیل) ده رده که ویت، له وه ی که وتراوه: (أنه لا یرکبُ أحد فرساً إلا وجد في نفسه (أو تخيّل) نخوة): بیگومان هه ر که س سوار ی ئه سپ بو، هه واو خه یالیک ده دا له که لله ی. (خیل): له ئه سلدا ناوه بو ئه سپو سواره.

خول: ﴿وترکتکم ما خولناکم﴾ الأنعام/ ۹۴، أي: ما أعطیناکم: واته: ئه وه ی پیمان به خشیون. (تخییل) له ئه سلدا: ده سه لات پیدانه. وتراوه: (إعطاء ما یصیر له خولاً): پیدانی ئه وه ی بو ی ده بینه ده ست و پیوه ند. (الخال في الجسد): خالی جهسته.

خون: الخيانة والنفاق واحد: خیانه ت و دووروی یه ک شتن، به لام ئه وه هه یه که (خیانه) به پیی په یمان و ئه مانه ت ده وتریت، به لام (نفاق) به پیی ئاین ده وتریت. پیچه وانه ی (خیانه) بریتییه له (أمانة). (الاختیان): ویستی خیانه تکردن، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿علمَ الله أنکم کنتم تخانون أنفسکم﴾ البقرة/ ۱۸۷، نه یفه رموو: "تخونون أنفسکم"، چونکه خیانه تیان نه کردبوو، به لکو ویستی خیانه تکردن یان هه بوو، واته ئاره زوویان جوولا به گه ران به دوا ی خیانه تدا.

خوی: أصل الخواء: الخلا. ئه سللی (خواء) (خلایه، واته: چۆل و به تال. ده وتریت: (خوی بطنه من الطعام): سکی به تاله، خوراکی تیا نیه. (خوی الجون): گویزه که پووچه ل بو، هاوشیوه کراوه به سکی به تال، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿خاویة علی عروشها﴾، (تخویة): جیهیشتنی نیوان دوو شت به به تالی.

به‌شی پتی د

مكتبة

به شی پتی (د)

دشر: خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الْمَدَّثِرُ﴾، ئەسلە که ی بریتییه له: (المتدثر)، ده غم کراوه، ئەوه بریتییه له داپۆشه، ده وتریت: (دَثْرَتُهُ فَتَدَثَّرُ): دامپۆشی، داپۆشرا. (دثار): داپۆشه، داپۆشینی پێده کریت. (تدثر الرجل الفرس): پیاوه که چووه سه ره ئەسپ. (رجل دثور): پیاوی ته مه ل.

دحر: الدَّحْرُ: الطرد والإبعاد: ده رکردن و دوورخستنه وه، ده وتریت: (دَحْرَهُ دُحُورًا): پالی پپوه ناو دووری خسته وه. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿أَخْرَجَ مِنْهَا مَذْؤُمًا مَدْحُورًا﴾ الأعراف/١٨.

دحض: ﴿حَجَّتْهُمْ دَاحِضَةٌ﴾ الشورى/١٦، أي: باطلة زائلة: واته: هه نجه ته که یان پووچ و ره تکراره یه، ئەسلە که ی له (دَحْضُ الرَّجُلِ) ه، واته: قاچ هه لخلیسکان.

دحا: ﴿وَالْأَرْضُ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَا﴾ النازعات/٣٠، أي: أزالها عن مقرها: واته: له جیگه که ی خو ی لایبرد. له (دحا المطر الحصى عن وجه الأرض) هاتوه، واته:

دب: الدَّبُّ والدَّبَّيبُ: مشيٌ ضعيف: رۆیشتنی هیواش، زیاتر له ئازهل و جانه وه رو میروودا به کارده بریت ^{٣٣}.

دبر: دُبْرُ الشَّيْءِ: خلاف القُبْلِ: پاشه وه ی هه شتیک، پێچه وانه ی (قُبْل) پێشه. ههروه ها ده شوتریت (دُبْر)، کۆکه ی بریتییه له (أدبار)، خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿أدبار السجود﴾ ق/٤٠، واته: له کۆتایی نوێژه کاند. (دابرس): ده وتریت بو که سی دواکه وتوو و شوینکه وتوو. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿فقطع دابر القوم﴾ الأنعام/٤٥، (أدبر): پشتی هه لکردو رۆیی. (تدابیر القوم): کاتییک هه ندیکیان پشتیان له هه ندیکیان هه لکردوه. (تدبیر): بیرکردنه وه له پاشی کاره کان. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿فالمُدْبِرَاتُ أُمْرًا﴾ النازعات/٥، واته: فریشته ی راسپیتردراو به ریکخستنی کاروباره کان.

٣٣ ئەم وشه یه و پێشه و لقه کانی، له قورئانی پیرۆزدا نه هاتوو. به لام له بهر ئەوه ی (راغب) داینابوو، ئیمه ش وه ک خو ی داماننا یه وه. ع.ع.

پایمالی. (یدحو الفرس دَحْوًا): ئەسپه که دەستی پراکیشا بەسەر پووی زهوییه که داو گلە که ی لابردو دوورخسته وه.

دخر: ﴿وهم داخرون﴾ النحل/٤٨، أي: انذلاء: واته: زهلیل و سه رشوین. دهوتریت: (ادخرته فدخ): زهلیل کردو سه رشوین بوو.

دخول: چوونه ژووره وه، پێچه وانە ی (خروج) چوونه دهره وه یه. بۆ شوین و کات و کاره کان به کاردیت. (ادخل): هه ولی دا له چوونه ژووره وه. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿أو مدخلا﴾ التوبة/٥٧، (الدخل): کینایه یه بۆ فه سادو دوژمنایه تی شاراوه، وه ک ناپاکی و به دهره وشتی.

دخن: (الدخان) دووکه ل. دهوتریت: (دَخْنَتِ النَّارُ تَدُخُنُ): دووکه لی ژۆر بوو. ئازاردانی لی چاوه پڕی ده کریت. وتراوه: (هو دخن الخلق): ره وشت تیکچوو.

ددر: خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وأرسلنا السماء عليهم مدراراً﴾ الأنعام/٦، ئەسله که ی له (الدَّرَّه)، (الدَّرَّة) واته: شیر. هه روها ئە وه ئیستیعاره ده کریت بۆ بارانه که، وه ک ئیستیعاره ی ناوه کانی وشتر و هه صفه کانی. وتراوه: (لله دَرَّة): هه ر بۆ خوایه پاداشتی چاکه ی ئە وه بداته وه، به که سی تر ناکریت. (دَرَّ

درك): خیر و بیتر ژۆر بوو.

درج: (الدرجة) نمره و پله، وه ک (منزلة) پله و پایه. به لām به (منزلة) دهوتریت (درجة)، کاتیک بریتی بیت له به رزبوونه وه و سه رکه و تن، بی دریزبوونه وه له سه ر پانتایی، وه ک پله ی چوونه سه ریان و په یژه و قادرمه، گوزارشتی پی ده کریت له پله به رزی. له وه دا به رز ده بیته وه، واته: پله به پله سه رده که ویت. (الدرج): پێچانه وه ی کتیب و جل و به رگه. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿سنستدرجهم من حيث لا يعلمون﴾ الأعراف/١٨٢، وتراوه مانا که ی بریتی به له ده یان پێچینه وه، وه ک پێچانه وه لولکردنی کتیب. بریتی به له بی ئاگایان. وتراوه واته: پله به پله ده یانگرین. ئە وه یش نزیک خسته وه یانه له شته که، شت به شت.

درس: درس السدان: بقی أثرها: خانووه که شوینه واری مایه وه. مانه وه ی شوینه وار پیویستی به سپینه وه یه تی له ده رووندا. (درس الكتاب ودرست العلم): شوینه واره که یم ده ست خست، به پاراستن و له به رکردن. له کاتیکدا ئە وه به به رده و امیدان به خویندنه وه که به ده ست هاتوو، له به رده و امیی خویندنه وه به (درس) گوزارشت کراوه. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿ودرسوا ما

فيه ﴿الأعراف/١٦٩﴾.

خسته وه، ته نگم پی ه لچنی. خوی گه وره
 فه رمویه تی: ﴿فادارتم فيها﴾ البقرة/٧٢، واته:
 که وتنه به ربه ره کانی یه کتر. هه روه ها
 فه رمویه تی: ﴿ویدرأ عنها العذاب﴾ النور/٨.

دس: الدس: إدخال الشيء في الشيء،
 بضرب من الإكراه: شتیک بخریته ناو شتیک
 به شیوه ی له زورلی کاردن. خوی گه وره
 فه رمویه تی: ﴿أم يدسه في التراب﴾ النحل/٥٩.

دسر: ذات ألواح ودسر ﴿القمر/١٣﴾،
 (دس): مسامير: واته: بزماره کان. یه ک دانه ی
 بریتییه له (دسار). (الدس): پالنانیکی توند
 به زور. ده وتریت: ﴿دسره بالرمح﴾ به رم
 زه بری کوشنده ی لیذا.

دسی: ﴿وقد خاب من دساها﴾
 الشمس/١٠، أي: دسها في المعاصي: واته:
 به گونا هو سه ریچی ئالووده ی کرد، کویر
 کرده وه.

دع: الدع: الدفع الشديد: پالنانی توندو به
 ته ووژم، ئه سله که ی ئه وه یه که به که سی که وتوو
 بوتریت: ﴿دع دع﴾ باز بدهو پا بکه. خوی گه وره
 فه رمویه تی: ﴿يوم يدعون إلى نار جهنم دعا﴾
 الطور/١٣.

دعا: (الدعاء): دوعاو پارانه وه، وه
 (الدعاء): بانگ کردن. ده وتریت (دعوتُه): کاتیک

درک: (الدرك) دابه زین، وه ک (الدرج) ه، به لام
 (درج) به مه بهستی به رزبوونه وه ده وتریت،
 (درک) به مه بهستی لیژیوونه وه ده وتریت،
 ده وتریت: (درجات الجنة ودرکات النار): پله
 به رزه کانی به هه شت و چینه خواره کانی دوزخ.
 خوی گه وره فه رمویه تی: ﴿الدرك الأسفل من
 النار﴾ النساء/١٤٥، (الدرك): ئه وپه ری بنی
 ده ریا. (أدرك): گه یشته ئه وپه ری شته که،
 (ادارک): چاک پی گه یشته.

درهم: الدرهم: الفضة المطبوعة
 المتعامل بها: دراوی سکه لی دراو، که مامه له ی
 پیوه ده کریت. (له قورئانی پیروژدا هاتووه:
 ﴿وشروه بثمان بخص دراهم معدودة﴾ يوسف/
 ٢٠).

دری: الدراية: المعرفة المدركة بضرب
 من الحيل: زانیارییه که به جوړه فیلیک پیی
 ده زانریت، ده وتریت: (دریته ودریت به
 درية): زانیم، پیم زانی. وه ک (فطنة)
 زیره کیی و تیگه یشتن. (الدرية): ئه و شته یه که
 له سه ری فیری لیدان و وه شانندن ده بیته.

درأ: الدرء: الميل إلى أحد الجانبين: لادان
 به لای یه کیک له دوو ته نیشتدا. (درأت عنه):
 لامبرد له ته نیشتییه وه. (دارعته): دوورم

داوام لیگرد. (دعوتُ ابني زیداً): ناویم هینا.
 خوای گه وره فرموویه تی: ﴿لَا جَرَمَ أَنْ مَا
 تَدْعُونِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ غَافِرٌ/٤٣، واته:
 به رزی و ناوهینان و باسکردن. (ادعاء): لافلیدانی
 خاوه نییه تی. (دَعْوَى): بانگه شه. خوای گه وره
 فرموویه تی: ﴿فَمَا كَانَ دَعْوَاهُمْ إِذْ جَاءَهُمْ
 بِأَسْنَاءِ الْأَعْرَافِ/٥. هه روهها (دَعْوَى) بریتیشه
 له دوعاو پارانه وه. خوای گه وره فرموویه تی:
 ﴿وَأَخْرَجُوا دَعْوَاهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾
 یونس/١٠.

دفع: (دفع) کاتیك (إلى) به دوادا هات،
 مانای گه پانه وه ده گه یه نیت، وه خوای گه وره
 فرموویه تی: ﴿فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ﴾
 النساء/٦. کاتیك (عن) به دوادا هات مانای
 پاراستن ده گه یه نیت، وه خوای گه وره
 فرموویه تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَدْفَعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا﴾
 الحج/٣٨.

دفع: قال تعالی: ﴿مَاءٍ دَافِقٍ﴾ الطارق/٦:
 سائلٍ بِسُرْعَةٍ: ناویک به خیرایی ده پرتیت.
 وتراوه: (بعيرٌ أدفق): وشتری خیراتر.

دفیء: الدفءُ: خلاف البرد: گه رمیی،
 پیچه وانه ی (برد) ساردییه. خوای گه وره
 فرموویه تی: ﴿فِيهَا دِفْءٌ﴾ النحل/٥، ئه وه بؤ
 گه رمیی و خوگه رمکردنه وه یه.

دک: الدكّ: الأرض اللينة السهلة: زهوی
 نه رم و لماوی، خوای گه وره فرموویه تی:
 ﴿دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا﴾ الفجر/٢١، واته: وهك
 زهوی نه رم و لماوی لیگرا.

دل: الدلالة: ما يُتَّوَصَّلُ بِهِ إِلَى مَعْرِفَةِ
 الشَّيْءِ: ئه وه ی مروّف پیئی ده گاته زانینی
 شتیک. وهك ده لاله تی وشه له سه ر و اتا که.
 هه روهها ده لاله تی ئاماژه کان و په مزه کان و
 نووسین. (دلالة) چا وگه، وهك (کتابة).
 (الدال): هه ر که س ئه وه ی لیئی ده سته و توه.
 (دلایل): له (مبالغة) دا، وهك (عالم) و (علیم).
 پاشان (دال) و (دلایل) ناوبراوه به (دلالة)
 وهك ناوبردنی شت به چا وگه که ی.

دلو: دَلَوْتُ الدَّلْوَ: إِذَا أُرْسَلَتْهَا:
 دؤلکه که م هاویشته خواره وه. (أدلیتها) واته:
 ده رمهینا. وتراوه به مانای (أرسلتها): شوپم
 کرده وه هاتوه. (التدلي): نزیکبونه وه و
 شوپکردنه وه.

دلک: دلوك الشمس: مِيلُهَا لِلْغُرُوبِ:
 لادانی خور به ره و ئاوابون. (الدلوك): ئه وه ی
 له خوتت داوه له بؤنی خوَش.

دمدم: ﴿فَدَمَدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ﴾ الشمس/١٤،
 أي: أَهْلَكُهُمْ وَأَزْعَجَهُمْ. واته: له ناوی بردن و
 بیزار ی کردن.

کات و پله و پایه دا به کاردیت. خوای گه وره
 فرموویه تی: ﴿ثم دنا فتدلى﴾ النجم/۸، ئەمه
 به حوکم، جاریک گوزارشتی پی ده کریت به
 بچووکتریان نزمتر به (أدنى)، له به رامبه ر
 گه وره تره وه (أكبر). خوای گه وره
 فرموویه تی: ﴿ولا أدنى من ذلك ولا أكبر﴾
 المجادلة/۷، جاریک له (أرذل) خراپتر، که
 به رامبه ری (خیر) ده بیئت، وه ک: ﴿أتستبدلون
 الذي هو أدنى بالذي هو خير﴾ البقرة/۶۱،
 دونیاش به رامبه ر ده بیئت له گه ل قیامه ت و
 (قصوى) به مانای نزیکتین ده بیئت. خوای
 گه وره فرموویه تی: ﴿إذ أنتم بالعدوة الدنيا وهم
 بالعدوة القصوى﴾ الأنفال/۴۲، کوی (دنیا)
 بریتییه له (دنى). وه ک: (الأكبر والكبر،
 والصغرى والصغر). (الدنى ۴): هیچ و
 سووک و ریسوا.

دهر: الدهر في الأصل: اسم لمدة العالم
 من مبدأ وجوده إلى انقضائه. (الدهر) له
 ئەسلدا: ناوه بو ماوهی جیهان له سه ره تای
 بوونییه وه تا فه وتان ونه مانی، پاشان
 گوزارشتی پیده کریت له هه موو ماوهیه کی زور.
 پیچه وانه ی (زمان) ه، (زمان) ناویکه ده نریت له
 ماوهی که مو زوریش.

دهق: ﴿وكأساها﴾ النبأ/۴۳، أي:

دم: أصل الدَّم: دَمِيٌّ، ئەسلی (دم) خوین:
 بریتییه له (دمي). کۆکه ی بریتییه له (دماء).
 (الدمية) وینه یه کی جوان.

دمر: التدمير: إدخال الهلاك على
 الشئ: له ناوبردنی شتیک. خوای گه وره
 فرموویه تی: ﴿فدمرناهم تدميراً﴾ الفرقان/۳۶.
دمع: الدمع اسم للسائل من العين:
 فرمیسک، چاو ده برزیت، چاوی (دمعت العين)
 بریتییه له (دمع).

دمغ: خوای گه وره فرموویه تی: ﴿بل نقذف
 بالحق على الباطل فيدمغه﴾ الأنبياء/۱۸، واته:
 ده ماغی تیک ده شکینیت. (حجة دامغة كذلك):
 به لگه یه کی کاریگه ر، به و چرویه ی ئەسلی
 دارخورما ده ری ده کات، ئەگه ر نه برزیت خراپی
 ده کات، پی ده وتریت: (دامغة). به و ئاسنه ش
 که کۆتایی کورتانی و شتری پی توند ده کریت،
 ده وتریت (دامغة). هه موو ئەوانه یش له (دمغ)
 خوازاون که بریتییه له شکاندنی ده ماغ.

دنر: (دينار): ئەسله که ی (دنار) ه، یه کیک
 له حه رف (نون) هکانی گۆراوه بو (ياء)،
 ئەسله که ی فارسییه، بریتییه له: (دين اور)
 واته: شه ریعه ت هیناوییه تی.

دنا: الدنو: القرب بالذات: نزیک
 که وتنه وه به خود، یان به حوکم. له شوین و

مُفَعَّمَةٌ: واته: پړ.

دهم: الدُّهْمَةُ: سواد الليل. (الدُّهْمَةُ):
تاریکی شهو، گوزارشتیشی پیده کړیت له
په شایې نه سپ، هه روه ها له پهنګی سه وزیش،
کاتیک په نګه که ی ته واوو کامل نه بیت. خوی
ګوره فهرموویه تی: ﴿مُدَاهِمَاتَانُ﴾ الرحمن/۶۴،
(بناء) هکه ی بریتیه له (مُفَعَّل).
دهن: الدُّهْنُ جمعه أدهان. والدهان: قیل

هو دُرْدِيّ الزَّيْتِ: (دُهْن) پوښ، کوکه ی
بریتیه له (أدهان). (دهان): تلپو خلتنه ی
زهیت. خوی ګوره فهرموویه تی: ﴿فَكَانَتْ
وَرْدَةً كَالسَّوْدَانِ﴾ الرحمن/۳۷، (أدهان):
به کار دیت بو خو له ګه ل ګونجاندن و نه رمی
نوندنو و ازهینان له که نارګیری. خوی ګوره
فهرموویه تی: ﴿وَدَّوَا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ﴾
القلم/۹.

دأب: الدُّأْبُ: إدامة السير. (الدُّأْبُ):
به رده و امیدان به پویشتن. (الدُّأْبُ): نه ریتی
به رده و ام، که هه میشه له سهر حالی خو یه تی.
خوی ګوره فهرموویه تی: ﴿كُدَّ أَب آلِ فِرْعَوْنَ﴾
آل عمران/۱۱، واته: وهك ټه و نه ریته یان که
به رده و ام دهن له سهری.

داود: اسم أعجمي. داوود ناویکی
ټه عجمی، غیره عه رهبییه.

دار: الدَّارُ: المنزل. (دار): مالی
نیشته جیبوون، بریتیه له وهی که دهوری
شتیکې داوه به دیواره که ی. کوکه ی بریتیه له
(دیار). (دیار): خانوو، بریتیه له: وه زنی
(فیعال). (دائرة): هیلی چه ماوه بازنه.
(الدُّوْرَةُ والدَّائِرَةُ) به لاو پروداوو نار په حه تی.
خوی ګوره فهرموویه تی: ﴿نَخَشِي أَنْ تُصِيبَنَا
دَائِرَةٌ﴾ المائدة/۵۲، واته: خرابه ګه مارویان
دهدات وه ګه مارو دانی بازنه به وه وه که
تیا یه تی، به هیچ جوړیک ریڼګه ی جیا بوونه وه یان
لی نیه.

دول: (الدُّوْلَةُ والدُّوْلَةُ) یه کن. و تراوه:
(الدُّوْلَةُ): اسم الشيء الذي يتداول بعينه:
ناوی ټه و شته یه که له خویدا ده ستاوده ستی
پیده کړیت، (الدُّوْلَةُ): چا و ګه. خوی ګوره
فهرموویه تی: ﴿كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ
مِنكُمْ﴾ الحشر/۷، قه ومه که ټه وه یان ده ستاو
ده ست کرد، واته له یه کتریان وه رگرت، له و
شویننه ی ده ستاوده ست ده کرا.

دوم: أصل السدوام السكون. ټه سللی
(دوام) بریتیه له (سکون) پراوه ستان.
ده و تریت: (دام الماء): واته: پراوه ستا. (أدْمَتْ
الْقَدِرَ ودومئها): قولپه قولپو هه لچوونی
مه نجه لی هیواش کرده وه. (دام الشيء):

کاتیک زهمانی له سهه دریز بیته وه. (استدمت
الأمر): هیواشیم له کاره که په پیره و کرد.
(الدیمة): بارانیک چه ند پوژیک بکیشیت.

دین: یقال: دنت الرجل: أخذت منه
دینا. دهوتریت: (دنت الرجل): قهرزم لی
وهرگرت. (أدنته): کردمه قهرزدهر، به وهی
قهرزی بدهیتی. (رجل مدين ومديون) قهرزار.
(تداين): قهرزدانه وه. (دین): به
خوایه رستی و پاداشت و سزا دهوتریت.
هروه ها نیستیعاره کراوه بو شه ریهت،
(الدین) وهك (الملة) پیازی ناینیه، به لام
دهوتریت به پیی خوایه رستی و ملکه چپوون بو
شه ریهت. خوای گه وره فه رمویه تی: ﴿إن
الدين عند الله الإسلام﴾ آل عمران/۱۹. هروه ها:

﴿ومن أحسن دينا ممن أسلم وجهه لله وهو
محسن﴾ النساء/۱۲۵، واته: په رستش و
گوپرایه لی. ﴿لا إكراه في الدين﴾ البقرة/۲۵۶،
وتراوه واته: (طاعة) په رستش، بیگومان نه وه
ئی خلاص نه بیته ناییت، (إخلاص) یش به
زور لیکردن نایه ته دی.

دون: یقال للقاصر عن الشيء: دون. به
که متر له شت دهوتریت: (دون). هندیکیان
وتویانه: نه وه هه لگه پراوهی (دنو)، (الأدون):
سووک و خویری، پسوا. خوای گه وره
فه رمویه تی: ﴿لا تتخذوا بطانة من
دونکم﴾ آل عمران/۱۱۸، واته: له دیناریدا،
له وهی که پلهی نه گه یشته وه ته پلهی نیوه.

مكتبة

به شی پتی ذ

مكتبة

به شی پتی (ذ)

گه ده که شوینی خوارنده. (الإِنْحِر): گیایه کی بوخوشه.

ذر: (الذَّرِيَّة) : نه وهی ئاده میزاد، ره گه زو نه ژاد. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةٌ مُّسْلِمَةٌ لَّكَ﴾ البقرة/۱۲۸، هه روه ها: ﴿وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أَلَّةٌ لَا يَظْلَمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ﴾ النساء/۴۰، وتراوه: نه صله که هی (الهمن ه)، دواتر له (باب ی خوی باسده کریت.

ذرع: ذراع: العَضْوُ المعروف: بال، نه ندامیکی ناسراوی جهسته یه، گوزارشتی پیده کریت له پیوانه کراوه که به بال.

ذراء: الذَّرءُ: إظهار الله ما أبداه. (ذراء): ده رخستن و زورکردنی خوی به بو نه و شته ی ده ریخستوه. ده وتریت: (ذراء الله الخلق)، واته: خوا به دیهینراوانی به دیهیناوه و دروستی

ذب: (ذباب): میش، ناسراوه. (ذببت عن فلان) میشم لی دوورخسته وه. (مذبذبة): نه و شته ی میشی پی دهرده کریت. پاشان (ذب) خوازراوه ته نها بو دوورخسته وه. (ذب جسمه): له شی چرچ و لاواز بوو، وه ک میشی لیها. (مذبذبة): له دهنگی جوولانه وهی شتی هه لواسراو ده چیت، پاشان خوازراوه بو هه موو جووله و تی کچوونیک. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿مُذَبِّذِينَ بَيْنَ ذَلِكَ﴾ النساء/۱۴۳، واته: ناچارن جاریک لادهن به لای باوه ردارانداو جاریک به لای بیباوه راندا.

ذبح: أصل الذبح: شق حلق الحيوانات. نه صلی (ذبح): برین و له تکردنی قورگی نازه له کان. (ذبح): سه رپاو. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَفَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ﴾ الصافات/۱۰۷.

ذخر: (ادخار) کۆکردنه وه وه هه لگرتن، له نه سلدا بریتییه له (ادخار) ه، ده وتریت: (ذخرته وادخرته): کاتیک کۆمکرده وه و تفاقم خست بو داهاتوو. (مذاخر): ناوسکو ریخوله و

^{۳۴} نه و وشه یه له نوسخه کورتکراوه عه ره بییه که ی بوکتر (عمر عبد العزین) دا نه هاتبوو، من هیناومه وه له جیگه ی خوی دامناوه ته وه. (عبد الجبار قهره داغی).

کردون.

مه‌ریفه‌و زانین بیپاریزیت، وهك (حفظ) پاراستن، به‌لام‌ئه‌وه‌هه‌یه‌كه (حفظ) ده‌وتریت كه بریتیه له پاراستنی كه‌لو‌په‌ل. (نكر) ده‌وتریت كه بریتیه له ئاماده‌كردنه‌وه‌و خستنه‌به‌رده‌ست. جارێك ده‌وتریت بۆ ئاماده‌یی شتی ناو‌دل، یان وته‌وقسه. بۆ ئه‌وه‌ش وتراوه: (الذکر ذکران) زیكر دوانن: زیكرێك به‌دل، زیكرێك به‌زمان، هه‌ریه‌كه‌شیان دوو شیوازه: زیكو باسیك له‌هه‌رچی‌وونه‌وه‌وه، زیكرێك له‌هه‌رینه‌چی‌وونه‌وه، به‌لكو له‌به‌رده‌وامیدان به‌پاراستن، له‌زیكرکردن به‌زمان، وهك ئه‌م ئایه‌ته‌په‌رۆزه: ﴿هذا ذکر مبارك أنزلناه الأنبياء/٥٠﴾ له‌زیكریش له‌هه‌رچی‌وونه‌وه‌وه، خوای‌گه‌وره‌فه‌رموویه‌تی: ﴿فإني نسيت الحوت وما أُنسنيه إلا الشيطان أن أذكره﴾ الكهف/٦٣، له‌زیكو یادیش به‌دل‌و زمان پێكه‌وه، خوای‌گه‌وره‌فه‌رموویه‌تی: ﴿فانكروا الله كذركم آباءكم أو أشدّ ذكراً﴾ البقرة/٢٠٠، (نكری): زۆر زیكرکردن، كه‌به‌هه‌تره له (نكر). (تذكرة): ئه‌وه‌ی شته‌كه‌ی پێی‌یاده‌هه‌یه‌تره‌وه، گه‌شتگه‌رتنه له (دلالة وإمارة). (نكر نیر، دژی، انشی)یه. كۆكه‌ی بریتیه له (نكور و نكران). (نكر) كراوته كینایه له باتی ئه‌ندامی‌کی تابه‌تی له‌شی

نرو: نِروَةُ السَّنامِ وُدْراه: أعلاه. (نِروَةُ السَّنامِ وُدْراه): سه‌ره‌وه‌ی، (نِرشه الریح نِدْروه و نِدْریه): بایه‌كه‌بلاوی‌كرده‌وه، خوای‌گه‌وره‌فه‌رموویه‌تی: ﴿تذروه الرياح﴾ الكهف/٤٥، (النِریَّة) ئه‌سه‌له‌كه‌ی: مندالی وردو بچوكه، هه‌رچه‌نده ئه‌م ناوه له‌بچوكه‌كانو گه‌وره‌كانیش پێكه‌وه ده‌نریت، بۆ تاك و كۆیش به‌كاردیت، ئه‌سه‌له‌كه‌ی كۆیه. له (النِریَّة) دا سی‌وته هه‌یه: وتراوه ئه‌وه له: (نِرا اللهُ الخلق): خوا دروستكراوه‌كانی به‌دهیه‌نا، هاتووه‌و (هه‌مه‌كه‌ی لا‌براه، وهك: (رویة وبریة). وتراوه: ئه‌سه‌له‌كه‌ی بریتیه له (نِرویة)، وتراوه: ئه‌وه بریتیه له (فعلیة) له (النِز) وهك: (قُمِریة).

نعن: مذعنین أي: منقادین، واته ملكه‌چو ژێربار، ده‌وتریت: (ناقة مذعان): وشترێکی ژێربارو پامبوو.

نقن: خوای‌گه‌وره‌فه‌رموویه‌تی: ﴿ویخرون للأذقان یبكون﴾ الإسراء/١٠٩، یه‌كه‌دانه: (نقن): چه‌ناگه. (نقنته): له‌چه‌ناگه‌یم دا.

نكر: (نكر): جارێك ده‌وتریت و مه‌به‌ست پێی هه‌یه‌تی نه‌فسه، كه‌به‌هۆیه‌وه ئینسان ده‌توانیت ئه‌وه‌ی ده‌ستی ده‌كه‌ویت له

نیرینه .

هه رشتیک و شتی بی که لک. (الدُّنُوب): ئه سپی کلک دریز. (الدُّنُوب) له ئه سالد: گرتنه، به تاوانی شت، له هه موو کرداریکدا به کاردیت که داهاتووی بی که لک و خراپ بییت، به گویره ی تاوانی شته که، بۆ ئه مه ییش (دُنُوب) ناوده برییت به (تَبِعَة) شوینکه وتن.

ذهب: (ذَهَب): زَیْر، ئالتون. (شَیْء مَذْهَب): شتی له ئالتون گیراو، به ئالتون پووکهش کراو، (یان زاخاودراو). (الذَّهَاب): تیپه پینو رویشتن.

ذهل: الذُّهُول: شُغْل یورث حُرْنَا ونسیانا: کاریک که ده بیته هوی ناره حه تیو له یادچوونه وه. ده وترییت: (ذهل عن کذا وأذله کذا): فلان شتی له بیر چوو، فلان شت له بیرى برده وه. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿تذهلُ کلُّ مرضعةٍ عما أرضعت﴾ الحج/۲.

ذوق: الذُّوق: وجود الطعم بالفم: بوونی چه شتن و تام له ده مدا. گوزارشتی پی ده کریت له تا قیکردنه وه، ده وترییت: (أذقتهُ کذا، فذاق)، واته: پیم چه شت، چه شتی. (خبرته فوق ما خبر): تا قیم کرده وه و هه لمسه نگاند، دواى تا قیکردنه وه.

ذو: (ذو) له سه ر دوو شیوه یه: یه که میان پیی ده گاته وه صف به ناوی ره گه زو جوړو

نکا: نَكَتِ النَّارُ تَذُكُو: اتَّقَدَتِ وَأَضَاعَتْ:

ئاگره که بلێسه ی سه ندو شه وقی دایه وه. هه روه ها به (نکاء) گوزارشتی پیکراوه له خیرا تیگه یشتن و بیرتیژی. حه قیقه تی (تذکوة): ده رکردنی گه رمی غه ریزییه .

ذل: الذُّلُّ: ما كان عن قَهْرٍ: زه لیلیو

بیده سه لاتییه که که له زورلیکردنه وه بییت. (ذَلَّ): ئه وه یه دواى ده مارگیری و دزایه تیو به رگری بییت، به بی زورلیکردن. (ذَلَّتِ الدَّابَّة) ئازله که ژیربار بوو، واته: ناره حه ت نه بوو. زه لیلی هه رکات له خودی ئینسانه وه بۆ خوئی بوو، ئه وه په سه نده. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿أذلةٌ على المؤمنین﴾ المائدة/۵۴.

ذم: ده وترییت: (ذمته، أذمه ذما، فهو

مذموم و ذمیم) زه مم کرد، زه می ده که م، ئه و زه مکراره. (الذَّمَام): ئه و عه دو به پرسیاریتییه که سیک ده یکات له باتی زایه کردنی په یمانیک. (المذمة والمذمة) به هه مان شیوه یه. (أذم بكذا): به لئینو په یمانه که ی زایه کرد.

ذنب: (ذنبُ الدابة وغيرها): کلکی ئازله و

شتی تر. گوزارشتی پیده کریت له پاشی

دهخريته پال دياره كه، نهك شاراوه، دهكريته
 (مثنى و جمع). له (مؤنث) دا دهوترييت:
 (ذات) و موسه نناكهى (ذواتا) يه، كوكه شى
 (ذوات) ه. دووهم: له وشهى (ذو): زمانى
 (طبيئ) ه، به شيوهى (الذوي) به كارى دههينن.
 له (مؤنث) يدا دهوترييت: (ذو وذي وتا).

ذيب: (الذيب): گورگ، ئازهلئيكى كيويى
 درندهى ناسراوه. ئهسله كهى (همزة) يه، خواى
 گه وره فه رموويه تى: ﴿تَأْكُلُهُ
 الذئب﴾ يوسف/ ١٧، (أرض مأذوبة):

سه رزه وييهك كه گورگى زوره.

ذود: (ذودتُه عن كذا أذوده): به رگريم
 له وه كرد، پاراستم. خواى گه وره فه رموويه تى:
 ﴿امراتين تذودان﴾ القصص/ ٢٣، واته: دووريان
 دهخستنه وه.

ذام: ﴿أخرج منها مذؤوما﴾ الأعراف/ ١٨،
 أي مذؤوما: واته: پيسوايى و ئابروچوويى.
 دهوترييت: (ذمته أذيمه ذيمه، و ذمته أذمه
 ذما، و ذامئُهُ ذأما): په خنهم ليگرت، به
 ســـــــــــــــــووك و بيترـــــــــــــــــيـــــــــــــــــز دامنـــــــــــــــــا.

به‌شی پتی ر

مكتبة

به شی پتی (ر)

له هه موو ئه وهی ده گه پیتته وه له به ره می کار.

ربص: التربص: الانتظار بالشيء: چاوه پروانکردن به شتیک، کالایه ک بیته مه به ست پیی گران بیته، یان دابه زیت، یان فه رمانیک بیته چاوه پیتی نه مانی یان به ده سته اتنی بکات. خوای گه وره فه رموو یه تی: ﴿والمطلقات یتربصن﴾ البقرة/ ۲۸۸.

ربط: رَبَطَ الْفَرَسَ: شَدَّهُ بِالْمَكَانِ لِلْحِفْظِ: به ستنی به شوینه که وه بو پاراستنی، له وه: (رباط الخیل) ه. (رباط): بریتیه له چاوگی (رَبَطْتُ وَرَبَطْتُ). (فلان رباط الجأش): کاتیک دلی به هیز بیته.

ربيع: (أربعة، وأربعون، وربيع، ورباع): چوار، چل، چاره ک، چوار چوار، هه موویان له یه که ئه سلن. (أربعاء): چوار شه ممه. (ربيع): به هار، چواره می وهرزه کانه. (ربيع): جیگه، شوین، ئه سله که ی تاییه ته به (ربيع). (المرباع): ئه وه یه له وهرزی به هاردا به ره م هاتوو، (الیربوع): گۆر هه لکه نه، جوړه مشکیکه بو کونه که ی چوار ده روزه ده کاته وه.

رب: الرَّبِّ فِي الْأَصْلِ: التَّربِيَةِ. (رَبِّ) له ئه سلدا: (تربیه) یه، په روه رده، بریتیه له دامه زانندی شتیک، بار له دوی بار، تا ئاستی کاملبوونی. (رَبِّ) چاوگه، ئیستیعاره کراوه بو (فاعل). به ره های ناوتریت (رَبِّ) مه گه ر بو خوای گه وره، که زامن کاره به به رزه وه ندیی بوونه وهره کان، هه روه ها به (إضافة) یش ده وتریت بو خواو غه یری خوا: ﴿رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾، خاوه نی جیهانیان، له قورئانی پیروزدا هاتوو: ﴿أُنْكَرُنِي عِنْدَ رَبِّكَ﴾ یوسف/ ۴۲: لای خاوه نه که ت باسم بکه. (الرباني) نیسه ته بو لای (ربان)، هه روه ها و تراوه بو لای (رَبِّ) که چاوگه، هه روه ها و تراوه (رَبِّ) زاتی خوای گه وره یه. (رباني) وه ک (إلهي) وایه. (رَبِّ) بو به که مگرتنی شتیکه، بو ئه وه ی کاتیک ده بیته له دوی کاتیک. وه ک: ﴿رَبِّمَا يَوْمَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ الحجر/ ۲.

ربح: الرَّبْحُ: الزيادة الحاصلة في المبايعه: قازانج، زیاده ی به ده ست هاتوو له کرپن و فروشتندا، پاشان تیپه پاندنی پیده کریت

ربو: (رَبْوَةٌ وَرَبْوَةٌ وَرَبْوَةٌ وَرَبَاوَةٌ وَ رِبَاوَةٌ وَ رِبَاوَةٌ) گردو به رزایی. (رَبْوَةٌ): چاکتره. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿إِلَى رِبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ﴾ المؤمنون/۵۰، (رِبَا): زیاد بوو، به رز بوویه وه، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿اهْتَزَّتْ وَرَبَّتْ﴾ الحج/۵، (أُرْبِي عَلَيْهِ) به ریوه ی برد، سه روکاری کرد. (رِبَا): زیاتر له سه رمایه که، به لّام له شه رعدا تاییه ت کراوه به زیاده یه ک له سه ر شیوه یه ک به دهر له شیوه یه ک. (رَبْو): هه ناسه سواربوون، ره بو. (أُرْبِيَّتَانِ): دوو پارچه گوشتی دهر په ریون، له بنی هه ردوو پان له ناوه وه.

رتع: الرتّع أصله: أكل البهائم: نه سلّه که ی بریتیه له خوراک و له وه ری نازهل، هه روه ها خوازراوه بو مروف، کاتیک خواردنی زوری بویت: ﴿يرتّع ويلعب﴾ يوسف/۱۲.

رتق: الرتّق: الضم والالتحام: پینه کردن و له حیم کردن، فیتره ت و پیکهاته بیت، یان دروست کردن، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿كانتا رتقا﴾ ففتقناهما﴾ الأنبياء/۳۰، اته: بو شایی و که لیّن له نیوانیادا نه بوو، جیامان کردنه وه.

رتل: الرتل: اتساق الشيء وانتظامه على استقامته: ریک و پیکیی و ریزبه ستوویی

شت، له سه ر پیکیی و ریزبه ندیی خوئی. (ترتیل): ناردنی وشه که له دهمه وه به ناسانی و هیمنی و وتنی به پیکیی. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿ورتل القرآن ترتيلاً﴾ مزمل/۴.

رج: الرّجّ: تحريك الشيء وإزعاجه: که وتنه جوولّه ی شت و هه لکه ندنی له شوینی خوئی. ده وتریت: (رَجّه فارتجّ): که وته جمو جوول و هه ژا. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿إذا رجّت الأرض رجاً﴾ الواقعة/۴.

رجز: أصل الرّجّز: الاضطراب. نه سلّی (رَجْن): تیکچوون و ناهاوسه نگیه. (ناقة رَجْراء): حوشتریک کاتیک هه نگاهه کانی له یه ک نزیک بن و تیکچووبن له بهر لاوازیی. (الرّجْن): هاوشیوه کراوه به وه، له بهر نزیکی به شه کانی له یه که وه و تیپروانیی شیوه ی ره جه ز خویندنه وه یه له سه ر زمان له کاتی خویندنه وه ی. هه ر له وه (أرجوزة) ش له شیعردا و تراوه. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿والرّجّز فاهجر﴾ المدثر/۵، و تراوه: نه وه بته، هه روه ها و تراوه: نه وه کینایه یه له تاوان و گوناها، به وه ناوی ناوه، وه که نه نجم.

رجس: الرجس: الشيء القذر: شتی پیس، ده وتریت: (رَجُل رجس و رجال أرجاس). (رجس) له سه ر چوار شیوه دیت:

یان له پرووی سروشته وهیه، یان له لایه نی عهقل و ژیرییه وهیه. یان له لایه نی شهعه وهیه، یان له لایه نی هه موو ئه وانه وهیه، وهک مردوو که له سروشت و عهقل و شهعه فو ده کریت.

رجع: الرجوع: العود إلى ما كان منه البدء: گه پانه وه بو ئه شوینه ی که لیوه ی دهستی پیکردوه. (الرجع): پیاچوونه وه، (الارتجاع): گپانه وه. (استرجع) واته: وتی: ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾، (ترجیع): زایه له و ناوازی دهنگ له خویندنه وه و گوراندیا.

رجف: الرَّجْفُ: الاضطراب الشديد: له رینه وه ی به هیزو توند، ده وتریت: (رَجِفَتِ الْأَرْضُ وَرَجْفُ الْبَحْرِ وَبَحْرُ رَجَافٍ) زهوی له ریه وه، ده ریا جووله شه پۆلی تیکه وت، ده ریا ی به شه پۆل. (إرجاف): هه والی ناخۆش و خراب دروستکردن، به کرده وه، یان به وته، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَالْمَرْجُفُونَ فِي الْمَدِينَةِ﴾ الأحزاب/۶۰.

رجل: الرَّجُلُ: مختص بالذكر من الناس: پیاو: تاییه ته به په گزی نیرینه له خه لگیدا. (رجل): قاچ، ئه ندای تاییه ت به زۆریه ی زیندوه کان. هه روه ها له (الرَّجُل) ئه مانه داریژراوه: (رَجِلٌ وَرَاجِلٌ) ئه وه ی به قاچ بپوات. کو ی (راجل) بریتییه له (رَجَالَةٌ)

وَرَجُلٌ). (ارتجل الكلام): به پیوه قسه ی هینا، بی بیرکردنه وه و تیرپامان. (رَجَلٌ شعره): وهک ئه وه ی قژی به ردا بیته وه، تا لای قاچ. (مَرَجَلٌ): مه نجه ل و قازانی دانراو.

رجم: الرَّجْمُ: الحجارة: به رد. (رَجْمٌ): به رد تیگرتن. (رَجْمٌ) ئیستیعاره ده کریت بو گومان و تۆمه ت به سه ردادان، هه روه ها بو قسه پیوتن و ده رکردن. (الشيطان الرجيم): شه ی تانی ده رکراو و دورخراوه له هه موو خیرو چاکه کان و له جیگه کانی فریشته به رزو بالاکان. (رَجْمَةٌ): به ردی گۆر.

رجا: رجا البئر: جانبه: لا ته نیشتی بیر، کۆکه ی بریتییه له (أرجاء). خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَالْمَلِكُ عَلَى أَرْجَائِهَا﴾ الحاقه/۱۷، (رجاء): گومانیکه، پیویسته ئه وه ی لیی به ده ست دیت دلخۆشکه ر بیته.

رحب: الرَّحْبُ: سعة المكان: فراوانی شوین. له وه: (رحبة المسجد) هه یه. (رَحِبَتِ الدار): خانوو که فراوان بوو. (مرحباً) واته: شوینیکی فراوانت بینیه وه.

رحق: ﴿يَسْقُونَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْمُومٍ﴾ المطففين/۲۵، أي: خَمْرٍ، (رحيق) واته: شه راب (مه ی)، له شوینی سه رمۆر کراو.

رحل: رَحْلٌ: له وه یه له سه ر و شتر

داده نریّت بؤ سوارببون، ئینجا جارّیک گوزارشتی پی لیده کریّت له وشترو جارّیک له وهی له سه ری داده نریّت له مال و جیگه دا. کۆکه ی بریتییه له (رحال). (راحلة): ئه و وشتیه که چاک بیّت بؤ سه فه رکردن.

رحم: الرَّحِم: رحم المرأة: مندالدانی ئافرهت. له وه (رحم) ئیستیعاره کراوه بؤ نزیکی، له بهر ئه وهی له یه ک رهحمه وه ده رچوون، ده وتریّت: (رحم ورحم). خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَأَقْرَبَ رَحْمًا﴾ الکهف/۸۱، (رحمة): دل نه رمیه که چاکه کردن ده گه یه نیّت بؤ رهحم پیکراوه که رهحم و به زهیی له خوای گه وره وه چاکه یه کی پووته بی نه رمی. (رحمان): ئه م ناوه ته نها له خوای گه وره ده نریّت، له پووی ئه وهی که مانا که ی بؤ که س ناشیّت بؤ ئه و نه بیّت، کاتی که رهحم و به زهیی ئه و هه موو شتیکی گرتووه ته وه. (رحیم): به کاردیّت له غهیری خواشدا: ئه و که سه یه که میهره بانیی و رهحمه تی زوره.

رخا: الرَّخَاء: اللّیّنة: نه رمی، وتویانه: (شیء رَحْو) شتی نه رم و شل، (قد رَحِي) ویرخی) نه رم بووه وه، نه رم ده بیته وه. (أرخیت السّتر): په رده که م شوپ کرده وه.

رد: الرّد: صرف الشيء بذاته: لادانی شتی که به خودی خو، یان به حالیک له حاله کانی. ده وتریّت: (رَدَدْتُهُ فارتدّ) گه پاندمه وه و په دم کرده وه، هه لگه پرایه وه. (الارتداد والرّدّة): گه پانه وه به و ریگایه دا که لیوه ی هاتووه. به لام (ردّة) تاییهت ده بیّت به کوفرو بی باوه پی، (ارتداد) له ودا وه له غهیری ئه ودا به کاردیّت. (استرد المتاع): داوای گه پاندمه وهی کالاکه ی کرد.

ردف: الرّدْف: التابع: شوینکه وتوو، (ترادف): به شوینداهاتن، (رادف): دواکه وتوو، (مُردِف): ئه و پیشکه وتوو غهیری خوی شوین خو خستوو. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿إِنِّي مُمَدِّكُم بِأَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُرَدِّفِينَ﴾ الأنفال/۹.

ردم: الرّدْم: سدّ الثّلمة بالحجر: گرتنی به نداوو که لاین به به رد. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿أَجْعَل بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا﴾ الکهف/۹۵.

ردأ: الرّدء: الذي يَتَسَعَّ غيرُه معينا له: ئه وهی شوین غهیری خو دی ده که ویّت بؤ یارمه تیدانی: ﴿رِدْءًا يُصَدِّقُنِي﴾ القصص/۳۴، (الرّديء): شتی خراب و به د، له ئه سلدا شیوهی خو، به لام له دواکه وتوو

له سه رخویی، دهوترییت: (ناقة رسلة):
حوشتریکی له سه رخوو خوشرپه و. جار هه یه
نه رم و نیانیی ده گه یه نییت، وتراوه: (على
رسلك): هیمن و له سه رخو به، کاتیک فه رمانت
پیکرد به نه رم و نیانیی، جاریک ده رچوونه،
(الرسول) ی لی داپیژراوه.

رسا: یقال: رسا الشيء یرسو: ثبت:
چه سپاو جیگیر بوو. (أرساه غیره): غه یری
خوی جیگیری کردو چه سپاندی، خوی گه وره
فه رموویه تی: ﴿مجربها ومُرساها﴾ هود/ ٤١،
(مُرسی): بۆ چاوگو شوین و کاتو (مفعول)
دهوترییت. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿أیّان
مرساها﴾ الأعراف/ ١٨٧، واته: کاتی
جیگیر بوون و چه سپانی که ی و له کوئییه؟

رشد: الرشد والرشد خلاف الغي: پئی
پاستگرتن، پیچه وانهی (غی) یه، وهک (هدایة)
به کاردییت. هه ندیکیان وتوویانه: (رشد)
تاییه تمه ندتره له (رشد)، بیگومان (رشد) له
کارو باره دونیاییه کان و قیامه تییه کاندا
دهوترییت، (رشد) له کارو باره قیامه تییه کاندا
دهوترییت، نهک غه یری نهو. (راشد ورشید) له
هه ردووکیاندا دهوترییت.

رص: خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿کأنهم
بنیان مرصوص﴾ الصف/ ٤، واته: پیک و پیکو

ناپه سه نددا ده ناسرییت، دهوترییت: (ردأ الشيء
رداعة فهو رديء): شته که خراب بوو.
(الردی): له ناوچوون. (التردي): که وتنه بهر
له ناوچوون و فه وتان.

رذل: الرذل والرذال: المرغوب عنه
لردائته: ﴿أرذل العمر﴾ النحل/ ٧٠: رقلیبوون و
نه ویستنی له بهر خرابییه که ی.

رزق: (الرزق): جاریک به به خشینی جاری و
به رده وام دهوترییت، جاریک به به ش، خوی
گه وره فه رموویه تی: ﴿وأنفقوا مما
رزقناکم﴾ المنافقون/ ١٠، واته: له وه ی پیمان
به خشیون ببه خشن: له مال و سامان، له
ناوبانگو شوهرت، له زانست و زانیاریی.

رس: ﴿أصحاب الرّس﴾ ق/ ١٢، وتراوه:
نه وه شیویکه، نه سلئی (رس) شوینه واریکه.

رسخ: رسوخ الشيء: ثباته ثباتا
متمکنا: جیگیر و چه سپاو بوو به دامه زراوی.
(الراسخ في العلم): حه قیقه ته و لیی دنیا
ده بییت که گومان پووی تیینه کات. نه وانهی
دامه زراوو چه سپاون له زانستدا، بهم نایه ته ی
خوی گه وره باس کراون: ﴿الذین آمنوا بالله
ورسوله ثم لم یرتابوا﴾ الحجرات/ ١٥.

رسل: أصل الرّسل: الانبعاث على
التّؤدة: ناردن و هاندان له سه ر شینه یی و

پتہ، وہ کہ ٹہوہی بہ قورقوشم بونیات نرابیت،
دہوتریت: (رَصَصْتُهُ وَرَصَصْتُهُ) قورقوشم
ریژم کرد. (تَرَاَصَوْا فِي الصَّلَاةِ) واتہ:
نیوانہ کانیان تیا تہ سک کہ نہ وہ.

رصد: الرَّصَدُ: الاستعداد للترقب: خُو
نامادہ کردن بُو چاودیری، دہوتریت:
(رصد له وترصد): خُو بُو نایہ وہ،
(أرصدته له) بوم تہ رخان کرد. (المرصد
والمرصاد): شوینی چاودیری کردنہ.

رضع: يقال: رضع يرضع ورضع يرضع
رضاعاً ورضاعة: شیرپیدان (ٹہوہ زانراوہ).

رضی: يقال: رضي يرضى رضا، فهو
مَرْضِيٌّ و مَرْضُوءٌ: رازی بوو، پہ زامہ نند.
(رضوان): پہ زامہ ندیی زور، (رضا العبد عن
الله): پی ناپہ رحمت نابیت کہ خوی گہ ورہ
ہر قہ زایہ کی بہ سہ ردا بینیت. (رضا الله عن
العبد): ٹہوہ یہ خوا ببینیت کہ فہرمانی
جیبہ جی بکات و خُو له نہ ہیہ کہی پیاریزیت.
خوی گہ ورہ فہرمویہ تی: ﴿رضي الله عنهم
ورضوا عنه﴾ المائدة/۱۱۹.

رطب: الرُّطْبُ: خلاف اليابس: تہ پرو
شیدار، پیچہ وانہی (يابس) وشکہ. (الرُّطْبُ):
خورمای تہ پرو تازہ. (الرطيب): نہرم وشل.

رعب: الرَّعْبُ: الانقطاع من امتلاء

الخوف: تَوَقُّين و وهستان بہ هُوَی پریوون له
ترسہ وہ، دہوتریت: (رَعْبَتَهُ فَرَعَبَ رُعْبًا، فهو
رَعِبٌ): ترساندم، ترسا، ٹہ و ترسنو کہ. (سِيل
راعب): لافاویک شیوہ کہ پری دہ کات.

رعد: الرَّعْدُ: صوت السحاب: دہنگی
ہہ ور، ہہ ورہ گرمہ. (الرَّعْدِيدُ): ٹہوہی له
ترساندا ہہ للہ رزیت.

رعی: (الرَّعْيُ) له ٹہ صلدا: پاراستنی
ٹاژہ لہ، یان بہ خوراک پیدانی، یان بہ
دوورخستنہ وہی دوژمنہ کہی لی. (الرَّعْيُ):
ٹہوہی چاودیری و سہریہ رشتی دہ کات.
(مرعی): شوینی لہ وپر. (الرَّعْيُ وَالرَّعَاءُ) بُو
پاراستن و سیاست کراوہ. خوی گہ ورہ
فہرمویہ تی: ﴿فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ
رِعَايَتِهَا﴾ الحديد/۲۷، واتہ: پاریزگاریان لی
نہ کردوہ بہ حقی پاریزگاری لی کردن. کُو
(راعی) (رَعَاءُ وَرُعَاةٌ) ہ. (مراعاة الأمان):
چاودیری کارو فرمان، تا بزانت چی بہ سہر
دیت.

رعن: خوی گہ ورہ فہرمویہ تی: ﴿لا تقولوا
راعنا﴾ البقرة/۱۰۴، ٹہوہ قسہ یہ کہ بو بہ
پیغہ مہریان (صلى الله عليه وسلم) دہ ووت،
لہ سہر شیوہی گالٹہ پی کردن، مہ بہ ستیان پی
ٹہوہ بو تو مہ تباریان دہ کرد بہ بہ دکار، ٹہو

رغم: الرِّغَام: التراب الدقيق. (الرِّغَام):
خَوَّلَى ورد، (رَغِمَ أَنْفُ فُلَانٍ رَغْمًا): لوتى فلان
چوو به ناو خَوَّلَى وردا. (أَرْغَمَهُ غَيْرُهُ): غه ییری
خَوَّى وه پرست و بیزارى کرد. خَوَّای گه وره
فه رموویه تی: ﴿مُرَاغِمًا كَثِيرًا﴾ النساء/۱۰۰، واته:
جیگایه ك بؤى بیچیت.

رف: رَفِيف الشَّجَر: انتشار أغصانه:
په لهاویشتن و بلاو بوونه وه ی لوقویوی پی درهخت.
(رَفَّ الطَّيْر): باله کانی کرده وه. (الرفرف):
گه لاکانی بلاوه.

رفت: رَفَّتُ الشَّيْءَ أَرْفُتُهُ رَفَاتًا: فَتَّتُهُ:
وردم کرد، (الرُّفَاتُ وَالْفُتَاتُ): نه وه ییه
ده شکیت و ورد ده بییت، له کاو پووش و
هاوشیوه کانیان. خَوَّای گه وره فه رموویه تی:
﴿عِظَامًا وَرُفَاتًا﴾ الإسراء/۴۹.

رفت: الرَّفَثُ: کلام متضمن لما يُسْتَقْبَح
نِكره من نِكر الجماع ودواعیه. (رَفَثُ):
قسه یه که باسکردنی گونجاو نیه، چونکه باسی
جووتبوون و سه رجیگه یی و هوکاره کانی
ده گریته وه. هه ندیک کات کراوته کینایه له
باتی خودی جووتبوون. خَوَّای گه وره
فه رموویه تی: ﴿أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى
نِسَائِكُمْ﴾ البقرة/۱۸۷.

رفسد: الرَّفْدُ: المعونة والعطيّة:

وه همه شیان دروست ده کرد که نه وان
مه به ستیان به (راعنا) بریتی بوو له (إحفظنا)
واته بمانپاریزه. (به لام نه وان مه به ستیان پی پی
تیگه یاندنی مانای (رعونة) بووه). نه وه له
قسه ی نه وان: (رَعْنٌ يَرَعْنُ رَعْنًا، فَهُوَ رَعْنٌ
وَارَعْنٌ وَهِيَ رَعْنَاءُ): به مانای قسه ی ناشیرین.
ناونانی شی به وه له بهر مه یلیکه تیایدا که له
(الرَّعْنُ) ده چیت، واته: لوتکه ی شاخی بهرز
له بهر لارییه که تیایدا یه.

رغب: أصل الرغبة: السَّعة في الشيء.
نه سللی (رغبة): فراوانییه له شتدا، ده وتریت:
(رَغِبَ الشَّيْءُ): فراوان بوو، نه گهر و ترا:
(رَغِبَ فِيهِ وَإِلَيْهِ) به ته نگه وه بوون له سه ری
ده گه یه نیت. خَوَّای گه وره فه رموویه تی: ﴿إِنَّا
إِلَى اللَّهِ رَاغِبُونَ﴾ التوبة/۵۹، نه گهر و ترا: (رَغِبَ
عَنْهُ) نه وا لابرندی چه زو په رغبت له سه ری
ده گه یه نیت، هه روه ها نه ویستنی، وه ک خَوَّای
گه وره فه رموویه تی: ﴿وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ
إِبْرَاهِيمَ﴾ البقرة/۱۳۰.

رغد: عيش رغد ورغيد: طيب واسع:
ژیانیکی خووش و فراوان، (أرغد القوم): له
ژیانی خووش و فراوانیان ده سته وت. خَوَّای
گه وره فه رموویه تی: ﴿وَكُلًّا مِنْهَا رَغْدًا﴾
البقرة/۳۵.

یارمه‌تیی و به‌خشین. (رَفْد) چاوگه. (مِرْفَد): مه‌نجالی گه‌وره، ئه‌وه‌ی خواردن تی ده‌کریت. بۆ ئه‌م‌ه‌یش راقه‌ کراوه به‌ پ‌ه‌رداخ. (قَد رَفْدَتُّهُ): به‌ یارمه‌تیی و به‌خشین پیم گه‌یاند. خ‌وای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿بَسَّسَ الرَّفْدَ الْمَرْفُودَ﴾ هود/۹۹.

رفع: (الرَّفْع): جاریک بۆ ته‌نه دانراوه‌کان ده‌وتریت، کاتیک به‌رزیان ده‌که‌یته‌وه. خ‌وای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وَرَفَعْنَا فَوْقَكُم الطُّورَ﴾ البقرة/۹۳، جاریک بۆ بینا ده‌وتریت، کاتیک دریژی بکه‌یته‌وه. خ‌وای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمَ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ﴾ البقرة/۱۲۷، جاریک بۆ زی‌کرو باسکردنه، کاتیک مه‌دحت کردو ئاماژه‌ت پیدای، خ‌وای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ﴾ الشرح/۳۲، جاریک بۆ پله‌و پایه‌یه، کاتیک گه‌وره و ری‌زدارت کرد. خ‌وای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ﴾ الزخرف/۳۲.

رق: (الرَّقَّة): ته‌نک، باریک، وه‌ک (الدَّقَّة)یه، به‌لام (الدَّقَّة) به‌گویره‌ی ره‌چاوکردنی ته‌نیشته‌کانی ده‌گوتریت، (الرقَّة) به‌گویره‌ی قوولیه‌که‌ی. (الرَّقُّ): ئه‌وه‌یه‌ تیایدا ده‌نوسریت، خ‌وای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿فِي

رَقِّ منشور﴾ الطور/۳، (الرَّقُّ): بوون به‌ کۆیله. (الرقیق): به‌ کۆیله‌کراو، کۆکه‌ی بریتیه‌ له: (أَرْقَاء). (استرقه): کردیه‌ کۆیله.

رقب: (الرقبة): مل، ناوی ئه‌ندامیکی ناسراوی جه‌سته‌یه، به‌کاردیت بۆ کۆیله‌و به‌نده‌کان. (رقیب): پاریزره، ئه‌وه‌یش یان له‌به‌ر چاو‌دی‌یکردنی کۆیله‌و به‌نده‌ی پاریزراو، یان له‌به‌ر به‌رزکردنه‌وه‌ی کۆیله‌که‌ی. (ترقّب): به‌ چاو‌دی‌یکردن پاراستی. (الرقوب): ئه‌و ئافره‌ته‌یه‌ که‌ چاو‌دی‌یری مردنی منداله‌که‌ی ده‌کات، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی کورپی زۆری مردوون.

رقد: (الرُّقَاد): المستطاب من النوم القليل: خۆشی و حه‌وانه‌وه له‌ خه‌ویکی که‌م، ده‌وتریت: (رقد رقاداً، فهو راقد): خه‌وت، خه‌وتوو. خ‌وای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وَهُمْ رُقُودٌ﴾ الكهف/۱۸، به‌ (رقود) وه‌صفی کردوون، له‌گه‌ل زۆری خه‌وه‌که‌یان، به‌ گویره‌ی حال‌ی مردن. ئه‌وه‌یش له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که‌ باوه‌ر وابوو که‌ ئه‌وانه‌ مردوون. ئه‌و خه‌وه‌ که‌م بوو به‌ نیه‌سه‌ت مردنه‌وه. (المرقد): ناوی شوینیکه‌ بۆ خه‌وتن و پالکه‌وتن.

رقم: (الرَّقْمُ): الخطّ الغليظ: هیلی ئه‌ستور، و تراوه: (هو تعجيم الكتاب): ئه‌وه‌ نووسینی کتیبه‌ به‌ زمانی غه‌یری عه‌ره‌بی، خ‌وای گه‌وره

نه هیلن وه ک رمی داکوتراو.

رکس: الرُّكْس: قلب الشيء على رأسه: هه لگیړانه وه ی شتیک سهری له جیی بنی و سهره تاکه ی بریتته کۆتاییه که ی. ده وتریت: (أرکسئهُ فُرکسَ وارتکسَ فی أمره): تیکشکا له فه رمانه که یدا. خوی گه وره فه رمویه تی: ﴿والله أُرکسَهُم بما کسبوا﴾ النساء/ ۸۸، گیزانیه وه بۆ کوفرو بۆ باوره پییه که بیان.

رکض: الرُّكْض: الضرب بالرجل: رۆیشتن به پی، خوی گه وره فه رمویه تی: ﴿أُرکضُ بَرَجِکَ﴾ ص/ ۴۲.

رکع: الرُّكُوع: الانحناء: چه مانه وه، جاریک له نویتزا به کاردیت، جاریک له بیفیزی، (وهو راکع وهُم رُکَع وراکعون): ئەو له پکوعدایه و نویتز دهکات، ئەوان له پکوع و نویتزان.

رکم: خوی گه وره فه رمویه تی: ﴿سحابٌ مَرکومٌ﴾ الطور/ ۴۴، واته: هه وری له سه ریه ک له که بوو، (رُکام) ئەوه یه هه ندیکی بدیت به سه ره هه ندیکی تریدا، باسی لم و سوپای پیده کریت.

رکن: رکن الشيء: جانبه الذي يسكن إليه: ئەو ته نیشته ی لایا جیگیر ده بیت و نارام ده گریت، ده گه پرنیته وه بۆ هیز، خوی گه وره فه رمویه تی: ﴿أَوْ أَوِي إِلَي رُكْنٍ شَدِيدٍ﴾

فه رمویه تی: ﴿کتابٌ مَرقومٌ﴾ المطففين/ ۹، له سه ره دوو شیوه هه لگیړاوه. (أصحاب الرقيم)، و تراوه: ناوی شوینیکه، هه روه ها و تراوه: نیسه تیان داوه بۆ لای به ردی (رُقَم) که ناوی هاوه له کانی تیدایه.

رقی: رقیةٌ فی الدرَج والسُّلَم أرقی رُقياً، ارتقیةٌ أيضاً: به قالدرمه و په یژه که دا سه رکه وتم، هه روه ها به رز بوومه وه. خوی گه وره فه رمویه تی: ﴿فلیرتقوا فی الأسباب﴾ ص/ ۱۰.

رکب: الرُّكُوب فی الأصل: کون الإنسان علی ظهر حیوان: بوونی مروڤ له سه ره پشته ناژه ل. کوی (راکب) بریتییه له (رُکب و رکبان و رُکوب). (رکاب): نه فه ره، سواربوو. (رُکبة): ئەرتۆ.

رکد: رَکَدَ الماءُ والریح، أي: سکن: ناوه که و باکه نیشته وه، (کذلک السفینة): که شتیش به هه مان شیوه.

رکز: الرُّكْز: الصوت الخفي: ده نگیکی نزم. (رکزت کذا)، واته: به شاراو یی دفنم کردو دامپوشی. هه روه ها له وه: (رکان) هاتوه، بۆ مال و سامانی داپوشراوو دفنکراو. (مرکز الجند): مه لبه ندی سه ربار، که فه رمانیان پی کرابی تیایدا بمیننه وه و جیی

شِدَّة وَقَع الشَّمْسُ: (رَمَضُ)، واته: گه رمیی
تینی خَوْر. دهوتریّت: (أَرْمَضْتُهُ فَرَمَضُ)،
واته: گه رمی تینی خَوْره که سووتاندی.

رمی: (رمی) بُو خودی شته که دهوتریّت،
وهک تیرو بهرد، وهک: ﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ﴾
الأنفال/۷. ههروهه له قسه وتنیشدا دهوتریّت،
کینایه یه له باتی جنیوو قسه پیوتن، وهک:
﴿والذین یرمون أزواجهم﴾ النور/۱۶.

رهب: الرَّهْبَةُ والرُّهْبُ: مَخَافَةٌ مِنْ تَحَرُّزٍ
واضطراب: ترسان له خَوپاراستن و شیوان و
تیکچوون. (الرُّهْبُ): یه کلابوونه وه بُو
په رستش. (الرُّهْبَانِيَّةُ): زیاده ره ویی له
به رگه گرتن له په رستشدا، له تاو زوری ترس.
(الرُّهْبَانُ): بُو تاک و کویش به کاردیّت.

رهط: الرَّهْطُ: الْعَصَابَةُ دُونَ الْعَشْرَةِ:
پیرو کومه لیک له خوار ده که سه وه، و تراوه: تا
چل که سیشه. خَوای گه وره فه رمویه تی:
﴿ولولا رَهْطُكَ لَرَجَمْنَاكَ﴾ هود/۹۱.

رهق: رَهَقَهُ الْأَمْرُ: غَشِيَهُ بِقَهْرٍ: تَوَشَّى
بوو، پیی گه یشت، به سه ریا هات. دهوتریّت:
(رَهَقْتُهُ وَأَرْهَقْتُهُ): پییم چه شت، باریم گران
کرد. خَوای گه وره فه رمویه تی: ﴿سَأَرْهَقُهُ
صَعُودًا﴾ المدثر/۱۷.

رهن: الرَّهْنُ: مَا يُوَضَعُ وَثِيقَةً لِلدَّيْنِ:

رم: الرَّمُّ: إِصْلَاحُ الشَّيْءِ الْبَالِي:
چاککردنی شتی کَوْن. (الرَّمَّةُ): تاییه ته به
نئیسکی کَوْن و پزیو، خَوای گه وره فه رمویه تی:
﴿مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ﴾ يس/۷۸،
(الرَّمَّةُ): گوریسی کَوْن و پزیو. (الرَّمُّ): ورده ی
ته خته و دارو کاو پووش. (رَمَمْتُ الْمَنْزِلَ):
پزیوی و فه و تاوی خانونوم چاککرده وه.
(رَمَانٌ): له سه ر وه زنی (فُعْلَانٌ) هه نار.

رمج: رَمَجٌ: تِيرٌ. ﴿تَنَالَهُ أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ﴾
المائدة/۹۴، ده ستتان و په کانتان ده یانگاتی.
وقد رَمَحَهُ: أَصَابَهُ بِهِ: به پم پیکی.

رمد: دهوتریّت: (رَمَادٌ وَ رَمْدٌ):
خَوْلَه میّش. خَوای گه وره فه رمویه تی: ﴿كِرْمَادٌ
اشدّت به الریح﴾ ابراهیم/۱۸، (رَمَدَتِ النَّارُ):
ئاگره که دامرکایه وه و بوویه خَوْلَه میّش. به
(رَمَدٌ) گوزارشت کراوه له له ناوچوون.
(رَمَادَةٌ): سالی قات و قپی.

رمز: الرَّمْزُ: إِشَارَةٌ بِالشَّفَةِ: نَامَاذِهِ بِهِ
لیوو دهنگی نزم و چاوو بروداگرتن. گوزارشت
کراوه له (کلام) قسه، وهک نَامَاذَه کردن به په من،
هه رهک گوزارشت کراوه له شکات و سکالا، به
چاوو بروداگرتن.

رمض: رَمَضٌ: هُوَ مِنَ الرَّمَضِ، أَي:

پههن، ئه وهی به په یمان و بریار له باتی قهرز دادهنریت. (الرّهان) هاوشیوهیه تی. دهوتریت: (رهنتُ الرهن وأرهنته رهانا فهو رهين ومرهون) شته که م داناو چه سپاندم له باتی قهرزه که. (جمع) ی (الرهن) بریتییه له (رهان ورهن ورهون). (ارتهننت): په هه که م وهرگرت.

رهو: خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿واترك البحر رهوا﴾ الدخان/۲۴، واته: له سه رخوو هیواش، تراوه: فراوانی له ریگا که دا ئه وه راسته. به هه موو چال و هه لکه ندر او یکی ریگ که ئاوی تیا کو بیته وه دهوتریت: (رهو).

ریب: دهوتریت: (رابني كذا وأرابني) خستمیه گومانه وه. (الریب): أن تتوهم بالشیء أمراً ما: ئه وه یه گومان و تومه تت به شته که بیته که کاریکه، ئینجا ئه وه ی گومان و تومه تت له سه ر داناوه دهرده که ویت. (ارتیاب) گومان لیکردن، هه مان پیره وی (إرابة) دهگریته بهر. (ریبه): ناویکه له (ریب). خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿بنوا ریبة فی قلوبهم﴾ التوبة/۱۱۰، واته: ئاماژه ده بیته بو شپرزهی و که میی دنایایی.

روح: الروح والروح فی الأصل واحد، وجعل الروح اسما للنفس، وذلك لكون

النفس بعض الروح. (روح و روح): له ئه سلدا یه کن، (روح) کراوه به ناویک بو نه فس، له بهر بوونی نه فسه که به به شیکی روح، وه ک ناوانی جوړ به ناوی ره گه زه وه، وه ک: ناوانی مروّف به حیوان. کراوه به ناویک بو ئه و به شه ی که ژیان و جوولّه و هیئانی سوودو قازانچو دوورخستن وه ی زیانی پییه ده ست دیت. عیسا

پیغه مبر (علیه السلام) ناوانراوه به (روح) له م ئایه ته دا: ﴿وروح منه﴾ النساء/۱۷۱، له بهر ئه وه ی که به ئیزنی خوای گه وره مردووه کانی زیندوو ده کرده وه. هه روه ها قورئانی پیروژ ناوانراوه به (روح) وه ک خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وكذلك أوحينا إليك روحاً من أمرنا﴾ الشوری/۵۲، له بهر ئه وه ی که قورئان هوکاریکه بو ژیان قیامه تی. (روح): هه ناسه دان. (ریحان): ئه وه یه که بوئی هه یه. (ریح) با. (رائحة): هاتو چوی هه و، بوّن. (راحة): له (روح) ه. (المراوحة فی العمل): ئه م جاریک کار بکات و ئه ویش جاریک. (رواح) خوازراوه بو ئه و کاته ی مروّف پشووی تیا دهدات له ناوه راستی روژدا، (مراح): هه ر شوینیک و شتر تیایدا به ویته وه. (روح الله) له م ئایه ته دا: ﴿لا تئاسوا من روح الله﴾ یوسف/۸۷، واته: له دهر ووگردنه وه و په حمه تی

خوايه.

غهیری خۆت له ئیراده دامالیت، تۆ شتیکت
بویت له غهیری ئهوهی ئهوه دهیهویت.
(راودت فلاناً عن کذا): داوام له فلان کردو
زه مینه سازیم بۆ کرد له سههر کردنی کاریک.
خوای گهوره فرمویهتی: ﴿تُرَاوِدُ فَتَاهَا عَن
نَفْسِهِ﴾ یوسف/۳۰، واته: لایبدهیت له سههر
رهئی و بۆچوونه که ی خوی.

رأس: (رأس) سههر، گوزارشتی پی
دهکریت له (رئیس) سههۆک. (ریاس
السيف): دهسک و مشتوی شمشیر.

ریش: (ریش الطائر): پهپی بالنده،
تایبهت دهبیئت به بال له نیوان گشتیدا،
بوونی پهپی بۆ بالنده، وهک جلو بهرگه بۆ
مروقه، ئیستیعاره کراوه بۆ پۆشاک. خوای
گهوره فرمویهتی: ﴿وَرِيشًا وَلِبَاسُ التَّقْوَى
ذَلِكَ خَيْرٌ﴾ الأعراف/۲۶.

روض: السروض: مستنقع الماء:
میگرگی ئاودارو سهوزایی زۆنگاو. (ریاضة):
زۆر به کارهینانی دهروون تا گوپرایه ل و
شارهزا بیئت. خوای گهوره فرمویهتی:
﴿فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ﴾ الروم/۱۵، واته: له ناو
باخهکانی بههشتدا.

ریع: الریع: المكان المرتفع الذي
يبدو من بعد: شوینه بهرز که له دووره وه

رود: الرود: التردد في طلب الشيء
برفق: دودلییی له داواکردنی شتیکتدا به
نهروم نیانیی. دهوتریت: (راد وارتاد):
گهراو داوای کرد. ههر له وه: (رائد) ههیه،
که چاوساگی خیل و هۆزه بۆ له وه پرگا.
(أرود يُرود): کاتی که له سههرخۆو نهروم بوو،
ههر له وه: (بني المرود): له سههرخۆو به
هیمنیی. (إرادة): نهقل کراوه له (راد
یرود): کاتی که ههول بدات له چوون به شوین
شتیکتدا. (إرادة) له ئهسلدا هیزیکی
پیکهاتوو له شه هوهت و ئاره زوو پیوستی و
هیوا، کراوه به ناویک بۆ چهزو ئاره زوو کانی
دهروون بۆ شتیکت له گه ل حوکم و بریاردان
تیایدا، به وهی که دهگونجیت بیكات یان
نهیکات. باسی (إرادة) دهکریت و مه بهست
پیی مانای فهرمانه، وهک: ئه وهم له تۆ
دهویت، هه ندی که جار مه بهست پیی ویستن و
مه بهسته، خوای گهوره ده فهرمویت: ﴿لا
یریدون علواً في الأرض﴾ القصص/۸۳، واته:
مه بهستیان نیه. (إرادة) به پیی هیزی
ئیختیاریی و موسه خهر کراو ده بیئت. خوای
گهوره فرمویهتی: ﴿فوجدنا فيها جدارا یرید
أن ينقض﴾ الكهف/۷۷. (مراودة): ئه وهیه

فهرموویه تی: ﴿فَرَاغٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ﴾ الذاریات/۲۶.
راف: الرَّافَةُ: الرَّحْمَةُ: رَحمو به زهیی،
 (قَدْ رُوِّفَ فَهُوَ رُوِّفٌ وَرُوْفٌ): به به زهیی
 بوو. وهك (يَقِظُ وَحَدَرَ) ه.

روم: خَوای گه وره فهرموویه تی: ﴿غُلِبْتَ
 الرَّومُ﴾ الروم/۲، دهوتریت جاریک بو جیلیکی
 ناسراو بووه، جاریک بو هه موو (رومی)
 بووه وهك عه جه م.

رین: الرَّيْنُ: صَدَأٌ يعلو الشَّيْءَ
 الجلی: ژه نگیکه ده چپته سه رشتی پوون.
 خَوای گه وره فهرموویه تی: ﴿رَانَ عَلَى
 قلوبهم﴾ المطففين/۱۴، واته: ژهنگ نیشته
 سه ر پوونیی دلیان و کویر بووه وهو خیریان
 له شه ر بو جیانه کرایه وه.

رای: (رَأَى): واته: بینی، له داهاتووی
 پیتی (همزة) ه که ی لاده بریت. دهوتریت:
 (تَرَى وَيَرَى وَنَرَى). (الرؤية): إدراك
 المرئي، بالحاسة أو بالوهم والتخييل، أو
 بالتفكر، أو بالعقل: ده رکردن به بینراو،
 به ههست، یان به وه هم و خه یال، یان به
 بیرکردنه وه، یان به عه قل. (رَأَى) نه گه ر
 تیپه ری کرد بو دوو (مفعول)، مانای زانست
 ده گه یه نیت، وهك خَوای گه وره فهرموویه تی:
 ﴿وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ﴾ السبأ/۶، (أرأيت)

ده رده که ویت. یهك دانه ی بریتییه له
 (ریعة). خَوای گه وره فهرموویه تی: ﴿أَتَبْنُونَ
 بِكُلِّ رِيحٍ آيَةً تَعْبَثُونَ﴾ الشعراء/۱۲۸، واته: به
 هه موو شوینیکی به رز. (رِيْعَانُ كُلِّ شَيْءٍ):
 سه ره تای هه رشتیک که لیی ده رده که ویت.
 هه ر له وه (ریع) وه رگیراوه بو زیاترو به رزی
 به ده ستهاتوو، (ریعان الشباب) یش له وه وه
 هاتوو).

روغ: الرَّوْعُ: الخَلْدُ. والرَّوْعُ: إصَابَةُ
 الرَّوْعِ. (رُوعٌ): زهین و عه قل و ئاوه ز.
 (رُوعٌ): ترس. به کارهینراوه له وهی که
 ترسو و توقانی پیگه یشتوو. دهوتریت:
 (رُعْتُهُ وَرُوعْتُهُ): ترساندم، (رِيْعَ فُلَانٍ):
 فلان ترسیندرا. (أرُوعٌ): نه وهی شانازی
 به خوی بیت به جوانییه که ی، وهك نه وهی
 داچله کیت.

روغ: الرَّوْعُ: الميل على سبيل
 الاحتيال: لادان و نه ملاو نه ولا کردن له سه ر
 شیوه ی فیلبازی. هه ر له وه: (رَاغُ الثَّعْلِبِ
 يَرُوعُ رَوْعَانًا) هاتوو: ریوییه که فر و فیلی
 کرد. (طريق رَائِعٌ): کاتیک ریگا که ریو
 راست نه بووه، وهك نه وهی پیچ و په نای
 تیدابیت. (رَاغُ فُلَانٍ إِلَىٰ فُلَانٍ): لایدا به لایدا
 بو کاریک که لیی ده ویست. خَوای گه وره

هه مان رپرەوی (أَحْبِرْنِي) دهگریته بهر،
 واته: پیم بلی، هه وایم بدهری. (الرأي):
 بیروپای نهفس بۆ یه کیک له دوو دژ، له
 زالکردنی گومان. (الرؤية والتروية):
 بیرکردنه وه له شت و خۆلارکردنه وه له نیوان
 پازهکانی دهروون له به دهسه تهینانی راو
 بۆچوونه که. (الراية): ئالو به ییдах،
 نیشانه یه کی دانراوه بۆ بینین. (رؤيا):
 خهون، ئه وهی له خهوندا ده بینیت، له سهه
 وهزنی (فعلی) یه. ﴿رئاء الناس﴾، واته:

پوپامایی و بلاو له پیش چاوی خه لکی.
 (مرآة) ئاوینه، له سهه وهزنی (مفعلة) ه له
 (رأى) وه رگیراوه. (رئة): سی، ئه ندامی
 ناسراوی جهسته.

روی: تقول: ماءٌ رَوَاءَ وِروى، أي:
 كثيرٌ مُروٍ. ومرأى: مَفْعَلٌ من رأيتُ.
 ده لئیت: (ماءٌ رَوَاءَ وِروى)، واته: ئاوی نۆر
 سازگار. (مرأى) له سهه وهزنی (مفعَل) ه، له
 (رأيتُ)، واته: مه دای بینین.

به‌شی پتی ز

مكتبة

مَدِينَةُ الْمَدِينَةِ

مكتبة

به شی پتی (ز)

زج: الرَّجَاجُ: حَجَرٌ شَفَافٌ: شوشه، بهردی پوون و ششفاف. یهك دانسهی (زُجَاجَةٌ) یه. (الرُّجُ): ئاسنی ژیره وهی پم.

زجر: الرَّجْرُ: طَرْدٌ بِصَوْتٍ: دهركردنه به دهنگ. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿فَإِنَّمَا هِيَ زُجْرَةٌ وَاحِدَةٌ﴾ النازعات/۱۳. ﴿وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدَجْرًا﴾ القمر/۹، واته: دهركراو دوورخراوه. به كارهیئانی (زجر) تیایدا له بهر هاوار كردنه به سهر دهركراوه كه دا.

زجا: التَّرْجِيَّةُ: دَفْعُ الشَّيْءِ لِيُنْسَاقَ: پالنانی شتیك بوئه وهی ریکی كاته وه. وهك پالنان به وشتری خراپه وه، یان وهك پالنانی با به هه وره وه. (له قورئانی پیروژدا هاتووه: ﴿رَبِّكُمْ الَّذِي يُزْجِي لَكُمْ الْفَلَكَ﴾ الإسراء/۶۶. ههروه ها: ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُزْجِي سَحَابًا﴾ النور/۴۳).

زحج: خَوَىٰ گه وره فهرموویه تی: ﴿فَمَنْ زُجِرَ عَنِ النَّارِ﴾ آل عمران/۱۸۵، واته: له جیگه كهی خوئی لابرا، ترازیئرا.

زحف: أَصْلُ الزَّحْفِ: انْبِعَاثٌ مَعَ جَرٍّ

زید: الزَّيْدُ: زَيْدُ الْمَاءِ: كه فی سه ر ئاو. (الرُّيْدُ) له وه داریژراوه، له بهر ئه وهی له رهنگه كه یدا له وه ده چیت.

زیر: الرُّيْرَةُ: قِطْعَةٌ عَظِيمَةٌ مِنَ الْحَدِيدِ: پارچهی گه وره له ئاسن، كۆكهی بریتییه له (زیر). خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿آتُونِي زُبْرَ الْحَدِيدِ﴾ الكهف/۹۶، هه ندیک كات ده وتريت: (الرُّيْرَةُ مِنَ الشَّعْرِ): مووی ناوشان و بازووی شیرو ئاژه لی تر. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿فَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبْرًا﴾ المؤمنون/۵۳، (زیرتُ الكتاب): به پاكنووسی كتیبه كه م نووسییه وه. هه ر كتییبك به پاكنووسی نو سرا بیته وه پیی ده وتريت: (زبور). (زبور) تایهت كراوه به كتییبی دابه زینراو بو سه ر داوود پیغه مبه ر (علیه السلام). (زیر) چاوگه، ناوی پی نراوه، وهك (كتاب).

زین: (الزَّيْنُ): پال پیوه نان و لادان. (الزَّيْنِيَّةُ) لای عه ره ب پولیسه، هه ندیک له فریشته كان به وه ناو نراون، له بهر ئه وهی پال به ئه هلی دوزه خه وه ده نین.

الرَّجُل: ئەسلى (زحف): رۆيشتن لە گەل
پىراكىشان، قنگە خشكى، وهك خوخشانى مندال
پيش ئەوهى به پى پروات. (زاحف): تىرىكه به پى
مه به ست ده كه ويئت.

زخرف: الرُّحْرُف: الزينة المَرْوَقَة:
جوانىيه كى رازاوه وه خشاوه، به ئالتون وتراوه:
(زُحْرُف). خواى گه وره فه رمويه تى: ﴿زُحْرُفَ
القول غرورا﴾ الأنعام/ ۱۱۲، واته: قسهى جوانو
پازينراوه.

زرب: الزَّرَابِي: جمع زُرْب: كوى (زُرْب) ه،
جووره پۆشاكىكى رازاوه يه، دراوه ته پال
شويئيك، وهك دۆشهك و قه نه فه و سيسيهم.
له سه ر شيوهى ليكچوون و ئيستيعاره، خواى
گه وره فه رمويه تى: ﴿وزرابي مَبْثُوثَةٌ
الغاشية/ ۱۶﴾، (الزُّرْب والزَّرِيبة): شوينى مه رو
مالآت.

زرع: الزَّرْع: الإنبات: چاندن، حه قيقه تى
ئوهش ته نها به فه رمانه خواييه كان ده بيئت،
به ده ر له به شه ريبه كان. خواى گه وره (حَرَث)
كيلاى نيسبه ت داوه ته پال مروؤف، به لام نه فى
(زرع) ليكردوون و نيسبه تى داوه ته پال
خوى. ^{۳۵} (زَّرْع) له ئەسلدا چاوگه، گوزارشتى

پىكراوه له چاندراوه.

زرَق: الزَّرَقَة: بعض الألوان بين البياض
والسواد: شين، هه نديك پهنگى نيوان سپى و
پهش. خواى گه وره فه رمويه تى: ﴿زُرْقاً
يتخافتون﴾ طه/ ۱۰۲، واته: چاوه كانيان كوئين و
نوورو پرووناكيان تيدا نيه. (الزَّرَق): بالنده.

زرى: زَرِيَةٌ عَلَيْهِ: عِبْثُهُ. وَأَزْرَيْتُ بِهِ:
په خنه م ليگرت و لومه م كرد، (أَزْرَيْتُ بِهِ): به
كه م كورتم دانا. هه روه ها (ازدرىت) به هه مان
شيوه. خواى گه وره فه رمويه تى: ﴿تزدري
أعينكم﴾ هود/ ۳۱، واته: به كه ميان داده نيئت،
ته قديره كهى بريتيه له (تزدريهم أعيانكم):
واته: به كه ميان داده نيئت و به چاوى سووك
ته ماشايان ده كه يت.

زِعق: الرُّعَاق: الماء المِلْح، الشديد

هاتبيت كه له قورئانى پيروزدا هاتوه: ﴿أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَ أَمْ
نحن الزارعون؟﴾ الواقعة/ ۶۴، به لام ئەو بۆچوونهى راغب
ته ولو نيه، چونكه ﴿تَزْرَعُونَ﴾ له وئايه ته دا به ماناى
(تَنْبُوتُهُ) هاتوه، ئەگه ر نا ئەوه تا له قورئانى پيروزدا
نيسبه تى (زه ر) كردن «(دراوه ته لاي مروؤفه كانيش،
ده فه رمويت: ﴿تَزْرَعُونَ سبع سنين دأباً﴾ يوسف/ ۴۷،
واته: هوت سال له سه ر عاده تى خوتان زه ر بكن..»

ع.ع.

۳۵ ئەم بۆچوونهى (راغب ئەصفه هانى) پهنگه له وهه

قه تیسماو هه لکیشان، تا په راسووه کان هه لده ئاوسین.

زقم: الزقوم: أطعمة كريهة في النار: چند خواردنیکی ناخوش له ناو ئاگری دۆزه خدا. هه ر له وه (زقم و تزقم) وه رگیراوه، واته: کاتیک شتی ناخوشی قووت دا.

زکا: أصل الزكاة: النمو الحاصل عن بركة الله تعالى: ئه سلی (زکاة): گه شه کردنیکی به ده ستهاتوو ه له فه پرو به ره که تی خواوه، ئه وه به کاروباره دونیایی و قیامه تیبیه کان تاقی ده کریتیه وه. (زکاة) بۆ ئه وه یه مرؤف ده ری ده کات له حه قی خوای گه وره بۆ هه ژاران، ناوانی به وه له بهر بوونی رجا ی به ره که ته، یان بۆ پاک کردنه وه ی دل و ده روونه، واته گه شه پیدانی به خیر و به ره که ته کان، یان بۆ هه ردوکیان پیکه وه. به پاک کردنه وه ی ده روون و خاوین کردنه وه ی مرؤف ده گوریت، به شیوه یه ک له دونیادا شیاوی ئه و وه صفه ستایش کراوانه بییت، هه روه ها له قیامه تیشدا به ئه جرو پاداشت شایسته بییت. بریتیه له وه ی که مرؤف به شوین ئه وه دا بگه ریت که خاوین کردنه وه ی ئه وی تیدایه، ئه وه ش نیسبه ت ده دریته پال به نده، له بهر ئه وه ی هه ول ده دات بۆ به ده سته تیبانی ئه وه، خوای

المُلوحَة: ئاوی زۆر سوپرو خویدار. (طعام مزعوق): خوراکي زورخوي، تا بوويه سوپراو تالو، تل و خوی. (زعق به): به قیزه و هاوار کردن ترساندی، (انزعق)، واته: ترسا. (الزعق): زۆر هاوارو قیزه که ر، واته: ده نگ.

زعم: حكاية قول يكون مظنة للكذب: گپانه وه ی قسه یه ک، گومانی دروی لی بکریت. له بهر ئه وه له هه موو شوینیکی قورئاندا زه می بیژره کانی پی کراوه، وه ک: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا...﴾ التغابن/۷، بۆ گه ره نتی به قسه که و سه ره و کایه تیی و تراوه: (زعامه)، به ده سته به رکارو سه ره و ک و تراوه: (زعيم)، چونکه باوه ر وایه له قسه کانیدا گومانی دروی لی بکریت.

زف: زفَّ الإبل يزفُّ زفا وزفيفا: وشتره که په له ی کرد. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿إليه يزفون﴾ الصافات/۹۴، واته: خیراو په له ده که ن. ئه سلی (زفیف) له هه لکردنی (با) وه یه. (زفرف النعام): خیرای کرد. هه ر له وه (زف العروس) ئیستیعاره کراوه، واته: بووکه که له ماله باوانه وه گوێزایه وه بۆ مالی زاوا.

زفر: خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿لهم فيها زفير﴾ الأنبياء/۱۰۰، (زفیر): هه ناسه ی

گه وره فهرموويه تی: ﴿قد أفلح من زكّاه﴾ الشمس/۹. جارئیکش نیسبت دهریته پال خوی گه وره، له بهر نه وهی له راستیدا بکهری نه وهیه، وهک فهرموويه تی: ﴿بل الله یزکّی من یشاء﴾ النساء/۴۹، جارئیکش نیسبت دهریته پال پیغه مبه (صلی الله علیه وسلم) له بهر نه وهی واسیته و هوکاره له گیشتن به وه بویان. وهک خوی گه وره فهرموويه تی: ﴿ویزکّیهم﴾ البقرة/۱۵۱، جارئیک نیسبت دهریته پال عیادهت و پرستش که بریتییه له ئامراز له وهدا، وهک خوی گه وره فهرموويه تی: ﴿وحنانا من لدنا وزکاة﴾ مریم/۱۳.

زل: الرّلة فی الأصل: استرسال الرّجل من غیر قصد: (الرّلة) له نه سلدا: قاچ دریزکردنه به بی مه به ست. (المزلة): شوینی خلیسک. به تاوانی بی مه به ست و تراوه: (زلة)، چونکه له قاچ هه لخلیسکان ده چیت. (استزله): گه را به شوین هه لخلیسکاندنیدا. خوی گه وره فهرموويه تی: ﴿إنما استزلّهما الشیطان﴾ آل عمران/۱۵۵، (التزلزل): له رینه وهو به لهرزه که وتن.

زلف: الرّلفة: المنزلة والحظوة: پله وپایه و بهش، خوی گه وره فهرموويه تی:

﴿فلما رأوه زلفة﴾ الملك/۲۷، و تراوه: مانا که ی بؤ نه وهیه که پله وپایه ی باوه پدارانیان بینووه و نه وان لئی بیبهش بوون. و تراویشه: به کارهینانی (زلفة) له پله ی سزادا، وهک به کارهینانی (بشارة) مزده و هاوشیوه تی له وشه کاندان. و تراوه: (زلف) بؤ پله وپایه و بهشی سه ره تای شهو، خوی گه وره فهرموويه تی: ﴿وزلّفا من اللیل﴾ هود/۱۱۴. (زلفی): نزیکیی و پله وپایه ی بهرز. (مزالف): قوناغه کان، (ازلفته): بؤم نزیک خسته وه. (مزدلفة): له بهر نزیکیی له (مینا) وهیه دوی (إفاضة).

زلق: الرّلق والرّئل متقاربان، ﴿صعيداً زلقاً﴾ الکهف/۴۰، أي: دحضا لا نبات فییه: (زلق وزل): له یهک نزیکن. خوی گه وره فهرموويه تی: ﴿صعيداً زلقاً﴾ الکهف/۴۰، واته: سفت و لووس، که پوه کی تیا نیه. (مزلق): شوینی سافو خلیسک.

زمر: ﴿إلى الجنة زمر﴾ الزمر/۷۳، جمع زمرّة. وهی الجماعة القلیلة، (زمر کوی زمرّة) یه، بریتییه له کومه لیک کی م.

زمل: المرمل: المترمل فی ثوبه: خوی پیچاوه له ناو جله که یدا، کینایه یه دهریاره ی که مته رخه م و ئیهمال که به فرمانه که و پیناسه کردنه بوی. (الرّمیل): لاواز.

زیندووہ کان کہ جووتن دہوتریت: (زُوج)، به
 ھموو دووانہ یه کی له یه ک نزیکیش دہوتریت:
 (زُوج). وه کالو پیلوو نه علو ھموو شتیک
 کہ یه ک بگریت له گه ل یه کیکی تری ھاوشیوه ی
 خوی، یان دژی. به کارهینانی وشه ی (زوجة)
 لاوازه و زمانیکی بی که لکه. خوی گه وره
 فہرموویه تی: ﴿ومن کل شیء خلقنا زوجین﴾
 الذاریات/۴۹، ھروه ا نایه تی: ﴿وَزَوْجَانَهُمْ
 بحور عین﴾ الدخان/۵۴. له قورئانی پیروزدا
 (زُوجَانَهُمْ حورا) نه ھا تووه، وه ک دہوتریت:
 (زُوجتہ امرأة)، ناگیی دراوه که ئه وه له سہر
 حیسابی ئه و شیوازه ناسراوه نیه له نیوان
 نیمدا له مارہ بریندا.

زاد: الزيادة أن ينضم إلى ما عليه
 الشیء فی نفسه شیء آخر. ئه وه یه به شیکی
 تر له ھمان شت بخریته سہری. دہوتریت:
 (زِدْتُهُ فإزاد) زیادم کرد، زیاد بوو. (زاد):
 ھه لگیراوو زه خیره کراویکی زیاد له پیوستی.
 (تَزَوَّد): تویشوو کردن. (مِرْوَد): ھه مبانہ،
 ئه وه ی که تویشووی تیدا ھلده گیریت.
 (مِرَادَة): ئه وه یه ئاوی تیدا داده نریت بو
 تویشوو.

زور: الرُّور: أعلى الصدر: سہر وه ی
 سینگ. (زُرْتُ فلاناً): به سہر وه ی سینگ

زنم: الرنيم والمرنم: الزائد في القوم
 و ليس منهم: که سیک زیادہ له قہوم و له وان
 نہ بووه، له کاورپی گوی برآو دہچیت، که پارچه
 گوشت شوپووه ته وه له ھردوو گوئیدا.

زنا: الرنءاء: وطء المرأة من غير عقد
 شرعي: جووتبوون له گه ل نافرہ تیک به بی
 گریبه سستی شہری، ھه ندیک کات کورت
 دہ کریته وه. واتہ دہوتریت: (زنا) - ئه گہر
 دریزکرایه وه (زفاء) دہ بیته چاوگ له سہر
 وەزنی (مفاعلة).

زهد: الزهيد: الشیء القليل: شتی کہم،
 (الزاهد في الشیء): حەزی پی نیه و به کہم
 رازی دہ بیته.

زهق: زهقت نفسه: خرجت من الأسف
 على الشیء: له بهر داخو حہ سره تی شتیک
 گیانی دہرچوو، خوی گه وره فہرموویه تی:
 ﴿وتزهد أنفسهم﴾ التوبة/۵۵.

زیت: الزيت: عصارۃ الزيتون: گوشراوی
 زہیتون. دہوتریت: (زات طعامه): زہیتی
 کردہ خواردنه که ی. وه ک: (سَمَنَهُ): رُونی
 تیکرد. (زات رأسه، دهنه به): سہری به
 زہیته که چه ور کرد. (ازدات): نۆر چهوری کرد.
 (زیتون) درهختی ناسراوی زہیتون.

زوج: به ھه ریه که له دوو نیرومی له

پیی گه یشتیم. یان (قصدتُ زورَه) مه به ستم
 سهردان و دیدهنی ئه و بوو، وهك: (وجهته)
 پرووتیكردنسی. خوای گه وره فه رموویه تی:
 ﴿تَزَاوَرُ عَنْ كَهْفِهِمْ﴾ الكهف/ ۱۷، واته: خوَر
 لاده دات له ئه شكه وته كه یان. به درووش و تراوه:
 (زور) چونكه له ئاراسته ی خو ی لایداوه.

زیغ: الریغ: الميل عن الاستقامة: لادانه
 له ریگه ی راست، (قوم زاغة وزانغون):
 قه ومیکی له ریگه ی راست لادهر. (زاغت
 الشمس): خوَر لایدا. (زاغ البصر): چاو
 چه په ساو شته كه ی لی تیکه ل و پیكه ل بوو، (له
 بینینی دروست لایدا).

زال: زال الشيء یزول زوالاً: فارق
 طریقته جانحاً عنه: له ریگه كه ی
 جیا بوویه وه و لایدا. (الزوال): له شتیكدا

دهوتریت كه پیشتی جیگیرو چه سپاو بوویت و
 لادبات.

زین: الزینة الحقيقية: مالا یشین
 الإنسان فی شیء من أحواله، لا فی الدنيا،
 ولا فی الآخرة: زینه تی راسته قینه ئه وه یه كه
 مروّفه عیب دارو نه نگدار نه كات له هیچ شتیكدا،
 له حال و بارو دوخیدا، نه له دنیا، نه له
 قیامه تدا. هه روه ها (زینة نفسیة) جوانیی
 دهروونی هه یه، خوای گه وره فه رموویه تی:
 ﴿حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ﴾
 الحجرات/ ۷، (الزینة البدنیة): جوانیی
 جهسته یی و به دهنی، وهك: به هیزی و
 بالابه رزی. (الزینة الخاریة): جوانی
 ده ره کی، وهك مال و سامان و ناویانگ. (زانهُ
 وزینهُ): کاتیكه جوانییه كه ی ده رده خات.

به شی پتی س

□

مكتبة

به‌شی پیتی (س)

فهرموویه‌تی: ﴿وَكُلُّ فِي فَلَکٍ یَسْبَحُونَ﴾ الأنبیاء/

۳۳، هه‌روه‌ها بۆ رۆیشتنی ئه‌سپ:

﴿وَالسَّابِحَاتُ سَبَّحًا﴾ النازعات/۳، هه‌روه‌ها بۆ

رۆیشتنی خیرا له‌ کاردا: ﴿إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا

طویلًا﴾ المزمل/۷، (تسبیح): پاکراگرنتی

خوای گه‌وره‌یه، ئه‌سه‌له‌که‌ی: تپه‌رینیکی

خیرایه له‌ عیباده‌تی خوای گه‌وره‌دا. ئه‌وه له

کاری خیره‌و چاکه‌شدا کراوه. هه‌روه‌ها

گشتینراوه بۆ هه‌موو په‌رسته‌شه‌کان، به‌ وتن

بیت، یان کردار، یان نیه‌ت. هه‌موو شته‌کان

ته‌سبیحاتی خوای گه‌وره‌ ده‌که‌ن، سو‌جده‌ی

بۆ ده‌به‌ن. هه‌ندیکیان به‌ پامکردن، هه‌ندیکیان

به‌ بژارده‌و ویستی خویان. خوای گه‌وره‌

فهرموویه‌تی: ﴿تَسْبِحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ

وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا یَسْبِحُ

بِحَمْدِهِ، وَلَکِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِیحَهُمْ﴾ الإسراء/۴۴،

(سُبْحَانَ): ئه‌سه‌له‌که‌ی چاوگه‌، وه‌ک (غُفْرَانَ).

سبیط: أصل السَّبِطُ: انبساط في سهولة:

خاو بوونه‌وه. (سبیط): نه‌وه، کچه‌زا، کورپه‌زا.

خوای گه‌وره‌ فهرموویه‌تی: ﴿وَالْأَسْبَاطُ﴾

البقرة/۱۳۶، واته‌: هۆزه‌کان، هه‌ر هۆزیک له‌

سبب: السبب: الحبل الذي يُصعد

به‌ النخل: ئه‌و گوریسه‌ی که‌ پپی ده‌چنه‌ سه‌ر

دارخورمای به‌رز. هه‌ر شتیک که‌ هۆکار بیت بۆ

گه‌یشتن به‌ شتیکی تر ناوبراوه به‌ (سبب).

خوای گه‌وره‌ فهرموویه‌تی: ﴿وَأَتَيْنَا مِنْ كُلِّ

شَيْءٍ سَبَبًا﴾ الكهف/۸۴، (السَّبَبُ): قسه‌و

جنیوی ئازارده‌ر. (السَّبَبُ): که‌سه‌ی

جنیوفرۆش. (السَّبَابَةُ): په‌نجه‌ی شایه‌تومان،

بۆ ئیشه‌ره‌و ئامازه‌کردن به‌و ناوه‌ ناوئراوه

ده‌باره‌ی قسه‌وتن و هه‌ره‌شه له‌ شه‌یتان.

سببت: أصل السببت القطع: ئه‌سه‌لی

(سببت): بریتییه له‌ بپین، (سببت السیر):

بپری، (سببت شَعْرَه): قژی بپری. خوای گه‌وره‌

فهرموویه‌تی: ﴿یَوْمَ سَبَّتِهِمْ شُرْعًا﴾ الأعراف/

۱۶۳، وتراوه: جووله‌که‌ رۆژی شه‌مه‌یان واز

لیده‌هینا له‌ کارو که‌سابه‌ت.

سبیح: السَّبِیح: المرّ السريع في الماء وفي

الهواء: رۆیشتنی خیرا له‌ ئاو له‌ هه‌وادا.

ده‌وتریت: (سَبِیحَ سَبَّحًا وَسَبَّاحَةً) مه‌له‌ی

کرد، مه‌له‌کردن. خوازراوه بۆ رۆیشتنی

ئه‌سته‌یره‌کان له‌ فه‌زادا. خوای گه‌وره‌

په چه له کی پیاویکه.

سبع: أصل السبع العدد: ئه سلی

(سبع): ژماره چه وته. خوای گه وره

فهرموویه تی: ﴿سبعاً من المثاني﴾ الحجر/۸۷،

وتراوه: ئه وه سوره تی (حمد) فاتحه یه، له بهر

ئه وه ی که چه وت ئایه ته. (سبع): ئاز له لی

درنده.

سبغ: درغ سبغ: تام واسع: قه لغانیکی

ته و اوو به رفراوان، له وه شه وه (إسبغ

الوضوء) هاتوو، واته: ده ستنو یژگرتنی

رېك و پیک، (إسبغ النعم) یش هاتوو، به

مانای پزانی نازو نیعمه ت، خوای گه وره

فهرموویه تی: ﴿وأسبغ علیکم نعمة﴾ لقمان/۲۰.

سبق: أصل السبق: التقدم في السير:

ئه سلی (سبق): پیشکه وتنه له رۆیشتندا.

(استباق): کی برکی و پیش برکی. (سبق)

ئیس تی عاره ده کریت بۆ به ده سته یانی فه زل و

دهر که وتن و پیشکه وتن. خوای گه وره

فهرموویه تی: ﴿والسابقون السابقون﴾ الواقعة/

۱۰.

سبيل: السبيل: الطريق الذي فيه

سهولة: ئه و رېگایه ی ئاسانی تیدایه.

به کار دیت بۆ هه موو شتیک که به هۆیه وه پیی

بگه یت، به شتیک خیر بوویت، یان شه پ.

خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿أدع إلى سبيل

ربك﴾ النحل/۱۲۵، هه روه ها: ﴿ولتستبين سبيل

المجرمين﴾ الأنعام/۵۵، وتراوه: (أسبل السئر

والذيل) په رده که ی دادایه وه، یان کلکی شو پ

کرده وه، به ره للای کرد.

سبأ: سبأ: اسم بلدة تفرق أهلها: ناوی

ولاتی که که خه لکه که ی په رته وازه بوون و

بلاوه یان کردوو. (سبأ الخمس): شه رابه که م

کری.

سدس: أصل ذلك (سدس): ئه سه له که ی

(سدس) ه، پشت به خواله به شه که ی خویدا

باس ده کریت.

سئر: السئر: تغطية الشيء: داپوشینی

شتیک. (السئر والسئرة): په رده، داپوشه ر،

(استتار): هه ولی داپوشین.

سجد: السجود أصله: التطمأن (أي

الانحناء) والتذلل: ئه سه له که ی سه ر

دانه واندن و خۆچه ماندنه وه و ملکه چ بوونه،

ئه وه کراوه به ده برینیک ده رباره ی

ملکه چ بوون بۆ خوای گه وره و عیاده تکرندی.

دوو جوریشه: جوریکیان به ویست و یختیاره،

وه ک خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿فاسجدوا

لله﴾ النجم/۶۲، جوریکیان به ته سخیر

(رامهینان و ناچار یه) یه، وه ک خوای گه وره

فهرموویه تی: ﴿وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا﴾ الرعد/ ۱۵، ئەو ه بریتییه له به لگه یه کی بیدهنگی گویای ناگادارکه ر، له سه ره ئەوهی که دروستکراوه. به پراستی دروستکراوی کارسازیکی داناو هه کیمه. (مسجد) مزگهوت، شوینی کپنووشبردن و نوێژکردن.

سجر: السَّجْرُ: تهییج النار: ئاگرکردنه وه. دهوتریت: (سَجَرَتُ التَّنُّورِ): تنووره کهم هه لگه رساند. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَإِذَا الْبَحَارُ سُجِّرَتْ﴾ التکویر/ ۶، واته: ئاگری تی به ربوو.

سجل: السَّجْلُ: الدَّلْوُ الْعَظِيمَةُ: سه تلی گه وره. (سجلت الماء فانسجل): ئاوه کهم پرشت، پزًا. (المساجلة): ئاودان به سه تل. ههروه ها کراوه به گوزارشتیک ده ربارهی پیشپرکی و گره وکردن. (السَّجِيلُ): به ردو قووری تیکه لاو. ئەسله کهی فارسیه و به عه ره بی کراوه. (السَّجَلُ): وتراوه به ردیکه که تیایدا ده نووسریت. پاشان کراوه به هه موو شتیک که تیایدا بنووسریت. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿كُطِيَ السَّجَلُ لِلْكَتُبِ﴾ الأنبياء/ ۱۰۴.

سجن: السَّجْنُ: الحَبْسُ فِي السَّجْنِ:

به ندرکردن له زینداندان. (السَّجِينُ): ناوه بو دۆزهخ. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَجِينٌ﴾ المطففين/ ۸.

سجی: سجی: خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَى﴾ الضحی/ ۲، واته: دامرکاو ئارام بوویه وه، (سَجَى الْبَحْرُ سَجْوًا): شه پۆله کانی دامرکانه وه.

سحب: أصل السحب: الجرّ كسحب الدَّيْلُ، وَالْإِنْسَانُ عَلَى الْوَجْهِ: ئەسلی (سحب): پاکیشانه، وه ک پاکیشانی دامینی جل به دواي خویدا، یان پاکیشانی مروّف له سه ر پوو خسار. (سحاب): هه وره، یان با ده بیات و پایده کیشیت، یان ئا و پایده کیشیت. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿يَسُحَّبُونَ فِي الْحَمِيمِ﴾ غافر/ ۷۱.

سحّت: السُّحْتُ: الْقَشْرُ الَّذِي يُسْتَأْصَلُ: تویکل و پیست، که له په گوو پیشه ده رده هینریت، خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿فَيُسْحَتُكُمْ بِعَذَابٍ﴾ طه/ ۶۱، (السُّحْتُ وَالسُّحْتُ): شتی پیسو و قه ده غه کراو، که خاوه نه کهی تووشی عه یبو عار بکات. وه ک ئەوهی که دینه کهی و پیساوه تی و جوامر بییه کهی بفه وتینیت. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿أَكَالُونَ لِلسُّحْتِ الْمَائِدَةَ﴾ ۴۲، واته: هه رامو به رتیل - ئەوهی دینه که یان له ناو

والسُّحَال): زهره‌ی گویدرِیژ. وهك ئه‌وه‌ی ده‌نگه‌که‌ی هاوشیوه کرابیت به کراندنی ئاسن. (مِسْحَل): زمانی ده‌نگی ئاشکرا.

سَخِرَ: التسخیر: سیاقه إلى الغرض المختص قهرا: ئاژواندن به‌ره‌و مه‌به‌ستیکی تاییه‌تکراو به زور. (السُّحْرِيّ): ئه‌وه‌یه که زوری لیده‌کریّت به ئیراده‌و ویستی خویه‌وه ژیریار ده‌خریّت. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سَخِرِيًّا﴾ الزخرف/۳۲، (سَخِرْتُ مِنْهُ، وَاسْتَسَخَرْتُهُ لِلْهَزْءِ مِنْهُ): گالته‌م پی‌کرد، کردمه گالته‌جاپ. (سُحْرَةٌ) بؤ که‌سیکه گالته‌ی پی‌بکریّت. (السُّحْرِيَّةُ وَالسُّحْرِيَّةُ): کاری گالته‌جاپیی.

سَخَطَ: السَّخَطُ وَالسُّخُطُ: الغضب الشديد المقتضي للعقوبة: رِقْو توپه‌یه‌کی تووند، که شیاوی سزا ده‌بیّت. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿إِذَا هُمْ يَسْخُطُونَ﴾ التوبة/ ۵۸، دابه‌زاندنی سزاکه له خوای گه‌وره‌وه‌یه: ، خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿اتَّبَعُوا مَا أَصْحَبَ اللَّهُ﴾ محمد/ ۲۸.

سد: (السَّدَّ وَالسُّدَّ): وتراوه: هه‌ردووکیان یه‌کن، وتراوه: (سُدَّ): ئه‌وه‌یه له فیتره‌ت و پی‌کهاته‌دا بیّت، (سَدَّ): ئه‌وه‌یه دروست ده‌کریّت. ئه‌سلی (سَدَّ) بریتییه له چاوگی

ده‌بات - زور ده‌یخون، به‌رتیل ناویراوه به (سحت).

سحر: السَّحَرُ: طرف الحلقوم، والرَّئَةُ: که‌نارو لیواری قورپگو سی. له‌وه (سِحْر) داپرژاوه. که زه‌بردانه له لیواری قورپگو سی. (سِحْر) له‌سه‌ر چه‌ند مانایه‌ک ده‌وتریّت: (یه‌که‌م): فیلّ و هه‌له‌ه‌تاندن، که حه‌قیقه‌تی نیه، وهك ئه‌وه‌ی که فیلبازه‌کان ده‌یکه‌ن. (دووه‌م): هینانی یارمه‌تی شه‌یتان، به شیواریک له نزیکوونه‌وه لیی. (سییه‌م): ئه‌وه‌ی که غه‌یره عه‌ره‌بی زانه‌کان بوی ده‌چن له گورپینی شیوه‌و سروشته‌کان. (السَّحَرُ وَالسَّحْرَةُ): تیکه‌لبوونی تاریکی کۆتایی شه‌وه به پووناکی پوژ. (السَّحُور): خوراک‌ی پارشیو. (تسحر): خواردنییه‌تی، واته پارشیوکردن.

سحق: السَّحْقُ: تفتيت الشيء: وردکردنی شت. به‌کارده‌هینریّت له ده‌واو چاره‌سه‌ردا، کاتیک ورد ده‌کریّت. (سَحَقُ): جلی کۆن و پزیو. (أَسْحَقَهُ اللَّهُ): خودا دووری خسته‌وه. (سَحَقَهُ): کۆن و پزیوی کرد.

سحل: الساحل: شاطئ البحر: که‌ناری ده‌ریا. ئه‌سله‌که‌ی له: (سَحَلُ الْحَدِيدِ) ه، واته: سپی کرده‌وه‌و توپژی لی‌کرده‌وه. (وَالسَّحِيلُ

(سَدَدَاتُهُ). (سَدَاد و سَدَد): دامه زراوی و ریکیه، (سَدَاد): نه وهیه که لاین و چال و چۆلی پی پرده کریته وه. هه روه ها ئیستیعاره کراوه بو پرکردنه وهی هه ژاری.

سدر: السُّدْرُ: شجر قليل الغناء عند الأكل: درهختیکه که مسووده له کاتی خواردندا، له بهر نه وه خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَأَثَلِ وَشِيءٍ مِنْ سَدْرِ قَلِيلٍ﴾ سبأ / ۱۶، (السُّدْرُ): لیل و ته لخبوونی چاو له بهر گهرما. (السادس): ورو سه رسام.

سدس: السُّدُسُ: جزء من ستة: شهش یهک، (ست) نه سه له که ی (سدس) ه.

سر: الإسرار: خلاف الإعلان: به نهینیکردن، پیچه وانهی (إعلان) راگه یه ندراره، (أسرار) نهینییه کان، کووی (سر) ه. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿سَرًّا وَعَلَانِيَةً﴾ إبراهيم / ۳۱، له چه ند شت و له چه ند مانایه کدا به کاردیته. (سر): قسه یه کی شاراره یه له ده رووندا. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿تُسْرُونَ إِلَيْهِم بِالْمُودَةِ﴾ الممتحنة / ۱، واته: ئاگاداریان ده کات له سه ر نه وهی که نهینیپاریزی ده که ن له خو شه ویستیان، (وسرة البطن): ناوک نه وهی ده مینیتته وه دوا ی برین. (السُّرور): نه وه قسه و نوکته یه ی دلخوشتان ده کات.

(السَّرير): قه نه فه، نه وه یه له سه ره ی داده نیشیت، که له داری سه رووه، کاتیک نه وه بو خاوه ن نازو نیعمه ت بوویته. کوکه ی بریتیه له (أسرة) و (سُرر).

سرب: السَّرَبُ: الذهاب في حدور. والسَّرَبُ: المكان المنحدر. (سَرَب): رۆیشتنه به لیژاییدا. (سَرَب): شوینی لیژ، (سَرَبُ الدَّمْعُ): فرمیسه که رژا. (سارَب): نه وه ی له ریگا که یه وه ده روات، هه ر ریگایه ک بیته. (سَرَبُ): بریتییه له کووی (سارَب)، وهک: (رکب و راکب). خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِاللَّيْلِ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ﴾ الرعد / ۱۰، (سَراب): تراویله که، دره وشانه وهیه له چۆلیدا، وهک ده رکه وتنی ئاو له بهر چاو، له شتی کدا به کاردیته که حه قیقه تی نیه.

سریل: السَّرِيَالُ: القميص من أي جنس كان: کراس، له هه ره گه زیک بیته. کوکه ی (سرابیل) ه. (له قورئانی پیروژدا هاتوه: ﴿وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ تَقِيكُمُ الْحَرَّ﴾ النحل / ۸۱).

سرج: السَّرَاجُ: الزاهر بفتيلة ودُهْن: چرا، بریقه دارو به شه وق به هووی پلایته و زه یته وه، گوزارشتی پیده کریته له هه موو

بووناککه ره وه یه ک. (سَرَج): زینى ولاغ.
(سَرَّاج): زین دروستکر.

سرج: السَّرَج: شجر له ثمر: دره ختیک به روبرومی هه بیئت. (سَرَحَة): یه ک دره خت.
(سارج): شوان، (تسریح): ئازادکردن، ﴿أو تسریح یا حسان﴾ البقرة/۲۲۹ له ته لاقدا ئیستیعاره یه، له (تسریح الإبل) وشتر ئازادکردن وه رگراوه، له ته لاقیشدا وه رگراوه بۆ ئازادکردن وه دستوالآکردنی ژن.

سرد: السَّرْد: حَرَزُ مَا يَخْشَنُ وَيَغْلُظ: چین و نه خش و کۆکردنه وه، وه ک چین و نه خشکردنی زری. ئیستیعاره کراوه بۆ ریککردنی ئاسن، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وقدر في السرد سبأ/۱۱﴾، (مِسْرَد): ئامرازى کونکردن، دریل.

سردق: السَّرَادِقِ فارسي معرب: خیمه ی هه لدراو، وشه که فارسییه وه عه ره بیئراوه.

سراط: السَّرَاط: الطريق المستسهل: (سِراط) خویندنه وه یه کی تره له وشه ی (صِراط): رینگاو رینبازی ئاسانکار، ئەسله که ی له (سَرَطْتُ الطعام) ه، واته: قوتم دا، وتراوه: (سِراط)، رینگا و تیروانینی بۆ کراوه ئەوه قووت ده دات که پاییدا ده پوات، یان ئەوه ی پاییدا ده پوات قووتی ده دات.

سرع: السَّرْعَة: ضد البطء: خیرایی، دژی (بطء) هیواشییه. ده وتریت: (سَرَع) ئەوه خیرا بوو، (أسرع) ئەوه خیرای کرد.

سرف: السَّرَف: تجاوز الحد في كل فعل يفعله الإنسان: زیاده ربه وی، تیپه راندنی سنوور له هه ر کاریکدا که مروؤفه ده یكات، ئەگه ر ئەوه له خه رجیدا بیئت به ناوبانگه ره.

سرق: السَّرِقَة: أخذ ما ليس له أخذ في خفاء: بردن و دزینی شتیک که هی ئەوه نه بووه، به نهینیی و شاراوه یی بردوویه تی. ئەوه له شه رعدا بووه بۆ هه لگرتنی شته که له شوینیکی تاییه تداو ئەندازه و پریکی دیاریکراو.

سرمد: السَّرْمَد: الدائم: هه میشه و به رده وام، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿قل أرايتم إن جعل الله عليكم النهار سمردا﴾ القصص/۷۲.

سری: السَّرِي: سير الليل: رۆیشتنی شه وه، ده وتریت: (سَرِي و أسري): به شه و رۆیشت، شه وره ویی پیکرد. (السَّارِيَة): ئەوه قه ومه ن که به شه و ده پۆن، وتراوه: (أسري) له (سَرِي يَسْرِي) نه بووه، به لکو له (سَرَاة) ه، ئەوه زه وییه کی فراوانه. ئەسله که ی له (واو) ه. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿سبحان الذي أسرى بعبده﴾ الإسراء/۱، واته: بردی به

فراوانیدا. (سَراة)ی هه موو شتیك، به رزیو و سه ره وهیه تی. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿تَحْتِكَ سَرِيًّا﴾ مريم/۲۴، واته: پووباریك پروات.

سطح: السُّطْحُ: أعلى البيت: سه ربانی خانوو. (انسطح): له سه ر پشته مل خوئی دریزژکرد. (مِسْطَحُ): ستوونی چادر، كه به هوییه وه سه ره وهی خیمه ی له سه ر پاده گرن.

سطر: السُّطْرُ والسُّطْرُ: الصَّفِّ مِنَ الكتابة: دیپو ریز له نووسیندا، هه روه ها ریزه له دره ختو دارستانی پوینراودا، له قه ومه كه شدا پاره ستانه. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿أساطير الأولين﴾ النحل/۲۴، واته: شتیكه به دروو ده له سه نووسیویانه ته وه له وهی كه لیکیان داوه ته وه. (سیطر علیه وتسیطر): کاتیك به زالیی به سه ریه وه پاره ستیت، وهك پاره ستانی ریز.

سطا: السُّطُوَّة: البطش برفع اليد: پیاکیشان به به رزکردنه وهی ده ست. ده وتریت: (سَطَا بِهِ) په لاماری دا، هه لی کوتایه سه ری. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا﴾ الحج/۷۲، نه سه له كه ی له (سَطَا الْفَرَسُ يَسْطُو) هاتوو، کاتیك له سه ر دوو قاجی پاره ستا بییتو دهسته کانی به رزکرد بیته وه.

سعد: السَّعْدُ والسَّعَادَةُ: معاونة الأمور الإلهية للإنسان على نيل الخير: یارمه تی فه رمانه کانی خوا بۆ مروؤف، له سه ر گه یشتن به خیرو چاکه، پیچه وانه كه ی (شقاوة)یه. (مساعدَة): یارمه تیدانه له وه دا كه گومانی خویشی و به خته وه ری پی ببریت. (ساعِد): باسك، تیروانینه بۆ یارمه تیدان.

سعر: السَّعْرُ: التهاب النار: هه لگیسانی ئاگر. (مِسْعَرٌ): ئهو دارو ته لاشنه یه كه ئاگری پی ده کریته وه. (سُعَارٌ): گه رمی ئاگر. (سَعْرُ الرجل): گه رمی پیگه یشتن. (السَّعْرُ فِي السوق): نرخى بازار، چوینراوه به ئاگر هه لگیرساندنه وه.

سعی: السَّعْيُ: المشي السريع، وهو دون العَدْوِ: پویشتنی خیرایه، به لام له خوار پاکردن و غاردانه وهیه، به کاردیت بۆ جیددی بوون و کوشش و کارایی له کارو فه رماندا، خیر بییت، یان شه ر. (له قورئانی پیروزدا هاتوو: ﴿وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى﴾ النجم/۳۹.

سغب: السَّغْبُ: الجوع من التعب: برسیتی له ئاکامی ماندوو بوونه وه، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ﴾ البلد/۱۴، ده وتریت: (سَغْبٌ سَغْبًا وَسُغْبًا، فهو سَغْبٌ وَسَغْبَانٌ): برسی بوو

سفل: السُّفْلُ ضدُّ العُلُوِّ: نزمی، پیچ‌و‌اندهی به‌رزیه، (سُفْلُ) خویری بو، (هو سافل): نهو نزم و هیچ و پوچه. (أسفل) نزمترین، دژی (أعلى) به‌رزترین. (سُقَالَةُ الرِّيحِ): بایه که به‌هر شوینیکدا تیپه‌ر بیت.

سفن: السَّفْنُ: نَحَتْ ظَاهِرَ الشَّيْءِ: تویکلی دهره‌وه و پواله‌تی شت. به گویره‌ی (سفن) (سَفِينَةٌ) که شتیش ناونراوه.

سفه: السَّفَهُ: خَفَّةٌ فِي الْبَدَنِ: سووکی له له‌شدا، به‌کاره‌ینراوه بؤ سووکی نه‌فس، له‌به‌ر نات‌ه‌واوی ناوه‌زو عه‌قل.

سقر: سَقَرْتَهُ الشَّمْسُ، أَي: لَوَّحْتَهُ وَأَذَابْتَهُ: واته: گهرمی کردو تواندییه‌وه. له‌به‌ر نه‌وه (سَقَر) کراوته ناویک بؤ دۆزه‌خ.

سقط: السَّقُوطُ: طَرَحَ الشَّيْءُ: فَرِیدَانُ وَكَهْوَتْنی شت، (السَّقْطُ وَالسَّقَّاطُ): له‌وه‌ی که‌م ده‌بیت‌ه‌وه به‌حیساب و ژماره‌کردن، و تراوه: (رجل ساقط)، ناپاک و خراب، له ره‌سه‌نایه‌تی و وه‌جاخزاده‌بی.

سقف: سَقْفُ الْبَيْتِ: سَهْقَفی خَانُوع. (سَقِيفَةٌ): كَلْ مَكَانَ لَهْ سَقْفُ: هه‌موو شوینیک که سه‌قفی هه‌بیت.

سقم: السَّقْمُ وَالسُّقْمُ: الْمَرَضُ الْمُخْتَصُّ بِالْبَدَنِ (وَالْفَرْقُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْمَرَضِ: أَنْ

به‌هوی ماندووییه‌وه، برسبوون، که‌سی برسی. **سفح:** السَّفْحُ: سَفْحَ الْجَبَلِ أَسْفَلَهُ: بناری چیا، دامینه‌که‌ی. (سَفْحُ الْمَاءِ أَوْ الدَّمِ) ناو، یان خوینپرشتن.

سفر: السَّفَرُ: كَشَفَ الْغَطَاءِ: په‌رده‌لادان و ناشکرا کردن، (سَفَرَ الرَّجُلُ فَهُوَ سَافِرٌ): پیاره‌که گه‌شتی کرد، نه‌و، گه‌شتیاره، کۆکه‌ی بریتییه له: (سَفَرٌ)، وه‌ک: (رَكَبَ).

(سَافِرٌ) تاییه‌ت کراوه به‌کارلی‌ککردن، به‌و پییه‌ی ئینسانه‌که سه‌فه‌ری کرد له‌و شوینه، شوینه‌که‌ش له‌و سه‌فه‌ری کردوه. (سَفَرٌ): نه‌و کتیبه‌یه‌ده‌ریاره‌ی حه‌قیقه‌ته‌کان ده‌نوسریت‌ه‌وه، کۆکه‌ی بریتییه له (أَسْفَارٌ).

(سَفَرَةٌ) کۆی (سافر) ه. (سفير): نوینه‌ره له نیوان قه‌ومیکدا، که دلته‌نگی و خه‌م و خه‌فه‌ت له نیوانیادا لاده‌بات و نایه‌یلیت. (سفارة): په‌یام.

سفع: السَّفْعُ: الْأَخْذُ بِسُفْقَةِ الْفَرَسِ: گرتنی یالی نه‌سپ، واته: ره‌شایی نه‌وچه‌وانی. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿لَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ﴾ العلق/ ۱۵.

سفق: السَّقْفُ فِي الدَّمِ: صَبَّهُ: خوینپرشتن. به‌هه‌مان شیوه له خشلی تواوه‌وه له فرمیسکیشدا به‌کار دیت.

المرض قد يكون في البدن وقد يكون في النفس): (سقم) نه خوشی تايهت به له شو و جهسته، (جياوازی له نیوان (سقم) و (مرض) دا نه وهیه که (مرض) له جهسته و دهروندا ده بیئت). خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿في قلوبهم مرض﴾ البقرة/۱۰.

سقی: السَّقِي والسُّقِيَا: أَنْ يُعْطِيَهُ مَا يَشْرَبُ: نه وهی پیبدات که بیخواته وه. (إسقاء): نه وهی بؤ بکات که چونی بویت وهری بگریت. (استسقاء): داوی ئاو، یان ئاودان. (السَّقَاء): هه شتیک ئاوی تیبکریت، ئاوی پی بهینریت.

سکب: ﴿وماء مسكوب﴾ الواقعة/۳۱، أي: مصبوب:، واته پژاو.

سکت: السكوت مختص بترك الكلام: تايهته به وازهینان له قسه. (رجل سَكِيْت و ساكوت): زور بیدهنگو بی قسهیه. (السَّكَّة والسُّكَات): نه وهیه تووشی ده بیئت له نه خوشی. (السُّكْت): تايهت ده بیئت به هه ناسه دان و وهرگرتن له کاتی گورانی وتندا.

سکر: السُّكْر: حالة تعرض بين المرء وعقله: مهستی، حاله تیکه له نیوان مروؤفو عه قلیدا ده رده که ویت. زۆرت له شه رابی سه رخۆشکه ردا به کار دیت. (السُّكْر): هه

شتیک بیته هوی سه رخۆشبوون، له شه رابو بیره.

سکن: السُّكُون: ثبوت الشيء بعد تحرك: جیگیربوونی شتیک داوی جووله. (سَكَن): بی دهنگبوون و نه وهی ئارامی له لادا ده گریت. (سَكَن): دانیشتوو خیزانی ناو مال، وهك (سَفَر) له کوی (سافر) دا. (سَكِين): چه قو، به وه ناو نراوه له بهر نه هیشتنی جووله له سه برپاوه که دا. (سَكِينَة): نه مانی ترس. (مسكين): نه وه ژارهیه که هیچ شتیکی نه بیئت.

سل: سلُّ الشيء من الشيء: نزعُهُ: ده رهینانی شتیک له شتیکدا به له سه رخوی. وهك ده رهینانی شمشیر له کیلان که ی، خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿سُلالة من طين﴾ المؤمنون/۱۲، واته له پوخته و پالفتهیه که له زهوی ده ردیت. و تراوه: (سُلالة) کینایهیه له و نوتفه ئاوهی له خوی خوارترو که متر نه وهی لی وینا ده کریت، که لی به ده دست دیت. (تَسْلَسَلُ الشَّيْءُ اضْطِرَبَ): شته که تیکچوو شیوا، وهك نه وهی خو دزینه وهیه کی دوو دلانهی لی چاوه ری بگریت. وشه یه کی دووباره کرده وه بؤ ناگیی له دوودلی له مانا که ی، (سِلْسِلَة) ش هه ره له وهیه. (ماء

سَلْسَلٌ: دیت و ده چیت له جینگه که ی خویدا تا پالفته ببیت، خوای گه وره فه رموی: ﴿سَلْسَبِيلًا﴾ الإنسان/ ۱۸، واته: ئاسان و به تام و نه رم و ملکه چ به ته نیشته یه که وه ده پۆن.

سلب: السلب: نزع الشيء من الغير على القهر: ده رهینانی شتیک له غهیر به زۆرو ناچار. (سلب): براوو پفیندراو. (أسالیب): هونه ره جیاوازه کان.

سلح: السلاح: كل ما يقاتل به: چهك، هه موو شتیک که جهنگی پی بکریت. (إسلیح): جو ره پوهه کی که که و شتر بیخوات شیری زۆر ده بیته و قه له و ده بیته.

سلخ: السلخ: نزع جلد الحيوان: دامالینی پیستی ئازهل، ئەمە ی لی ئیستیعاره کراوه: (سلختُ درعه): زریکه م لی دامالی. (سلخ الشهر): کوتایی مانگه که، خوای گه وره فه رموی ته تی: ﴿فَإِذَا انْسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحَرَمَ...﴾ التوبة/ ۵، و ﴿نَسَلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ﴾ یس/ ۳۷، واته، پووناکی خوری لی دهرده کیشین.

سلط: السَّلاطَة: التمكن من القهر: جیگیر بوون و پته و دامه زران له زالبووندا، ده وتریت: (سَلَطْتُهُ فَتَسَلَّطَ): دهسته لاتم دایه، زال بوو. له وه وه (سلطان) ناوئراوه. (سلطان) له زالییه تیدا ده وتریت، خوای گه وره

فه رموی ته تی: ﴿فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيَّهِ سُلْطَانًا﴾ الإسراء/ ۳۳، هه روه ها به خاوهن دهسته لاتی زالیش ده وتریت، ئەوه زیاتره. به لگه ش ناوبراوه به (سلطان)، ئەوه ییش له بهر ئەوه ی هیرشك ده کاته سه ر دلله کان. (سلطنة اللسان): به هیزی له سه ر وتنو دهر پین.

سلف: السلف: المتقدم: پیشین و پیشکه وتوو، خوای گه وره فه رموی ته تی: ﴿فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِلْآخِرِينَ﴾ الزخرف/ ۵۶، واته: بوون به په ندو عیبره ت و پیشینه بو که سانی دی. خوای گه وره فه رموی ته تی: ﴿فَلَهُ مَا سَلَفَ﴾ البقرة/ ۲۷۵، واته: جیا ده بیته وه له وه ی پیشتر ئەنجامی دابوو له تاوان. (سلف کریم): باوک و باپیرانی پیشوو، کۆکه ی (أسلاف) ه. (سلف): ئەوه ی پیش خراوه له نرخ له سه ر فروشتن.

سلق: السلق: بسط بقهر: فراوان به زالیی، یان به ده ست، یان به زمان، (التسلط على الحائط): سه رکه وتن به سه ر دیواردا. (سلیقة): سروشت و خووی پوونکه ره وه. له قورئانی پیروژدا هاتوه: ﴿سَلِّقُواكُم بِالسَّنَةِ حُدَادٍ﴾ الأحزاب/ ۱۹.

سلك: السُّلوك: النَّفَاز في الطريق: چوون به ناو ریگادا، خوای گه وره فه رموی ته تی:

﴿فَاسْأَلُكَ سُبُلَ رَبِّكَ ذُلًّا﴾ النحل/٦٩،
(سُلُكَة): مِيه له به چكهي ولاغ. نيره كه ي
(سُلُك) ه.

سَلَم: السَّلْم والسَّلَامَة: التَّعَرِّيُّ مِنَ
الْأَفَاتِ الظَّاهِرَةِ وَالْبَاطِنَةِ: دَامَالرَّانَ لَهُ هَمُوو
دهرديكي دهره كيي و ناوه كيي. خواي گه وره
فه رموويه تي: ﴿بِقَلْبِ سَلِيمٍ﴾ الشعراء/٨٩، واته:
دلئكي دامالراو له خراپه و به دره و شتيي. (قَد
سَلِمَ يَسَلِّمُ سَلَامَةً وَسَلَامًا): سه لامه ت بوو،
پزگاري بوو. (خواي گه وره به ناوي پيروزي
"السَّلَام" وه صف كراوه). كه هيچ عه يبه و
كه م و كورتيي و نه خو شيبه كي پيناگات له وه ي
ده گات به دروستكراوان. (السَّلَام والسَّلْمُ
والسَّلْمُ): چا كه و چاكسازيي. خواي گه وره
فه رموويه تي: ﴿وَإِنْ جَاحُوا لِسَلْمٍ﴾ الأنفال/٦١،
(السَّلَام): چوونه ناو ناشتي. (السَّلْمُ):
په يژه و قادرمه، نه وه ي كه به هؤيه وه بگه يته
شوينه به رزه كان و تكاي سه لامه تي پي بكات.
سَلَا: السَّلْوَى: مَا يُسَلِّي الْإِنْسَانَ:
نه وه ي ته سه لالو دلدانه وه ي مروّف بينيت،
وتراوه: بالنده يه كه وه ك سوماني (شه لاقه).
(سَلْوَان): خه مره ويين. ده وتريت: (سَلَّيْتُ عَنْ
كَذَاو سَلَوْتُ عَنْهُ وَتَسَلَّيْتُ): سه بووريت
به خوت دا له وه، سه بووريم به خوم دا.

سَمَم: السَّمَّ والسَّمُّ: كُلُّ ثَقْبٍ ضَيِّقٍ
كخرق الإبرة: هه موو كونئكي ته سكو ته ننگ،
وه ك كوني دهرزي، (ثَقْبُ الْأَنْفِ وَالْأُذُنِ):
كوني لووت و گوئ. (السَّمَّ الْقَاتِلِ): ژاري بكوژ،
چاوگه به ماناي (فاعل). بيگومان به نه رميي
كاريگه ريبه كه ي ده چيئه ناوه وه ي له ش.
(سَمُوم): بايه كي گهرمه كه كاريگه ريبه ده بيت
وه ك كاريگه ريبه ژار.

سَمَد: السَّامِدُ: اللّاهِي الرَّافِعُ رَأْسَهُ: بِي
ئاگا كه سه ري خوي به رز نه كاته وه. له وته ي
نه وان هاتووه: (سَمَدُ الْبَعِيرِ فِي سِيرِهِ):
وشتره كه سنگي دهره پانده و له رويشتندا
سه ري به رز كرده وه. خواي گه وره
فه رموويه تي: ﴿وَأَنْتُمْ سَامِدُونَ﴾ النجم/٦١.

سَمَر: السَّمْرَةُ: أَحَدُ الْأَلْوَانِ الْمَرْكَبَةِ بَيْنَ
الْبِيضِ وَالسَّوَادِ: يَهْ كِيْكَه له ره ننگه
بيكها تووه كان له نيوان سپي و ره شدا.
(سَمْرَاء): گهنم ره ننگ، به كونه كراوه.
(سِمَار): ماستاو ره ننگه كه ي ده گوړييت.
(سَمَر): قسه ي شه و (شه و چهره) و تاريكي
شه و. خواي گه وره فه رموويه تي: ﴿سَامِرًا
تَهْجُرُونَ﴾ المؤمنون/٦٧، وتراوه مانا كه ي
بريتييه له: شه وگار بردنه سه ر، به قسه و باس،
يه ك دانه ي داناه له جيگه ي كو مه ل. (سَامِر):

شهووی تاریک.

سما: سماءُ کلّ شیء: أعلاه: (سماء)

سه ره وهی هه موو شتیکه. (اسم): ناوه، نه وهیه که خودی شته که ی پی دنه ناسینریت. نه سلّه که ی بریتییه له: (سَمُو). به به لگه ی وته ی خویمان: (أسماء وسمی).

سنن: السنّ معروف: ددان. (سننُ

الحدید): تواندنه وهی ئاسن. (سِنان): نووکی یم، (سُنّة الوجه): شیوازی دهم و چاو. (سُنّة النبی): نه و پینازو شیوازه ی که به شوینیدا ده گه را. (سنة الله تعالی): ده وتریت بو شیوازی حکمهت و داناییه که ی، هه روه ها شیوازی په رستش و گوپرایه لیکردنی. خوای گه وره فرموویه تی: ﴿ولن تجد لسنة الله تحویلاً﴾ فاطر/ ۴۳، هه روه ها: ﴿لم یتسنّه﴾ البقرة/ ۲۵۹، واته: نه گورابوو. پیتی (هه) که بو راوه ستانه.

سند: السنّد: جعل الشیء عماداً یُعتمد

علیه، سه نه د: پشتیوانه، ستون، شتیک بکریتته پشتیوانه ی شتیکی تر. که واته هه رچی پشتی پی بیه ستری و پالی پیوه بدری، وه ک دیوار، یان هه رشتی تر، نه وه سه نه ده. ده وتریت: (سنّد یسنّد)، بکه ریشی: (ساند) ه، به رکاری (مسنود) ه. خوای گه وره له ناساندنی دوپروه کانداه فرموی: ﴿کأنهم خُشبٌ

سمع: السَّمع: قوّة الأذن، به یدرک

الأصوات: هیزی گوئییه، که ده رک ی دنه نگه کانی پی ده کریت. هه روه ها کاره که شی پی پی ده وتریت (سَمع): بیستن. ده وتریت: (سَمع سَمعاً): بیستی. جاریک گوزارشتی پی ده کریت له گوپچکه. خوای گه وره فرموویه تی: ﴿ختم الله علی قلوبهم وعلی سمعهم﴾ البقرة/ ۷، جاریک له کاره که ی وه ک گوپگرتن و بیستن. خوای گه وره فرموویه تی: ﴿إنهم عن السَّمع لغزولون﴾ الشعراء/ ۲۱۲، جاریک ده باره ی تیگه یشتن، جاریک ده باره ی گوپرایه لی و په رستش. خوای گه وره فرموویه تی: ﴿سَمعنا وعَصینا﴾ النساء/ ۴۶، (الاستماع): گوپگرتن به بیده نگیی.

سمک: السَّمک: سَمک البيت: به رزی

خانوو، (قد سَمکهُ): واته به رزی کرده وه. (السّماک): نه وه ی خانووت پی به رز کرده وه ته وه. (سَمک): ماسی.

سمن: السَّمن: ضدّ الهزال: قه له و، دژی

لاواز، (السّمنة): ده رمانیکه قه له وی دینیت. (سَمن): پونی قالبوو، له بهر نه وه ناوینراوه که له جینسی (سمن) ه. (سمانی): بالنده ی شه لاقه.

مُسْنَدَةٌ ﴿المنافقون/٤﴾، ههروهك جهسته يهكى
بى ههست بن، وهك: تهخته يهكن ههله سپيرا بن و
پال درا بن به شتى تره وه.^{٣٦}

سندس: ضَرْبٌ مِنْ نَسِيجِ الْحَرِيرِ النَّاعِمِ
الْأَخْضَرِ: جورىكه له چنراوى ئاوريشمى ناسك و
تهنكى سهوز. خوا دهفه رموى: ﴿وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا
خُضْرًا مِّنْ سُندُسٍ﴾ الكهف/ ٣٦. (سندس) له
بنه رهدا وشه يهكى فارسىيه.^{٣٧}

سنم: تسنيم: عين في الجنة رفيعة القدر:
كانى و سه رچاوه يهكى ناو به هه شته، قه درو
پىزى به رزه. (له قورئانى پىرؤزدا هاتووه:
﴿وَمِزْجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ. عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا
الْمُقَرَّبُونَ﴾ المطففين/ ٢٧-٢٨).

سنا: السَّنا: الضوء الساطع:
پووناكى به رزو بلاو. (سَناء): الرِّفعة:
به رزى. (سانىة): ئه وه يه كه ئاوى پى

^{٣٦} راغبى ئه سفه هانى ئه م وشه يه شى بير چووه، ئيمه
ليردها بو سوودگه يانندن له گه ل مانا كه ي دامانناو به
پشت به ستن به سه رچاوه زمانه وانىيه كان، مانامان
کرد.

^{٣٧} راغبى ئه سفه هانى ئه م وشه يه شى بير چووه، ئيمه
ليردها بو سوودگه يانندن له گه ل مانا كه ي دامانناو به
پشت به ستن به سه رچاوه زمانه وانىيه كان، مانامان
کرد.

ده دريت، له بهر به رزىيه كه ي به وه ناو نراوه.
خوای گه وره فه رموويه تى: ﴿يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ
يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ﴾ النور/ ٤٣.

سنه: (السنة): له ئه سلى خويدا دوو ريگايه:
يه كيكيان: ئه سله كه ي بريتييه له (سَنَهَة) له بهر
ئه وه ي وتوويانه: (سانهتُ فلاناً) واته: كارم
پيكرد، ساليك، ئينجا ساليك. وتراوه: ئه سله كه ي
به (واو) ه، له بهر ئه وه ي وتوويانه: (سَنَوَات).
زياتر (سَنَة) بو خوليك به كار ديت كه قات و قپى
تيدا بيت. خوای گه وره فه رموويه تى: ﴿لَا تَأْخُذْهُ
سِنَةٌ﴾ البقرة/ ٢٥٥، ئه وه له (وَسَن) ه كه
وشه كه له م بابو به شه دا نيه.

سههر: الساهرة: قيل وجه الأرض:
وتراوه پوى زه وييه، وتراوه: ئه وه زه وى
قيامه ته له م ئايه ته دا: ﴿فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ﴾
النازعات/ ١٤.

سهل: السَّهْل: ضدَّ الحزن: نه رم و
ئاسان، پيچه وانه ي وشه ي (حزن) خه مباره،
كو كه ي بريتييه له (سهول). خوای گه وره
فه رموويه تى: ﴿تَتَّخِذُونَ مِنْ سَهولها قصورا﴾
الأعراف/ ٧٤.

سهم: السَّهْم: ما يُرمى به: تير، ئه وه يه
ده هاوي ژرئيت وه له ده دريت. ئه وه قوداحه يه
قومارى پى ده كرئيت و هاوشيوه ي ئه وه،

سود: السَّوَادُ: اللون المضاد للبياض: رەش، رەنگی پیچەوانەى سپییه. دەوتریت: (إِسْوَدٌ وَإِسْوَادٌ): رەش هەلگەرا. بە (سواد): گوزارشت دەکریت لە کەسى بینراو لە دوورەوهو لە کۆمەڵی زۆر. (سید): گەورهو سەرپەرشتیاری کۆمەڵیک خەلکی زۆر. خوای گەورهو فەرموویەتی: ﴿رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا﴾ الأحزاب/۶۷، واتە: سەردارو گەورهو کاربەدەستو پیشەواکانمان.

سار: السَّيْرُ: الْمُضِيَّ فِي الْأَرْضِ: رۆیشتن لە زەویدا، (رجلٌ سائرٌ وسائرٌ): پیاویکە بپوات، (السيارة): کۆمەڵیکی پیاوێر. خوای گەورهو فەرموویەتی: ﴿سَيروا فِي الْأَرْضِ﴾ النحل/۶۹، هاندانە لەسەر گەشتو رۆیشتن لە زەویدا بە جەستە، وتراوه: هاندانە لەسەر بەگەر خستنی فیکرو بیر، هەرودها رەچارکردنی حال و بارو دۆخەکان. (التسيير): جولانەنو بەگەر خستن، بە دوو شیوه: یەکیکیان بە فەرمان و بژاردەو ئیرادیه لە پیاوێرکەوه، وەك خوای گەورهو فەرموویەتی: ﴿وهو الذي يسيركم﴾ يونس/۲۲، دووهم: بە زۆرو ناچارکردن و ژێربارخستن، وەك ژێربارخستنی چیاکان، خوای گەورهو

(استهموا): تیرو پشکیان کرد. (سَهْمٌ وجهه): پووی گۆرا.

سها: السَّهْوُ: خَطَا عَنْ غَفْلَةٍ: هەلەى کاتی بی ئاگایی. خوای گەورهو فەرموویەتی: ﴿فِي غَمْرَةٍ سَاهُونَ﴾ الذاریات/۱۱.

سسیب: السَّائِبَةُ: الَّتِي تُسَيَّبُ فِي الْمَرْعَى: مجرى الماء. ئاوو پۆ. (سائبة) وشتری بەرەللا کراو لە لەوهەرگا، لەهەر کوێ بیهوێت بلەوهپریت، نە لە حەوزی ئاو، نە لە لەوهەر، نە دەهگیرایهوه، ئەوه ئەگەر پینج سک بەچکەى بگردایه. (سائبة): بەندەو کۆیله، کە ئازاد بکریت، دەبیّت وەلائى بو ئازادکارهکەى بییّت. (السَّيْبُ): پێرەوی ئاو.

ساح: السَّاحَةُ: الْمَكَانُ الْوَاسِعُ: گۆرەپان، شوینی فراوان، (ساحة الدار): حەوشەى خانوو. (سائح): ئاوی بەردەوام، کە بە زەویدا دەپوات. (ساح فلان في الأرض): فلان کەس بەناو زەوییهکەدا رۆیشتو گەشتی کرد. خوای گەورهو فەرموویەتی: ﴿السَّائِحُونَ﴾ التوبة/۱۱۲، وتراوه: ئەوانە رۆژووگرانن، هەرودها وتراوه: گەشتیارو گەرۆکەکان ئەوانەن کە دەگەرین، ئەوهی گەیاندووه کە لەم ئایەتەدا دیت: ﴿أفلم يسيروا في الأرض فتكون لهم قلوب يعقلون بها أو آذان يسمعون بها﴾

فهرموویه تی: ﴿وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ﴾
التکویر/۳، (السیرة): ئەو حاله ته یه که
ئینسان و غهیری ئینسانی له سه ر ده بیئت،
غهریزی بیئت، یان به ده ستهاتوو.

سور: السور: وثوب مع علو: په لاماردان
له گه ل به رزبونوه، له رقو توورپه یی و له
شه رابیشدا به کاردیئت. ده وتریئت: (سورة
الغضب): هه لچوونی رقو توورپه یی، (سورة
الشراب): که فو هه لچوونی مه ی. (سوار
المراة): بازنی ئافرهت، به عه ره بی کراوه،
ئه سه له که ی بریتییه له: (دستوار) (فارسییه).
(السورة): حیگه و پیگه ی به رز. (سور
المدینة): دیواری شار، که شار له خو ی
ده گریئت. (سورة القرآن): سوره تی قورئان،
هاوشیوه یه به مانا که ی پیشوو، له بهر ئه وه ی
ده ورگرتنه بو ی، وه ک دیواری ده ورگری شار،
یان له بهر ئه وه ی پایه و پیگه یه که وه ک پایه و
پیگه کانی مانگ.

سوط: السوط: الجلد المضمفور الذي
يُضرب به: قامچی، پیستیکی بادر اوو
هونراوه یه، وه ک پرچی ئافرهت، بو لیدان
به کاردیئت. ئه سه لی (سوط): تیکه لکردنی شته،
هه ندیکی به هه ندیکی. ده وتریئت: (سوطه
وسوطته): تیکه ل و پیگه لم کرد.

ساعة: الساعة: جزء من أجزاء الزمان:
به شیکه له به شه کانی کات. گوزارشتی پی
ده کریئت له پوژی دوایی، هاوشیوه به ساته
زهمه نییه که، له بهر خیرایی لیپرسیینه وه.
(سواع): ناوی بتیک بووه.

ساع: ساع الشراب في الحلق: سهل
انحداره: خوارنده وه که ی به ئاسان به قورگدا
چوو خواره وه. (سوخته): له وه وه رگریاوه:
شته که م گونجاند که به ئاسانی قووت بچییئت،
(فلان سوغ أخيه): کاتیک به شوین براکه یدا
له دایک بوو به په له و خیرا، هاوشیوه یه به وه.

سوف: سوف: حرف يخصص أفعال
المضارعة بالاستقبال، ويُجردها عن معنى
الحال: (حرف) یکه تاییهت ده بیئت به (فعل) ه
(مضارع) ه کان به داهاتوو، له مانای (حال)
دایده بریئت، وه ک خوی گه وره فهرموویه تی:
﴿فسوف تعلمون﴾ الأنعام / ۱۳۵. (تسویف) ی
لی داریژراوه، واته: دواخستن. (سوف): بوئی
گل و میزه. (مسافة): ماوه و مه ودا بو ئه و
ماوه یه یه که ده لیل به سه ر خو لدا ده ییریئت.
(سواف): ده رده مه رگی و شتر.

ساق: سوق الإبل: جلبها وطردها:
لیخویرین و دوورخستنه وه ی. (السيفة): ئه وه ی
لیده خویریئت و به ری ده کریئت له ئاژه له کان.

(السُّوقُ): بازار، ئەو شوپنەیه کە لۆپەلی بۆ دەهینریت بۆ فرۆشتن.

سول: السُّؤْلُ: الحاجة التي تحرص النفس عليها: ئەو پێویستییهیه کە نەفس بە تەنگییه وه دەبیت. خۆی گه وهه فهرموویهتی: ﴿قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسَى﴾ طه/۳۶، (تسویل): پازاندنه وهی نەفس و دەر وونه بۆ ئەو شتە ی بە تەنگییه وه دەبیت. وینا کردنی ناشیرین بە شیوهیه کی جوان.

سال: سال يسيل وأسلته. ﴿أسلنا له﴾ سبأ/۱۲، أي: اذنبنا له: شل بوویه وه، شل دەبیت وه، شل کرد وه. خۆی گه وهه فهرموویهتی: ﴿أسلنا له﴾ سبأ/۱۲، واتە: بۆمان تواند وهه و شلمان کرد وهه. (السَّيْلُ) له ئەسلدا چاوه گه و کراوه بە ناویک بۆ ئەو ئاوهی کە بۆت دیت و بارانه کە ی بەرت نەکه و تووه. (السَّيْلان): ئاسنیکی درێژکراوه یه کە بووه ته دسک و مشتووی چه قوو شمشیر و هاوشیوه کانی.

سأل: السؤال: استدعاء معرفة: داواکردنی زانیینیک، یان ئەوهی ببیته هوی زانست و زانیاری، داواکردنی مال و سامانیک یان ئەوهی ببیته هوی بە دەستهینانی. دهوتریت: (سألته كذا): داوا ی ئەوه م لیکرد، (وعن كذا، وبكذا) زیاتر (عن) به کار دیت.

سأم: السَّامَةُ: الملالة مما يكثر لبثته: وهپرست و بیزاری که زۆر یه خه گیری ببیت، کار بوویت، یان هه لچوون، خۆی گه وهه فهرموویهتی: ﴿وَهُمْ لَا يُسْأَمُونَ﴾ فصلت/۳۸.

سین: طور سَيْنَاء: کۆی (طور).

سوا: المساواة: المعادلة المعتبرة بالذرع والوزن والكيل: هاوسه نگی و به رانه ربیه کی تیبینیکراو، به پێوانه و کیشانه و ته رازو دهوتریت: (ثوبٌ مساوٍ لثوبٍ آخر): پێوانه ی جله که ی، یه کسانه به جله که ی ئەو، (درهم مساوٍ لكذا درهم): ئەم دیره مه یه کسانه به و دیره مه. (استوی): له سه ر دوو شیوه دهوتریت: یه کیکیان: پال ده دریته پال دوو بکه رو زیاتر، وهك: (استوی زید و عمرو في كذا): زهید و عه مرو له وه دا یه کسان بوون. دووه م: بوتريت بۆ ریکی و پاستی شتیك له خودی خۆیدا، وهك خۆی گه وهه فهرموویهتی: ﴿ذو مرة فاستوی﴾ النجم/۶، که ی به دوایدا (علی) هات، ئەوه مانای (استیلاء) ده گه یه نیت، وهك خۆی گه وهه فهرموویهتی: ﴿الرحمن علی العرش استوی﴾ طه/۵، ئە گه ر (إلی) به دوایدا هات، ئەوه مانای (الانتهاؤ إليه) کۆتاییه اتن بۆ لای شتیك ده گه یه نیت، وهك خۆی گه وهه فهرموویهتی: ﴿ثم استوی إلى السماء﴾ فصلت/۱۱، (تسوية

الشيء): ريكو يه كسانكر دنى شتیک، (السوي):
له وهدا دهوتریت كه پاریزراو ده بیئت له
زیاده پره ویی و كه مپره ویی له پرووی پیزو
چونیه تییه وه .

سوء: السوء: كل ما یعم الإنسان من
الأمر الدنیویة والأخرویة: هه موو شتیک
غه مو ناخوشی بیئت بو ئینسان، له کاره
دونیا یی و قیامه تییه كاندا، هه روه ها له حاله
دهروونی و جهسته یی و ده ره کییه كان له نه مانی
مال و سامان و ناویانگو له ده ستدانی دوست و
خوشه ویستی گیانی به گیانی . به

(السوءی) ش گوزارشت کراوه له هه موو شتیک
كه ناشیرین و خراب بیئت. له بهر ئه وه به رامبه ر
ده کریت له گه ل (الحسنی). (السیئة): کاری
ناشیرین و ناپه سه ندو خراب، (ساء) پیره وی
(بئس) ده گریئت، وهك خوا ی گه وره
فه رموویه تی: ﴿ساء مثلاً﴾ الأعراف/ ۱۷۷،
﴿ساء ما یعملون﴾ المائدة/ ۶۶. له باتی (فرج)
داوینیش، کینایه کراوه به (سواء) وهك خوا ی
گه وره فه رموویه تی: ﴿فأواری سواءة
أخي﴾ المائدة/ ۳۱.

مكتبة

به شی پتی ش

مكتبة

به شی پتی (ش)

پیکردنی گه ل یان کۆمه ل. دهوتریت: (شت) جمعهم شتًا وشتاتا): کۆمه له که ی په رت و بلاو کرد. (جاءوا أشتاتاً): به په رت و بلاوی هاتن. (شتان): جیاوازی نیوانیان زۆر زۆره، بریتیه له (اسم فعل).

شتا: خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿رحلة الشتاء والصيف﴾ قریش/۲، دهوتریت: (شٹی وأشتی): به زستان له وی مایه وه، که وته زستان. (صاف وأصاف): به هاوین له وی مایه وه، که وته هاوین. (المشتی والمشتاة): شوینیکه زستانی تیدا به سه ر به ریت بو کات و شوین و چاوگ.

شجر: الشجر من النبات: ما له ساق: دارو دره ختیک نه وه یه که قه دی هه بیته. دهوتریت: (شجرة وشجر). (واد شجیر): دۆلێک دارو دره ختی زۆره. (الشجار والمشجرة والتشاجر): کیشه و نا کۆکی.

شخ: الشخ: بخل من حرص: به خیلی له چاوبرسیتییه وه، له وه دا عاده ت بو بیته، دهوتریت: (رجل شحیح): پیاویکی پژدو به خیل، کۆکه ی (أشحة) یه. خوی گه وره

شبه: الشبه والشبه والكيفية: حقیقتها في المماثلة من جهة الكيفية، كاللون والطعم، وكالعدالة والظلم: حه قیقه ته که ی له هاوشیوه بوونه له ره وی چۆنییه تییه وه، وه ک: ره نگو تام و داد په ره وی و سته م. (شبهه): نه وه یه که دوو شت له یه ک جیاواز نه بیته له وه ی له نیوانیاندا یه له هاوشیوه بوون. (المتشابه من القرآن): نه وه یه که ته فسیره که ی هاوشیوه بیته له به ره له یه کچوونی له غه یری خوی، به لام له ره وی وشه یان له ره وی مانا وه. وتراوه: (المتشابه): نه وه یه ره واله ته که ی هه وال نه دات له مه به سته که ی. (متشابه) سی شیوه یه: جوړیکیان ته نها له ره وی له فزو وشه وه یه، جوړیکی تریان ته نها له ره وی مانا وه یه، جوړیکیشان له ره وی هه ره دووکیانه وه یه. خوی گه وره ده فه رمویت: ﴿الله الذي نزل أحسن الحديث كتابا متشابها﴾ الزمر/۲۳، اتا: نه وه یه هه ندیکی له هه ندیکی بچیت له حوكمو بریاره کان و حکمه ت و ریکیی و راستیی دارشتنی.

شتت: الشتت: تفريق الشعب: بلاوه

فهرموویه تی: ﴿أَشْحَةُ عَلَيْكُمْ﴾ الأحزاب/۱۹.

شحم: (الشحم): به زو پیوو چه ورپی. خوای گوره فهرموویه تی: ﴿حَرَمْنَا عَلَيْهِم شُحُومَهُمَا﴾ الأنعام/۱۴۶.

شحن: ﴿فِي الْفَلَكَ الْمَشْحُونِ﴾ الشعراء/۱۱۹، **أي:** المملوء: واته: پری، سیخانخ. (شحناء): دوزمنایه تی و پقیک که دهروونی لی پری بووه. دوتریت: دوزمنی رقیو کیناوی.

شخص: الشخص: سواد الإنسان القائم المرئي من بعيد: تاپوره شیئی قه باره ی ئینسانیک که به پیوه یه و له دووره دیاوه.

شد: الشد: العقد القوي: گرییی به هیز. (الشد): به کاردیت له گریو به ستندا، ههروه ها له له شد او له هیزی دهرووندا و له سزادا. خوای گوره فهرموویه تی: ﴿حتى إذا بلغ أشده وبلغ أربعين سنة﴾ الأحقاف/۱۵. ناگادارکردنه و هیه کی تیایه که مروؤفگه یشته ئه م ئه ندازه یه ئه و ئه خلاق و ئا کاره ی له سه ری بووه به هیز ده بییت، خه ریک و نزیك نابیت له سه ر ئه و لاییه ریت.

شر: الشر: الذي يَرغَبُ عنه الكل: شه ر، ئه و هیه که هه موو که س رقی لی بییت. هه ر وه ک ئه و هیه که خیر ئه و هیه هه موو که س هه زی پیی بییت. پیشتر باسی خیر و شه ر

باسکراو لی کدرا یه وه له گه ل باسکردنی جوړه کانی (له ماده ی "خیر" دا). (رجل شرّ و شرّین): خه ریکی شه ره و شه پانیه و به شه ر پراهاتووه، (قوم اشرار): قه ومی خراپ و شه پانی. (شُرار النار): پریشکی ئاگر، به وه ناو نزاوه له بهر ئه وه ی زیانی پیوه یه .

شرب: الشرب: تناول كل مائع: وه رگرتن و خواردنه وه ی هه موو شله یه ک. (الشرب): به شیک له خواردنه وه، کوکهی (أشربة) یه. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَأَشْرِبُوا فِي قُلُوبِهِم الْعَجَل﴾ البقرة/۹۳، واته: ئه وین و خو شه ویستی پیه رستنی گویره که، تیکه لی دل و دهروونیا ن بوو.

شرح: أصل الشرح: بسط اللحم ونحوه: له تکردنی گوشت و هاوشیوه یه تی به شیوه ی باریک و ته نک. (شرح الصدر) دلخوشکردن به کاره که و خو شه ویستکردنی ئیش. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي﴾ طه/۲۵، شرح المشكل من الكلام: پوونکردنه وه و ئاسانکردنی قسه و دهرخستنی ئه وه ی شاراوه یه له ماناکانی.

شرد: شرد البعير: ندد: وشتره که ته ره و یاخی بوو، (شردت فلانا في البلاد): فلان که سم شارب هه ر کرد، (شردت به): پیم پرشو

بلاو کرد. خوای گه وره فرموویه تی: ﴿فَشَرِّدْ بِهِمْ مِنْ خَلْفُهُمْ﴾ الأنفال/۵۷، واته: بیانکه به په ندو نمونه بۆ ئه وانه له پشتیان هون.

شردم: الشَّرْدِمَةُ: جماعة منقطعة: کومه لیکي دابراو. خوای گه وره فرموویه تی: ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا لَشَرْدِمَةٍ قَلِيلُونَ﴾ الشعراء/۵۴، له وتهی عه رب خوایان: (ثوبٌ شرادم): جلیکی دراوو کون.

شرط: الشرط: كل حكم معلوم متعلق بأمر يقع بوقوعه: هه موو حوکم و بریاریکی زانراو که په یوه نندیدار بیت به فرمانیکه وه به پوودانی ئه و پوو بدات، ئه و کارهش وه ک نیشانیه بوی. به (العلامة) و تراوه: (شرط). (الشرط) بریتیه له کوئی (شرطي). و تراوه: به وه ناوانون له بهر ئه وهی نیشانه دارن و ده ناسرینه وه.

شرع: الشرع: نهج الطريق الواضح: بهرنامه ی پئی پوون، (شرع): چاوگی وشه که یه. پاشان کراوه به ناویک بۆ ریگا و شیوازی بهرنامه، پئی و تراوه: (شرع و شرع و شریعة): ریپاز، ریچکه، ئه وه خوازراوه بۆ شیوازو ریپازی خوایی. خوای گه وره فرموویه تی: ﴿لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَا جَا﴾ المائدة/۴۸، ئه وه ئاماژه یه بۆ دوو

فرمان: یه کیکیان: ئه وهی خوای گه وره هه موو ئینسانیکی له سه ر پامو ژیربار کردووه له ریگایه ک به شوینیدا بگه ریټ، له وهی بگه ریټه وه بۆ بهر ژه وه نندی به نده کان و ئاوه دانکردنه وهی زه وی. دووه م: ئه وهی بوی بریار داوه له دینداری و فرمانی پیکردووه تا به ویست و بژاردهی خوئی به شوینیدا بگه ریټ، له وهی که شه ریعه ته کان راجیاییان تییدا یه، په خنه له نووسینه وهی ده گی ریټ، ئه م ئایه ته ئاماژه ی بۆ کردووه: ﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَى شَرِيعَةٍ مِنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا﴾ الجاثية/۱۸، هه روه ها ئایه تی: ﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا﴾ الشوری/۱۳، ئاماژه یه بۆ ئه و بنه مایانه ی که ریپاز هه کان تیایدا یه کسان ده بن و سپینه وه تیایندا راست نابیت. (شارعة الطريق): شه قام کۆکه ی (شوارع) ه.

شرق: شَرِقَتِ الشَّمْسُ شَرُوقًا: طَلَعَتْ: هه له ات. (أشرفت): پووناکی دایه وه. (المشرق): خورهلآت، ناوچه ی هه له اتن.

شرك: الشِّرْكَةُ وَالْمِشَارَكَةُ: خُلُطَ الْمَلَائِكِينَ: تیکه لکردنی دوو مولک. (شرك): هاویه شی مرؤف له دیندا، دوو شیویه یه یه کیکیان: (الشرك العظيم): هاوه لدانانی گه وره، بریتیه له چه سپاندنی هاوه لیک بۆ خوای گه وره، ئه وه گه وره ترین کوفرو بی باوه رییه.

(شیطان) هه موو زیانبه خشیکه له جنۆکه و مرۆڤو ئاژه له کان.

شطا: شاطيء الوادي: جانبه: تهنیشتی دۆل. (شَطَاءُ الرَّزْعِ): شه تلۆ براله ی چینهراوو کشت و کال، ئه و به شه یه رووه که که ی لیده رچوووه، (تَفْرَعٌ فِي شَاطِئِهِ)، واته: دوو تهنیشته که ی.

شعب: الشَّعْب: القبیلة المتشعبه من حی واحد: هۆزی پرژو بلاو له یه که گه ره که شویندا. کۆکه ی (شعوب) ه. (الشَّعْب من الوادي): شیوو دۆلیک که جه مسه ریکی یه که ده گریت و جه مسه ره که ی تری بلاو ده بیته وه.

شعر: (الشَّعْر): موو، کۆکه ی (أشعار) ه. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَأوبارها وأشعارها﴾ النحل/ ۸۰. (شَعْرَتْ): أُصِبت الشَّعْر: له مووم دا. هه ره له وه ئیستیعاره کراوه بۆ: (شَعْرَتْ كَذَا)، واته: زانستیك فیربووم، له ورده کاریدا وه ک موو ده رکردن. (الشاعر): شاعیرو به سته بیژ، له بهر زیره کیی و ورده کاریی زانینه که ی به وه ناو نراوه. (مشاعر): هه سته کان. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ الحجرات/ ۲، واته: به هه سته کانتان ده رک ناکه ن. (مشاعر الحج): دروشمو

دووهم: (الشرك الصغير): شیرک و هاوه لدانانی بچوک، بریتییه له به گه وره دانانی غهیری خوا له گه ل خوادا، له هه ندیک کارو باردا، ئه وه پیاو دوو رووییه.

شری: الشُّراء والبيع يتلازمان: کرین و فرۆشتن، پیویستی یه کترن. (مشتري): کرپار، نرخدر. (شَرِيَتْ): فرۆشتم.

شطر: شَطْرُ الشَّيْءِ: نِصفه ووسطه: نیوه و ناوه راستی شت. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ البقرة/ ۱۴۴، واته: به ئاراسته و به پروی ئه ودا، ده وتریت: (شَاطِرْتُهُ شَطَارًا): کردمه نیوه.

شطط: الشَّطَط: الإفراط في البعد: زۆر دوورکه وتنه وه. گوزارشتی پیکراوه له زۆرداری و سته م، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿لَقَدْ قَلْنَا إِذَا شَطَطًا﴾ الكهف/ ۱۴، واته: قسه یه کی دوور بوو له حه ق و راستییه وه. (شَطَطَ النهي): له هه ر جیگایه که پووباره که ئاوه که ی له که ناره که ی دوور بیته.

شطن: الشَّيْطَان: النون فيه أصلية، وهو من: شطن، أي: تباعد. (شیطان): (نون) هه که ی ئه سللی و بنه په تییه، له (شطن) وه رگیراوه، واته: دوورکه وته وه، (بئر شَطُون)، (شَطْنَتِ الدار): هه ره له وه ی پيشوووه. وتراوه:

نیشانه دیاره کانی حه ج له ههسته کانه وه .
(الشُّعَارُ): ئه وهی مروؤف خوویی پیئ
 ده ناسینیت له جه نگدا (وشه ی نهینیی،
 نهینیی شهو). **(شعائر):** ئه وهی ده کریتته
 قوربانیی بو مالی خوا، خوای گه وره
 فهرموویه تی: ﴿لَا تُحْلُوا شَعَائِرَ اللَّهِ﴾ المائدة/۲ .
شعل: الشُّعْلُ: التهاب النار: داگیرسانی
 ئاگر. ده وتریت: (شُعْلَةٌ مِنَ النَّارِ): گرو
 کلپه یه کی ئاگر، (قَدْ أَشْعَلْتَهَا): هه لمگیرساند.
(الشَّعِيلَةُ): پلته ی داگیرساو. خوای گه وره
 فهرموویه تی: ﴿وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا﴾ مریم/۴،
 هاوشیوه به داگیرسان له رووی
 ره نگه که یه وه .

شغف: ﴿قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا﴾ یوسف/۳۰، آی:
 أَصَابَ شَغَافَ قَلْبِهَا، آی: باطنه، واته:
 گه یشته به پیستی دلی، واته: ناوه وهی.

شغل: الشُّغْلُ والشُّغْلُ: العارض الذي
 يُذْهِلُ الْإِنْسَانَ: ئه و رووداوه یه که مروؤف
 سه رسام ده کات. خوای گه وره فهرموویه تی:
 ﴿فِي شُغْلٍ فَكُهُونٍ﴾ یس/۵۵.

شفع: الشَّفْعُ: ضم الشيء إلى مثله:
 شتیك بخريتته پال هاوشیوهی خوئی (جووت).
 به (مشفوع) ده وتریت: (شفع). (شفاعة):
 چوونه پال یه کیکی تر، بو پشتیوانیی لیگردنی،

(شَفَعَهُ): وه لآمی تکاو شه فاعه ته که ی دایه وه .
(الشُّفْعَةُ): داوای شتی فروش راوو
 هه لگرتنه وهی، به وهی پیی فروشراوه، تا
 بیخاته پال مولکه که ی خوئی.

شفق: الشَّفَقُ: اختلاط ضوء النهار
 بسواد الليل عند غروب الليل: تیکه لبوونی
 پرووناکیی پوژ به تاریکی شهو، له کاتی
 ئاوابوونی شه ودا. (إشفاق): به زهی
 پیداهاتنه وه، گرنگییدانیکی تیکه ل به ترس،
 چونکه خاوه ن به زه یه که به زهی
 پیداهاتووه که ی خو شده ویت و ده ترسیت
 زیانکی پی بگات.

شفا: شفا البئر: حرقه: که نارو لیواری
 بیر، نمونه ی پی ده هینریتته وه بو نزیکیی له
 له ناوچوون. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿على
 شفا جُرف التوبة/۱۰۹﴾ (الشفا من المرض):
 چاره سه ربوون و چاکبوونه وه له نه خووشیی،
 بووه به ناویك بو چاکبوونه وه .

شق: الشَّقُّ: الخرم الواقع في الشيء:
 له تگردنی شتیك، ده وتریت: کردمه دوو له تی
 یه کسان. (شقة): پارچه ی له تکر او وه ک نیوه .
(شَّقُّ): ئه و ماندوو بوون و تیکشکان و
 دلره نجانه یه که به ده روون و لاشه ده گات.
 خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿إِلَّا بِشَقِّ الْأَنْفُسِ﴾

بیکه وه نووسانی دوو دژو دهر وازه یه ک نابیت بؤ تیگه یشتن و پرهئی بؤ پپرکردنه وهی نیوانیان.

شکر: الشُّكْرُ: تصوّر النعمة وإظهارها: تیروانینه له نازو نیعمهت و دهرخستنی. و تراوه: له (عین شکر) یه، واته: پره، شوکرو سوپاسگوزاری بریتیه له پریوون له باسو و یادی نازو نیعمهت پیدهر. (شکر): سیّ جؤرو شیوازی هه یه: (۱) شکر القلب: سوپاسگوزاری به دل: بریتیه له تیروانین و ویناگردنی نازو نیعمهت هکان. (۲) شکر اللسان: سوپاسگوزاری به زمان: بریتیه له سوپاس و ستایشکردنی خاوهن به خشه ری نیعمهت هکان. (۳) شکر سائر الجوارح: سوپاسگوزاری به ئەندامانی تری جهسته: بریتیه له پیژانینی هه موو ئەندامانی له شو سوپاسدهر برینیان، ئەوه خه لاتکردن بووه به نازو نیعمهت، به ئەندزه ی پییشیاو بوونیان. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿اعملوا آل داود شکراً﴾ سبأ/ ۱۳، و تراوه: (شکراً) مه فعولی ﴿اعملوا﴾ وه، له بهر ئەوه ی ناگادار بن له سه ر پابه ندبون به هر سیّ جؤره که وه.

شکس: الشُّكْسُ: السَّيِّءُ الخلق: خراب و ناله باری ره وشت، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿شُرکاءُ متشاکسون﴾ الزمر/ ۲۹، کیشه یان بوو له بهر خرابیی ره وشتیان.

النحل/ ۷، (الشُّقَّة): ئەو ناوچه و مه ودا دووره یه که تووشی نارچه تیت ده کات له گه یشتن پیی. (الشُّقَّاق): ناکوکی، تو له به شو لایه کدا بیت، غه یری به شو لای هاورپکه ت. (شقیق نفسی): وه ک ئەوه ی له من له تکرابیت، له بهر لیچوونی هه ندیکمان له هه ندیکمان.

شقا: الشُّقاوة: خلاف السعادة: به دبه ختی و نه گبه تی، پیچه وانه ی (سعادة) خو شبه ختییه. (قد شقی شقی شقوة وشقاوة وشقاء): به دبه خت بوو، به دبه ختی. و تراوه: (شقاء) له جیگه ی (تعَب) ماندووی داده نریت. وه ک: (شَقِيتُ من كذا): له وه ماندوو بووم.

شک: الشُّكُّ: اعتدال النقيضين عند الإنسان وتساويهما: له نکه ریپکردنی دوو دژ لای ئینسان و یه کسانکردنیا. (شكّ): جؤریکه له نه فامیی و نه زانی، تاییه تمه ندره له نه زانی، چونکه هه ندیک کات نه بوونی زانست ده بیت به دوو دژ، هه موو (شك) یك (جهل) ه، نه ک به پیچه وانه وه، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وإنهم لفي شكٍّ منه مُريبٌ﴾ هود/ ۱۱۰، دپشتنه که شی یان له: (شککتُ الشيء) بووه، واته: شته که م بری، یان له: (شك) هوه بووه، که ئەویش بریتیه له: نووساندنی قول به تهنیشته وه و

شكل: المشاكلة في الهيئة والصورة، والتد في الجنسية، والشبه في الكيفية: هاوشيوهو هاوتاكردن له پووی ره گهزه وو لیكچوون له پووی چونییه تیه وه. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَأَخْرُ مِنْ شَكْلِهِ أَزْوَاجٌ﴾ ص/۵۸، واته: هاوشیوه تی له هه یئهت و کارکردندا. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ﴾ الإسراء/۸۴، واته: هر کهس له سهر ئه و سروشت و ره و شته ی خو ی که گرتوویه تی کارده کات. (إِشْكَالٌ فِي الْأَمْرِ): تیكچوونی کار، ئه وه ئیستیعاریه، وهك چوون (اشتباه) له (شبهه) وهر گیراوه.

شكا: الشكو والشكایة والشكاة والشكوى: إظهار البث: دهرخستنی غه مو په ژاره. ئه سللی (الشكو): كردنه وه ی كونه و جه وه نه و دهرخستنی ئه وه یه كه تییدایه، (مشكاة): تاقی ناو دیوار، بی دهروازو كلاورپوژنه.

شمت: الشماتة: الفرح ببلیة من تُعاديهِ ويُعاديك: پیخوشحالبوون به و به لایه ی دی به سهر ئه و كه سه دا كه تو دوزمنایه تی ده كه یت و ئه ویش دوزمنایه تی تو ده کات. دهوتریت: (شمت به فهو شامت) به وه خو شحال بوو. (أشمت الله به العدو): خوا

خوشحالی كرد به وه ی به سهر دوزمنا كه یدا هات. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿فَلَا تُشْمِتْ بِي الْأَعْدَاءَ﴾ الأعراف/۱۵۰، (تشمیت): دوعایه بو كه سی پژمبو، وهك ئه وه ی لابردنی ناخوشییهك بیته له سهری، به دوعا كردن بو ی.

شمخ: ﴿رَوَاسِي شَامِحَاتٍ﴾ المرسلات/۲۷، **أي: عالیات:** واته: کیوه به رزه کان، (شَمَخَ بِأَنْفِهِ): بریتییه له خو به گه وره زانین.

شماز: ﴿أَشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ الزمر/۴۵، **أي: نفرت،** واته: سله مییه وه و لی دورکه و ته وه.

شمس: الشمس يُقال للقرصة وللضوء المنتشر عنها: خور، دهوتریت بو په پکه و تیشکه بلاوه پیکراوه که ی.

شمل: الشمال: المقابل لليمين: چه پ، به رانبه ری راسته. (الاشتمال بالثوب): ئه وه یه مروقه پوشا که ی بئالینیت له خو یه وه و بییدات به لای چه پدا.

شنأ: شَنِئْتُهُ: تَقَدَّرْتُهُ بَغْضًا لَهُ: بوغزاندوم به كه مم زانی له پقدا. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿شَنَّانٌ قَوْمٌ﴾ المائدة/۸، واته: هه ندیکیان. هه روه ها خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ﴾.

شهب: الشهباب: الشعلة الساطعة من

جهسته دهبیّت له دهره وهی، وهك چه زكردن له خواردن له كاتی برسییه تی. (كاذبة): درۆزن: ئه وهیه تیكه لّ به جهسته نابیّت له دهره وهی. **شوب:** الشّوب: الخلط: تیكه لّ بون. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿لشوباً من حمیم﴾ الصافات/ ۶۷، هه نگوین ناو نراوه به (شوب)، یان له بهر ئه وهی تیكه لّ دهبیّت به خواردنه وه کان، یان ماددهی مؤمی تیكه لّ دهبیّت.

شیب: الشّیب والمشّیب: بیاض الشّعز: سپی بوونی قژو موو. **شیخ:** یقال لمن طعن في السن: به كه سیک دهوتریّت كه چوویته سال و ته مه نه وه، هه روه ها گوزارشتی پیده کریّت له كه سیک كه زانسته كه ی زۆر بیّت، له و کاره ی كه بوویه تی شاره زایی و ئه زومنسازیی زیاد دهبیّت.

شید: ﴿وقصر مشید﴾ الحج/ ۴۵، أي: مبني بالشّید^{۳۸}: واته دروستکاروه به گه چو هاوشیوهی، (شید قواعد): بنه ما که ی پته وو مه حکم کرد، (إشادة): به رز کردنه وهی دهنگ.

^{۳۸} الشّید: ئه وهیه كه دیواری پی سواغ ده بریّت له گه چو هاوشیوهی کان. (ع.ع).

النار الموقّدة: مه شخه لی به شه وق، له ئاگری هه لگرساو، له وهیه كه له جهودا دهرده كه ویّت. **شهد:** الشّهود والشّهادة: الحضور مع المشاهدة: ئاماده بوون، له گه لّ بینین، یان به چاو، یان به بهرچا وروویی، شایه تیدان له گه لّ بینین ئه وه له پیشته ره. (شهادة): گه واهیدان، قسه یه كه له زانسته وه دهرچووه، به بینینی بهرچا وروویی، یان به چاو، به دهست هاتووه. دهوتریّت: (شاهد وشهید وشهداء).

شهر: الشهر: مدة مشهورة بإهلال الهلال، أو باعتبار جزء من اثني عشر جزءاً من دوران الشمس من نقطة إلى تلك النقطة: مانگ، ماوهیه کی زانراوو ناسراوه به دهرکه وتنی مانگی یه كه شه وه، یان به پیی به شیک له دوانزه بهش له سورپانه وهی خۆر له خالیکه وه بۆ هه مان خال.

شهو: الشهيق: طول الزفير، وهو ردّ النفس: هه ناسه داننی قول و دریز، بریتییه له هه ناسه داننه وه، ئه سه له که ی له: (جبل شاهق) ه، واته: کیوی زۆر به رز.

شها: أصل الشّهوة: نزوع النفس إلى ما تريده: چه زو ئاره زووی نه فس بۆ ئه وهی دهیه ویّت، له دونیادا دوو جوّره: راستگو یانه و درۆزانه. (صادقة): راستگو: ئه وهیه تیكه لّ به

شور: الشَّوَار: ما يبدو من المتاع: ئەو هی دەرده که ویت له تفاق و کەل و پەل. (شَرَّت العسل وأشْرَتْه): هه‌نگوینه که م له شانە و پووره که دەرھینا. (شَرَّت الدابة): ولاغە که م پاپسکاندو له بەرچاوی کرپارە که ی تاقیم کردوو. (التَّشاور والمشاورة والمَشُورَة): دەرھینانی بۆچوون بە گەرانه‌وهی هه‌ندی که س بۆ لای هه‌ندیکی تر. (الشُّورى): ئەو فەرمانە یه پاوێژی تیدا دەکریت. خوای گه‌وره فەرموویەتی: ﴿وَأمرُهُم شورى بينهم﴾ الشورى/۳۸.

شوظ: الشَّوْظ: اللهب الذي لا دُخان فيه: بلیسه‌ی به‌تین که دووکه‌لی تیدا نه‌بیّت، خوای گه‌وره فەرموویەتی: ﴿شَوْظٌ من نارٍ ونُحاسٍ﴾ الرحمن/۳۵.

شوک: الشُّوكُ: ما يدقُّ ويصلبُ رأسُه من النبات: سه‌ری دڤک و چقلی تیژی پووەک. به (الشوكة) گوزارشت دەکریت له چه‌ک و تووندوتیژی. خوای گه‌وره فەرموویەتی: ﴿غير ذات الشوكة﴾ الأنفال/۷.

شوی: شَوِيْتُ اللحمُ واشتويته: گوشته‌که م برژاند. خوای گه‌وره فەرموویەتی: ﴿يشوي الوجوه﴾ الكهف/۲۹، (الشَّوى): تەنیشته‌کانی جه‌سته، وه‌ک دەست و قاچ.

خوای گه‌وره فەرموویەتی: ﴿نَزَاعَةٌ للشَّوى﴾ المعارج/۱۶.

شیع: الشَّيَاع: الانتشار والتقوية: بلا‌ووونه‌وه‌و به‌هیزبوون، ده‌وت‌ریت: (شاع الخبر)، واتە: هه‌واله‌که زۆرو به‌هیز بوو. (شاع القوم): قه‌ومه‌که بلا‌و بوونه‌وه‌و زۆربوون. (الشَّيعة): ئەو هی مروؤف به‌هۆیه‌وه به‌هیز ده‌بیّت و لی‌وهی بلا‌و ده‌بنه‌وه. خوای گه‌وره فەرموویەتی: ﴿وإنَّ من شيعته لإبراهيم﴾ الصافات/۸۳.

شأن: الشَّان: الحال والأمر الذي يتفق ويصلح: ئەو حال و فەرمانە ی ریکده‌که ویت و چاک ده‌بیّت، تەنها له کار و باره گه‌وره و مه‌زنه‌کاندا به‌کار دیت، خوای گه‌وره فەرموویەتی: ﴿كلَّ يوم هو في شأن﴾ الرحمن/۲۹.

شياء: الشَّيَاء، قيل: هو الذي يصحَّ أن يُعلم ويُخبر عنه: ئەو هیه راست و دروست ده‌بیّت بزانیّت و هه‌والی دەرپارە بدریت. لای زۆریک له بیژایان بریتییه له ناویک که مانای هاوبه‌شه. ئەسڵه‌که‌ی چا‌وگی (شَاء) یه. (مشيئة): لای زۆرینه‌ی بیژایان وه‌ک (إرادة) ویست و ئیراده‌یه، ئیتر لای خوای گه‌وره‌وه بیّت: که بریتییه له به‌دهینان، له خه‌لک‌شه‌وه: راسته‌ینان و پیکان. خوای گه‌وره فەرموویەتی:

(وَشَّيْئَةً) له بابو به شسی (واو) دایه.

﴿قُلْ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ الرعد / ۱۶.

شیه: (شیهة): نه سله که ی بریتیه له

به شی پتی ص

مكتبة

به‌شی پتی (ص)

ئەگەر لە جەنگ و دوژمنایەتیدا بوو، ئەو ه ناونراوە بە (شجاعة) ئازایەتی، پێچەوانەکی (جُبْن) ه. ئەگەر لە بەلاو کارەساتیکی بێزارکەردا بوو، ناونراوە بە (رَحَب الصَّدْر) سینه‌فراوانیی، پێچەوانەکی بریتیە لە (ضَجْر). خوای گەورە فەرموویەتی: ﴿وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ﴾ مەریم/ ٦٥، واتە: بەرگەیی ئارامگری بگرە بە هەول و نیکۆشانی خۆت. (صَبْر): بە توانا لە سەر ئارامگرتن. (صَبْرَان): ئەو کەسە یە جوړیک لە هەولدا نی تێدا یە.

صَبِيح: بریتیە لە چاوی (صَبِيحَتُ)، (الصَّبِيح)، واتە: بۆیە کراو و پەنگراو. خوای گەورە فەرموویەتی: ﴿صَبِغَةَ اللَّهِ﴾ البقرة/ ١٣٨، ئاماژە یە بۆ ئەو خوای گەورە بە دیهێناو لە خەڵکیدا، لەو عەقل و ژیریە ی کە جیاکەرە وە یانە لە ئازە لە کان، وە ک: فیتەرەت.

صَبَا: الصَّبِي: من لم يبلغ الحلم: مندالیک کە نەگە یشتوو و تە بالغبون. (صبا يصبو صبوا أو صبوة): کاتیک حەز بە گاکۆلکی بکات و بۆی پەروش بیێت. خوای

صَبَب: صب الماء: إراقته من أعلى: پشتنی ئاوی سەرەو، دەوتریێت: (صَبَبَهُ فانصب): پشتی، پزێ. (صَبَبْتُهُ فتصبب): پزێندم، پزێ. خوای گەورە فەرموویەتی: ﴿أَنَا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا﴾ عبس/ ٢٥، دەوتریێت: (فلان صب بكذا).

صَبِيح: الصَّبِيح والصَّبَاح، أول النهار: سەرەتای پۆژ، کاتیک ناسۆ بە سێبەر سوور دەبیێت. (الصُّبُوح): شەراب و خواردنەووی بە یانی. (المصباح): جینگە ی چراو گۆپ.

صَبْر: الصَّبْر: الإِمْسَاك فِي ضَيْقٍ: خۆگرتن لە ناپەحەتیدا، دەوتریێت: صَبْرْتُ الدابة: ئازە لە کەم بە ستەو و بە ندم کرد بە بێ عەلە فو خواردن. (صَبْر): خۆگرتن و قەدەغە کردن لە سەر ئەو ی کە عەقل و شەرع بە پێویستی دەزانێت، یان ئەو ی ئەوان بە پێویستی دادەنێن، کە پێگری و قەدەغە ی بکات لێی. (صَبْر): وشە یە کی گشتییە، ئەگەر خۆ قەدەغە کردنە کە بۆ کارەساتیک بوو، ئەو ناونراوە (صَبْر)، پێچەوانەکی (جَزَع) ه.

گه وره فهرموویه تی: ﴿أَصْبُ إِلَيْهِنَّ﴾ یوسف/۳۳، کاری مندالانه ی کرد. (الصَّبَا): بای پرو له قبیله. (صائبون): قه ومیک بوون له سهر ئایینی نوح. به هر که سیک له دینیکه وه ده رچوو بیت بو دینیکی تر وتراوه: (صابیء). وتوویانه: (صبأ ناب البعیر): دانی وشتره که سه ری ده رهینا.

صحب: صاحب: الملازم إنسانا کان أو حیوانا، أو مکانا، أو زمانا: هاوړی و له گه لېوو، ئیتر مرؤف بوو بیت، یان نازهل، یان شوین، یان کات. (المصاحبة والاصطحاب): هاوړیپه تی و هاو له لېوو، به هیژترو کاریگه تره له (اجتماع): کوبوونه وه، چونکه له یه که مدا ماوه ی مانه وه که زورترو دریتره.

صحف: الصحيفة: المبسوط من الشيء: شتی ته ختکراوو پاخراوو کراو، وهک (صحيفة الوجه): پیستی پروخسارو ده م وچاو، (صحيفة): لاپه ره. نه وهی که تئیدا ده نووسریت. (مصحف): نه وهی کراوه به کؤکه ره وه بو لاپه ره نووسراوه کان. (تصحيف): خویندنه وهی لاپه ره نووسراوه کان و گپرانه وه یان له سهر غهیری نه وهی خوئی، له بهر گومان و شک له پیته کانی.

صخ: الصاخة: شدة صوت ذي

النطق: توندیی دهنکه گه وره که که بهر گوئی ده که ویت. ده وتریت: (صخ يصح فهو صاخ): دهنگی لیوه هات، دهنگذار بوو. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿فإذا جاءت الصاخة﴾ عبس/۳۳.

صخر: الصخر: الحجر الصلب: به ردی ره قو سهخت.

صدد: الصدود والصد قد يكون انصرافاً عن الشيء وامتناعاً: هه ندیک کات بریتی ده بیت له وازهینان له شتو قه ده غه کردنی، وهک خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿يصدون عنك صدوداً﴾ النساء/۶۱، هه ندیک کاتیش لادان و قه ده غه کردن ده بیت، وهک خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وزين لهم الشيطان أعمالهم فصدهم عن السبيل﴾ النمل/۲۴، (الصدید): کیم و جه راعت، له پیسی و قیزه ونییه، که له نیوان گوشت و پیستدایه.

صدر: الصدر: الجارحة، ثم استعير لمقدم الشيء: سینگ، نه ندامیکی له شه، هه روه ها خوازروه بو به شی پیشه وهی شت، وهک به شی پیشه وهی کؤر، یان سه رته تای کتیب، یان سه رته تای قسه.

صدع: الصدع: الشق في الأجسام الصلبة كالزجاج والحديد: درز له تهنه

په قه كاندا، وهك شووشه و ئاسن. (صَدَعَ الْأَمْرَ): له وه ئیستیعاره كراوه، واته: پوونی كرده وه. ههروهها (صُدَاع): له هه مان دارپشتنه، به مانای ئازاری سهه، سهه ئیشه. خوای گه وهه فرموویه تی: ﴿يَوْمَئِذٍ يَصْدَعُونَ﴾ الروم/ ۴۳.

صدف: صَدَفَ عَنْهُ: أَعْرَضَ إِعْرَاضاً شَدِيداً: به توندی پووی وه رگیپا، پیره وی (الصَّدْفُ)، گوچکه ماسی ده گریت، واته: مهیلان و لاری له قاچه کانی وشتره که دا، یان له په قیی و سه ختیدا، وهك ئه ملو ئه ولای کیو، که پووبه پووی یهك بن. یان ئه و گوچکه ماسییه ی که له ده ریا ده رده هینریت.

صدق: الصِّدْقُ وَالْكَذِبُ أَصْلُهُمَا فِي الْقَوْلِ، وَالصِّدْقُ: مِطَابَقَةُ الْقَوْلِ الضَّمِيرِ وَالْمُخْبِرِ عَنْهُ مَعاً: پاست و درؤ، ئه سلی ههردووکیان له قسه و وتندیه، (صِدْق): پیک و هاوووتبوونی قسه که یه له گه ل ویزدان و ههوالدهره که پیکه وه، که ی مه رجیک له وه دابراو نه ما ئه وه نه بووه ته پاستی ته واو. به لکو یان ئه وه یه که به پاست وه صف ناگریت، یان ئه وه تا جاریک به پاست وه صف ده کریت و جاریک به درؤ، له سهه دوو تیروانیی جیاواز، وهك قسه ی بیپروایهك که به بی مه بهستی بیرو باوه پ و توویه تی: (محمد رسول الله)، ئه مه

پاسته له وه ی که ههوالدهره که و توویه تی و درویشه له بهر پیچه وانهی قسه ی بیژره که له گه ل ویزدانی. (صَدِيقٌ): ئه و که سه یه پاستی زوره. (صَدَاقَةٌ): پاستی بیرو باوه ره خووشه و یستیدا. (صَدَاقَةٌ): ده رکردن و به خشینی مال و سامان بو که سه نزیکه کان، له ئه سلدا بو ئه و که سه یه به خشه ره که به ویستی خو ی پیی به خشیه وه ده رکردنی زه کات و به خشینه که ی واجب و فرهزه. له به خشینه که دا که سی به خشه ره له کاره که یدا ده گه ریت به شوین پاستگویییدا. (صِدَاقُ الْمَرْأَةِ وَصَدَاقُهَا): ئه وه یه پیی ده ریت له ماره ییه که ی. خوای گه وهه فره فرموویه تی: ﴿وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا﴾ النساء/ ۱۲۲.

صدی: الصِّدْيُ: صوتٌ يَرْجِعُ إِلَيْكَ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ صَقِيلٌ: دهنگیکه ده گه ریته وه بو تو له هه موو شوینیکی شه و قداره وه. (تصدية): هه موو دهنگیکه که پیره وی (صدی) بگریته بهر له وه ی که ئاوازی تیدا نه بووه، دهنگ بداته وه. (تصدی): ئه وه یه که شته که دهنگدانه وه ی بییت، واته: دهنگی هاتوو له کیوه وه.

صر: الإصرار: التَّعَدُّدُ فِي الذَّنْبِ وَالتَّشَدُّدُ فِيهِ: ئالوزان و سووربوون له تاوان و گه رمبوون تیایداو ریگری له خو ده رکیشان لیی. ئه سلله که ی له (الصَّوْرَةُ)، واته: (الشَّدُّ): تووند

گرتن. (صُرَّة): ئەو كېسە يە كە درهه مەكانى تيا دادە نریت و گزیدە دریت. (إصرار): هەموو نیازو مەبەستیکە كە توندیت تیدا نواندوو. (الصَّرَّة): كۆمەل و ئاقمەكەى كە لە ناو یەكدان، وەك ئەو هەى پیکەووە كۆ بن لە دەفریکدا. خوای گەورە فەرموو یەتە: ﴿فَأَقْبَلتِ امْرَأتَهُ فِي صِرَّةٍ﴾ الذاریات/۲۹، و تراوه: (الصَّرَّة): هاوارو قیزه.

صرح: الصَّرْح: بَيْتٌ عَالٍ مُزَوَّقٌ سُمِّيَ بِذَلِكَ اِعْتِبَارًا بِكَوْنِهِ صَرْحًا عَنِ الشُّوب: بیناو بالە خانە یەكی بەرزى پاراوه و نه خشاو، بەوه ناو نراوه بەو پێیەى كە پوخته یە لە خەوش و تیکە لیبوونى شتى تر. (صَرِيحٌ الحق): راستى روون بووه وه.

صرخ: لە قورئانى پیرۆزدا چەند وشە یەك لە لقه كانی ئەم سى پیتە (ص. ر. خ) هاتوو، وەك: (صَرِيخ)، (مَصْرَخِي)، (يَسْتَصْرِخه)، (يَصْطَرخون)، هاتوو، (يَصْطَرخون): (افتعال) له له (صرخ)، به واتای هاوارو نالە كردنى زۆر، به دەنگى بەرز، له باسى حالى دۆزه خیاندا دە فەرمویت: ﴿وَهُمْ يَصْطَرخون فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ﴾ فاطر/۳۷، واتە: لە دۆزه خدا دوزە خییەكان

بە دەم نالە و نرکەو هە — بە دەنگى بەرز — هاوار دەكەن: ئەى پەروردگارمان! (لەم جێیە) دەرمان بێنە، كاریكى چاك ئە نجام دە دەین، غەیری ئەو هەى پێشتر ئە نجاممان دەدا. هەر وه ها له باسى موسا پێغەمبەر و هاوڕیکە یشیدا دە فەرمویت: ﴿فَإِذَا الَّذِي اسْتَنْصَرَهُ بِالْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُ﴾ القصص/۱۸. واتە: لە ناکاو ئەو كەسەى كە پۆژى پێشوو داوای یارمەتى لیکرد، به رووی موسادا بە دەنگى زۆر بەرز هاواری لیکرد و داخوپی بەسەریدا. وشەى (مَصْرَخِي) ش بە مانای كەسێك بە دەنگى بەرز هاوار ئەكات، بۆ پرگار كردنى كەسانێك، لەم ئایەتەدا. لەسەر زمانى شەیتان. هاتوو: ﴿مَا أَنَا بِمُصْرِحِكُمْ وَمَا أَنْتُمْ بِمُصْرِحِي﴾. وشەى (صَرِيخ) یش یانى هانا بەرو پەنا بەر، كەسێك هاوار دەكات بۆ بە دەمەوه هاتنى حالى كەسێكى تر. لە قورئاندا هاتوو: ﴿وَإِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ﴾ یس/۴۳.

صرف: الصَّرْف: رَدُّ الشَّيْءِ مِنْ حَالَةٍ إِلَى حَالَةٍ، أَوْ إِبْدَالِهِ بغيره: لا بردنى شتێك له حالەتیکەو هە بۆ حالەتێكى تر، یان گۆرینی بە غەیری خوێ، دەوتریت: (صَرَفْتُهُ فَاَنْصَرَف): بەرپم كرد، رویشت. (تَصْرِيف): وەك:

(صرف) ه، جگه له حاله تی زۆرکردنداو زۆرجار دهوتریت له گۆرینی شته که له حاله تیکه وه بۆ حاله تیکی تره له فه رمانیکه وه بۆ فه رمانیکی تر. له وه (تصريف الكلام): پازاندنه وه ی قسه، (تصريف الدراهم): وردکردنه وه و گۆرینه وه ی دره مه کان.

صرم: الصرم: القطيعة: لیک پران و جیا بونه وه، (الصريمة): کار قایمکردن و توندکردن. (صریم): کۆمه له لمیکی جیا کراوه له شوینی لماویدا. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فأصبحت كالصريم﴾ القلم/٢٠، و تراوه: (أصبحت كالأشجار الصريمة)، و اته: وهك ئەو دارو دره ختانه ی لیهات که به رو بوومه که یان کۆکراوه ته وه. (الصارم): پابردوو تپیه پریو. (انصرم الشيء): شته که برابیه وه و ته واو بوو.

صرط: الصراط: الطريق المستقیم: ریگای راست و پیک. هه روه ها پیی دهوتریت: (صراط). پیشتر له به شی پیتی (س) باسکرا. **صطر:** (صطر) و (سطر) واحد. (صطر) و (سطر)، بریتین له یهك شت، پیشتر له به شی پیتی (س) باسکراوه.

صرع: الصرع: الطرح: که وتن، و الصرعة: به زه ویدا دان. (صرعة): حاله تی که سی به زه ویدا وادا. (الصراعة): کارو پیشه ی

زۆرنازیی. (رجل صریح)، که سیک دراوه به زه ویدا و که وتوه. (قوم صرعی): ئەو قه ومه ی که به مردوویی که وتوون. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فتری القوم فیها صرعی﴾ الحاقة/٧، (المصراغان من الأبواب): دوو تاکی ده رگا که، هاوشیوه کراوه به دوو بهیتی شیعی به رانبه به یهك.

صعد: الصعود: الذهاب في المكان العالي: به رزیبونه وه و سه رکه وتن و پویشتن بۆ شوینی به رز. (الصعود والحدور): بۆ شوینی به رزو نزم و لیژه، هه ردوویان له خودی خویدا یه کن. (الصعد والصعيد والصعود) له ئەسل و بنه رته دا یه کن، به لام (الصعود والصعد) بۆ کۆسپ و ته گه ره دهوتریت و ده خوازیت بۆ هه موو شتیکی ناره حهت و قورس. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿ومن يُعرض عن ذكرِ ربه يسألُك عذاباً صَعداً﴾ الجن/١٧، و اته: سهخت و ناره حهت. هه روه ها خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿سأرهقهُ صَعوداً﴾ المدثر/٧١، و اته: کۆسپ و ته گه ره یه کی سهخت و ناره حهت. (صعيد) بۆ رووی زهوی دهوتریت.

صعر: الصعر: ميل في العنق: گپ بوونی مل، تووشی مله رهقه هاتن. (تصعير): پوو

وهـ رگيـران له بهـر خوـ به گهـوره زانين. خوای گهـوره فهـرموويهـتی: ﴿وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ﴾ لقمان/ ۱۸، ههـموو شتيـکی قورس و نارـهـحـهـت پيـی دهـوتريـت: (مُصَعِّر).

صعق: الصاعقة والصاعقة يتقاربان: ههـردوو وشهـکه له يهـک نزیکن له مانادا، ههـردووکیان بریتين له گرمهـ و هارهـی گهـوره، بهـلام نهـهـنده ههـیه که (صعق) له تهنهـ زهـمینییه کاندای دهـوتريـت، (صعق) له تهنهـ بهـرزو ئاسمانییه کاندای دهـوتريـت. (صاعقة): ههـوره گرمهـ، بریتیه له دهنگی گهـوره له فهـزادا. خوای گهـوره فهـرموويهـتی: ﴿فَأَخَذْتَهُمُ الصَّاعِقَةَ﴾ النساء/ ۱۵۳.

صغر: الصَّغَرُ وَالْكِبَرُ مِنَ الْأَسْمَاءِ المتضادة التي تقال عند اعتبار بعضها ببعض: له ناوه دژ به یه که کائن، له کاتی ره چاوکردنی هه نديکیان به هه نديکیان. (صَغِرَ صَغْرًا فِي الذَّلَّةِ): ژیردهسته و زه لیل بوو. (صاغِر): پازی به پلهی نزم و که مو بیترخ.

صغا: الصَّغُو: الميل: لادان. دهـوتريـت: (صَغَتِ النجوم والشمس صغواً): لايدا به لای ئاوا بووندا. (أصغيتُ إلى فلان): جوان مه یلم دایه به گو یگرتن لی.

صف: الصَّف: أن تجعل الشيء على

خط مستوٍ كالناس والأشجار ونحو ذلك: بریتیه له وهی که شت له سهـر هیتکی راست دابنیت، وه که خه لک و دارو درهخت و شتی له و شیوازه. (صفصف): زهوی تهخت و چول، وه که نه وهی له سهـر یه که ریز بوویت. خوای گهـوره فهـرموويهـتی: ﴿قَاعاً صَفْصَفاً﴾ طه/ ۱۰۶.

صفح: صَفَحَ الشَّيْءَ: عَرَضَهُ وَجَانِبَهُ: روو ته نیشتی شت، (كصفحة الوجه): وه که رووی دهـم و چاو. (صفحة السيف): تهخت و رووی شمشیر. (صَفَحَ): لیبوردن و چاوپوشی، وازهیتان له سهـرزه نشت، نه وه له لیبوردن به هیزتره، بو نه وه خوای گهـوره فهـرموويهـتی: ﴿فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا﴾ البقرة/ ۱۰۹، هه نديک جار مروؤ عهفو ده نوینیت و لیبورده ناییت. خوای گهـوره فهـرموويهـتی: ﴿فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌ﴾ الزخرف/ ۸۹، (مصافحة): ته و قه کردن، له پی دهستی خسته له پی دهستی که سیک.

صفد: الصَّفَدُ وَالصَّفَادُ: العُلُّ: که له پچه و دهستبهست، کۆکهی (أصفاد). ه. (أصفاد): که له پچه و دهستبهسته کان. (صفد): به خشین به گویرهی نه وهی که وتراوه: من دهست به ستراوی تو بووم و نه سیری نیعمه تی تو بووم، نه وه ندهت پی به خشیبوم.

صفر: الصَّفْرَة: لون من الألوان التي

بین السواد والبیاض: زهره، یه کیکه له و پهنگانیه له نیوان په شو سپیدایه، له په شه وه نزیکتره. ههروه ها تالیی ناوسکو ده ماره کان له خوړاک، ناوئراوه (صَفَر) زهردوو. مانگیکیش ناوئراوه به (صَفَر) له بهر به تالیی ماله کانیا ن تاییدا له تویشوو.

صَفْن: الصَّفْن: الجمع بین الشیئین، ضاماً بعضهما إلى بعض: کوکردنه وهی دوو شت و خستنه پال یه کتریان. دهوتریت: (صَفْن الفرس قوائمه): ئەسپه که له سهه ر قچه کانی پاره ستاو سمه کانی به زه ویدا دا. خوای گه وه فهرموویه تی: ﴿الصافنات الجیاد﴾ ص/ ۳۱، (صافن): په گو ده ماریکه له ناوه وهی فهقه ره ی پشت، ده ماره کانی دل کۆ ده کاته وه. (صَفْن): تووره که ی گوون. (صَفْن): ده فریکی وه که سه تله و قولفیکی هه یه بو تویشوو هه لگرتن و ئاو هه لگوزین.

صَفُو: أصل الصفاء: خلوص الشيء من الشوب. ئەسلی (صفاء): پوخته ی شت له هه موو خه وش و تیکه له یه ک. (صَفَا): بو به ردی ساف و لووسه. (اصطفاء): وه رگرتنی پوخته ی شت، وه که ئەوه ی که (اختیار): وه رگرتنی خیره چاکه یه. یان (اجتباء): وه رگرتنی باجو سه رانه یه. (الصَفِي): ئەوه یه

سه روکه که بو خوئی هه لی ده بژیریت. خوای گه وه فهرموویه تی: ﴿وسلام علی عباده الذین اصطفى﴾ النمل/ ۵۹، (صَفْوَان): به ردی گه وه ی لووس و صاف، وه که (صفا) یه.

صَل: أصل الصلصال: تردد الصوت من الشيء اليابس: له رینه وه ی دهنگو زرینگه دانه وه ی، له شتی وشکدا. (صلصلة): باقی ماوه ی ئاو، به وه ناوئراوه له بهر دهنگ لیوه هاتنی له ده فریان له تویشوو هه لگردا.

صَلَب: الصَّلَب: الشدید: په قو سهخت، به پیی په قیسی سهختیه که ی پشت ناوئراوه به (صَلَب). (صَلِيب): ئەسه له که ی ئەو داره یه خاچدانی له سهه ده کریت. (صَلِيب): خاچ، بریتیه له وه ی که مه سیحیه کان ده یکه نه هوکاری نزیکبونه وه. خوای گه وه فهرموویه تی: ﴿وما قتلوه وما صلّبوه﴾ النساء/ ۱۵۷.

صَلَح: الصلاح: ضد الفساد: چاکی، دژی فه سادو خراپه یه، له قورئاندا جاریک به رامبه ر کراوه به (فساد)، جاریک به (سَيِّئَة). خوای گه وه فهرموویه تی: ﴿خَلَطُوا عملاً صالحاً وأخر سيئاً﴾ التوبة/ ۱۰۲، ﴿ولا تفسدوا فی الأرض بعد إصلاحها﴾ الأعراف/ ۵۶، (الصُّلَح): چاکه و چاکسازی، تاییه ته به لابر دنی ناکوکی و رق له نیوان خه لکیدا.

صلد: خوی گه وره فەرمووێه تی: ﴿فترکه
صَلْدًا﴾ البقرة/۲۶۴، واتە: بەردی سەخت و پەرق و
زەوی پەرق، کە هێچی لێ نەپوێت. (رأس
صَلْدًا): سەریکی ساف مووی لێ نەپوێت.

صلا: أصل الصَّلي: الإيقاد بالنار:
داگیرساندن بە ئاگر. (صَلَّيْتُ الشَّاةَ):
مەپە کەم برژاند، (هِيَ مَصْلِيَّةٌ): برژاوه،
(صلاة): بریتییە لە دوعاو پارانەوه، پیروژ،
پیتدارکردن و بەرزپاگرتن. (صلاة الله
للمسلمين): پاک و خاوینیان دەکاتەوه، لە
فریشتەکانیشدا: دوعاو پارانەوه و داوی
لێخۆشبوونە، وەک ئەوهی کە لە خەلگە کە
بووه. (صلاة): نوێژ، پەرستشێکی تاییه ته،
ئەسلە کە ی: دوعاو پارانەوه یه، بەوه ناوێراوه
وەک ناوانی شتە کە بە ناوی هەندیک لەوهی کە
لە خۆی دەگرێت.

صمم: الصَّمَمُ: فقدان حاسة السمع:
کەپبوون، لە دەستدانی هەستی بیستن، ئەوهی
گۆی لە حەق نەگرێت و قبوڵی نەکات، بەوه
وەصف دەکرێت. (صممت القارورة):
تۆپه وانەم بۆ شووشە کە دروست کرد،
دەمە کەم گرت وەک ئەو کەسە کە پەری کە
گۆیی بەستراوه. (صمم في الأمر): بەردەوام
بوو تیا داو لەسەری پوێشت، بێ ئەوهی گۆی

هەلخات بۆ کەسی دایم رکێتیت، وەک ئەوهی
کە پ بێت.

صمد: الصَّمَد: السيد الذي يُصمَد إليه
في الأمر: ئەو گەورە یه یه لە کار و فەرماندا
نیازی بە هاناوهاتنی لێدەکرێت. (صمده):
قەصد و مەبەستی شتە کە ی کرد بە ئەنقەست.

صمم: الصومعة: كل بناء متصمع
الرأس: هەموو بیناو بالە خانە یه کە بەرز،
کە نیشته، خانووی خواپەرستی
مەسیحییە کان. پیکه وه نوساوه. کۆکە ی
(صوامع) ه. (أصمم): گۆی مت، کە سێک کە
گۆی نوساوه بە سەریه وه.

صنع: الصُّنْع: إجادة الفعل: ئەنجامدانی
کار بە چاکیی، هەموو (صنع) دروستکردنیک
کاره، بە لام هەموو (فعل) کاریک (صنع) نیه.
نیسبەت نادریته پال ئازەل و بێ گیانە کان، وەک
ئەوهی کە (فعل) یان نیسبەت دەدریته پال.
خوای گه وره فەرمووێه تی: ﴿صُنْعَ اللَّهِ الَّذِي
أَتَقَنَ كُلَّ شَيْءٍ﴾ النحل/۸۸، (اصطناع):
زیادەپوێیه لە چاککردنی شتیکدا.

صنم: الصنم: جثة كانوا يعبدونها،
مترکین بەها إلى الله تعالی: بت، لاشه و
پهیکه ریک بوو، بە مەبەستی نزیکبوونه وه لە
خوا دەیانپەرست.

صنو: الصَّنُو: الغصن الخارج عن أصل الشجرة: لقیکی دهرهاتوو له ئهسل و بنه په تی درهخت، خه لقه نه مام، کورپه نه مام، چووزی نوئ. دهوتریت: (فَلَانٌ صِنُوْ اَبِيه): فلان کهس هاوتای باوکی خوئیته تی، (صِنُوَان) موسه نناکه یه تی. کۆکه یشی هه ر (صِنُوَان) ه. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿صِنُوَان و غیر صِنُوَان﴾ الرد/ ۴.

صهر: الصهر: الختن: خزم و کهس، باوک و برای خیزان، خه زووو زاوا، کهس و کاری ئافرت، پئیان دهوتریت: (أصهار). (صهر): تواندنه وهی به زو چه ورپی. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بَطُونِهِمْ﴾ الحج/ ۲۰.

صوب: الصَّوَاب: له سهه ر دوو شیوه دهوتریت: یه که میان: به گویره ی شتیک له خویدا، دهوتریت: (هَذَا صَوَاب): ئه مه پاست و ته واوه. دووه م: به گویره ی خاوه ن مه به ستیک، کاتیک ده رکی کردو گه یشت به نیازمه ندییه که ی، به پیی ئه وه ی نیازو مه به ستییه تی، دهوتریت: (أصاب كذا): پیکای. (الصَّوْب): پیکان و پاستلیدان. (الصَّيْب): هه وری تاییه ت به بارانبارین. (المصيبة): تاییه ت کراوه به به لاو کاره سات. **صوت:** الصوت: هو الهواء المنضغط

عن قرع جسمین: بریتییه له هه وایه کی ژیر فشار که وتوو، له به ریه ککه وتنی دوو ته نه وه. (رجل صيِّت): پیاویکی دهنگبه رز. (صيِّت): تاییه ت کراوه به ناویانگی چاک. (إنصات): بریتییه له گوینگرتن به بیده نگیی.

صاح: الصَّيْحَة: رفع الصوت: به رزکردنه وه ی دهنگ. ئه سله که ی له (تشقیق الصوت) ه، واته: ئه وه دهنگه ی له دراندن و قلیشاندنه وه دروست ده بییت. وتوو یانه: (انصاح الخشب): کاتیک ته خته ده قلیشیت و دهنگیکی لیوه ده بیستریت.

صید: الصَّيْد: مصدر صاد، وهو تناول ما يُظفر به مما كان ممتنعا: (صَيْد): راو، بریتییه له چاوگی (صاد)، ده ستخستن و زه فه ر پپردنی ئه وه ی که قه ده غه بووه. (مصید) ناوده بریت به (صید)، ماسی ناو ده ریا که راوده کریت بو خواردن.

صور: الصَّوْرَة: ما يُنْتَقَش به الأعيان، ويتميز بها غيرها: ئه وه یه شیوه و وینه کانی پی دهنه خشینریت و به هوی وینه که وه له غه یری خویدا جیا ده کریتته وه. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فَخُذْ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ﴾ البقرة/ ۲۶۰، چوار په له وه ر بگه وه له ت و په ل په لیان بکه بو چه ند پارچه.

(صُور): که په نا که فووی پيدا ده کړيت.

صير: الصير: الشيق: درز، چا وگه. (صار إلى كذا): نه وه نه جامی بوو، وای به سهرهات.

(صار): گوران له حالیکه وه بو حالیکې تر.

صاع: صاع: خوی گوره فرموویه تی: ﴿نَقْدُ صَوَاعِ الْمَلِكِ﴾ یوسف/۷۲. ده فریکه بو خواردنه وه و کیشانه به کار دیت. هه روه ها پییشی ده وتریت: (صاع) و به (مذکرو مؤنث) یش ده کړيت.

صوف: الصوف: خوری، (أخذ بصوفة قفاه)، واته: به مووه که ی که له پییشه سهری پرواوه.

صيف: الصيف: الفصل المقابل للشتاء: هاوین، وهرزی به رامبه ر وهرزی زستان.

صوم: الصوم في الأصل: الإمساك عن

الفعل، مَطْعَمًا كَان، أَوْ كَلَامًا، أَوْ مَشْيًا:

(صَوْم) له نه سلدا بریتیه له خوگرتنه وه له کاریک و نه جام نه دانی، خواردن بیت، یان قسه، یان رویشتن. به نه سپیک که به سترابیته وه له رویشتن، یان له عه له فخواردن، ده وتریت: (صائم). خوی گوره فرموویه تی: ﴿إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا﴾ مریم/۲۶ مه به ست پیی خوگرتنه وه بووه له قسه کردن.

صيص: ﴿مَنْ صِيَا صِيهِمُ﴾ الأحزاب/۲۶، أي: حُصُونِهِمْ، واته: شور او قه لاکانیان، هه موو شتیک که بکریته هوکاری خو پاراستن پیی ده وتریت: (صيصة). له مه وه به شاخی گا و تراوه: (صيصة)، به و دهنو که ش که که له شیر شهری پیده کات و تراوه: (صيصة).

به شی پتی ض

مكتبة

بهشی پیتی (ض)

في أوصافه الخاصة، وبينهما أبعـد البـعد:
دوو دژ، ئەو دوو شتە کە لە ژێر یەک رەگەزدان و
هەر یە کە یان نە فی ئەوی تریان دەکات، لە
وە صفه تاییه ته کانیداو لە نۆوانیاندا دوورترین
ماوه ههیه، وهک رەش و سپی و خێرو شەڕ.

(ضدّ): دژ، بریتییە لە یەکیک لە بەرانبەرەکان.

ضرب: الضّر: سوء الحال: بارخراپ،
خراپ حال. یان ئەو هتا لە خودی خۆیدا، لە بەر
کەمیی زانست و فەزڵ و چاکە، یان لە
جەستەدا یە لە کەمیی ئەندام و ناتەواویدا، یان
لە حالەتی پوڵەت و دیاردایە، لە کەمیی مال و
سامان و ناوو ناوبانگ. خوای گەورە
فەرموویەتی: ﴿فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ
ضُرِّ الْأَنْبِيَاءِ/٨٤﴾، ئەو گونجاو بو هەر سی
دانە کە ی. (رجلٌ ضَرِيرٌ): کینایە یە بو
لە دەستدانی بینایی چاو. (الاضطرار):
ناچارکردن و هەلئانی ئینسان، لە سەر ئەو ی
کە زیانی بۆی دەبێت. (ضَرَّةٌ): ژنی دووهم،
هەوی، بە پیتی ئەو باوهرە ی کە زیانی دەبێت بو
ژنی یە کە م.

ضرب: الضّرب: إيقاع شيء على

ضبيح: ﴿والعاديات ضبحا﴾، الضَّبِيح:
صوت أنفاس الفرس تشبيها بالضباح:
دەنگی هەناسە ی ئەسپە، هاوشیو ی حیلە کە ی،
هەر و هە دەنگ و واقە ی پێویە، و تراویشە:
بریتییە لە غاردانی خێرا.

ضحك: الضَّحِك: انبساط الوجه وتكشّر
الأسنان من سرور النفس: پیکەنین،
کرانە و هە ی پوختارە و دەرکەوتنی ددانەکان،
بە هۆی خۆشی ناخ و دەر و ونە و ه.

ضحى: الضُّحَى: انبساط الشمس
وامتداد النهار: کرانە و هە ی تیشکی خۆرو
دریژبوونە و هە ی پۆژە، کاتە کە بە وە ناوبراو بە
چیشته نگا. (ضَحَى يَضْحَى): کە و تە بەر
خۆر. (تَضْحَى): لە چیشته نگا نانی خوارد،
وهک (تغدى) یە. (الضّحاء) وهک (العداء) بو
خواردنە. (ضاحية كل شيء): لایە نە ئاشکراو
دیاره کە ی هەر شتێک. (الأضحية): قوربانیی،
بە وە ناو نراو چونکە کاتی چیشته نگا کاتی
ئەنجامدانی قوربانییە کە یە.

ضد: الضدّان: الشیئان اللذان تحت
جنس واحد، وینافی کلّ واحد منهما الآخر

شيء: ليدان، بریتییہ له کیشانی شتیک به شتیکی تردا. (الضرب في الأرض): پویشتنه به سه رزه ویدا به پیی ئه وهی که قاجه کانی ده کیشیت به زهویه که دا. (مضاربة): جوریکه له گریه ست و شه ریکایه تی. (اضطراب): زور پویشتن به ئاراسته کاندا، تیکچوون و شه پوئدان، له (الضرب في الأرض) هاتوه.

ضرع: الضرع: ضرع الناقة والشاة وغيرهما: گوانی مه پرو و شترو غه یری ئه وانه. (ضرع الرجل ضراعة): پیاوه که لاوازو زه لیل بوو. (تضرع): ملکه چیی نیشان دا. (مضارعة) ئه سله کی: هاویشه و له یه کچووه له پارانه وه و لالانه وه دا، پاشان ته نها کراوه بو هاویشه یه که، ههروه ها نه حوییه کان له فزی (الفعل المضارع) یان لی ئیستیعاره کردوه.

ضعف: الضعف: خلاف القوة: لاوازی، پیچه وانه ی به هیزیه، له نه فس، یان به دهن، یان حالدا ده بیئت. (الضعف): وهك (النصف) ه، له له فزو وشه پال یه کترخراوه کان، که بوونی یه کیکیان بوونی ئه وی تریان پیویست ده کات. (ضاعفته وأضعفته وضعفته): هینده ی خوی و زیاترم خسته پال. (الضعف) چاوگه، (الضعف) ناوه.

ضغت: الضغت: قبضة ریحان: چه پکی ریحانه، یان پووش و گیا، یان توول، کۆکی (أضغات) ه. به وه هاوشیوه کراوه به خه ونیکی تیکه لو پیکه ل، که حه قیقه ت و راستییه که ی ده رناکه ویئت. خوی گه وره فره موویه تی: ﴿قالوا أضغات أحلام﴾ یوسف ٤٤/، واته: گورزه یه که تیکه له یه که له خه ونه کان.

ضغن: الضغن والضغن: الحقد الشديد: بقو کینه یه کی زور، کۆکی (أضغان) ه. خوی گه وره فره موویه تی: ﴿أن لن يخرج الله أضغانهم﴾ محمد ٢٩.

ضل: الضلال: العدول عن الطريق المستقیم: لادان له ریگای راست و پریک، (هدایة) پیچه وانه که یه تی. (ضلال) ده وتریت بو هه موو لادانیک له مه نه هج، به ئه نه قه ست بیئت، یان به سه هو، که م بیئت، یان زور. (ضلال) دوو جووره: لادان و گومراییه که له زانسته تیورییه کاندا، وه ک گومرایی له ناسینی خوی گه وره داو گومراییه که له زانسته کردارییه کاندا وه ک گومرایی و لادان له زانینی ئه حکام و بریاره شه رعیه کاندا. گومرکردنی خوی گه وره ش بو مروؤف، له سه ره یه کی که له م دوو شیوه یه ده بیئت: یه کیکیان: ئه وه یه که هۆکاره که ی گومرایی و لادان بیئت، بریتییه له وه ی که ئینسان لاده دات و

ضنك: خَوای گه وره فهرموویه تی: ﴿مَعِيشَةٌ ضَنْكًا﴾ طه/۱۲۴، واته: بَزْیَوِیْهِ كِی تَه سَكُو تَه نَگَه بَه ر. دَه وَتَرِیْت: (ضَنْكٌ عَیْشُهُ): زِیَانِی تَه سَكُو تَه نَگَه بَه ر بُوو.

ضاهمی: ﴿يُضَاهُونَ﴾ قول الذین كَفَرُوا... التوبة/۳۰. أی: یَشَاكِلُونَ. واته: لَه یه كچوو دَه بن.

ضیر: الضیر: المضرّة: زیان، دَه وَتَرِیْت: (ضَارُهُ وَضَرَّهُ): زِیَانِی پِی گَه یَانَد.

ضیزن: ﴿قِسْمَةٌ ضِيزِي﴾ النجم/۲۲، أی: نَاقِصَةٌ. خَوای گه وره فهرموویه تی: ﴿قِسْمَةٌ ضِيزِي﴾ النجم/۲۲، واته: نَاتَه وَاوُو كَه مَو كُورْت، ئَه سَلَه كَه ی لَه سَه ر وَه زَنِی: (فُعْلَى) یه، (ض) ه كَه شَكِیْرَاوَه بُو (ی).

ضیع: (ضَاعٌ يَضِيعُ ضِيعًا، وَأَضَعْتُهُ وَضِيعَتُهُ): وَنَبُوو، وَن دَه بَیْت، زَايَه م كَرْد، وَنَم كَرْد. (ضِيعَةُ الرَّجُل): زَه وِی وَخَانُووبَه رَه، كَه زَايَه وَن دَه بَیْت، لَه بَه ر ئَه وَه ی بَه سَه ر نَه كَرَاوَه تَه وَه، كُوكَه ی (ضِيعًا).

ضیف: أَصْل الضَّيْفِ: المَيْلُ: ئَه صَلِی

گومرا دَه بَیْت، خَوَايِش بَه وَه بَرِیَارِی لَه سَه ر دَه دَات لَه دُونِیَا دَا. دُووَم: بَرِیْتِیْه لَه وَه ی كَه خَوای گه وره پِیْكَهَاتَه ی ئِیْنَسَانِی دَانَاوَه لَه سَه ر هَه یئَه ت وَ شِیْوَه یه ك، ئَه گَه ر پَه چَاوِی رِیْگَا یه كِی پَه سَه نَد، یَان نَپَه سَه نِی كَرْد، رَا ی دَه هَیْئِیْت وَ هُوكِی دَه كَات وَ بَه جَوَانِی دَه زَانِیْت وَ پَا بَه نَدِی دَه بَیْت، لَادَان لَیْی قُورَس وَ نَا رَه حَه ت دَه بَیْت. ئَه م هَیْزَه ش لَه ئِیْنَسَانِدَا كَارِیْكِی خَوَايِیَه.

ضم: الضَّم: الجمع بين الشیئین فصاعدا: كُوكِرْدَنَه وَوَه یه كَخَسْتَنِی دُوو شَت وَ زِیَا تَر. خَوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَأَضْمُ يَدَكَ إِلَى جَنَاحِكَ﴾ طه/۲۲.

ضممر: الضَّامِرِ مِنَ الْفَرَسِ: الخَفِيفُ اللحم من الأعمال لا من الهزال: ئَه سِیْی كَه مَگُوشَت وَ لَه ر، بَه هُؤِی كَارَه وَه، نَه ك بَه هُؤِی لَازِیْبُوونَه وَه. خَوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَعَلَى كَلِّ ضَامِرٍ﴾ الحج/۲۷، (الضَّمِير): وِیْزْدَان وَ ئَه وَه ی شَارَاوَه یه وَ دَل لَیْی نَا گَادَار دَه بَیْت وَ رَاوَه سْتَان لَه سَه رِی قُورَس دَه بَیْت.

ضن: الضَّنَّة: البُخْلُ بِالشَّيْءِ النَّفِيسِ: بَه خِیْلِی وَ چِرُووكِی لَه شَتِی گَرَانِبَه هَا وَ بَه نَرَخْدَا، خَوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنْينٍ﴾ التکویر/۲۴، واته: بَه سَه ر غَه یب وَ شَارَاوَه كَانْدَا بَه خِیْل وَ چِرُووك نَه بُووَه.

^{۲۹} ئَه مَه خَوِیْنْدَنَه وَه ی هَه مَو قُورئَانِخَوِیْتَانَه، جَگَه لَه (عاصم)، كَه خَوِیْنْدَنَه وَه كَه ی ئَه وَ بَرِیْتِیْه لَه (يُضَاهِؤُنَ).

(ضَيْف) بریتییه له مهیلکردن و لادان به لادا، دهوتریت: (ضاف السهم عن الهدف): تیره که له ئامانجه که نزیك بوویه وه. (ضَيْف): ئه وهی به لای تودا هاتوو وه میوانه و لای تویه. ئه وه چاوگه و تاك و كزی تیا یه کسان ده بیئت. هه ندیک جار کۆده کریتته وه له سه ر شیوه ی: (أضیاف) و (ضیوف).

ضیق: الضَّيْقُ: ضِدَّ السَّعَةِ: ته سک، دژی فراوانه. ههروه ها دهوتریت: (الضَّيْقُ). (الضَّيْقَةُ): له هه ژاری و به خیلی و غه م و

به ژاره دا به کار دیت.

ضأن: الضَّأْن: مه، (أضْأْن الرَّجُل):

مه په کانی زۆر بوون.

ضوا: الضَّوَاء: ما انتشر من الأجسام

النَّيِّرَة: ئه وهی له ته نه پروونکه ره وه کان

دهرده چیت و بلآو ده بیته وه. دهوتریت:

(ضاعت النار و أضاعت): ئاگره که پرووناکی

داو شوینه که ی روشن کرده وه. خوای گه وره

فه رموویه تی: ﴿يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ﴾ النور/ ۳۵.

به شی پتی ط

مكتبة

به شی پیتی (ط)

دانه یه کی تر ده بیئت و جارِیک رِیک و هاوجوت
ده بیئت له گه ل غه یری خوی. خوی گه وره
فه رموییه تی: ﴿سَمَوَاتٍ طَبَاقًا﴾ الملک/۳، واته:
هه ندیکی له سه ره ه ندیکی. هه روه ها
فه رموییه تی: ﴿لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن
طَبَقٍ﴾ الانشقاق/ ۱۹، واته: له پله و پایه یه که وه
ده چیتته پله و پایه یه کی تر. (طبق): نه وه یه
میوه کانی له سه ره داده نریت.

طحا: الطَّحُو: كالدَّحُو. وهو بسط
الشيء والذهاب به: بریتیه له راختنی
شت و رویشتن پاییدا. خوی گه وره
فه رموییه تی: ﴿وَالْأَرْضِ وَمَا
طَحَاهَا﴾ الشمس/۶.

طرح: الطَّرْح: إلقاء الشيء وإبعاده:
فریدانی شت و دوورخستنه وه ی. (الطَّرُوح):
شوینی دوور.

طرد: الطَّرْد: هو الإزعاज والإبعاد على
سبيل الاستخفاف: بریتیه له بیزارکردن و
دوورخستنه وه، له سه ره شیوه ی سووکایه تی
پیکردن. (مطاردة الأقران): هه ندیکیان

طبع: الطَّبْع: تصوّر الشيء بصورة ما:
وینه کردن و چاپکردنی شتیک به شیوه یه ک،
وه ک سه که لیدان و دراو دروستکردن، نه وه
گشتگیرتره له (ختم) و تاییه ت تره له (نقش)،
(طابع): نه وه یه چاپ ده کریت. (الطابع):
بکه ره که یه تی. به وه نه و خوو سروشته ی
تا قیکرده وه له سه نگی مه که کی دا، که
بریتیه له خوورپه وشت و ره فتار. بیگومان نه وه
بریتیه له نه خش و وینه ی ده روون، به
شیوه یه ک له شیوه کان، یان له پرووی
دروستکراوی و فیتره ته وه، یان له پرووی
عاده ته وه. خوی گه وره فه رموییه تی: ﴿فَطْبَعُ
عَلَى قُلُوبِهِمُ﴾ المنافقون/۳.

طبق: المطابقة: من الأسماء
المتضایفة، وهو أن تجعل الشيء فوق آخر
بقدره: له ناوه پال یه ک دراوه کانه، بریتیه
له وه ی شتیک بخه یته سه ره دانه یه کی تر، به
نه ندازه ی خوی، هه ره له وه (طابقت النعل)
هاتووه، واته: نه عله کانم جووت کرد. ئینجا
(طباق) جارِیک له و شته دا به کاردیث که له سه ره

هەندیکی تریانیان ڕاوه دوونا. (اطراد الشیء):
هاتی هەندیکی به شوین هەندیکیدا.

طرف: طَرْفُ الشَّيْءِ: جانبه: تەنیشتی
شت، به کاردیت له تەنه کان و کاته کان و غهیری
ئەوانیشدا. (طَرْفُ الْعَيْنِ): پیلوی چاو، خوی
گهوره فەرموویەتی: ﴿قاصِرَاتِ الطَّرْفِ﴾
الرحمن/ ۵۶، بریتییه له پاراستن و
چاوداخستیان له بهر پاکی خویان.

طرق: الطَّرِيقُ: السَّبِيلُ الَّذِي يُطْرَقُ
بِالْأَرْجُلِ، أَي: يُضْرَبُ: ئەو ڕیگا و شوینی
پۆیشتنه که به قچه کان به سه ریدا پۆیشتن
ده کریت، واته: قچی پیا ده دریت. (طَوَارِقُ):
پووداوه کانی شهو. (طَارِقُ): ئەو که سه یه ڕیگا
ده گرتنه بهر.

طری: خوی گهوره فەرموویەتی: ﴿لَحْمًا
طَرِيًّا﴾ النحل/ ۱۴، واته: گوشتی تەری تازە،
(من الطَّراءِ والطَّراوة): له نەرمیی و پاروییە.
(الإطراء): پیا هەلدانیک که یاده وه ریبه که ی
نوی ده کاته وه.

طعم: الطَّعْمُ: تناول الغِذاء:
خۆراکخواردن، ئەوه ی له وه وه ریبگرت
ناوده بریت به: (طَعْمٌ وَطَعَامٌ): تام و چیژو
خۆراک. (الطَّعْمَةُ): ئەوه یه تام بکرت و
بخوریت.

طعن: الطَّعْنُ: الضَّرْبُ بِالرُّمْحِ: لیدانه به
پم. ئیستیعاره کراوه بۆ تانه لیدان و له پاشمله
باسکردن. خوی گهوره فەرموویەتی: ﴿وَطَعْنَا
فِي الدِّينِ﴾ النساء/ ۴۶.

طغی: الطُّغْيَانُ: سنووربه زاندن له
سه رپچی و تاواندا. (الطُّغْوَى): ناوه: له
سنوور ده رچوون. خوی گهوره فەرموویەتی:
﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا﴾ الشمس/ ۱۱، ئاگاداری
دانه به وه ی که به راستیان نه زانی و باوه رپیان
نه کرد، کاتیک ترسیزان به سزای له سنوور
ده رچوونه که یان. (طَاغُوتُ): هه موو
سنوورش کین و ده ستریزکاریک و هه موو
په سترایک جگه له خوی گهوره. وه زنه که ی
بریتییه له (فَعْلُوتُ) وه ک: (مَلَكُوتُ).

طف: طَفِيفٌ: الشَّيْءُ النَّزِرُ: شتی که م،
(طَفَّفَ الْكَيْلَ): به شر کیشراوی که مکرده وه له
پیدانی و شیاویی حەقی خوی. خوی گهوره
فەرموویەتی: ﴿وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ﴾ المطففين/ ۱.

طفق: ده وتریت: (طَفِقَ يَفْعَلُ كَذَا):
دهستی کرد به کردنی ئەو کاره، وه ک ئەوه ی
بلیت: (أَخَذَ يَفْعَلُ كَذَا)، له ئەریدا به کاردیت
به بی نه فی و نه ری.

طفل: الطِّفْلُ: الولد مادام ناعماً: مندال
تا ئەو کاته ی نەرم و شله. کۆکه یشی هه ره ئەو

هه لهاتو دهرکهوت. (مطلع): جیگه‌ی هه لهاتنی خۆر. (طالع): ئەو شوینەیه که خۆرو ئینسانی لێوه دهرکهوتوو. (طليعة الجیش): ئەو به‌ش و سه‌ره‌تایه‌یه که دهرده‌که‌وێت له سوپا، هاوشیۆه کراوه به هه لهاتن و دهرکه‌وتن، وتراوه: (طَّلَعَ النخل): دهرکه‌وتنی چرۆی دره‌ختی خورما.

طلق: أصل الطلاق: التخلية من الوثاق: ئەسلی (طلاق): دامالرانه له په‌یمان و گریه‌سته‌که. ده‌وتریت: (أطلقت البعير من عقاله): جل‌ه‌وی وشتره‌که‌م به‌رداو ئازادم کرد له میخی به‌ستنه‌وه‌که‌ی. (أطلق يده): ده‌ستی به‌خسند‌ه‌یی و نان‌به‌یی بلاوکرده‌وه. (طليق الوجه): پوو‌خۆش و پوو‌کراوه، کاتیک پوو‌گرژ نه‌بوویت. (انطلق): به‌دواکه‌وتوویی پو‌یشت و تیپه‌ری.

طم: الطم: البحر المطموم: ده‌ریای پر له ئاوی زۆر. له‌به‌ر ئەوه قیامه‌ت ناوبراوه (طامة). **طمث:** الطمث: خوینی هه‌یزو چالک. (الطامث): ئافه‌رتی هه‌یزدار.

طمس: الطمس: إزالة الأثر بالمحو: لابردنی شوینە‌وار به‌سپینه‌وه. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿فَإِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ﴾ المرسلات/٨.

صیغه‌یه‌یه. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿أَوْ الطفل الذين لم يظهروا﴾ النور/٣١.

طلل: الطلل: أضعف المطر: لاوازترین باران، بریتییه له‌وه‌ی شوینە‌واریکی که‌می بووه. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿فَإِنْ لَمْ يُصْبِحْهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ﴾ البقرة/٢٦٥، هه‌روه‌ها (طلل) دم فلان): خوینی فلان به‌فیرو چوو، کاتیک حسابی که‌می بو‌کرایت. (طلل): شوینە‌واری خانوو، که‌لاوه. (أطل فلان): که‌سایه‌تییه‌که‌ی به‌رز بوویه‌وه.

طفیء: طفئت النار وأطفأها: ئاگره‌که‌م کوژاند‌ه‌وه. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ﴾ الصف/٨، واته: مه‌به‌ستیان کاریک ده‌بی‌ت که به هۆیه‌وه بگه‌نه کوژاند‌ه‌وه‌ی نوورو پوو‌ناکیی په‌یامی خوا.

طلب: الطلب: الفحص عن وجود الشيء عيناً كان أو معنى: گه‌رانه به‌شوین بوونی شتی‌کدا، ئیتر خودی شته‌که بوویت یان مانایه‌ک.

طلت: (طالوت): اسم أعجمي: ناویکی ئەعه‌می، غه‌یره عه‌ره‌بییه.

طلح: الطلح: شجر: دره‌ختیکه. یه‌ک دانه‌ی (طلحة)یه. (هه‌ندیک پێیان وایه مؤزه).

طلع: طلعت الشمس طلوعا: خۆره‌که

طمع: الطَّمَع: نزوع النفس إلى الشيء شهوة له: حەزى نەفسە بۆ شتیک کە مرؤف ناره زوی لئیە تی.

طمئن: الطَّمَأْنِينَةُ وَالاطْمَأْنِنَانُ: السَّكُونُ بَعْدَ الْانزِعَاجِ: ئارامیی و دلنیایی لەدوای وه پرسیی و بیزاریی. (اطمأنّ) و (تطمأنن) له پووی له فزو ماناوه له یه ک نزیك ده بن. خوای گه و ره فه رموویە تی: ﴿وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي﴾ البقرة/۲۶۰.

طهر: (الطهارة): پاک و خاوینی، دوو شیوازه: (طهارة جسم): پاک و خاوینی لاشه، و (طهارة نفس): پاک و خاوینی دەر وون. گشت ئایه ته کان ئەو دوو مانایه له خو ده گریت. (الطهور): هه نديک کات چاوگ ده بییت. ده و تریت: (تطهّرت طهورا): خوّم به پاکیی خاوین کرده وه. هه نديک جاریش ده بیته (اسم) ناو بۆ ئەو شته ی که پیی پاک ده کریته وه.

طيب: ده و تریت: (طاب يَطِيب طيبا): پاک و حه لال و چاک بوو، (فهو طيب): ئەوه پاک و حه لاله. ئەسلی (الطيب): ما تستلذه الحواس وما تستلذه النفس: ئەوه ی که هه سته کان و دەر وون چیرۆ لی و هه رده گرن. (الطيب من الإنسان): هه ر که سه خوی دامالیت له پیسی نه فامیی و فاسقیی و

له سنوورده رچوون و کاره پیس و ناپه سه نده کان و خوی برازینیته وه به زانست و ئیمان و کرده وه جوان و چاکه کان. خوای گه و ره فه رموویە تی: ﴿الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُم الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ﴾ النحل/۳۲.

طود: الطُّود: الجبل العظيم: کیوی گه و ره، خوای گه و ره فه رموویە تی: ﴿كَالطُّودِ الْعَظِيمِ﴾ الشعراء/۶۳، به (العظیم) زۆر گه و ره وه صفی کردووه له بهر ئەوه ی له نیوان ئەو کۆمه له کیوه سه رکه ش و گه و ره دایه، نه که له بهر ئەوه ی له نیوان سه رجه م کیوو شاخه کاندایه.

طور: طَوَارِ الدَّارِ وَطَوَارِهِ: ئەوه ی دیریژ بووه ته وه له سنووری خانوو. ده و تریت: (عدا فلان طوره): واته سنووره که ی تییه پانده. (طورا بعد طور): جار له دوای جار. (الطور): شاخیکی تاییه ته.

طير: الطائر: کلّ ذي جناح يسيح في الهواء: هه موو بالداریکه که به بۆشایی هه وادا بپروات. کۆکه ی (طیر) ه. خوای گه و ره فه رموویە تی: ﴿وَالطَّيْرَ صَافَاتٍ﴾ النور/۴۱، (تطير واطير): ئەسه له که ی گه شبینییه به بالنده، پاشان به کاردیته له هه موو شتیکیدا گه شبینی و ره شبینی پیبکریت. خوای گه و ره فه رموویە تی: ﴿قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ﴾ يس/۱۸.

طوع: الطَّوْعُ: الانقیاد: ملکه چ بوون به ویستی خوئی و خوئشی، (الْكُرْهُ) دژی ده بیئت. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿أَتَيْتَا طَوْعاً أَوْ كَرْهًا﴾ فصلت/۱۱. (الطَّاعَةِ): گوپرایه لئی به ملکه چیی، به لام زور کات له کاتی ناماده بی نواندندا ده وتریت له وهی فه رمانی پی کراوه. (التَّطَوُّعُ): له ئەسڵدا: زورله خو کردنه بو گوپرایه لئی و ملکه چیی. له پیناساندنیشدا: به خشینه به وهی که پیویست ناییت وهک ئەجامدانی نویژی سوننهت. (الاستطاعة): توانین و لیها تویی له ملکه چبوونه به ویستی خوئی. (استطاع واسطاع): به یهک مانان، واته: توانی.

طوف: الطَّوْفُ: المَشْيُ حَوْلَ الشَّيْءِ: به پیی رۆیشتن به دهوری شتیکدا. (طائف): ته و افکار، بو ئەو که سهیه که به دهوری ماله کاند ده سوپیتته وه. ههروهه (طائف) ئیستیعاره کراوه له جنۆکه و خه یال و ئەندیشه و پووداو. و تراوه بو خه یال (طَيْف) ه. (الطائفَة من الناس): کۆمه لیک خه لک. (الطوفان): هه ر پووداو ییک ده وره و گه مارۆی مرؤف بدات، وهک توفان و له سنوورده رچوونی ئاو.

طوق: أصل الطوق: ما يُجعل في العُنُق: ئەوهیه ده کریتته ملو گهردن. (خَلْقَةُ كَطُوقِ الحمام): دیمه ن و پوواله تیکی خرو بازنه بییه، وهک ته وقی گهردی کۆتر. یان دروسکراویکه، وهک بازنه و پاوانه ی زیرو زیو. (طاقة): ناوه بو ئەندازه و شتیک که مرؤف بتوانییت به نارپه هتیی و گرانی بیکات، ئەوه هاوشیویه به وه ته وقه ی دهوری شتی داوه.

طول: الطُّول والقِصْر من الأسماء المتضایفة: (طُول): در یژو زور، (القِصْر): کورت و کهم، له ناوه پال دراوه کان (إضافة) کان. (طَوَّل): فه زل و ده وله مه ندیی و به خشنده بی تاییهت کراوه پیی. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿شَدِيدَ الْعِقَابِ ذِي الطُّولِ﴾ غافر/۳، (طالوت): ناویکی دیاره و ئەعجه میه.

طین: الطين: التراب والماء المختلط: خو ل و ئاوی تیکه لکراو، قور.

طوی: طَوِيْتُ الشَّيْءَ طَيًّا: شته که م پیچایه وه. ئەوه ییش (کطي الدرج): وهک برینی ریگا. به (الطِّي): گوزارشت ده کریت له پیچانه وه و ته و او بوونی ته مه ن.

مكتبة

به شی پتی ظ

مكتبة

به شی پتی (ظ)

لایدا بیت لی. به (ظَلَّ) گوزارشت ده کریت له
(عزّة و منعة)، واته: سه ربه رزی و شکوداری و
هیزو توانایی. (الظلة): هه وریکه سیبه ر بکات،
کۆکه ی (ظَلَّ) ه. (ظَلَّتْ وَ ظَلَّتْ) گوزارشتی
پیده کریت له وهی که به رۆژ ده کریت. خوای
گه وره هه رموویه تی: ﴿فَظَلَّكُمْ﴾
تَفَكَّهُونَ ﴿الواقعة/ ۶۵.

ظلم: الظُّلْمَة: عدم النور: تاریکی،
کۆکه ی (ظلمات) ه. گوزارشتی پیده کریت له
نه فامیی و هاوه لَدانان و فاسیقی و له
سنورده رچوون. (ظلم): سته م، دانانی شت له
غهیری شوینی شیایوی خویدا، که تاییه ته پیی،
یان به که مبوون، یان به زیاده، یان به لادان له
کاته که ی، یان له شوینه که ی.

ظماً: الظُّمُّء: ما بین الشریکتین: پشوی
نیوان دوو جار ئاوخوردنه وه. (الظُّمَّاء): ئه و
تینویه تیییه ی که له وه وه ده رده که ویت.
ده وتریت: (ظَمِيَ يَظْمَأُ فَهُوَ ظَمَّانٌ): تینووی
بوو، تینووی ده بیت، ئه و تینووه.

ظن: الظَّنُّ: اسم لما يحصل عن أمانة:

ظعن: ظعن يظعن ظعننا: إذا شَخَّصَ:
کاتیك کۆچی کردو رۆیشت. خوای گه وره
هه رموویه تی: ﴿يَوْمَ ظَعْنُكُمْ﴾ النحل/ ۸۰،
(ظعينة): که ژاوه، کاتیك ئافره تی تیدایه،
هه روه ها کینایه ی پیده کریت له ئافره ت، کاتیك
له که ژاوه که شدا نه بیت.

ظفر: (الظُّفْر): نینۆک، له ئینسان و غهیری
ئه ویشدا ده وتریت. خوای گه وره هه رموویه تی:
﴿كُلُّ ذِي ظُفْرٍ﴾ الأنعام/ ۴۶، ئی: ذِي مَخَالِبٍ:
واته: نینۆکدار. (ظْفَر): بردنه وه و
به ده سته پینان، ئه سله که ی له: (ظْفَرِ عَلَيْهِ):
زالبوو به سه ریدا، دهستی لی گیر بوو. خوای
گه وره هه رموویه تی: ﴿مَنْ بَعْدَ أَنْ أَظْفَرَكُمْ﴾
عليهم ﴿الفتح/ ۲۴.

ظلل: الظَّلُّ: ضد الضَّحِّ: سیبه ر، دژی
خۆرو خۆره تاوه، گشتگیرتره له (فیء)،
بیگومان ده وتریت: (ظَلَّ اللَّيْلُ): سه ره تای
شه و تاریکیه که ی، به هه مو شوینیك که
تیشکی خۆری پینه گات ده وتریت: (ظَلَّ).
ناوتریت (فیء) مه گه ر بو ئه وه ی که خۆر

ناوه بۆ شتیک که به هۆی نیشانه یه که وه
به ده ستدیت، که ی به هیزبوو ده بیتته هۆی
زانست، که ی زۆر لاواز بوو، ئه وه له ئاستی
وه هم تپه پری نه کردوووه. (ظن): گومان، له
زۆربه ی کاره کاندانا په سه نده.

ظهر: الظهر: الجارحة، واستعیر لظاهر
الأرض: پشت، ئه ندامیکی لاشه یه، ئیستیعاره
کراوه بۆ پروه دیاره که ی زه وی. (الظهری):
ئه وه یه به پشتی خۆت ده یکه یت و له بیرت
ده چیت و ئیهمالی ده که یت. خوای گه وره

فه رموویه تی: ﴿وراءکم ظهراً﴾ هود/۹۲. (ظهر
علیه): زالبوو به سه ریدا. (ظاهره): پشتی
گرت و یارمه تی دا. (تظاهراً): پشتی یه کتریان
گرت و یارمه تی یه کتریان دا. (الظهار): ئه وه یه
که پیاو به خیزانه که ی بلیت: تو وه ک دایکم
وایت. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿نعمه ظاهرة
وباطنة﴾ لقمان/۲۰، (ظاهرة): ئاشکراو دیار،
ئه وه ی له سه ری راده وه ستین. (باطنة):
نادیارو شاراووه، ئه وه ی که نایزاین و نایناسین.

به شی پتی ع

مكتبة

به شی پتی (ع)

عبر: أصل العَبر: تجاوز من حال إلى حال: تیپه رینه له حالیکه وه بۆ حالیکه تر، (عبارة): قسه یه که به هه وادا تیپه رپووه له زمانی گۆیاکه وه بۆ گوی بیسه. (اعتبار) و (عبرة): په ندوه رگرتنه به و حاله ته ی که به هوییه وه ده گاته زانیی بینراوه که بۆ ئه وه ی که نه بینراوه. (تعیر): تاییه ته به لیکنانه وه و شیکاری خه ون، که له دیارو ئاشکرایه وه په رپوه ته وه بۆ نادیارو شاراو هی. ئه وه تاییه تتره له (تأویل)، بیگومان (تأویل) له وه ویش و له غهیری ئه وه یشدا ده وتریت.

عبس: عبوس: قطوب الوجه من ضيق الصدر: گرژبوونی رووخساره به هوی دلته نگییه وه. و تراوه: (يوم عبوس): پوژتیکی سهخت و قورس. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿یوما عبوساً﴾ الإنسان/۱۰.

عبر: عَبْرٌ، قیل: هو موضع للجنّ ينسب إليه كل نادر من إنسان و حیوان و ثوب: (عَبْرٌ): و تراوه: ئه وه شوینیکی جنۆکه یه، هه موو شتیکی ده گمه ن نیسه بت

عبد: العبودیة: إظهار التذلل: ده رخستنی زه لیلی و ملکه چیی، (عبادة) په رستش، له وی پیشوو به هیترتو کاریگه رتره، چونکه ئه وپه ری زه لیلی و ملکه چییه، که س شیاوی نایب مه گه ر ئه و زاته ی که ئه وپه ری چاکه ی هه بیته، که خوی گه وره یه. (عبادة) دوو جوړه: (عبادة بالتسخیر): عبادته و ملکه چبوونیک به ناچاریی و بی خوویستی، (عبادة بالاختیار): عبادته و ملکه چبوونیک به خوویستی و خو بژارده یی. کو ی (عبد) به نده ی به کۆیله کراو بریتییه له (عبید). کو ی (عابد) به نده ی خوا بریتییه له: (عباد).

عبث: العبث: أن يخلط بعمله لعبا: ئه وه یه یاری و گالته یه که تیکه لی کاره که ی بکات. (عبث): خواردنیک تیکه لکراوه به شتیک. و تراوه: (العوبثاني) بۆ خورما و پۆنو ئاردی ژور وردی تیکه لکراوه. به و که سه ی که مه به سستیکی راست و ساغی نه بیته ده وتریت: (عبث). خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿أفحسبتم أنما خلقناكم عبثاً﴾ المؤمنون/۱۱۵.

دهدریت بؤ لای، له مروّفو نازهل و جل و بهرگ.
خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿و عبقری حسان﴾،
ئه وه جوریکه له فهرش و پاخر.

عبأ: ما عبأتُ به، أي: لم أبالِ به: واته:
گویم پی نه دا. ئه سهله که ی له (عبء) ه، واته:
قورسو گران، وهك ئه وهی وتووویه تی: کیئشو
وه زنی له و شیوه م نه دیوه. (عبأ):
ئاماده سازی کرد.

عتب: العتَب: كل مكان ناب بنازله:
هه موو شوینیک ناته باو نه گونجاو بیئ به وهی
تیایه تی. (عتبة الباب): لاشیپانی ده رگا.
(العتب والمعتبة): ئیستیعاره کراوه بؤ
پهقی و زبیریه ک که مروّف له خویدا ده بیینیت
له سهر غهیری خوئی. (استعتاب): ئه وهیه داوا
بکریئ له ئینسان که گله بیه که ی باس بکات بؤ
ئه وهی پازی بوون به ده ستبیینیت.

عتد: العتاد: ادّخار الشيء قبل الحاجة
إليه كالإعداد: عه مبارکردن و گه نجینه کردنی
شیتیک پیئش پیویستبوون پیی، وهك
ئاماده کاری. (عتید): ئاماده و له ده ست.
خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿هذا ما لديّ
عتید﴾ ق/ ۲۳.

عتق: العتيق: المتقدّم في الزمان أو
المكان أو الرتبة: پویشتوو، له زه مان، یان

شوین، یان په دا. خوای گه وره فهرموویه تی:
﴿وليطوفوا بالبیت العتیق﴾ الحج/ ۲۹، له بهر
ئه وه به شتی کون ده وتریت: (عتیق)،
هه روه ها به شتی پرزدارو به نرخیش ده وتریت:
(عتیق)، (عتیقة).

عتل: العتل: الأخذ بمجامع الشيء
وجره بقهر: گرتنی هه موو شتیک و پراکیشانی
به توندیی، وهك پاته کاندن، وهك به توند
جله و پراکیشانی ئازهل. خوای گه وره
فهرموویه تی: ﴿فاعتلوه إلى سواء
الحجیم﴾ الدخان/ ۴۷، (عُتل): زورخووری
هه مه جور، که شته که پاده کیشیت و ده بیات.
خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿عُتل بعد ذلك
زنیم﴾ القلم/ ۱۳.

عتا: العتو: النبوء عن الطاعة:
نافه رمانیی و سهرکه شیی گه وره، له په رستشو
گوپرا به لئی. ده وتریت: (عتا یعنو عتواً
وعتياً): خوئی به گه وره زانی و له سنوور
ده رچوو. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وعتواً
عتواً کبیراً﴾ الفرقان/ ۲۱.

عثر: عثر الرجل يعثر عثارا وعثوراً إذا
سقط: کاتیک که وت. خوای گه وره
فهرموویه تی: ﴿أعثرنا عليهم﴾ الکهف/ ۲۱، واته:
که سانیکمان لی به ناگا کردن و پامان وه ستاندن

به سه ریانه وه، بیّ ئه وهی داویان کرد بیّت.

عثی: العیث والعثی یتقاریان: له یهك نزیك ده بن. وهك (جَدَبَ وَجَبَدَ)، به لَام ئه وه هه یه كه (عیث) زیاتر له وه فساد و خراپه یه دا ده و تریّت كه به هه ست ده ركی پی ده كریت، (عثی) له وه دا ده و تریّت كه به حوكم و بریار ده ركی پی ده كریت. (أعثی): په نگیكه به لای ره شدا.

عجب: العجب والتعجب: حالة تعرض للإنسان عند الجهل بسبب الشيء: سه رسامیی، حاله تیکه تووشی مرؤف دیت، له کاتی نه زانین به هوکاری شتیک. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿قرآنا عَجَبًا﴾ الجن/۱، واته: شیوهی ئه وهی نه زانیوه و نه ناسیوه و هوکاره که شی نه زانیوه.

عجز: عجز الإنسان: مؤخره: دواوهی مرؤف. (عجن) ئه سه له که ی بریتییه له: دواکه و تن له شت و پیاهه یشتنی له کاتی کو تاییه که یدا. (عجوز): پیرو په ککه و ته، به وه ناو نراوه له بهر نه توانینی له زوریک له کاره کاندا.

عجف: خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿سبع عجاف﴾ یوسف/۴۳، ئه وه بریتییه له کووی (عجف). (عجفاء)، واته: له رو لاواز. **عجل:** العجلة: طلب الشيء وتحریه قبل

أوانه: خواست و ویستنی شتیک و گه پان به دوایدا، پیش کاتی خووی. ئه وه له پیوستیی شه هوه ت و ئاره زووه، له بهر ئه وه ناپه سه ند بووه له گشت شوینه کانی قورئاندا. (عجل): گویره که. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وكان الإنسان عجولاً﴾ الإسراء/۱۱.

عجم: العجمة: خلاف الإبانة: نادیارو ناروون، پیچه وانهی روون و دیاره. (أعجام): نادیارو ناروونه کان. (استعجمت الدار): پرسیارم کرد، وه لَام نه بوو، بی ده نگ بوو، کاتیک ده رکه وت ماله که که سی تیدا نه بوو وه لَام بداته وه. (عجم): عه جه م پیچه وانهی عه ره به. (الأعجم): هه ر که س له زمانیدا قورسیی هه بیّت، عه ره بی بیّت، یان غه یره عه ره بی.

عدد: العدد: آحاد مركبة: ژماره یه کانه ئاویته کان. (العدّ): هه ندیک له ژماره کان بخریته پال هه ندیکی تریان. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فاسأل العادين﴾ المؤمنون/۱۱۳، واته: له ژمیاریان پیرسه. (العدّة): ئه وهی ئاماده ده کریت له مال و پیوستیی و چه ک و شتی تر. (عدّة): شتی ژمیردراوو حیسابکراو. (إعداد): ئاماده کردنی شتیک به شیوه یه که تو ده یژمیريت و حیسابی ده که یت و وه ریده گریت و ده یبه یت، به پی پیوستیت بووی. خوای گه وره

فهرموويه تی: ﴿واعدوا لهم ما استطعتم من قوة﴾
الأنفال/ ۶۰.

عدس: (العدس): نيسك، دانه ويله يه كي
ناسراوه.

عدل: العَدَالَة والمعادلة لفظ يقتضي
معنى المساواة: وشه يه كه مانای يه كسان كردن
ده گه يه نيّت. (عَدْل) و (عَدْل) له يه ك نزيك ده بن،
به لام (عَدْل) له وه دا به كارديت كه به
به رچاوپروونی دهرکی پیده كړيّت، وه ك ئه حكام و
برياره كان. (عَدْل) له وه دا به كارديت كه به
هست دهرکی پیده كړيّت، (عَدْل) بریتيه له
دابه شكردن به ريكی. ده وتریّت: (رجل عدل
ورجال عدل) له يه ك دانه و كړيشدا.

عدن: خواي گه وره فهرموويه تی: ﴿جنات
عَدْن﴾ النحل/ ۳۱، واته: جيگيرو دامه زراو. (عَدْن
بمكان كذا): جيگير بوو. (المعدن): بو شوين و
كاني مادده ي خشل و گه وه ره كانه، وه ك زيرو
زيوو... هتد.

عدا: العَدُو: التجاوز و منافاة الالتئام:
تيپه پانندن و دژو له يه كنه چوون له كڅبوونه وه و
يه كگرتندا. جاريك به دل دهر زانريّت و دهرسي لي
وه رده گير يّت، پي ي ده وتر يّت: (عداوة
ومعاداة). جاريك به رويشتن به پي، پي ي
ده وتر يّت: (العَدُو). جاريك له لادان له

دادپه روه ربي له مامه له دا، پي ي ده وتر يّت:
(العُدوان والعَدُو). خواي گه وره فهرموويه تی:
﴿فيسبوا الله عدواً بغير علم﴾ الأنعام/ ۱۰۸. ﴿إذ
أنتم بالعدوة الدنيا﴾ الأنفال/ ۴۲، واته: شوين و
لايه نه كه ي كه له جيگه نزيك كه تيپه پي
كردبوو.

عذب: ماء عَذْب: طيب بارد: ئاويكي پاك و
سارو و فينك. (عذاب): بریتيه له ئيشپينگه ياندى
توندى. ئه سله كه ي له: (عَذْبَ الرَّجُلِ)، واته:
كاتيك خوو خواردى نه بيّت، به هوى ئازاره وه،
وتراوه: له (عَذْبِ ه)، (فَعَذْبُهُ)، واته: خوشى
زيانيم نه هيشت. وتراوه: ئه سلى (تعذيب) زور
ليدانه به چمكى په ت و قامچي.

عذر: العُذْر: تحري الإنسان ما يمحو به
ذنوبه: گه راني ئينسانه به شوين ئه وه دا كه تاوان و
گوناوه كاني پي بسپريته وه. (المُعذِر): ئه و
كه سه ي كه وا بينيّت به لگه و پاساوي هه يه،
كه چي به لگه و پاساوي نيه. خواي گه وره
فهرموويه تی: ﴿وجاء المعذرون﴾ التوبة/ ۹۰، واته:
ئه وانه ي پاساوو عوزر ديننه وه.

عر: خواي گه وره فهرموويه تی: ﴿أطعموا
القانع والمعتز﴾ الحج/ ۳۶، سوالكارو داواكار،
ده وتر يّت: (عَرَّه يَعُرُّه): كردارو گوفتاري
ناشيريني پالدا. (واعترت بك حاجتي):

پیوستی خوم لیت داوا کرد. به (المضرة) وتراوه: (معره) نازارو چورتو ناخوشی.

عرب: العرب: ولد (إسماعیل): عره ب به کورو نه وهی (ئیسماعیل) ده گوتریت، (الأعراب): له نه سلدا کوی (عرب) ه، به لام بووته ناویک بو دانیشتوانی بیابان و ده شته کی. (الأعرابی) له پیناساندنا بووته ناویک بو نه و که سانهی نیسبت دراونه ته پال دانیشتوانی بیابان. (العربی): پوون و ره وانبیژ. هروه ها (عربی): پوون و ره وان له که لام و قسه. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿قرآناً عربياً﴾ فصلت/۳، (إعراب): ده رخستن و پوونکردنه وهی. (إعراب الکلام): پوونکردنه وهی ره وانسی که لام. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿عرباً أتراباً﴾ الواقعة/۳۷، بریتییه له کوی (عروبة): نه و نافرته یه که حالی خوی پوون ده کاته وه له پاکیتی و خوشه ویستی بو میرده کهی.

عرج: العروج: ذهب في صعود: بلذبوننه وه، رؤیشتن به ره و سه ره وه. (المعارج): پله و پایه و جیگه به رزه کان.

عرجن: خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿كالعرجون القديم﴾ یس/۳۹، واته: چیلکه و لاسکی کون.

عرش: العرش في الأصل: شيء مسقف: له نه سلدا: شتیکی سه رگراوه.

کۆکه ی بریتییه له (عروش). وتراوه: (عرش) الكرّم وعرشته): کاتیک شتیکم کرد بو میوه که له شیوهی سه قف. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿معروشات و غیر معروشات﴾ الأنعام/۱۶۱، (عرش الله): نه وه یه که به شهر نایزانیته له حه قیقه تدا، مه گه ر به ناوو وه که نه وه نه بووه که وه همو خه یالی گشتی خه لکی بو چووه. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿ذو العرش المجید﴾ البروج/۱۵، هیچ شتیکی وه که نه و نابیته و جیگه ی نه و ناگریته وه، وتراوه: نه وه ناماژیه بو مه مله که ت و ده سته لاته که ی، نه که بو جیگه و شوین، خوا به رزو بالاییه له وه و به دورره له وه.

عرض: العرض: خلاف الطول: پانیی، پیچه وانهی درژییه. (أعرض): فراوانییه که ی ده رخست، واته: لایه نه که ی. (العرض): نه وه یه جیگیرو چه سپاو نه بیته. (تعريض): قسه و که لامیکه دوو پووی هه یه، له راستی و درو، یان ناشکراو نادیار. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿ولا جناح علیکم فیما عرضتم به من خطبة النساء﴾ البقرة/۲۳۵.

عرف: المعرفة والعرفان: إدراك الشيء

بِتفكر وتدبر لأثره: دهر ككردنه به شتیک به بیرکردنه وه و تیرامان ولی وردبوونه وه له شویننه واره که ی، ئه وه تاییه تتره له (علم) زانست، دژه که ی بریتیه له (إنكار)، ئه سلّه که ی له (عَرَف) ه، واته: (رائحة) بؤن. (معروف): ناوه بؤ هه موو کاریک که به عه قلّ یان به شهر ع چاکییه که ی بزانیّت. (منکر): ئه وه یه که به عه قلّ یان شهر ع ئینکاری و نکولی لی بکریّت. (عَرَفُ): زانراوو ناسراوه له چاکه. (عَرَف): ئه وه یه هه والّ بدات به حال و بارودوخی داهاتوو، (لاقی غه یبزانین لیبدات). (کاهن): ئه وه یه هه والّ بدات به رابردوو. (عریف): سه رکارو سه رده سته. (أعراف): شورا یه که له نیوان به هه شت و دۆزه خدا. (اعتراف): دانپیدانان و درکاندن، ئه سلّه که ی بریتییه له: دهر خست و ئاشکرا کردنی زانینی تاوان. ئه وه دژی (جحد) ه.

عرم: العرامة: شراسة وصعوبة في الخلق: تووندو تیزو لاسارو ره قبی له ئه خلاق و ئاکارداو به کرده وه ییش دهرده که ویت، خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿فأرسلنا عليهم سيل العرم﴾ سبأ/ ۱۶، واته: لافاوکی توند، که هیچ خوی له به ریا نه گریّت.

عری: دهوتریّت: (عری من ثوبه یعری

فهو عار وعریان): پۆشاکه که ی به ری داکنه، دایده که نیّت، ئه و پووت و بی به رگه. (العراء): مکان لا ستره به: شوینی پووتنه و به ربه ره لّلا. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿فنبذ بالعراء﴾ الصافات/ ۱۴۵، (عراه و اعتراه): دهستیان لی وه شانده. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿إلا اعترک بعض آلهتنا بسوء﴾ هود/ ۵۴.

عز: العزّة: حالة مانعة للإنسان من أن يُغلب: حاله تیکی ریگره له مروّف، له وه ی ژیر بکه ویت و تیکبشکیّت، و توویانه: (أرض عزّان): واته: زه ویه کی ره ق و سه خت. (عزین): ئه و زاته یه هیچ هیژیک به سه ریدا زالّ نابیّت. هه ندیک جار (عزّة) ئیستیعاره ده کریّت بؤ گه رمبوون ره قهه ستان و فیزو لووتبه رزی ناپه سه نه. ئه وه ش وه ک له م ئایه ته دا هاتوو: ﴿أخذته العزّة بالاثم﴾ البقرة/ ۲۰۶.

عزب: العزب: المتباعد في طلب الكلا عن أهله: دورکه و توو له ئه هل و که سو کاره که ی به شوین له وه پردا. دهوتریّت: (عزب یعزّب و یعزّب) ژنی نه هینا، ده بیته ره به ن. دهوتریّت: (رجل عزّب): پیاویکی ژن نه هاوردوو، ره به ن.

عزر: التعزیر: النصرة مع التعظیم:

پشتیوانیی لیگردن و به گوره حیساب بۆ کردن.
 (تعزیر): لیدان و ته میگردن، بی ئه وهی بگاته
 ئاستی هه د، ئه وهیش ده گه ریته وه بۆ یه که م،
 بیگومان ئه وه ته میگردنه، ته می گردنه که
 پشتیوانی کردنیکه. به لام یه که م پشتیوانییه به
 کپکردنه وهی ئه وهی زیانی پیده گه یه نیت له وه وه،
 دووه م: پشتیوانییه به بیده نگکردنی له وهی که
 زیانی پیده گه یه نیت. تو هه ر که سیکت بیده نگ
 کردو داتمرکانده وه له هه ر شتیگ زیانی پی
 بگه یه نیت، ئه وا به راستی پشتیوانیت کردوه.

عزل: الاعتزال: تجنب الشيء عمالة
 كانت أو براءة أو غیرهما بالبدن أو بالقلب:
 خۆپاراستن له شته یگ به کری بیّت، پان به
 مؤلّهت، یان به غه یری هه ردووکیان، به
 جهسته، یان به دل. (أعزل): ئه وه یه که چه ک و
 پی پی نه بیّت، رووته ل.

عزم: العزم والعزيمة: عقد القلب على
 إمضاء الأمر: به لئین و بریاری دل له سه ر
 به جیگه یانندن کاریک. ده وتریت: (عزمت الأمر
 واعتزمت وعزمتُ علیه): بریاری کردنی
 ئیشه که م دا. (عزيمة): نوشته و خۆپاریزی،
 وه ک ئه وهی تو وینه ی بکیشیت که گریت داوه و
 به ستووته له سه ر شه یتان، که ئیراده ی له خۆتا
 نه هیلیت. کۆکه ی (عزائم) ه.

عزّا: ﴿عزین﴾ المعارج/۳۷، أي:
 جماعات في تفرقة: واته: چه ن کۆمه لیکی
 په راگه نده و بلاو، یه ک دانهی (عزّة) یه، ئه سه له که ی
 له: (عزوته فاعتزی) یه، واته: نیسه به تم دا،
 نیسه به تی وه رگرت، وه ک ئه وهی کۆمه لیکی
 نیسه به تدرابن، هه ندیکیان بۆ لای هه ندیکیان،
 یان له له دایکبووندا، یان له خسزما یه تی و
 تیکه لبووندا. (الاعتزاء في الحرب): بریتیه
 له وهی که بلیت: من کورپی فلانم، هاوپی فلانم.

عسّس: ﴿والليل إذا عسس﴾ التکویر/۱۷،
 أي: أقبل وأدبر: واته: هات و پشتی هه لکردو
 رویشت، (واته: له وشه دژ به یه که کانه)،
 (العسّسة والعساس): داها تنی تاریکی
 شه وه، ئه وهیش له هه ردوو سه ری شه وه که وه.
 (العسّ): جام و په رداخی گه وره.

عسر: العسر: نقیض الیسر: ته نگانه و
 نارپه حه تی، پیچه وانه ی (یسر) ه، (عسرة):
 ناخۆشی و نارپه حه تی له نه بوونی مال و
 سامان و هه ژاری. (أعسر): ته سه ک و ته نگه به ر
 بوو، (تعاسر القوم): داوایان کرد کاره که
 گران و نارپه حه ت بیّت. (یوم عسیر): پۆژیک
 کاری تیا قورسو نارپه حه ته. خوای گه وره
 فه رموویه تی: ﴿یوم عسیر علی الکافرین غیر
 یسیر﴾ المدثر/۹ و ۱۰.

ع

عسل: العسل: لعاب النحل: لیکه و شیلای ههنگه، ههنگوین.

عسی: عسی: طمع و ترجی: ویستی بوو، هیواداری بوو. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿عسی ربکم أن یهک عدوکم﴾ الأعراف/ ۱۲۹، واته: خاوون ئومیدو هیوابن له وده دا.

عشر: (العشرة): ژماره ده، (عشر): ده یهک، (عشرون): بیست. (عشر): ده یهک. (عشرتهم): بووم به ده یه میان. (معشار الشیء): ده یه کی شت. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وإذا العشار عطلت﴾ التکویر/ ۴، بریتیه له کوی (عشراء)، که بریتیه له و شتریک ده مانگ به سه ر ئاوسبوونیدا تپه ریئت. (عشيرة): نه هل و که سی پیاوه که که به وانه وه ژورده بیئت، واته: بو ئه و ده بنه جیگه ژماره ی ته و او، نه وه ش چونکه (عشرة) بریتیه له ژماره ته و او که. (عاشرتهم): تیکه لاوی بووم، بو ئه و وه ک (ده) م لیهات له خزمایه تی و تیکه لاوییه که دا. (عشیر): هاوه ل و براده رو تیکه ل.

عشی: العشی من زوال الشمس إلى الصباح: کاتی لادانی خور، له ناوه راستی ئاسمانه وه تا (صباح) به یانی. (عشاء): کاتی خورنابوون و مه غریب، تا تاریکی و نووته کی

شه و. (العشا): تاریکی و نه بینینه تووشی چاو دیت. ده وتریت: (رجل أعشى): پیاویکی شه و کویر. (عشواء): بو ئه و وشتره یه که نه وه نابینیت له پیش خویه وه یه. ده وتریت: (یحبط حبط عشواء): به کویرانه ههنگاو ده نیت. (عشاء): خواردنی شیوان. (عشی عن کذا): کویر بوو لئی.

عصب: العصب: أطناب المفاصل: رهگو ده ماری جهسته، که جومگه کان پیکه وه ده به ستیت. (لحم عصب): گوشتیک رهگی ژوربیئت. (معصوب): به رهگو ده ماریک به ستراوه که له ئاژهل دهرهینراوه. پاشان به هه موو به ستراویک ده وتریت: (عصب). (عصبية): کومه ل و تا قمیک خه لک، یه کیان گرتبیئت. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿ونحن عصبية﴾ یوسف/ ۱۴، واته: قسه یان کوو یه ک بوو. (عصابة): میزه رو عه مامه و نه وه ی سه ری پی ده به ستریئت.

عصر: (العصر): بریتیه له چاوگی (عصرت). (عصاره): پاشماوه ی نه وه یه که ده گوشریت. (المعصرات): نه وه هه ورانه ن که به هوی ره شه بای به هیزه وه دین. (إعصار): بایه کی به هیزه ته پ و توژ دروست ده کات، زریان. (عصر): زه مان و کات.

روویداوه له و کاته دا.

عضد: العَضُد: ما بین المِرْفَقِ إِلَى الكَتِف: نیوان ئانیشک تا شان. (عَضَدَتْهُ): به هیزم کرد، (وهك ئه وهیه شانی گرتبیت بۆ پشتگیری).

عضل: العَضَلَة: كل لحم صُلب في عَصَب: ماسولکه، هه موو گوشتییکی سهخت و جیر، له ده مارو ماسولکه دا. (رجل عَضِل): گوشتی کۆبووه وه و پته وه. ریگه پیدراو بووه له هه موو ریگریه کی تووندا. خوای گه وره هه رموویه تی: ﴿فَلَا تَعْضِلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أُزْوَاجَهُنَّ﴾ البقرة/ ۲۳۲. (ءا عَضَال): ده ردی نارحهت و بی ده زمان.

عضه: خوای گه وره هه رموویه تی: ﴿جَعَلُوا القرآن عِضِينَ﴾ الحجر/ ۹۱، واته: به ش به شکر او. (عِضُونَ) بریتییه له کۆی (عِضَه). و تراوه: ئه وه له (العَضْوَه)، یان له (العَضَه) ه، درهختیکی چقالوییه.

عطف: العطف: يقال في الشيء إذا ثني أحد طرفيه إلى الآخر: به شتیک دهوتریت کاتیکی چمکیکی نوشتابیته وه به لایه که ی تریدا، وهك نوشتانه وه و لاریبونه وه ی لقو په لی دارو نوشتانه وه ی پشتی و گوریس. ئیستیعاره ده کریت بۆ مهیل به لادابوون و به زهیی ئه گه ر

عصف: العَصْف والعَصِيفَة: الذي يُعَصَف من الزرع: ئه وهیه که ده دوورریته وه له کشت و کال. به کوتر اوو تیکشکاوی پروهک دهوتریت: (عَصْف). خوای گه وره هه رموویه تی: ﴿والحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ﴾ الرحمن/ ۱۲، (عاصفة): زریانی به هیز، هه موو شتیک تیکده شکی نیت، وهك پووش و کای کوتر اوو لیده کات.

عصم: العَصْم: الإمساك: خوگرتن و خو پاراستن. (اعتصام): به توندی ده ستگرتن به شته وه. (عِصَام): ئه وهیه که شتی پی ده به ستریت. (عِصْمَة): دهسته گو، هاوشیوه ی بازنگ. (مِعْصَم): جیگه که ی له ده ست دا. خوای گه وره هه رموویه تی: ﴿لَا عاصِمَ الْيَوْمَ من أمر الله﴾ هود/ ۴۳، واته: شتیک نیه بیپاریزیت.

عصا: (العَصَا): داردهست، ئه سه له که ی واوه، واته: (عَصَو)، له به ره ئه وه ی له (مؤنث) ه که یدا و توویانه: (عِصْوَان)، کۆکه ی بریتییه له (عِصِي).

عض: العض: أزم بالأسنان: گه ستنه به ددانه کان. خوای گه وره هه رموویه تی: ﴿ويوم يَعِضُ الظالم﴾ الفرقان/ ۲۷. ئه وه گوزارشتیکه ده رباره ی په شیمانی، به وه ی که به عاده ت

پیتی (علی) به دوا دادا هات. دهوتریت: (عطف علیه): به زهیی پیادا هاته وه. نه گهر (عن) ی به دوا دادا هات، نه وانا مانا که ی دژ ده بیئت، وه ک: (عطفت عن فلان): لئی گه رایه وه وه هاته دوا وه.

عطل: العطل: فقدان الزينة والشغل: له دستدانی جوانیی و ئیش و کار. (قوس عطل): نه و قه وس و که وانه که ژیی له سهر نه بیئت.

عطا: العَطْوُ: التناول: وه رگرتن. (إعطاء): پیبه خشین. (العَطِيَّةُ وَالْعَطَاءُ) تاییهت بو وه به پیوه ندیی.

عظم: (العَظْمُ): ئیسک. (عَظْمُ الشَّيْءِ) نه سله که ی بریتییه له (كِبْرَ عَظْمِهِ)، واته: ئیسکی گه وره بوو. پاشان ئیستیعاره کراوه بو هه موو گه وره بوونیک.

عف: العِفَّةُ: حصول حالة للنفس تمتنع بها عن غلبة الشهوة: ده ست و دل و داوینپاکی، به ده سته اتنی حاله تیکه بو دروون، پیگریی پیده کات له زال بوونی شه هوهت و نار هزوو. (المتعَفِّفُ): وه رگری نه و پاکیه یه به شیوه یه که له په پره وکردن. نه سله که ی: پوخته کردنه له وه رگرتنی شتی که م، که پیره وی باقی شته که ده گرتیه بهر.

(استعفاف): داوا کردنی پاکی. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿وَلَيْسَتَعْفِفِ الذِّينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا﴾ النور/ ۳۳.

عفر: العَفْرِيتُ مِنَ الْجِنِّ: هُوَ الْعَارِمُ الْخَبِيثُ: بریتییه له زیانبه خش و پیس. نه سله که ی له (العَفْرُ) ه، واته: گل و خول. (عافرة): دای به زه ویدا، خستیه ناو گله وه وه و تانندییه وه.

عفا: العَفْوُ: القصد لتناول الشيء: خواست و مه بهستی وه رگرتنی شت. دهوتریت: (عفاه واعتفاه)، واته: مه بهستی بوو نه وه وه رگریت که لایه تی. (عَفَتِ الرِّيحُ الدَّارَ): ره شه باکه شوینه که ی سربیه وه وه نه بهیشت. (عَفَوْتُ عَنْهُ): مه به ستم بوو تاوان و گونا هه که ی له سهر لابه م. (عفو): بریتییه له لابرندی تاوان له سه ری.

عقب: العَقِبُ: مؤخَّر الرِّجْلِ: پاژنه پی، ئیستیعاره کراوه بو نه وه مندال. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقْبِهِ﴾ الزخرف/ ۲۴، (العُقْبُ وَالْعَقْبِيُّ): تاییهت ده کرین به پاداشت. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا﴾ الكهف/ ۴۴. ﴿أُولَئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ﴾ الرعد/ ۲۲، (عاقبة): گشتاندن و ره ها کردنی تاییهت ده بیئت به پاداشت، به

وامرأة عاقِر: نه زوك. (عقاقير): نيکه لکردنی چهند دهرماننيک. يه ک دانهی (عقار) ه.

عقل: العقل: القوة المتهيئة لقبول العلم: هيزی ناماده ساز بؤ وهرگرترنی زانست. ئهو زانستهی مرؤف سوودی لئ وهرده گریت به و هيزه. ئه سلی (عقل): بریتیه له گرترن و قه ده غه کردن، وهک به ستنه وهی و شتر به میخ و زنجیر. (عقيلة): ئهو نافرته تیه چاودیزی ده کریت و ریگری لیده کریت. (معقل): شوینیکه خه لکی تیدا ده گیریت و به نده ده کریت.

عقم: أصل العقم: اليبس المانع من قبول الأثر: ئه سلی (عقم): وشک و زپو بی بهر له وهرگرترنی شوینه وار. ده وتریت: (عقم): دهردی بی چاره سر، چاکبوونه وه وهرناگریت. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿عجوز عقيم﴾

٤٠ تیبینی ده کریت که وشه ی (عقل) له قورئانی پیروزدا ته نها به پرشته ی (فعل) کردار هاتوه، وهک: (يعقلون، تعقلون، يعقلها، عقلوه)، ئه وه دلنایمان ده کاته وه که (عقل) کاریکه له کاره کانی (قلب) دل، هیزیک نه بووه به خودی خوی پلوه ستیت، وهک توريک له خه لکی تیروانی بی وایه. خوی گه وره ده فه رمویت: ﴿.. أفلم يسئروا في الأرض فتكون لهم قلوب يعقلون بها﴾ الحج/٤٦. (ع.ع).

(إضافة) کردن واته خستنه پال، هه ندیک جار بؤ سزادان به کاردیت. وهک خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿فكان عاقبتهما أنهما في النار﴾ الحشر/ ١٧، (تعقيب): بریتیه له وهی شتیک بینیت به دوی شتیک تردا. (عقبه): ریگایه کی سهخت و مه ترسیدار له شاخدا. (عقاب): هه لو، به وه ناو زاوه له بهر پویشتی به دوی نیچیره که یدا. (يعقوب): له ئه سلدا ناوه بؤ نیره پور له بهر ئه وهی له پویشندا رییره ویکی تاییهت ده گریت بهر.

عقد: العقد: الجمع بين أطراف الشيء: کۆکردنه وه ویه کخستنی چه مک و لاکانی شت، له تهنه ره قه کاند به کاردیت، وهک گریدانی گوریس و به ستنی بینا، پاشان به کاردیت بؤ چهند مانایه ک وهک گریبه ستی کرین و فروشتن و به لئین و په یمان. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿أوفوا بالعقود﴾ المائدة/ ١. (العقدة): ناویکه بؤ ئه وهی ده به ستریت له ماره برین، یان سویند، یان شتی تر له غه یری ئه وان.

عقر: عقر الحوض والدار وغيرهما: قوولی حه وزو خانوو و غه یری ئه وان ه. پیی ده وتریت: (عقر). (عقرته): له بنه رهت و ناوه راسته که یم دا. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿فَعَقَرُوهَا﴾ هود/ ٦٥، هه لئانکولی. (رجل عاقِر

الذاریات/۲۹، ئاوی نیرەکه وەرناگریت، نه زۆک.
عکف: العُكُوف: الإقبال على شيء
 وملازمته على سبيل التعظيم له: پووکردنه
 شتیک و پابه‌ندوبون پیوهی، له‌سه‌ر شیوهی
 گه‌وره‌پراگرتنی. (اعتکاف): بریتییه له
 وه‌ستان و خۆگرتن له‌ مرگه‌وتدا له‌سه‌ر شیوهی
 خۆنزیککردنه‌وه له‌ خوای گه‌وره. خوای گه‌وره
 فه‌رموویه‌تی: ﴿وَالْهَدَىٰ مَعَكُوفًا﴾ الفتح/۲۵،
 واته: ری لینگیراوو قه‌ده‌غه‌کراو.

علق: العَلَق: التشبُّث بالشيء: خَوْ
 هه‌ل‌واسین به‌ شتیکدا. (المعلق والمعلق):
 ئه‌وه‌یه‌ پیی ده‌به‌سه‌رتیت. (العلق): زه‌روو،
 کرمیکه‌ خۆی هه‌له‌ده‌واسیتیت به‌ قورپو
 گه‌روودا. (علق): خوینی مه‌ییو، (علقة):
 گوشتپاره، که‌ مندالی لی دروستده‌بییت.
 (العلق): شتی به‌نرخ و گرانبه‌ها، که
 خاوه‌نه‌که‌ی پیوه‌ی پابه‌ند ده‌بییت.

علم: العِلْم: إدراك الشيء بحقيقته:
 ده‌رککردن و زانینی شت، به‌ حه‌قیقه‌ت و پاستی
 خۆی. ئه‌وه‌ دوو جووره: یه‌کیکیان: ده‌رککردن و
 زانینی خودی شته‌که‌یه. دووه‌م: حوکمو
 بریاردانه له‌سه‌ر شت، به‌ بوونی شتیک که
 مه‌وجوده‌ بو، یان نه‌فی کردنی شتیک که نه‌فی
 کراوه‌ لئی. یه‌که‌م: تیده‌په‌ریت بۆ ته‌نها یه‌ک

(مفعول)، وه‌ک خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿لا
 تعلمونهم، الله يعلمهم﴾ الأنفال/۶۰، دووه‌م:
 تیده‌په‌ریت بۆ دوو (مفعول) وه‌ک خوای گه‌وره
 فه‌رموویه‌تی: ﴿فإن علمتوهن مؤمنات﴾
 الممتحنة/۱۰. (أعلمته وعلمته): له‌ ئه‌سلدا یه‌ک
 شتن، واته: فی‌رم کرد. به‌لام (إعلام) تاییه‌ت
 کراوه به‌ هه‌والدانی خیرا، (تعلیم): تاییه‌ت
 کراوه به‌وه‌ی که‌ دوویاره ده‌کریته‌وه‌و زۆر
 ده‌کریت، تا شوینه‌واریک به‌ده‌سه‌ت بینیت له
 ده‌روونی فی‌رخوازه‌که‌دا. (علم): ئالاو به‌یداخ،
 ئه‌و شوینه‌وارو نیشانه‌یه‌یه، شتی پی
 ده‌زانیت، وه‌ک ئالای سوپا. خوای گه‌وره
 فه‌رموویه‌تی: ﴿ومن آياته الجوار في البحر
 كالأعلام﴾ الشوری/۳۲، (فلان علم):
 به‌ناوبانگو دیاره، هاوشیوه‌ ده‌بییت به‌ ئالای
 سوپاو له‌شکر. (عالم): فه‌له‌ک و ئه‌وه‌ی له‌خۆی
 ده‌گریت له‌ شته‌ به‌نرخه‌کان و دیارده‌کان، ئه‌وه
 له‌ ئه‌سلدا ناویکه‌ بۆ ئه‌وه‌ی پییده‌زانیت و
 ده‌ناسریت، وه‌ک مۆرکار بۆ ئه‌و شته‌ی که
 مۆری لیده‌دریت، (بناء) ه‌که‌ی به‌و شیوه‌یه‌ی
 لیکراوه بۆ ئه‌وه‌ی وه‌ک ئامیرو ئامرازه، (عالم)
 ئامیرو ئامرازیکه‌ له‌ ده‌لاله‌ت و به‌لگه‌ به‌خشین
 له‌سه‌ر دروستکاره‌که‌ی.

علن: العلانية: ضد السرّ: ئاشکرا،

پیچِه‌وانه‌ی نهینیه. زۆرت‌له ماناکاندا ده‌وتریت به‌ده‌ر له که‌سایه‌تییه‌کان.

علا: العُلُو: ضد السُّفْل: به‌رز، دژی نزمه، (العُلُو): به‌رزیه، (عَلَا يعلو عُلُوًّا وَهُوَ عَالٍ): به‌رزبوویه‌وه، به‌رزده‌بیته‌وه، به‌رزه. (عَلَى، يعلی، علاء، فهو عَلِيٌّ): له‌سه‌ر، ده‌چیته‌سه‌ره‌وه، به‌رزیه، ئه‌وه به‌رزو له‌سه‌ره. (العَلِيٌّ): ئاست و پله به‌رز، له (عَلِيٌّ)یه. (تَعَالَى) و تراوه: ئه‌سه‌له‌که‌ی ئه‌وه‌یه که ئینسانه‌که بانگ بکریت بۆ شوینیکی به‌رز، پاشان کراوته بانگکردن بۆ هه‌موو شوینیک. (استعلاء): داواکردنی به‌رزیه، ناپه‌سه‌نده. خوای گه‌وره‌هه‌رموویه‌تی: ﴿لَفِي عَلِيٍّ﴾ المطففين/ ۱۸، و تراوه: ناوی به‌رێزترینی به‌هه‌شته‌کانه، و تراوه: ناوی دانیشتوانه‌کانیه‌تی.

عم: العم: أخو الأب، والعمّة أخته: مام، برای باوک، (عمّة): پوور، خوشکی باوک. ئه‌سه‌له‌که‌ی له (عموم)ه، ئه‌وه گشتگیره به‌پیی زۆره‌که. (عامّة): له‌به‌ر زۆرییان و گشتیان له‌شاره‌که‌دا، به‌وه ناو‌نراوه. به‌گویره‌ی شمول و گرتنه‌وه‌که‌ش وشه‌ی (عمامة) به‌کارهاتوه.

عمد: العمَد: قصد الشيء والاستناد إليه: قه‌صد و مه‌به‌ستی شت و پشت

پیبه‌ستنی، (عماد) ئه‌وه‌یه ده‌کریته‌ پالپشت و پشتی پی ده‌به‌ستریت، (عمود)یش به‌هه‌مان شیوه‌یه. کۆکه‌ی (عمد) و (عمد)ه. خوای گه‌وره‌هه‌رموویه‌تی: ﴿فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ﴾ الهزّة/ ۹، (العمد والتعمد): به‌ئه‌نقه‌ست، له ناساندندا پیچِه‌وانه‌ی (سه‌وه)ه، که بریتیه له مه‌به‌ست به‌نیته‌وه. خوای گه‌وره‌هه‌رموویه‌تی: ﴿وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبَكُمْ﴾ الأحزاب/ ۵، (عمدة): هه‌موو شتیکه که پشتی پی ده‌به‌ستریت، له مال و سامان و غه‌یری ئه‌وه. (عميد): ئه‌و سه‌یید و گه‌وره‌یه‌یه که خه‌لکی راو ته‌گبیری پیده‌که‌ن.

عمر: العمارة: نقيض الخراب: ئاوه‌دانیه، پیچِه‌وانه‌ی ویرانییه. (أعمرته واستعمرته): کاتیک ده‌ستم کرد به‌ئاوه‌دانکردنه‌وه‌ی، خوای گه‌وره‌هه‌رموویه‌تی: ﴿وَاسْتَغْمِرْكُمْ فِيهَا﴾ هود/ ۶۱، (العمر والعمرن): ناویکه بۆ ماوه‌ی زیندوویی و ئاوه‌دانیه به‌ده‌ن به‌ژیان، ئه‌وه بۆ به‌قاو مانه‌وه‌یه، ئه‌گه‌ر و ترا: (طال عُمُرُه)، واته: زیندوویی و ئاوه‌دانیه جه‌سته‌ی به‌هۆی رۆحیه‌وه. ئه‌گه‌ر و ترا: (طال بقاؤه)، ئه‌و مانایه‌ی نه‌گه‌یاندوه. بیگومان (بقاء) مانه‌وه، دژی (فناء) له‌ناوچوونه. (تعمير): به‌خشینی ته‌مه‌نه به‌کار. (العُمرة): ئه‌و

سهردانه يه كه ئاوه دانكرده وهى سوؤزو
خۆشه ويستى تىدايه. (العمان): ئه وه يه كه
سه رۆك و گه و ره له سه ر سه رى دايد ه نىت،
ئاوه دانىيه بۆ سه رۆكايه تىيه كه ي و پاريزگار ييه
بۆى.

عمق: ﴿من كل فج عميق﴾ الحج/ ٢٧، أي:
بعيد: واته: دوور. ئه سلى (عمق): قوولى،
دوور ييه به ره و ژيره وه.

عمل: العمل: كل فعل يكون من الحيوان
بقصد: هه موو كاريكه له زيندووه كانه وه به
مه به ست، ئه وه تايبه تره له (فعل)، چونكه
(فعل) نىسبه ت ده دريته پال ئه و ئاره لانه ي كه
كاريكيان به بى مه به ست لى پوو ده دات،
هه نديك جاريش نىسبه ت ده دريته پال
بيگيانه كان، (عمل) كه م كات نىسبه ت ده دريته
پال ئه وه. (عمل) به كاردىت له كرده وه چاك و
خراپه كاندا، خواى گه و ره فه رمويه تى: ﴿ومن
يعمل من الصالحات﴾ النساء/ ١٢٤، ﴿ومن
يعمل سوءاً يُجزأ به﴾ النساء/ ١٢٣.

عمه: العمه: التردد في الأمر من التحير:
دوودلييه له كarda به هؤى سه رسامى و
سه رگه ردانىيه وه. ده و تريت: (عمه فهو عمه
وعامه): سه رى لي شيوا، سه رلي شيواو. كۆكه ي
(عمه) يه. خواى گه و ره فه رمويه تى: ﴿في

طغيانهم يعمهون﴾ الأعراف/ ١٨٦.

عمى: العمى: يقال في افتقاد البصر
والبصيرة: له له ده ستدانى بينين و
به رچا و پوونيدا، ده و تريت. كۆى (أعمى) بري تيه
له (عمى) و (عميان). خواى گه و ره
فه رمويه تى: ﴿بكم عمى﴾ البقرة/ ١٧١، ﴿صمًا
وعميانًا﴾ الفرقان/ ٧٣، (عماء): هه ور، هه روه ها
نه زانين و نه فامى.

عن: يقتضي مجاوزة ما أضيف إليه:
پيتى (عن) تىپه راندنى ئه و شته ده گه يه نىت كه
ده خريته پالى. گشتگير تره له پيتى (على)،
چونكه (عن) له هه ر شه ش ئاراسته كه دا
به كاردىت.

عنب: العنب: ثمرة الكرم: ترى، به رى
دارميو. كۆكه ي بري تيه له (أعنا ب). هه نديك
جار به خودى دارميو ه كه ش ده و تريت.

عنت: (معانته): مه شه ققه ت و ناخوشى و
ته نگ پينه لچنين، وه ك (معاندة) يه، به لام
(معانته) به هيزترو كاريگه رتره، چونكه
(معاندة) ترسو له ناوچوونى تىدايه. ده و تريت:
(عنت يعنت عنتاً)، كاتيك كه وتبىته
كاريكه وه كه ترسى فه وتانى هه بىت.

عند: عند: لفظ موضوع للقرب:
وشه يه كه دانراوه بۆ نزىكى، جاريك له شوينداو

جاریک له بیروباوه ردا، دهوتریت: (عندی کذا):
 ئەوهم لایه. جاریک له نزیکبونه وه و پله و پایه.
 (عنید): سه رسام به وهی لای هیه. (مُعانِد):
 شانازیکاره به وهی لایه تی. کۆی (عنید)
 بریتیه له (عِنْدُ)، (العَنُودُ الَّذِي يَعْنُدُ عَنْ
 القصد): که لله رهق، که به مه به ست
 که لله رهقی ده کات. کۆی (عَنُود) بریتیه له
 (عَنْدَة). خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿إِنَّهٗ كَانَ
 لآيَاتِنَا عَنِيدًا﴾ المدثر/ ۱۶.

عنق: العُنُق: الجارحة: مل، ئەندامی
 لهش، کۆکه ی بریتیه له (أعناق)، (عنقاء):
 ملدریز. (اعتنق الأمر): وه که ئەوه یه کرد بیتییه
 ملی. (العنّاق): بزنی می. (عنقاء):
 بالئده یه کی خه یالییه و بوونی نییه.

عنا: خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿وَعَنَتِ
 الوجوه للحي القيوم﴾ طه/ ۱۱۱، واته: ملکه چو
 زه لیل و ئەسیر بوو. دهوتریت: (عَنِي): ماندوو
 بوو، دیلی کرد. (العاني): بۆ دیل و ئەسیره.
 (عُنِي بحاجته): گرنگی به پیوستی ئەو دا.
 (معنی): ده رخستنی ئەوه ی که وشه که له
 خۆی ده گریت. (العنوان للكتاب): ناو نیشانی
 کتیب، له (عُنِي) وه رگیاره و.

عهد: العهد: حفظ الشيء ومراعاته
 حالاً بعد حال: پاراستن و چاودیری کردنی

شتیک حال له دوی حال. (مَوْثِق): ناو نراوه به
 (عهد) که به به لاین پابه ندی چاودیری ده بیته.
 خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿وَأَوْفُوا
 بالعهد﴾ الإسراء/ ۳۴، واته: وه فا بکه ن به
 پاراستنی به لاین و په یمان. (عهد إلى فلان):
 ناگاداری کرد به به لاین و په یمانه که و ناو نرگاری
 کرد بیپاریزیت. (عهد الله): جاریک به وه ده بیته
 که له عه قلماندا جیگیر بووه، جاریک به وهی که
 فه رمانمان پیده کات به پابه نده بوون پیوه ی،

نه که به پیوستیک له ئەسلی شه رعدا، وه که
 نه زره کان و ئەوانه ی وه که ئەو ده بن. له سه ر
 ئەمه خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿ومَنهم مَن
 عاهدَ اللهُ التوبةَ/ ۷۵﴾. ﴿ولقد كانوا عاهدوا الله
 مِن قَبْلِ الْأَحْزَابِ/ ۱۵﴾.

عهن: العهن: الصوف المصبوغ: خوری
 په ننگراو. (رَمَى الكلامَ على عواهنه):
 قسه کانی به ناماده بووه کان راگه یاند، بی
 ناماده کاری، بی فیکرو پریواپته.

عاب: العيب والعاب: الأمر الذي يصير
 به الشيء عيباً: ئەو کاره یه به هۆیه وه شته که
 ده بیته عه یبه و نه نگیی، واته: جیگه ی که م و
 کورتی ده بیته. (عَيْبُهُ): عه ییدارم کرد.
 (العيبه): ئەوه یه شته که ی تیا ده شاریتته وه.

عوج: العوج: العطف عن حال

الانتصاب: لارو پیچاو پیچ، نارپیک و راست. دهوتریت: (عجت البعير بزمامه): وشتره که به هوی لغاوه که وه ملی لار کرده وه. (عوج): له ودا دهوتریت که به چاو ده رکی پیده کریت، ناسان وه که تخته و داریکی ریک. (عوج): له ودا دهوتریت که به فیکرو به چاوپروونی ده رکی پیده کریت، خوی گه وره فرموویه تی: ﴿قَرَأْنَا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عَوْجٍ﴾ الزمر/۲۸.

عود: العود: الرجوع إلى الشيء بعد الانصراف عنه: گه رانه وهیه بؤ شتیک، دوی جیهیشتنی. (عادة): ناوه بؤ دووباره و چه نباره کردنه وهی کارو هه لچوون، تا نه وه ناسان ده بیت، وه که سروشت و خو وه رگریت. (عید): نه وهیه ده گه ریته وه وه ده ست پیده کاته وه، جار له دوی جار، له وهی که پورژی جه ژنی ره مه زان و قوربان کراوه ته خوشیی و شادی له شهریه تدا، وشه ی (عید) به کارهاتووه له هه موو پورژیکدا که خوشی تیدا بیت. خوی گه وره فرموویه تی: ﴿أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا﴾ المائدة/۱۱۴، (معاد): دهوتریت بؤ گه رانه وه و کات، که تیایدا ده گه ریته وه. (عود): نه و دارهیه کاتیک که بررا، جاریکی تر ده رویتته وه.

عود: العود: الالتجاء إلى الغير والتعلق

به: په نابردنه بؤ غه یرو په یوه سنبوونه پیوه ی. (العود): نه وهیه که به کاردیت بؤ په ناگرتن و خویاراستن له شتیک، به (تمیمة و رقیة) مووروی چاوه زارو نووشته دهوتریت: (عود). (عود): پاراستی.

عور: العورة: سؤاة الإنسان: عه ورت و عهیی نینسان، نه وه کینایه یه، نه سله که ی له وشه ی (عاره)، چونکه به هوی ده رکه و تنییه وه مرؤف تووشی عه یبو عار دیت، واته: شتیکی ناپه سنده.

عیر: العیر: القوم الذين معهم أحمال الميرة: نه و کاروانه که باری خوراکیان له گه له، هه روه ها ناویشه بؤ پیاوه کان و نه و وشترانه ی که باره خوراکه کانیان هه لگرتووه. (عیار): پیوانه و نه ندازه ی کیشو ته رازووه.

عیس: عیسی: ناویکی ناسراوو دیاره، کاتیک کرایه عه ربه ی ده کریت که له وته ی نه واندای بوتریت: (بعیر أعیس، وناقاة عیساء): که بریتییه له وشتریکی ره نگ سپی که

^{۴۱} نه و وشه یه له نوسخه کورتکراوه عه ربه یه که ی به ریز (د. عمر عبد العزیز) دا نه هاتبوو، من هیئتا و مه و له جیگه ی خوی دامناوه ته وه. (عبد الجبار قهره داغی).

وهرگرتنی زیاده. (تعویل): پشتبسته ستنه به غیر، له وهدا که قورسو گران ده بیئت.

عیل: العیلة: الفقر: هه ژاری. (أعال): خیزانی زور بوو. خوی گه وره فرموویه تی: ﴿وإن خفتم عیلة﴾ التوبة/۲۸، واته: هه ژاری.

عوم: العام كالسنة. ٤٢ (عام) وهك (سنة) یه، به لام زورتر (سنة) لهو سال و ده وره دا به کاردیئت که نارچه ته تی و سه ختی و وشکه سالیی تیدایه. (عام) له وهدا به کاردیئت که خوشی و پیت و به ره که تی تیدایه. خوی گه وره فرموویه تی: ﴿فلبث فیهم ألف سنة إلا خمسين عاما﴾ العنكبوت/۱۴، له وهی لیی هه لاویرکراوه به (سنة) و له وهی که هه لاویرکراوه به (عام)، له تیفه و مانایه کی ناسک هه یه.

٤٢ (برهان الدین البقاعی) وتوویه تی: به وشه ی (سنة) گوزارشت کراوه به زهمو خراپه ی پوزانی سه رده می بیباوه پی قهومی نوح، به (عام) یش گوزارشت کراوه بو نامارژدان به سه رده می ژانی نوح (علیه السلام)، دوی شه وهی که قهومه که ی نوقم بوون له لاقاوو زریانه که دا که خوشی و فراوانییه کی چاک و جوان هه بوو به باوه رهیتانی باوه پداران و به پیتبوونی زهوی. بپوانه: (نظم الدرر، فی تناسب الآیات والسور، ج ۱۴، ص ۴۰۴ (ع.ع)).

سپیتییه که ی تاریکی تی ده که ویئت، کۆکه ی بریتییه له (عیس)، یان له (عیس)، که بریتییه له ئوی که لی نیری چاک و به هیز. ده وتریئت: (عاسها یعیسها): به ریک و پیک کی کاروباری مال و سامانی به ریوه برد.

عیش: العیش: الحياة المختصة بالحيوان: ژانی تاییه ته به زیندوو هکان، شه وه تاییه تتره له (حیاء)، چونکه (حیاء) بو زیندوو هکان و خوی به دیهینه رو فریشته ش ده وتریئت. هه روه ها (معیشة) ی لی داده پرژریئت، بو شه و شته ی که ده بیته هوی ژیان و بزئیوی. خوی گه وره فرموویه تی: ﴿فهو فی عیسه راضیه﴾ القارعة/۷.

عوق: العائق: الصارف عما یراد من خیر: لادرو له مپه رو به ربه ست، له وهی خیرو چاکه بیئت، خوی گه وره فرموویه تی: ﴿قد یعلم الله المعوقین﴾ الأحزاب/۱۸، واته: کوسپو ته گه ره دروست ده که ن و لادرن له ریگی خیرو چاکه. (یعوق): نای بتیک بووه.

عول: العول: یقال فیما یهلهک له وهدا ده وتریئت که له نای ده بات، (عول): له وهدا ده وتریئت که قورسی ده کات. خوی گه وره فرموویه تی: ﴿ذلك أدنی ألا تعولوا﴾ النساء/۳، (عول) لی ره دا: وازهیتانه له نیوه به

عون: العَوْنُ: المعاونة: یارمه تیدان،
(فلان عَوْنی)، واته: فلان یارمه تیده رمه.
(عَوان): مامناوه ندیی له سالانی ته مه ندا،
کراوته کینایه بۆ ئافره تی به ته مه ن.

عین: العَیْنُ: الجارحة: چاو. خوای
گه وره فەرموویه تی: ﴿واصنع الفلك بأعيننا﴾
هود/ ۳۷، واته: له ژیر چاودییری و پارێزگاری
نیمه دا. (عین) ده خوازی بۆ چه ند مانایه ک که
له ئەندامی بینیدا هەن، به چه ند تێپروانیکی
جیاواز. خوازاوه بۆ سه رچاوه ی ئاو، هه روه ها
بۆ که سیك که چاوگیپی و سیخوپی ده کات،
هه روه ها بۆ زیرو ئالتون. به گای کیوی

ده وتریت: (عیناء) له بهر جوانیی چاوی.
کۆکه شی بریتییه له (عین)، به وه هاوشیوه
کراوه به ئافره ت. (تعاون): پشتگرتن و
پشتیوانیی له یه کتر. (استعانة): داوای
یارمه تی و پشتیوانیی.

عی: الإعیاء: عَجَزَ يَلْحَقُ الْبَدَنَ مِنَ
المشي: دهسته وسانی و په ککه وتنیك که له
رۆشیتندا توشی لاشه ده بیئت. (العِي):
دهسته وسانییه ک که له سه رپه رشتیی کاروبار و
قسه و که لامه وه ده گات. خوای گه وره
فەرموویه تی: ﴿أَفَعَيِينَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ﴾ ق/ ۱۵،
(داء عیاء): ده ردی بی ده رمان.

به شی پتی غ

مكتبة

به شی پتی (غ)

ثامازهی بۆ کراوه به ئایه تی: ﴿ومِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ﴾ البقرة/۲۰۷، ئه سلی (العَبْنُ): شارندنه وهی شتیك. (العَبْنُ): ئه و شوینه یه شته که ی تیا ده شارریتته وه.

غئا: الغناء: غُتَاءُ السَّيْلِ وَالْقَدْرِ: چیلکه و خاشاک و پاشه پۆ، له سهه لافاوه مه نجهل، ئه وهی که سهه ئاو ده که ویت له پووش و په لاش، (زَبَدُ الْقَدْرِ): که فوکولی سهه مه نجهل. نمونه ی پی ده هیتریتته وه له وه دا که زایه ده بییت.

غدر: الغدر: الإخْلَالُ بِالنَّشِيءِ وَتَرْكُهُ: ناپاکیه له شتیكداو وازلپهینانی، (غَدْرٌ): بۆ جیهیشتنی په یمان و وازلپهینانی دهوتریت. (غَدِيرٌ): ئه و ئاوه یه که لافا و جیی ده هیلتیت له زه لکاو ده که ده چیتته ناوی. (غادره): وازی لپهینا و جیی هیشت. خوای گه وه ره فهرموویه تی: ﴿لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا﴾ الكهف/۴۹.

غدق: ﴿مَاءٌ غَدَقًا﴾ الجن/۱۶، أي: غزیرا: واته: ئاوی زۆرو به لیزمه. (الغيداق): ئه وهی

غبر: الغابر: الماکث بعد مضي ما هو معه: پاشماوه، پاش پویشتنی ئه وهی که له گه لی بووه. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ﴾ الشعراء/۱۷۱، واته: له وانه بووه که ته مه نیان دریز بووه. (غُبْرَةٌ): باقی ئه و شیریه یه که له گوانه که دا ده مینیتته وه. (غُبَارٌ): ئه وه یه له خۆل و ته پ و تۆزی و رووژاو ده مینیتته وه. (غَبْرَةٌ) له وه دارپیزراوه، واته: ئه وه یه که ده نووسیت به شته که وه له ته پ و تۆزو ئه وهی له شیوه و رهنگی ئه وه. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَجَوْهٌ يَوْمئِذٍ عَلَيْهَا غَبْرَةٌ﴾ عبس/۴۰، کینایه یه له گورانی پوخسار به غه م و په ژاره وه.

غبین: الغبن: أن تبخس صاحبك في معاملة بينك وبينه بضرب من الإخفاء: ئه وه یه له به شی هاورپیکه ت که م و سووک بکهیت، له مامه له یه که له نیوان تۆ و ئه ودا، به شیوانیک له شارندنه وه، (يوم التغابن): پۆزی قیامه ته بۆ ده رخستنی که م و سووککردن له به شی هاورپیکه ت له و کپین و فروشتنه ی

زۆر دەبیّت له ئاوو قسه دهه برپین.

غدا: العُدوة والغداة من أول النهار:

سهه تاي پۆژ. به رانبه ره كهی (أصال) ه، خوای گه و ره فه رموویه تی: ﴿بِالْفُؤدُو وَالْأَصَالِ﴾ الأعراف/ ٢٠٥، (عُدَاة) و (عَشِيَّة): به یانیان و ئیواران، خوای گه و ره فه رموویه تی: ﴿بِالغداة والعشي﴾ الأنعام/ ٥٢، (غَادِيَّة): هه و رێك كه له به یانیدا پێكدیّت. (عُدَاء): خواردنیكه كه له و كاته دا ده خوریّت. (عُد): سبهینی، پۆژی دواى ئه مپۆ.

غمر: غمرت فلانا: أصبت غرته ونلت

منه ما أريده: تووشی بی ئاگایی و غافلیم کردو ئه وهی و یستم لیم به دهستهینا. (الغرة): بی ئاگاییه له کاتی به ئاگایی و به خه به رییدا. (الغران): بی ئاگاییه له کاتی چاو چوونه خه و. ئه سلی ئه وهیش له (غره)، بریتییه له شوینه واری دیار له شتیكدا، له وه (غرة الفرس)، واته ناوچه وانی خال و نیشانهی سپی سهه ئه سپ. (غره كذا غرورا) وهك ئه وهی لولوی داو پێچایه وه. خوای گه و ره فه رموویه تی: ﴿وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغُرُورُ﴾ لقمان/ ٣٢، (الغُرور): هه موو شتیك مرۆف بی ئاگا و غافل بکات له مال و سامان و ناویانگو شه هوهت و ئاره زوو و شه یتان. (غُر): مه ترسیی.

غرب: الغرب: غيبوبة الشمس:

ئاو ابوون و دیار نه مانی خۆر. به هه موو دوور كه و توویه ك و تراوه: (غريب)، هه روه ها به هه موو شتیکی بی هاوتاش. (غراب): قه له پهش، به وه ناو نراوه چونكه له پویشتندا دوور ده كه و یته وه. (غرب): ئالتون، چونكه له نیوان گه وه رو گرانبه ها كاندا غه ریبه. خوای گه و ره فه رموویه تی: ﴿و غرابیب سود﴾ فاطر/ ٢٧، تراوه: كۆی (غريب) ه، جو ره ترییه کی ره شه، كه له په شیدا له قه له پهش ده چیت.

غرض: الغرض: الهدف المقصود

بالرّمي: ئه و نیشانه و ئامانجهی تیری بو ده هاویژریت، پاشان کراوه ته ناو بو هه موو مه به ستیک بگه رپیت به شوین به دهستهینانیدا. کۆکهی (أغراض) ه.

غرف: الغرف: رفع الشيء وتناوله:

به رزکردنه وهی شتیك و وه رگرتنی. (غرفة): لویچ، ئه وه یه به لویچ هه لگیریت. خوای گه و ره فه رموویه تی: ﴿إِلَّا مَنْ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيده﴾ البقرة/ ٢٤٩، (غرفة): ژوور له خانووی به رزدا.

غرق: الغرق: الرّسوب في الماء وفي

البلاء: نیشتن له ناو ئاودا، نو قمبوون له به لاو کاره ساتدا.

غرم: الغرم: ما ينوب الإنسان في ماله من

تاریکی شهو، (غاسق): شهوی تاریک،
(غساق): نهو کیم و زوخواویه له پیستی
دۆزه خییه کان ده تکیست. خوای گه وره
فه رموویه تی: ﴿إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا﴾ عم/۲۵.

غسل: غَسَلْتُ الشَّيْءَ غُسْلًا: تاوم به سه ردا
پرشت و چلک و پیسیه کهیم لابرده. (غسلین): چلک و
پیسی له شی کافران له ناو ناگری دۆزه خدا.
خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ
غَسِيلِينَ﴾ الحاقه/۳۶.

غشی: غَشِيَهُ غِشَاوَةً وَغِشَاءً: اتاه ایتیان
ما قد غشيه: داپوشی. (الغشاة): داپوشه،
نهو هی شتی پی داده پوشتیت. (غاشیه): نهو هی
شته که داده پوشتیت. (غشی علی فلان): له
هوش خوی چوو، تیگه یشتنی نه ما. خوای گه وره
فه رموویه تی: ﴿كَالَّذِي يُغَشِّى عَلَيْهِ مِنْ
الْمَوْتِ﴾ الأحزاب/۱۹.

غص: الْغَصَّةُ: الشَّجَاةُ الَّتِي يُغَصُّ بِهَا
الْحَلْقُ: نهو شته یه نارچه ته و له قورگ
ده گیریست. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَطَعَامًا
ذَا غَصَّةٍ﴾ المزمل/۱۳.

غض: الْغَضُّ: النِّقْصَانُ مِنَ الطَّرْفِ
وَالصَّوْتُ وَمَا فِي الْإِنَاءِ: که می و نات و اووی له
چاوو ده نگو نهو هی که له ناو ده فره که دایه.
خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ

ضَرَرٌ لِّغَيْرِ جَنَایَةٍ مِنْهُ أَوْ خِيَانَةٍ: نهو هی
تووشی مرؤف ده بیست له زیانی مالی، به بی
تاوان، یان خیانه تیک له وه وه. (غریم): به
که سیک ده وتریت قهرزی دابیت و که سیکیش
قهرزی له سه ر بیست. (غرام): نهو هی تووشی
مرؤف ده بیست له نارچه ته تی و کاره سات.

غرا: غَرِيَ بِكَذَا، أَي: لَهَجَ بِهِ وَلَصِقَ: واته:
له سه ری پوی و پیوه ی نووسا. نهو هی که ی له
(غراءه)، نهو هی پیوه ی ده نووسیت. خوای
گه وره فه رموویه تی: ﴿وَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ
وَالْبَغْضَاءَ﴾ المائدة/۱۴.

غزال: الْغَزَالُ: وَلِدُ الظَّبْيِيَّةِ: به چکه ی
ناسک، (غزاة): قرصة الشمس: خور له
کاتی مه له اتن و ده رکه و تندا. خوای گه وره
فه رموویه تی: ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِي نَقَضَتْ
غَزْلَهَا﴾ النحل/۹۲، بابه تی پرستنه که ی ریسا.

غزا: الْغَزْوُ: الْخُرُوجُ إِلَى مَحَارِبَةِ الْعَدُوِّ:
دهرچوونه بو جه نگی دوژمن. ده وتریت: (غزا
یغزو غزوا، فهو غاز، وهم غزاة و غزى):
جه نگی له گه ل دوژمن کرد، جه نگی ده کات،
جه نگی کردن، نهو جه نگا وره، نهو وان
جه نگا وره ن. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿أَوْ
كَانُوا غُرَى﴾ آل عمران/۱۵۶.

غسق: غَسِقَ اللَّيْلُ: شِدَّةُ ظُلْمَتِهِ: زور

يَعْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ ﴿النور/٣١﴾، وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ ﴿لَقْمَان/١٩﴾، (الْعَضُّ): نُهُو شْتَه تَه پَرُو نَاسَكَه ي كَه زَوْر نَه مَآوَه تَه وَه.

غضب: الْعَضْبُ: ثوران دم القلب إرادة الانتقام: هه لچوونی خوینی دل، به مه به سستی توله سه ندنه وه. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿غضب الله عليهم﴾ المجادلة/ ١٤.

غطش: ﴿أَغْطَشَ لَيْلَهَا﴾ النازعات/ ٢٩، أي: جعله مظلماً: واته: تاریکی کرد، نه سله که ی له (أغطش) ه، بریتیه له وه ی که له چاویدا شیوه چاوکزییه که هیه. ده وتریت: (فلاة غطشى): ده شتیکی چول و تاریک، ریگای تیا نادوزریته وه. (تغاطش): چاو تاریکبون له شتیك.

غطا: الغطاء: ما يجعل فوق الشيء من طبّق ونحوه: سه ری شت و هاوشیوه ی، که ده خریته سه ر شتیك بو سه رنانه وه ی.

غفر: العُفْرُ: إلباس ما يصونه عن الدّنس: پو شاک له به رکردن که ده پیاریزیت له چالک و پیسی. (العُفْران والمُعْفرة): لیخوشبون له خوای گه وره وه، که به نده که ده پیاریزیت له وه ی سزای پی بگات. (استغفار): داوای نه و لیخوشبون، به وتنو کردار. (مُعْفرة): کلاوی ناسن.

غفل: العَفْلَةُ: سهوٌ يعتري الإنسان من قلة التحفظ والתיقظ: سه هو بی ناگاییه که تووشی مروّف ده بیّت له که می پاراستن و به ناگاییه وه. (أَرْضٌ غُفْلٌ): زه وییه که ناوه دانیی و رووناکی تیّدا نه بیّت، (ورجلٌ غُفْلٌ): پیایو دونیانه دیده و ناقال. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنِ ذِكْرِنَا﴾ الكهف/ ٢٨، واته: وازمان لیّهینا که ئیمان و باوهر له دلیدا نه نووسرابوو. یان نه و که سه ی بی ناگامان کرد له حه قیقه ت و راستیه کان.

غل: الغلّ أصله: تدنّع الشيء وتوسطه: (الغلل) نه سله که ی: پو شین و له به رکردنیکه که له ناوه راستی جهسته بیّت، (غلل): بو ناوی جاری و رویشتووه له نیوان دره خته کاندان. (الغلل): که له پچه و ده سته بند، تاییه ته به وه ی پیی ده به ستریت، نه ندامه که ده که ویته ناوه راستیه وه، کۆکه ی (أغلال) ه. (غل فلان): گیراو به ستران. (غلول): پو شینی به رگ و زریی خیانه ت. (غلل): رقو کینه و دوزمنایه تی. (غلل یغلل): خیانه تی کرد، خیانه ت ده کات. (غلل یغلل): کاتیك بوویه خاوه ن رقو کینه. (غلة): خه له، نه وه یه مروّف ده سستی ده که ویت، له ده غل و دان و به رو بوومی

زهوی.

دخستبیت، یان یهك ده رگات چه ند جاریک
دخستبیت، یان ده رگاکه ت چاک و توندو تۆل
دخستبیت. له سه ره ئه مه خوای گه وره
فه رموویه تی: ﴿وَعَلَّقَتِ الْأَبْوَابَ﴾ یوسف/۲۳.

غلم: الغلام: الطارّ الشارب (طرّ
الشارب: طَلَعَ وَنَبَتَ): سمیلى لى ده ركه وتو
پروا. كۆكه ی (غلمة) و (غلمان)ه.

غلا: الغلو: تجاوز الحد، فإذا كان في
السعر قبيل غلاء: سنووربه زاندى، ئه گه ره له
نرخدا بوو، وتراوه: (غلاء)، له ریزو پله و
پایه شدا: (غلو)ه، له پشك و به شیشدا:
(غلو)ه، له مه نجه لیشدا: (غلي)یه، واته: كولا.
سه رجه م (فعل)ه كانیشی (غلا یعلو)، (جگه له
یائی)، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿يَعْلِي فِي
البطون كغلي الحميم﴾ الدخان/۴۵-۴۶.

غم: الغم: ستر الشيء: داپۆشینى شت.
(الغمام): هه ور، له بهر ئه وه ی كه به رى خۆر
ده گریت. (غمّ الهلال): مانگ داپۆشراو
شارایه وه. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿ثم لا
يكن أمرکم عليكم غمّة﴾ یونس/۷۱، واته:
خه فه ت و نارچه تیی.

غمز: أصل الغمز إزالة أثر الشيء:
ئه سلی (غمز): داپۆشین و نه هیشتنی
شوینه واری شتیكه. به و ئاوه زۆره ی كه

غلب: الغلبة: القهر: زال، خوای گه وره
فه رموویه تی: ﴿لا غالب لكم اليوم﴾ الأنفال/
۴۸، (غلب عليه كذا)، واته: ده سستی به سه ردا
گرت و زال بوو. خوای گه وره فه رموویه تی:
﴿عَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا﴾ المؤمنون/۱۰۶، (امرأة
غلباء): ژنی مل زلو مل ئه ستور. كۆكه ی
بریتیه له (غلب). خوای گه وره فه رموویه تی:
﴿وحدائقُ غلبًا﴾ عبس/۳۰.

غلظ: الغلظة ضد الرقة: زیرو تووند، دژی
(رقة)یه، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وليجدوا
فيكم غلظة﴾ التوبة/۱۲۳، (استغلظ): بۆی
ئاماده بوو. خوای گه وره فه رموویه تی:
﴿فاستغلظ، فاستوى على سوقه﴾ الفتح/۲۹.

غلف: خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿قلوبنا
غُلف﴾ البقرة/۸۸، واته: دلله كانمان پیچراوه و
له بهر گدان، وتراوه: ئه وه بریتیه له كۆی
(أغلف)، وهك و توویانه: (سيف أغلف)، واته:
شمشیریک له کیلندا. وتراوه: واته: دلله كانمان
بریتین له ده فری زانست. هه روه ها وتراوه:
داپۆشراوه.

غلق: (أغلقت الباب وغلقته): ده رگاکه م به
چاکی و توندو تۆل داخست، له سه ره شیوه ی زۆر
نواندى، ئه وه ش کاتیك ژماره یه کی زۆر ده رگات

لافاهو شوینه که داده پۆشیت و تراوه: (عُمَرُ و غامر). (عمره): ئاوی زۆر که شوینه که ی داپۆشی، کراوته نمونه یه ک بۆ ئه و نه زانییه ی که هاوڕێکه ی داده پۆشیت. خوای گه و ره فرموویه تی: ﴿فَذَرَهُمْ فِي غَمْرَتِهِمُ الْمُؤْمِنُونَ/٥٤﴾ (غمرات): نارچه تییه کان. خوای گه و ره فرموویه تی: ﴿فِي غَمْرَاتِ الْمَوْتِ الْأَنْعَامُ/٩٣﴾ (عمر): بقو کینه ی شاراهه، کۆکه ی (عُمور)ه. (عمر): ئه و یه له بۆنی پۆن و چه وری، که هه مو بۆنه کان داده پۆشیت، (فلان مَغَامِر) که سیک خۆی بخاته ناو جهنگو شه ره وه.

عمر: أصل العَمْر: الإشارة بالجفن أو اليد طلباً إلى ما فيه مُعابٌ: ئه سلی (عَمْر): ئاماژه کردنه به پیلووی چاو، یان دهست، مه بهست لی عه ییدار کردنه. ئه سه له که ی له (عَمَرْتُ الْكَبِشَ)ه، واته: کاتی که دهستم له به رانه که دا، بزانه قه له وه و چه وری هه یه.

غمض: الغمض: النوم العارض: چا و نووقان و خه و تن. پاشان خوازراه بۆ خۆبێناگا کردن، خوای گه و ره فرموویه تی: ﴿وَلَسْتُمْ بِأَخْذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ﴾ البقرة/ ٢٦٧

غنم: (الغنم): مه ر، (العنم): إصابته

والظفر به: دهسته که وتن و پێگه یشتن. پاشان به کاره یێنراه له هه موو شتیکی دهسته که وتن له لایه ن که سی غه ریب و بێگانه و دووره وه.

غنى: (الغنى) له سه ره چه ند شیوازی که ده و تریت: یه کیکیان بی پێویستی و بێنیازی، ئه وه بۆ که سه نه بووه جگه له خوای گه و ره. دووه م: که مپێویستی. سییه م: زۆری خۆراک و زه خیره به پێی جۆری خه لکه که، وه ک خوای گه و ره فرموویه تی: ﴿وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ﴾ النساء/ ٦.

غيب: الغيب مصدر غابت الشمسُ وغيرها، إذا استترت عن العين: (الغيب): چا و گی ئا و ابوون و دیارنه مانی خۆرو شتی تر، کاتی که له چا و بشارد ریتته وه، به کاره یێنراه له هه موو شتیکی نادیار، له هه ست و ئه وه ی شاراهه ده بیت له زانستی مرۆف به مانای نادیار. (الغيبه): ئه وه یه مرۆف باسی غه یری خۆی بکات له عه یبیک تیایدا بیت، بی ئه وه ی پێویست به باسکردن بکات. (غيابة): نزمی و قولایی له زه ویدا، خوای گه و ره فرموویه تی: ﴿فِي غِيَابِ الْجُبِّ﴾ يوسف/ ١٠.

غوث: الغوث يقال في النصره، والغيث من المطر: (الغوث): یارمه تیی و به پیره وه چوون فریاکه وتن له پشتیوانی کردندا ده و تریت، (غیث):

بارانی به سوودو له سه رخۆ، بۆ هاناو فریای خه‌لك. (استغثته): داواى پشتیوانیى یان فریاكه وتنم لیکرد. خواى گه‌وره فه‌رموویه‌تى: ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبِّكُمْ﴾ الأنفال/۹.

غور: الغور: المنهبط من الأرض: چال‌و قولایى زه‌وى، ده‌وتریت: (أغار على العدو إغارةً وغارةً): هیرشى کرده سه‌ر دوژمن. خواى گه‌وره فه‌رموویه‌تى: ﴿فالمغيرات صباحاً﴾ العاديات/۳، بریتیه له په‌وه ئه‌سپ، که به‌یانیان هیرش ده‌بن.

غیر: (غیر) له سه‌ر چه‌ند شیوازیکه: (۱) بۆ نه‌فى رووت و به‌تال ده‌وتریت: (مررت برجل غیر قائم)، واته: به‌لای پیاویکدا تپه‌پیم، به‌پپوه نه‌بوو. (۲) به‌مانای (إلاّیه)، هه‌لاویزکردنی پیده‌کریت، وه‌صفی (نكرة) نه‌ناسراوه‌که‌ی پیده‌کریت، (مررت بقوم غیر زید): به‌لای قه‌ومیکدا رویشتم، که زه‌یدی تیا نه‌بوو. (۳) بۆ نه‌فى وینه‌یه، له‌غه‌یری مادده‌که‌ی خۆی، خواى گه‌وره فه‌رموویه‌تى: ﴿بدلناهم جلوداً غيرها﴾ النساء/۵۶. (۴) ئه‌وه‌یه که بۆ خودو زات وه‌ریگریت، خواى گه‌وره فه‌رموویه‌تى: ﴿تقولون على الله غير الحق﴾ الأنعام/۹۳، واته: پووچ و به‌تال.

غوص: الغوص: الدخول تحت الماء:

چوونه ژیر ئاوو پوچوون و ده‌رهینانی شتیک لئی. (الغائص): ئه‌و که سه‌یه ده‌چیتته ژیر ئاو. (الغواص): بۆ زۆرو موباله‌غه‌یه. خواى گه‌وره فه‌رموویه‌تى: ﴿والشياطين كلّ بناء وغواص﴾ ص/۳۷.

غیض: غاض الشيء و غاضه غيره: شته‌که که‌مى کردو داچوو، که‌میان کرده‌وه، خواى گه‌وره فه‌رموویه‌تى: ﴿وما تغيض الأرحام﴾ الرعد/۸، واته: ئه‌وه‌ی په‌حمى ئا‌فره‌تان خراپی ده‌کات، وه‌ک ئه‌و ئاوه‌ی لیده‌کات که زه‌وى هه‌لى ده‌لووشیت، (غیضة): ئه‌و شوینه‌یه ئاوی تیا راده‌وه‌ستیت، ئینجا هه‌لى ده‌مژیت.

غیظ: الغیظ: أشد غضب، وهو الحرارة الذي يجدها الإنسان في فوران دم قلبه: زۆرت‌رین و به‌هیزترین رقه، بریتیه له‌وه‌ گه‌رمیه‌ی که ئینسان هه‌ستی پیده‌کات له هه‌لچوونی خوینی دلّی. خواى گه‌وره بانگه‌وازی خه‌لکی کردوووه بۆ خۆخواردنه‌وه، کاتیک ئه‌و رقه‌ توونده روویان تیده‌کات. فه‌رموویه‌تى: ﴿والكاظمين الغیظ﴾ آل عمران/۱۳۴. ﴿وانهم لغاظون﴾ الشعراء/۵۵، واته: به‌کرده‌وه داوا ده‌که‌ن بۆ تۆله‌سه‌ندنه‌وه لییان. (التغیظ): بریتیه له‌ ده‌رخستنی توپه‌ی، هه‌ندیک جار ئه‌وه

له گهل دهنگی بیستراودا ده بیئت، وهك خوای
گه وره فه رموویه تی: ﴿سَمِعُوا لَهَا تَغِيظًا
وَرَفِيرًا﴾ الفرقان / ۱۲.

غول: الغُول: إهلاك الشيء من حيث لا
يُحَسُّ به: له ناوبردنی شتیك به شیوهیهك
ههستی پیته کریت، ده وتریت: (غَالِ يَغُولُ
غولا): فه وتاندى، (اغتاله اغتيالاً): تیروزی
کرد، خوای گه وره له وه صفی شه رابی
به هه شتدا فه رموویه تی: ﴿لَا فِيهَا غَوْلٌ﴾
الصفات / ۴۷.

غوی: الغي: جَهْلٌ مِنْ اعْتِقَادٍ فَاسِدٍ:

نه فامیی و نه زانیی له بیرو باوه ریکی خراپه وه،
چونکه به راستیی نه فامیی و نه زانیی هه ندیک
جار له ئینسانه وه ده بیئت، بی بوونی باوه ریك
نه چاك نه خراپ، هه ندیک جاریش له بیرو
باوه ری شتیکی خراپه وه ده بیئت، ئه مه ی
دووه م پیشی ده وتریت: (غی)، خوای گه وره
فه رموویه تی: ﴿مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَى﴾
النجم / ۲. ﴿فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا﴾ مریم / ۵۹، واته:
سزایهك. ناوی ناوه (غی) چونکه (غی)
هۆکاره كه ی بـ ووه.

به شی پتی ف

مكتبة

به شی پتی (ف)

فتق: الفَتْقُ: الفصل بين المتصلين:

جیاکردنه وهی دوو شتی پیکه وه نووسا، دژی (رَثَقَ) ه، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿كَانَتَا رَثَقًا فَفَتَقْنَاهُمَا﴾ الأنبياء/۳۰.

فتل: فَتَلْتُ الحَبْلَ فَتَلًّا: گوریه که م

باداو هونیمه وه، (فَتِيل): باداروو هونراوه، توویکلئ سهر قلئیشی ناوکه خورما به وه ناونراوه، له بهر ئه وهی له سهر شیوه هه یئه تی ئه وه. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا﴾ النساء/۴۹، بریتیه له وهی لوول وخری هه ل دهدهیت له نیوان په نجه کانتدا، له چاک، یان پیسی.

فتن: أصل الفتن إدخال الذهب النار

لتظهر جودته من رداوته: ئه سلی (فَتْن): بریتیه له وهی ئالتون بخریته ناو ئاگره وه، تا چاک وپاکه کهی ده رکه ویته و پیسو خلته کهی جیا بیته وه. جاریک به وه ناوی ده بن که ده بیته سزادانی ئینسان و له وه دا به کاردیته. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا﴾ التوبة/۴۹، جاریک له تاقیکردنه وه دا

فتح: الفَتْحُ: إزالة الإغلاق والإشكال:

لابردنی داخراوی و ئالوژی، ئیتر به چاو ده رکی پییکریته - وه ک کردنه وهی ده رگا - یان به بهر چاوپوونی، وه ک کردنه وهی خه م و خه فه ت. (فاتحة كل شيء): بنه ماو جیگه ی ده سستیکی هه ر شتیکی. (افتتح فلان كذا): کاتیک ده سستی پیکرد. (مفتاح): کلیل، ئه وهی هه ر شتیکی پیده کریته وه.

فتور: الفتور: سكونٌ بعد حدة، ولین بعد

شدة، وضعفٌ بعد قوة: ئارامبوونه وه له دوا ی تووندو تیژی. نه رمی له دوا ی تووندی و په قبی، لاوازی له دوا ی به هیزی. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿عَلَى فَتْرٍ مِّنَ الرُّسُلِ﴾ المائدة/۱۹، پاوه ستانی دوخ و حالیک له هاتنی پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم). خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿لَا يَفْتَرُونَ﴾ الأنبياء/۲۰، واته: ئارام نابنه وه له چالاکیان له عیباده تا. (فِتْرٌ): قولانچ، پیوانه یه که له نیوان سه ری په نجه گه وره سه ری په نجه ی شایه توماندا.

به‌کار دیت و هک: ﴿وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا﴾ طه/۴۰،
(فِتْنَة) وهک (بلاء) یه، له‌وه‌دا که ه‌ردووکیان
به‌کار دین له شتی‌کدا که مَرُوقَ پروری تیده‌کات، له
خوشیی و ناخوشیی.

فتی: الفتی: الطَّيِّبِ مِنَ الشَّبَابِ: تازه و
نوی له گه‌نجه‌کان، مینیه: (فتاة) ه، چاو‌گه‌که‌ی
(فتاء) ه، کونیه‌یان پی‌ده‌کریت بۆ به‌نده و
ئاده‌می و گیانله‌به‌ر. کوی (فتی) (فتیه) و
(فتیان) ه. کوی (فتاة) بریتییه له (فتیات).
(الفتیا) و (الفتوی): له قورئانی پی‌رۆزدا
هاتوو: ﴿أفتوني في أمري﴾ النمل/۳۲.

فتی‌ء: ده‌وت‌ریت: (ما فتئت أفعل كذا،
وما فتأت): به‌رده‌وام، تا ئیستا ئه‌و کاره
ده‌که‌م، وهک ئه‌وه‌ی بلییت: (ما زلتُ)
به‌رده‌وام تا ئیستا. خوی گه‌وره‌ه‌رموویه‌تی:
﴿تَفْتَوُ تَذَكُّرُ يَوْسُفَ﴾ یوسف/۸۵: به‌رده‌وام
باسی یوسف ده‌که‌ی.

فجج: الفَجَجُ: شَقَّةٌ يَكْتَنِفُهَا جِبَالان: درزو
ده‌ربه‌ندی‌ک که دوو چیا ده‌وری ده‌ده‌ن.
ه‌روه‌ها له ریگای فراوانیشدا به‌کار دیت. خوی
گه‌وره‌ه‌رموویه‌تی: ﴿فِيهَا فُجَاجًا سُبُلًا﴾
الأنبياء/۳۱، (الفَجَجُ): له یه‌ک دوور‌که‌وتنه‌وه‌ی
ه‌ردوو ئه‌ژتو. (جرح فجج): برینی نه‌گه‌بیو.

فجر: الفَجْرُ: شَقُّ الشَّيْءِ شَقًّا وَاسِعًا:

له‌تکرندی شتی‌ک به‌له‌تی فراوان و گه‌وره. به
به‌ربه‌یان وتراوه: (فَجْرٌ)، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که
شه‌وله‌ت ئه‌کات. (فَجُورٌ): درپینی به‌رگی
دیندارییه. (فاجر) ئه‌نجامده‌ری ئه‌و کاره‌یه، بۆ
کافر به‌کار دیت.

فجا: ﴿وَم فِي فُجُورَةٍ مِنْهُ﴾ الکهف/۱۷، أي:
ساحة واسعة واته: پانتاییه‌کی فراوان.
(قَوْسٌ فُجَاءٌ وَفُجَاءٌ): که‌وانیک که نیوان ژئی و
پشتی که‌وانه‌که پانه و زوره.

فحش: الفَحْشُ وَالفَحْشَاءُ وَالفَاحِشَةُ:
مَا عَظُمَ قُبْحُهُ مِنَ الْأَفْعَالِ وَالْأَقْوَالِ: ه‌ر
گوفتار و کرداری‌ک ناشیرینییه‌که‌ی گه‌وره بی‌ت.
خوی گه‌وره‌ه‌رموویه‌تی: ﴿وَيُنْهَى عَنِ
الفَحْشَاءِ﴾ النحل/۹۰.

فخر: الفَخْرُ: الْمَبَاهَاةُ فِي الْأَشْيَاءِ
الْخَارِجَةِ عَنِ الْإِنْسَانِ، كَالْمَالِ وَالْجَاهِ:
شانازی و خوه‌لکیشان به‌شته‌ده‌ره‌کیه‌کانی
ئینسانه‌وه، وهک سامان و ناوبانگ. گوزارشت
ده‌کریت له ه‌موو شتی‌کی به‌نرخ به‌وشه‌ی
(فاخر). (فَخْرٌ): گوزه‌و گلینه‌و قاپی قورپین،
ئه‌وه‌ش له‌به‌ر ده‌نگدانه‌وه‌که‌ی، کاتی‌ک لی‌ی
بدریت، چوینراوه به‌و که‌سه‌ی زور شانازی به
ناوبانگیه‌وه ده‌کات. خوی گه‌وره
ه‌رموویه‌تی: ﴿مَنْ صَلَّاهُ مِنْ صَلَاحٍ

كالفَخَّار ﴿الرحمن/۱۴﴾

وهك درزی دیوار، (الفَرْج): ئه وهی نیوان ههردوو قاچ، داوین. کینایه‌ی پیکراوه له داوین و دهزگای زاورینی مرقف. خوی گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿ومالها من فُروج﴾ ق/۶، واته: درزو لیکجیابوونه‌وه. خوی گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وإذا السماء فرجت﴾ المرسلات/ ۹، واته: درزی بردو له‌تبوو. (الفَرْج): لاجوونی غه‌م و په‌ژاره.

فرج: الفَرْج: انشراح الصدر بلذة عاجلة: گوشادبوون و کرانه‌وه‌ی سینه، به چیژو له‌زه‌تیک‌ی به‌په‌له. زیاتر ئه‌وه له چیژو له‌زه‌ته جه‌سته‌یه دنیاییه‌کاندایه. خوی گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿ولا تفرحوا بما آتاكم﴾ الحديد/ ۲۳.

فرد: الفَرْد: الذي لا يختلط به غيره: تاك، ئه‌وه‌ی كه غه‌یری خوی تیکه‌لی نابیت، ئه‌وه له (وتر) گشتگیرتره‌وه له (واحد) تاییه‌تمه‌ندتره. (فرید): تاك، كۆكه‌ی بریتیه له (فُرادى). خوی گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿لا تَدْرِنِي فرداً﴾ الأنبياء/ ۸۹.

فرش: الفَرْش: بسط الثياب: کردنه‌وه‌ی جل و پاخستنی. به پاخراوه‌که ده‌وتریت: (فَرْش و فِرَاش). (فَرْش): بیچووی و لاغی بچووک، که به که‌لکی بار نه‌یه‌ت، واته: سواری ده‌بیت. خوی گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿حَمُولَة

فدى: الفِدى والفِداء: حفظ الإنسان عن النائبة بما يبذله عنه: پاراستنی ئینسانه له به‌لا و کاره‌سات، به‌وه‌ی صه‌رفی ده‌کات له پیتاویدا، ده‌وتریت: (فَدَيْتُهُ وَفَادَيْتُهُ): به مال و سامان رزگارم کرد. خوی گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿إِنْ يَأْتِكُمْ أُسَارَى تَفَادَوْهُمْ﴾ البقرة/ ۸۵. (افتدی): کاتیک له‌خوی ببه‌خشیت. (المفاداة): گزینه‌وه‌ی دلیل.

فر: أصل الفرّ: الكشف عن سنن الدابة: ئه‌سلی (فر): سه‌یرکردنی ددانی و لاغی، (افترا): ده‌رکه‌وتنی ددانه‌کانه له پیکه‌نیندا، (مفر): شوینی مه‌له‌اتن و راکردن.

فرات: الفرات: الماء العذب: ئاوی سازگار. له قورئانی پیروژدا هاتووه: ﴿هذا عذبُ فرات﴾ الفرقان/ ۵۳ و فاطر/ ۱۲.

فرث: فَرِثْتُ كِبْدَهُ، أي: فتنته: به عه‌شق و ئه‌وین جه‌رگیم له‌تکرد، واته: تووشی فیتنه‌م کرد. (أفرث فلان أصحابه): به فیتنه‌یی و دووزمانیی هاو‌پیکانی خسته‌ناو گیزاوو کاره‌ساته‌وه. خوی گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿من بين فرثٍ ودم لبنا خالصا﴾ النحل/ ۶۶.

فرج: الفَرْج والفَرْجَة: الشق بين الشيين كفرجة الحائط: درزو که‌لینه له نیوان دوو شتدا،

وَفَرُشًا ﴿الأنعام/١٤٢﴾، (الْفَرَّاشُ): په پووله. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿كَالْفَرَّاشِ الْمَبْثُوثِ﴾ القارعة/٤.

فرض: قطع الشيء الصلب والتأثير فيه: برپینی شتی ره قو و سهخت و کارتیکردنی. وهك برپینی ئاسن. (مفراض): ئه و شتهی ئاسنی پی ده برپریت. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿نصیباً مفروضاً﴾ النساء/١١٨، واته: زانراوه. (فرض) وهك (واجب) ه، به لام (واجب) به پیی پروودان و جیگیربوونه که ی ده وتریت، (فرض) به پیی برانه وهی حوكمو برپار تیایدا. (فارض): گای به ته مه ن. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿لا فارض ولا بکر﴾ البقرة/٦٨، چونکه زهوییه که ده کیلت و ده برپریت.

فرط: فرط: إذا تقدم تقدماً بالقصد يفرط: کاتیک به په له پیشکه وت، به رویشتن پیشده که ویت. (الفرارط إلى الماء): واته پیشکه وت بو لای ئاو، بو چاکردنی سه تل و دولچه. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿أن يفرط علينا﴾ طه/٤٥، واته: پیشده که ویت. (إفراط): ئه وهیه زیاده پر وهی بکات له چوونه پیشدا. (تفریط): ئه وهیه که مته رخه میی بکات له پیشکه وتندا. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿ما

فرطنا في الكتاب﴾ الأنعام/٣٨، (واته: که مته رخه میی و کورته یینانمان نه کردوه). خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وكان أمره فرطاً﴾، واته: زیاده پر وهی و زایه کردن.

فروع: فرع الشجر: غصنه: لقو په له کانی. ئه وه له سه ر دوو شیواز لیکدراوه ته وه: یه که میان: به دریشی، و تراوه: (فرع كذا): کاتیک دریش بوو. دوو هم: به پانیی، و تراوه: (تفرع كذا): لقی لیدا، لقی لیبوویه وه. (فروع المسألة): لقه کانی مه سه له. (فروع الرجل): منداله کانی. (فرعون): ناویکی ئه عجه میی غهیره عه ره بیه.

فرغ: الفراغ: خلاف الشغل: دستبه تالیی، پیچه وانه ی کارو سه ر قالییه. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وأصبح فؤاد أم موسى فارغاً﴾ القصص/١٠، واته دلای خالی بوو له هه موو شتیک، جگه له یادی ئه و.

فرق: الفرق يقارب الفلق: (فرق) نزدیکه بیته وه له (فلق)، به لام (فلق) به گویره ی له تبوون ده وتریت، (فرق) به گویره ی له یه ک جیا بوونه وه ده وتریت. (فرق): به شه جیا بووه که یه. (فرقة) بو کومه لیکی ته نهاو جیا بووه وهیه له خه لکی. (فریق): کومه لی دابراوو جیا بووه له وانی تر. خوای گه وره فهرموویه تی:

الإنسان من الشيء المٌخيف: دلته نگی و سنگهاتنه وه یه کو ترسان و سله مینه وه تووشی مروفه دیت له شتیکی مه ترسیداره وه، نه وه له ره گه زی نائارامی و شپزه بوونه. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿لَا يَحْزَنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ﴾ الأنبياء/۱۰۳، ترسو سامه (گه وره که ی چوونه ناو ناگر. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿فَزَعٌ عَنْ قُلُوبِهِمْ﴾ سبأ/۲۳. واته: ترسو سام له سه ره دلله کانیان لاجیت.

فسح: الفسح والفسیح: الواسع من المكان: شوینی فراوان. (التفسح): فراوانبون.

فسد: الفساد: خروج الشيء عن الاعتدال: ده رچوونی شتیک له ریکی و راستی، (صلاح) پیچه وانه که یه تی. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ﴾ البقرة/۲۰۵.

فسر: الفسر: إظهار المعنى المعقول: (فسر): ده رختنی مانای گونجاوه. (تفسیر): له موباله غه دا وهك (فسر) ه. هندیك كات مه به ست پیی ته ئویل و گپرانده وه یه بؤ سه ره تا. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا﴾ الفرقان/۳۳.

فسق: فسق فلان: خرج عن حجر

﴿وَقَرَأْنَا فَرَقْنَا﴾ الإسراء/۱۰۶، واته: حوکم و برپاره کانمان تیدا پوون کردوه ته وه و ده رمانخستوه. و تراویشه: واته به جیاجیا دامانبه زاندوه. (فراق و مفارقة) زیاتر به جهسته و لاشه کان ده بییت. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿هَذَا فِرَاقٌ بَيْنِي وَبَيْنِكَ﴾ الكهف/۷۸. (فرقان) به هیتره له (فرق)، چونکه بؤ جیاوازی نیوان حه ق و باتل به کار دیت. (فرق): جیا بوونه وه ی دلله له ترسه وه.

فره: الفره: الأشیر: که یفخوشی، خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿بِوْتًا فَارِهِينَ﴾ الشعراء/۱۶۹، واته: به زانایی و کارامه یی و تیگه یشتن. کۆکه ی بریتییه له (فره)، له ئینسان و غه بریدا وا ده وتریت.

فري: الفري: قطع الجلد للخز و الإصلاح: برینی پیست بؤ مور و چاک کردنه وه، (إفراء): بؤ خراپ کردنه، هه روه ها بوختان و دروه له به ستن، له خراپ کردنه که دا زیاتره. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ﴾ السجدة/۳.

فن: فن: خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿وَاسْتَفْزِزْ مَنْ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ﴾ الإسراء/۶۴، أي: أزعج: واته: بیزاریی بکه.

فزع: الفزع: انقباض و انفار يعتري

الشرع: له سنوورو بازنه‌ی شهرع دهرچوو، چونکه وتوویانه: (فَسَقَ الرُّطْبُ): خورمای تهر له تویکله‌که‌ی هاته دهره‌وهو جیابوووه‌وه. (فَسِقٌ) گشتگیرتره له (کفر). خوای گه‌وره فرموویه‌تی: ﴿فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ﴾ الکهف/۵۰. (فاسق) گشتگیرتره له (کافر). (ظالم) یش گشتگیرتره له (فاسق).

فشل: الفِشْلُ ضَعْفٌ مَعَ جُبْنٍ: لاوازیی له‌گه‌ل ترسدا، (تَفْشَلُ المَاءِ): پویوی و تیپه‌ری.

فصح: (الفُصْحُ): خلوص الشیء مما یَشوبُهُ: پوخته‌و پالوته‌ی شت له‌هر شتیکی تیکی بدات، نه‌سله‌که‌ی له شیره. (اللبن المُفْصِحُ والفَصِیحُ): شیری پوخته‌و بی‌خه‌وش، پاک له هموو خلته‌و خه‌وشیک. له‌وه (فصح الرجل) خوازراوه، واته: زمانی به قسه‌ی په‌وان کرایه‌وه. (أَصْفَحَ الصَّبِیحُ): به‌یانی دهرکه‌وت و ناسق پوون بوویه‌وه.

فصل: الفَصْلُ: إِبَانَةُ أَحَدِ الشَّيْئَيْنِ مِنَ الْآخِرِ حَتَّى يَكُونَ بَيْنَهُمَا فُرْجَةٌ: جیابوونه‌وه‌ی نیوان دوو شت، تا که‌لینو بو‌شاییه‌که له نیوانیاندا دهرکه‌ویت. له‌وه وتراوه: (مَفَاصِلُ). (فَصَلَ القَوْمُ عَنْ مَكَانٍ كَذَا وَانْفَصَلُوا): له شوینه‌که جیابوونه‌وه. خوای گه‌وره فرموویه‌تی: ﴿هَذَا یَوْمٌ

الفصل﴾ الصافات/۲۱. چونکه حه‌ق له پووچو به‌تال جیاده‌بیته‌وه، نه‌و پوژه به بریار حوکی نیوان خه‌لکه‌کان جیاده‌کریته‌وه. (فصيلة الرجل): عه‌شیره‌ته‌که‌ی، که له‌و جیابووته‌وه. خوای گه‌وره فرموویه‌تی: ﴿وفصیلته التي تؤویہ﴾ المعارج/۱۳. (فصال): جیاکردنه‌وه‌ی منداله له شیرخواردن، شیربرینه‌وه. خوای گه‌وره فرموویه‌تی: ﴿وفصاله فی عامین﴾ لقمان/۱۴.

فض: الفضُّ: كسر الشیء والتفريق بین بعضه وبعضه: شکاندنی شتیکیو جیاکردنه‌وه‌ی هندیکی له هندیکی تری، (كفض ختم الكتاب): وه‌که کردنه‌وه‌ی نامه‌ی داخراو، له‌وه نیستیعاره کراوه‌و وتراوه: (انفض القوم) قومه‌که بلاوه‌یان کرد. خوای گه‌وره فرموویه‌تی: ﴿لا انفضوا من حولك﴾ آل‌عمران/۱۵۹. (فَضْفَاضُ): فراوان و گوشاد.

فضل: (الفضل): الزیادة عن الاقتصاد: زیاد له حه‌ددی مامناوه‌ند، نه‌وه‌ش دوو جوړه: محمود، كفضل العلم: باش و په‌سه‌ند، وه‌که زوریوی و زیاده‌ی زانست، ومذموم كفضل الغضب: ناباش و ناپه‌سه‌ند، وه‌که زوریوی پقو توره‌بی. نه‌وه به‌کار دیت بو زیاده‌ی شتیکی به‌سه‌ر شتیکی تردا، سی شیوازیشی هه‌یه:

فطر: أصل الفطر: الشقّ طولاً: ئەسلی (الفطر): درزو قلیشه له باری درێژی. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿هل ترى من فطور﴾ الملك/۳، واته: تیکچوون و شهق و درز تیایدا. له وهیش (فطرة) وهرگیراوه. (فطر الله الخلق): دروستکردنی به دهییتراو له سهه شیوهیه که توانای جوولّه و پویشتن ده داته هه ركام، وهك پئویست. (فطر): پوژوو شکاندن.

فط: الفط: الكریه الخلق: سروشت وشك و خراپه کار، له (فط) وهرگیراوه، واته: ئاوی ناو ئاویهندی و شتر.

فعل: الفعل: التأثير من جهة مؤثر.^{۴۳} (فعل): کارتیکردن و کاریگه ریبیه له ئاراسته ی کاریگه ریکه وه. (عمل) وهك ئه وه، (فعل) گشتیه، بۆ ئه وه ی بووه به ورده کاری، یان غهیری ورده کاری، به زانست، یان به غهیری زانست، به مه بهست، یان بئ مه بهست، له مروّف، یان له غهیری مروّفدا.

فقد: الفقد: عدم الشيء بعد وجوده: نه مانی شت دوا ی بوونی، ئه وه تاییه تمه ندره

فضلٌ من حيث الجنس: زیاده له پووی په گه زه وه: كفضل جنس الحيوان على جنس النبات: وهك زیاده ی په گه زی گیاندار به سهه په گه زی پووه كدا. وفضلٌ من حيث النوع: زیاده له پووی جووره وه: كفضل الإنسان على الحيوان: وهك فهزل و پیزی مروّف به سهه گیاندارانی تر دا. فضلٌ من حيث الذات: فهزل و پیز له پووی خود و زاته وه: كفضل رجل على آخر: وهك فهزل و پیزی پیاویك به سهه په کیکی تر دا. دووانه که ی په که م جه وهه رین و پینگا نیه بۆ که م که ره وه تیا یاندا، تا که م و کورتییه که لابه ریت و سوود له زیاده وه فهزل که وه ریکیت، وهك ئه و ئاز له هی ناتوانیت ئه و فهزل و زیاده یه به دهست بینیت که مروّف پی تاییه تمه نده بووه. والفضل الثالث قد يكون عرضياً، فيوجد السبيل على اكتسابه: فهزلی سییه م هه نديك جار لاهه کی ده بیت، بۆیه پینگا بۆ دهستخستنی ده بیت، وهك خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿فضلٌ بعضكم على بعض في الرزق﴾ النحل/۷۱.

فضا: الفضاء: المكان الواسع: شوینی فراوان. (أفضى بيده إلى كذا): به دهستی که یان دیه ئه وه. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وقد أفضى بعضكم إلى بعض﴾ النساء/ ۲۱.

^{۴۳} سه رنج بده له مادده ی (عمل) بۆ تیبینی جیاوازییه که له نێوان (عمل) و (فعل) دا. (ع-ع)

له (عدم)، چونکه (عدم) له وه و له وه يشدا كه نه بووه، به كارديت. (تَفَقَّدَ): گهړان و ليكولينه وه بو كردن، نه سله كه ي زانيني له ده ستداني شته. خواى گه وړه فه رموييه تي: ﴿وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ﴾ النمل/٢٠.

فقر: (فَقْرٌ) له سه ر چوار شيواز به كار ده هينريت: ١- وجود الحاجة الضرورية: بوونى پيوستى زور گرنه. ٢- عدم المقتنيات: نه بوونى خوړاك و زه خيره پيوسته كان. ٣- فقر النفس: هه ژاريى ده روون. ٤- الفقر إلى الله تعالى: نيازمه نديى به خواى گه وړه. نه سللى ماناى (فَقِير) واته: فه قه ره شكاو، پشتشكاو. و تراويشه: له (فَقْرَة) يه، واته: چالى نه مام.

فقع: يقال: أصفرُ فاقعٌ إذا كان صادق الصُّفرة: ده وتريت: كاتيك زه ردييه كه ي راست و ته واو بوو. (فَقَع): شيوازيكه له قارچك، به وه هاو شيوه ده بيت به زه ليل و سه رشور.

فقه: الفقه: هو التوصل إلى علم غائب بعلم شاهد: بريتيه له گه يشتن به زانستىكى ناديار، له رى زانستىكى دياره وه، نه وه تاييه تمه نتره له (علم) زانست. (فَقَّه): زانسته به حوكمو برياره كانى شه ريعت. (تَفَقَّه): گه رانه به دواى فيقه دا. خواى گه وړه فه رموييه تي:

﴿لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ﴾ التوبة/١٢٢.

فكك: الْفَكَكُ: التفريج: كردنه وه. (فَكَ الرَّهْنُ): بزگار كردنى بارمته. (فَكَ الرِّقْبَةَ): ئازاد كردنى گه ردى كويله. (فَكَانَ): شوينى به يه كگه يشتنى شه ويكه كان. (ما انفك): وازى نه هيناو هه ر خه ريكه.

فكر: الْفِكْرَةُ: قوة مُطْرَقَة للعلم إلى المعلوم. بيروكه، هيلى بيركردنه وه و تيرامانه، له زانسته وه بو زانراو. (تَفَكَّرَ): جَوْلَان تَلِك القوة بحسب نظر العقل: به گه رځستنى نه و هيژه يه به پي تيروانيني ئاو هزو ژيريى، نه وه شته نها بو ئينسانه.

فكه: الْفَاكِهَةُ: قيل هي الثمار كلها: و تراوه: بريتيه له هه موو به رو بوومه كان. (فُكَّاهَةُ): حديثُ نوي الأُنس: قسه ي خو شى خو شهاوه لان.

فلح: الْفَلْحُ: الشَّقُّ، هه لدرين، الْفَلَّاحُ: شه فكردن و هه لدرينى زه وى. (الْفَلَّاحُ): الْأَكَّارُ: جوتيارو وه رزيير. (فَلَّاح): سه ر فرازيى و به مه به ست گه يشتن. نه وه ش دوو جوړه: دونيايى: گه يشتن به خو ش يى و به خته وه ريه كان، كه ژيانى پي خو ش و جوان ده بيت، وه ك: ده وله مه نديى و سه ر به رزيى. هه روه ها قيامه تي: نه ويش بريتيه له چوار

ئەو هی له تەنیشتەکانی خانوو هە درێژ بوو هتەو ه. (الفناء): العدم: ئەمان.

فهم: الفهم: هيئة للإنسان بها يتحقق معاني ما يحسن: شیۆه و تیگە یشتنی مرۆڤ، که به هۆیه وه ئەو مانایانە ی جوان دەبیت بەدی دیت. (استفهام): داواو خواستی تیگە یشتن.

فوت: الفت: بُعد الشيء عن الإنسان

بھیث يتعذر إدراكه: دوری شت له ئینسانە وه، به جۆرێک به گران و ناپه هت دەستی بکه ویّت. (الافتیات): بریتییه له وهی

مرۆڤ شتێک بکات، بئێ فرمان پیکردن، که له مافی ئەو هیه فه رمانی پئی بکریّت. (التفاوت): جیاوازییه له وه صفه کاند، وه که ئەو هی وه صفی

یه کیکی تریانی له کیس بچیت. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿ما ترى في خلق الرحمن من تفاوت﴾ الملك/ ۳.

فوج: الفوج: الجماعة المارة المسرعة:

کۆمه لێک خیرا ره و بن و خیرا تپه پرن، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿هذا فوجٌ مقتحمٌ معكم﴾ ص/ ۵۹.

فأد: الفؤاد: كالقلب، لكن يقال له فؤاد

إذا اعتبر فيه معنى التفؤد: (فؤاد): وهك (قلب) دلّه، به لام کاتیک پئی ده وتریت (فؤاد) که مانای داگیرسان و گرگرتنی تیدا تیبینی کرا.

شت: مانه وه، بئێ فه وتان و له ناوچوون، ده وله مه ندیی، بئێ هه ژارکه وتن، سه ره رزیی، بئێ زه لیلی و سه رشو پپی، زانست، به بئێ نه زانی و نه فامیی.

فلق: الفلق: شقّ الشيء وإبانة بعضه عن

بعض: له تبوونی شت و جیا بوونه وهی هه ندیی که له هه ندییکی تری. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فالق الإصباح﴾ الأنعام/ ۹۶. (الفلیق): شتی ئیوان دوو شاخ.

فلک: الفلک: السفينة: که شتی، بئێ

دانه یه ک و کۆیش به کار دیت. (الفلک): رپه وهی هه ساره کان.

فلن: فلان: كناية عن الإنسان: ئاماژه یه

بئێ مرۆڤ، ب شیۆه ی کینایه .

فند: التفنيد: نسبة الإنسان إلى الفند:

نیسه به تانی ئینسانه بئێ لای لاو زیی بئێ چوون، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿لولا أن تُفندون﴾ يوسف/ ۴۹، (الإفناد): بریتییه له ده رکه وتنی ئەو حاله ته له ئینساندا.

فنن: الفنن: العُصن الغضّ الورق: لقی

ته ری راست هه لچوو به گه لاوه، لاسک، کۆکه ی بریتییه له (أفنان). خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿ذواتا أفنان﴾ الرحمن/ ۴۸، واته: له که کان.

فني: فناء الدار ما امتد من جوانبها:

دهوتريت: (لحمٌ فئيد): واته: گزشتی برزآو،
خوای گه وره فره موویه تی: ﴿ما كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا
رَأَى﴾ النجم/۱۱.

فور: الفُور: شِدَّةُ الغَلِيَان: زور کولان، تا
ناستی قولپ دان. (فوارَة الماء) فواره ی ناو،
به وه ناونزواه چونکه هاوشیوه ی به کولها تانی
مه نجه له.

فوز: الفُوز: الظَّفَر بالخیر مع حصول
السلامة: ده ستگه یشتن به خیر، له گه ل
به ده سته یانی سلامه تی. (مفازة) چاوگی
(فان یه)، (اسم) هک ی (فوز) ه. خوای گه وره
فره موویه تی: ﴿إِنَ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا﴾ النبأ/۳۱،
واته: جیگه ی سه رفزایی و پزگاری.

فوض: خوای گه وره فره موویه تی:
﴿وَأَفُوضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ غَافِرًا/۴۴، أَي: أَرُدُّهُ
إِلَيْهِ: واته: ده یگیرمه وه بو لای خوای گه وره.

فیض: فاض الماء، إذا سال منصباً:
ئاوه که زور بوو، لافاوی هه لسا. (افاض فی
الحديث): گهرم بوو، تیایدا پو چوو، خوای
گه وره فره موویه تی: ﴿وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ
فِيهِ﴾ الأحقاف/۸، (حديثٌ مستفيض):
قسه یه کی پرش و بلاو.

فوق: فُوق: يُسْتَعْمَلُ فِي الزمان والمكان
والجسم والعدد والمنزلة: (فوق) سه ره وه:

له زه مان و شوین و ته ن و جه سته و ژماره و پله و
پایه دا به کار دیت.

فیل: (الفیل): فیل، گیانله به ریکی ناسراوه.
کوکه ی (فیلَة) یه. (رجلٌ فیل الرأی وقال
الرأی): بوچوونی لاوازو بی بنه مایه. (فائل):
په گو ماسولکه یه که له سه رووی نیسکی پاندا،
له که وانه ی حه وزدا.

فوم: الفوم: الحِنطة: گهنم، یان: سیر،
خوای گه وره فره موویه تی: ﴿وَفُومِهَا وَعَدَسُهَا﴾
البقرة/۶۱.

فوه: ئه سلّی (فم) ده م، بریتیه له (فوه).
کوکه ی (أفواه) ه. وتراوه: (فوهة النهر)
سه ره تای پوویار، وه ک ئه م وته یه یان: (فم
النهر)، یه ک دانه ی (فوه) ه.

فیأ: الفیء والفیئة: الرجوع إلى حالة
محمودة: گه پانه وه یه بو حاله تیکی په سه ند،
خوای گه وره فره موویه تی: ﴿حتى تفيء إلى أمر
الله﴾ الحجرات/۹، به و ده ستکه وته ی که
ناره حه تیی تینا که ویت وتراوه: (فیء). (الفئة):
کومه لی ده رکه وتوو، که هه ندیکیان بو لای
هه ندیکیان ده گه ریینه وه له یارمه تیدانی
یه کتری و پشتی یه کتر گرتندا. خوای گه وره
فره موویه تی: ﴿إذا لقيتم فئةً
فانثبوا﴾ الأنف/۴۵.

بهشی پتی ق

مكتبة

به شی پتی (ق)

هه ندیك جار کینایه ی پیده کریت دهریاره ی مردن، دهوتریت: (قبضه الله). خوا بریدییه وه. (انقباض): به کخستنی چمک و لاکانی، له وازه تیان له فراوانیی و دلپاکیدا به کاردیت.

قبل: قَبْلُ: يُسْتَعْمَلُ فِي التَّقَدُّمِ الْمَتَّصِلِ وَالْمَنْفَصِلِ: له چوونه پیشی په یوه ست و جیادا به کاردیت، دژه که ی (بَعْدَ ه). (قُبْلُ وَدُبْرُ): خوازواه بۆ عیبیه ی پاش و پیشی مروف. (إقبال): پروکردنه به ره و پیش و به رده م. (قابله): مامان، نه و نافرته یه سه ریه رشتیی له دایکبونی مندا ل ده کات، له کاتی له دایکبونی دا. (قبیلة): هۆز: دهسته یه ک خه لکی به کۆمه ل، که هه ندیکان پرو به هه ندیکیان، (القبلة): له نه صلدا ناوه بۆ نه و حاله ته ی که به رامبه ره که ی له سه ره، وه ک شیوازی دانیشتن و نه و شوینه ی دانیشتن وه که دهیگریت. (القبلة): مووروییه که جادووگر وای لیکه داته وه که ده بیته هوی قبوولکردنی ئینسان له سه ر زه ویدا، کۆکه ی (قُبْلُ ه)، (قبلة): (ماچ).

قبح: القبیح: ما ینبو عنه البصر من الأعیان، وما تنبو عنه النفس من الأعمال والأحوال: بلح: نه وه یه بینینی خوازواه نه بیته له مروفه کاند، نه وه یشه لای ده روون خوازواه نه بیته له کار و حال و بارودوخه کاند. خوی گه وره فه رموییه تی: ﴿...من المقبوحین﴾ القصص/ ۴۲، واته: له نیشانه داره کان به حاله تیکی بلح و ناپه سه ند.

قبر: القبر: مقر المیت: ئارامگای مردوو. (مقبرة): گورستان، جیگه ی گوره کان.

قبس: القَبَس: المتناول من الشَّعْلة: وه رگراوه له ئاگری داگیرساو. (الاقْتِباس): داواو خواستنی نه وه یه.

قبض: القَبْض: تناول الشيء بجميع الكف: وه رگرتنی شتیک به هه موو له پی ده ست. خوی گه وره فه رموییه تی: ﴿فَقَبَضْتُ قَبْضَةَ طه/ ۹۶، هه روها به مانای ده ستگرتنه وه دیت له سه رفکردن و به خشین. خوی گه وره فه رموییه تی: ﴿يَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ﴾ التوبة/ ۶۷، واته: ریگری ده که ن له به خشین.

قتر: القتر: تقليل النفقة: که مکردنه وهی نه فقه وه به خشین، ئه وه به ناراسته ی زیاده رپه ویدایه، هه ردووکیان ناپه سه نندن. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا﴾ الفرقان/ ۶۷، ده وتریت: (رجل قَتورٌ ومُقْتِرٌ) پیاویکی پژده. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَكَانَ الْإِنْسَانُ قَتُورًا﴾ الإسراء/ ۱۰۰، ناگادارکردنه وه یه له وهی ئینسانی له سه ر پاهاتووه له پژدی و چرووکی. ده وتریت: (قترت الشيء واقترته وقترته)، واته: که مم کرده وه. ئه سلی ئه وه ش له (قُتارٌ وقُتْرٌ هـ، بریتیه له دووکه لی دیارو ئاشکرا له شتی برژاوو داری سووتان و شتانی هاوشیوه یان. وه که ئه وهی (مُقْتِرٌ) که سی ده ستنووقاو دووکه لیکی بو بیئت، بو نیکی تاییه تی هه بیئت له برژان و سووتان.

قتل: أصل القتل: إزالة الروح عن الجسد كالموت: لابرندی پوچه له جهسته، وه که مردن، به لام کاتیك به کار ی سه رپه رشتیاره که بو ئه وه لی کد رایه وه، ده وتریت: (قَتْلٌ)، کاتیك به نه مانی ژیان لی کد رایه وه ده وتریت: (مَوْتُ). (مقاتلة): جه نگردن له گه ل یه کترو گه پان به شوین کوشتندا. (اقتتال): وه که ئه وه.

قحم: الاقتحام: توسط شدة مخيفة: چوونه ناوه ندی تووندو مه ترسیداره وه. (قحم الفرسُ فارسه): ئه سپه که سواره که ی برده ناو شوینی ترسناکه وه. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿هذا فوجٌ مُقْتحمٌ﴾ ص/ ۵۹

قدد: القدد: قطع الشيء طولاً: برینی شتیك به باری درژی. (القدد): شتی توی توی کراو، له وه به قه دو قامه تی مروّف و تراوه: (قد). (قَدَدْتُ اللحمَ فهو قديد): گوشته که م توی توی کرد. (القدد): ریگاگان، یه که دانه ی: (قِدَّةٌ یه، وه که (قطعة)). (القِدَّة): کومه لیك خه لک. (اقتد الأم): کاره که ی ری کخست. (قد) حه رفی (تحقیق) ه، تاییه ت ده بیئت به (فعل) وه.

قدر: القدرة إذا وُصف بها الإنسان فاسم لهيئة له بها يتمكن من فعل شيء ما، وإذا وُصف الله تعالى بها فهي نفي العجز عنه: (قُدرة): ئه گه ر وه صفی ئینسانی پی کرا، ئه وه ناوه بو ئه و شیوه یه ی که به هویه وه ده توانیئت شتیك بکات، ئه گه ر وه صفی خوای گه وره ی پی کرا، ئه وانه فی ده سته وسانییه لی ی. مه حاله وه صفی غه یری خوای گه وره بکریت به و قودره ته ره هایه، به مانا ئه گه ر له فزه که شتی لسی نراییئت. (قديں): بکه رو

قر: قَرَّيْ مَكَانَهُ يَقَرُّ قَرَارًا: إِذَا ثَبَتَ ثَبُوتًا جَامِدًا: كَاتَيْكَ چِه سپاو جیگیر بوو، بی جوولَه، ئه سلَه كهی له (القُرْه)، به مانای ساردو سه رما، ئارامی و بیده نگی و راوه ستانیش دهگه یه نیت. (الْحَرَّ) جوولَه دهگه یه نیت. (استقر فلان): گه را بو جیگیری و چه سپاوی. (قَرَّتْ عَيْنُهُ): چاوپوون بوو، خوشی پیگه یشت. (القواریر): شووشه، (تاكه كهی (قارورة) هیه).

قرب: الْقُرْبُ وَالْبُعْدُ يَتَقَابَلَانِ. وَيَسْتَعْمَلُ لِلزَّمَانِ وَالْمَكَانِ وَالنَّسْبَةِ وَالْقُدْرَةِ: (قُرْبٌ) وَ (بُعْدٌ) نَزِيكٌ وَ دُوْرٌ، به رامبه رن. به كار دیت بو زه مان و شوین و پریژه و توانا. (قُرْبَان): هه ر شتیك پیی نزیك بیته وه له خوای گه وره، له ناساندنیشدا بووته ناویك بو سه رپراو (قوربانیه). (القُرَاب): نزیك، (القُرَاب): کیلانی شمشیر.

قرح: الْقَرْحُ: الْأَثَرُ مِنَ الْجِرَاحَةِ، مِنْ شَيْءٍ يُصِيبُهُ مِنْ خَارِجٍ: شَوِيْنِي بَرِيْنْدَارِي، له شتیكدا كه له ده ره وه به ری ده كه ویّت. (القُرْح): شوینه واره كه یه تی له ناوه وه، وه ك شوینواری زیكه و دومه ل و هاوشیوه یان. هه ندیک جار ده وتریت: (قَرَح) بو برین و هه لدرین، (قَرَح): بو ئازار. (اقترحت كذا على

ئه جامده ری هه ر شتیكه بیه ویّت، له سه ر قه ده رو ئه ندازه گی بیه كه كه حیکمه ت بگه یه نیت. (مقتدر) له وه نزیكه. (قَدَّرَ) وَتَقَدَّرَ: رپوونکرده وه و ده رخستنی برپو ئه ندازه ی شت. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَاللَّهُ يَقْدِرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ﴾ المزمّل/۲۰.

قدس: التَّقْدِيسُ: التَّطْهِيرُ الْإِلَهِيُّ الْمَذْكُورُ فِي قَوْلِهِ: ﴿وَيُطَهِّرُكُمْ تَطْهِيرًا﴾ الْأَحْزَابُ ۳۳: بِمَا كُنْتُمْ فِيهَا وَتَقَدَّسُ لَكَ الْبَقْرَةَ ۳۰، واته: شته كان پاك راده گرین، كه به جیهینانی فه رمانه بو تو. و تراوه: واته: وه صفت ده كه یه به پاكر اگرتن. (روح القدس): جبریلی فریشته (عليه السلام).

قدم: (الْقَدَمُ): پئی، (الْقَدَمُ): وَجُودٌ فِيمَا مَضَى: بُوْنِيْكَ لَه زه مه نی تیپه پيودا. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿قَدَمٌ صِدْقٌ﴾، واته: پیشینیه ی په سه ند، ئه وه (اسم مصدر) ه.

قدو: الْقُدُوَّةُ: الْأَسْوَةُ: پيشهنگ. ده وتریت: (الْقُدُوَّةُ وَالْقُدُوَّةُ): لَمَا تَسَنَّنْتَ بِهِ: له وه ی په پره و بكریت.

قذف: الْقَذْفُ: الرَّمْيُ الْبَعِيدُ: هاویشتنی دوور، هه روه ها خوازراوه بو قسه پیوتنو بوختانکردن.

فلان): پیشنیاری داهینانی ئەوهم لەسەر فلان کەس کرد. (قريحة): هەر شوینیک ئاوی وەرگیراوی لى دەربهینریت بۆ یەکەم جار، لەوەیشەو قەریحەى مروۆف بەکارهاتوو. دەشوتریت: (أرض قراح)، واتە: زەوییهکی پوختو پاک و ساف.

قرء: القرد: مەیمون، کۆکەى (قرءة)یە.

قرش: القرش: الکسب: دەستکەوت، هۆزو قەبیلەى قورەیش بەو ناوناوە. (قرشە)، واتە: برى و هەندیکى خستە پال هەندیکى ترى.

قرطس: القرطاس: ما یکتب فیه: ئەو یە تیایدا دەنووسریت. (سپارە).

قرض: القرض: ضرب من القطع: جوړیکە لە برین، برینی شوینەکەو تییەپاندنی ناوناوە بە (قرض)، وەك ناوناوە بە (قطع). خواى گەورە فەرموویەتى: ﴿وَإِذَا غَرِبْتُ تَقَرُّضُهُمْ ذَاتَ الشَّمَالِ﴾ الكهف/١٧، واتە: تییان پەرینیت و جییان بیلیت بۆ لای یەكێك لە دوو ئاراستەكە. ئەو یە دەدریت بە مروۆف لە مال و دارایی، بە مەرجی گەپاندنەو هەى هاوشیو هەكەى، ناوبراوە بە (قرض) قەرز، خواى گەورە فەرموویەتى: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ البقرة/٢٤٥.

قرع: القرع: ضرب شيء على شيء: كیشانی شتیک بە شتیکى تردا.

قرف: ئەسلى (قرف واقتراف): توێکلى دارە. پێستە لە کاتی برینداربووندا، ئەو ی لى وەر دەگیریت: (قرف)ە. اقتراف: ئیستیعارە کراوە بۆ بە دەستەینان و دەستکەوتن چاک بیت یان خراپ. خواى گەورە فەرموویەتى: ﴿سُجُودًا بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ﴾ الأنعام/١٢٠، لە خراپەدا زیاترە.

قرن: الاقتران: كالازدواج، فى كونه اجتماع شيين أو أشياء فى معنى من المعاني. (اقتران): جووتبوونە، یەكگرتنى دوو شت یان چەند شتە لە مانایەك لە ماناكاندا. (القرن): ئەو حەبلە یە شتى پى دەبەسترت. (قرنته): لەسەر موبالەغە و ژۆرکردنە، خواى گەورە فەرموویەتى: ﴿مَقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ﴾ ص/٣٨، (القرن): قەومى پیکەو پەيوەند، لە یەك کات و سەردەمدا. (قران): کۆکردنەو هەى حەج و عومرە یە پیکەو. (قرن الشاة): شاخى کاپو مەپ، هاوشیو هە بە لوتکەى شاخ و سەرەتا کە خۆر هەلدیت و دەردەكە ویت.

قرا: قرأت المرأة: رأت الدم: خوینەكەى بینى، (اقرأت): لەسەر پاکیى، سوورى مانگانە

به‌زاندنه، ده‌وتریت: (قَسْرَتُهُ واقتسرته): زال
بووم به‌سه‌ریداو به‌زاندنم، (قَسْوَرَة): بریتییه له
شیر.

قسط: القسط: هو النصيب بالعدل
كالتَّصْفِ وَالنَّصِيفَةَ^{٤٤}: به‌شه، به
دایه‌روه‌ریی و یه‌کسانی، وه‌ک نیواو نیو.
(القسط): وه‌رگرتنی به‌شی غه‌یری خۆت، ئه‌وه
سته‌مه. (اقساط): ئه‌وه‌یه به‌شی غه‌یری خۆی
بده‌یت، ئه‌وه عه‌دل و دادپه‌روه‌رییه. له‌به‌ر ئه‌وه
وتراوه: (قسط الرجل) کاتیک سته‌می کرد،
به‌لام (اقسط) یانی: دادپه‌روه‌ر بوو.
(قسطاس) (میزان): ته‌رازووه.

قسم: القسم: إفران النصيب:
جیاکردنه‌وه‌ی به‌شه. (قسمة الميراث
والغنيمه): جیاکردنه‌وه‌یه‌ی بۆ‌ماوه‌و
ده‌سکه‌وت به‌سه‌ر خاوه‌ن به‌شه‌کاندا. (اقسم):
سویندی خوارد. ئه‌سه‌له‌که‌ی له (قسامة)یه،
ئه‌وه بریتییه له سویندیک ده‌خوریت له‌سه‌ر
خاوه‌نی کوژراو، پاشان بووه‌ته ناویک بۆ‌هموو
سویندیک. (قسامة): جوانیی و جوانپه‌رخساریش
ده‌گه‌یه‌نیئت.

^{٤٤} القاسطون، یانی: الظالمون، سته‌مکاران. المقسطون،
یانی: العادلون، دادپه‌روه‌ران. (ع-٤)

(حه‌ینی) به‌سه‌ردا هات. (القرء) له‌به‌ره‌تدا:
ناوه بۆ چوونه ناو سووری مانگانه، له‌پاکیه‌وه.
بۆیه ناوه‌که له‌هه‌ردووکیان نراوه، وه‌ک (مائدة):
بۆ سفره‌و خزان و خواردن به‌کاردیئت. (القراءة):
پیته‌کان و وشه‌کان هه‌ندیکیان بخزینه پال
هه‌ندیکیان له‌خویندنه‌وه‌ی به‌دوای یه‌کتهدا.
(قرآن): چاوه‌که، وه‌ک (رُجحان). خوای گه‌وره
فه‌رموویه‌تی: ﴿قرآن الفجر﴾ الإسراء/٧٨، واته:
خویندنه‌وه‌ی قورئان له‌نوژی به‌یانیدا.

قری: القرية: اسم للموضع الذي يجتمع
فيه الناس: ناوه بۆ ئه‌و شوینه‌ی که‌خه‌لکی
تیایدا کۆده‌بیته‌وه‌و بۆ هه‌موو خه‌لکیشه. خوای
گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿واسأل القرية﴾
یوسف/٨٢، واته: پرسیار له‌ئه‌هلی شوین و
ئاوه‌دانیه‌که‌بکه، ئه‌وه ناوه بۆ‌شاره‌که.
ده‌وتریت: (قريت الماء في الحوض): ئاوه‌که‌م
له‌حه‌وزه‌که‌دا کۆکرده‌وه. (قریان الماء):
شوینی کۆبوونه‌وه‌ی ئاو.

قسس: القس والقسيس: العالم العابد
من رؤوس النصارى: زانای خواپه‌رست له
سه‌رانی مه‌سیحی. ئه‌سه‌لی (قسس):
به‌دواداچوونی شته‌له‌شه‌ودا. (قسقاس):
ده‌لیل و پێ‌نیشاندهره به‌شه‌و.

قسر: القسر: الغلبة والقهر: زالبون و

قسو: الْقَسْوَةُ: غَلِظَ الْقَلْبُ: رَهَقَ وَزَبْرِي دَلٌّ، هُءِ سَأَلَهُ كَيْ لَه: (حَجْرٌ قَاسٍ) بَه رَدِي سَه خَتَه. (مَقَاسَاةٌ): چَارَه سَه رَكْرَدَنِي هُوَه يَه. (قَسَاوَةٌ): رَه قِيِي وَ سَه خَتِيِي.

قشعر: خَوَاي گَه وَرَه فَه رَمُوِيَه تِي: ﴿تَقْشَعْرُ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ﴾ الزمر/ ۲۳، وَاتَه: گَرَزِيوون وَ هَه لَلَه رَزِيْنَه كَه ي زَال دَه بِيْت بَه سَه ر پِيَسْتِيَانِدَا.

قصص: الْقَصَصُ: تَتَّبَعَ الْأَثَرَ: بَه شَوِيْنِدَا رُؤْيِشْتَن، دَه وَتَرِيْت: (قَصَصْتُ أَثْرَهُ): بَه شَوِيْنَه وَارِيْدَا رُؤْيِشْتَم. (قَصَصَ): شَوِيْنَه وَار. (قَصَصَ): هَه وَآلَه بَه دَوَاي يَه كِدَاهَا تَوَه كَان. (قِصَاصُ): رُؤْيِشْتَن بَه شَوِيْن خَوِيْنِي رِزَاوِدَا بَه تَوَلَه سَه نَدَن لَه تَاوَانَكَا ر. خَوَاي گَه وَرَه فَه رَمُوِيَه تِي: ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ﴾ البقرة/ ۱۷۶، (قِصَّ فُلَانٌ فُلَانًا وَاقْصَهُ): نَزِيكِي خَسْتَه وَه لَه مَرْدَن. (قِصَّ): گَه چ.

قصد: الْقَصْدُ: اسْتِقَامَةُ الطَّرِيقِ: رَاسْت وَ رَه وَانِي رِيْگَا. دَه وَتَرِيْت: (قَصَدْتُ قَصْدَهُ): بَه رَه وَ نَارَاسْتَه وَ رُوِي چووم. (اِقْتِصَادٌ): دُوو چوَرَه: يَه كِيكِيَان: بَه رَه هَايِي پَه سَه نَدَه، وَه ك بَه خَشْنَدَه يِي لَه نِيَوَان زِيَادَه رَه وَيِي وَ دَه سْتَنُو وَ قَاوِيْدَا. دُووَم: خَوَازَاوَه بُو هُوَه ي لَه

نِيَوَان پَه سَه نَدُو نَا پَه سَه نَدَا دَه بِيْت، وَه ك كَه وَتَنَه نِيَوَان دَا دِه رَه وَيِي وَ سْتَه م وَ دُووَرُو نَزِيك، خَوَاي گَه وَرَه فَه رَمُوِيَه تِي: ﴿فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ﴾ فَاطِر/ ۳۲.

قصر: الْقِصْرُ: خِلَافُ الطَّوْلِ: كَوْرَت، پِيْچَه وَانَه ي دَرِيْزِيِيَه، هَه رَدُو كِيَان لَه نَاوَه (إِضَافَةٌ) پَا دَرَاوَه كَانَن، كَه بَه غَه يَرِي خَوِيَان لِيْكَدَه دَرِيْنَه وَه. (تَقْصِيْرٌ): نَاوَه بُو كَه مَتَه رَخَه مِيِي. (قَصَرْتُ كَذَا): هَه نَدِيْكِم خَسْتَه پَا ل هَه نَدِيْكِي، (قِصْرٌ) لَه وَه وَه نَاوَنَزَاوَه. كُوْكَه كَه ي (قِصُوْرٌ). ه. (اِمْرَاةٌ قَاصِرَةٌ الْطَّرْفِ): چَاو كَوْرَت، چَاوِي دَرِيْز نَاكَا ت بُو شَتِيْكَ كَه رِيْگَه پِيْنَه دَرَاو بِيْت. (قِصْرٌ فِي كَذَا): سَسْتِي نَوَانَد. (اِقْتَصَرَ عَلَي كَذَا): نِيْكَتِيْفَاي كَرَد بَه شَتِيْكَ لَه وَه.

قصف: خَوَاي گَه وَرَه فَه رَمُوِيَه تِي: ﴿فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِنَ الرِّيحِ﴾ الْإِسْرَاءُ/ ۶۹، بَرِيْتِيِيَه لَه وَ زِيَانَه ي دَه دَا ت بَه سَه ر دَا رُو دَرَه خَت وَ بِيْنَاو خَا نُو وَاو تِيْكِي دَه شَكِيْتِيْت. (رَعْدٌ قَاصِفٌ): بَرُوْسَكَه، بَه دَه نَگَه كَه ي تِيْكَدَه شَكِيْتِيْت.

قصم: خَوَاي گَه وَرَه فَه رَمُوِيَه تِي: ﴿وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ﴾ الْأَنْبِيَاءُ/ ۱۱، أَي: حَطَّمْنَاهَا وَهَشْمْنَاهَا: وَاتَه: تِيْكَانَشْكَانَدُو وَرَدُو خَا شِمَان

کرد.

قصی: (الْقَصِي): البُعْد: دوری،
(الْقَصِي): البعید: دور. (أَقْصَيْتُ): دورم
خسته‌وه. (المكان الأَقْصَى): شوینی دور.
(الناحية الْقُصْوَى): شوین و ناوچه‌ی دور.

قض: (قَضُّهُ فَاَنْقَضَ): کونم کرد،
کونبوو، (انْقَضَ الحائط): وقع: دیواره‌که
که‌وت. (أَقْضَ عَلَيْهِ مَضْجَعَهُ): شوینه‌که‌ی
وردو له‌ت کرد.

قضب: خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وَعِنْبًا
وَقَضْبًا﴾ عبس/۲۸، أي: رطبة: واته: ته‌پرو
شیدار. (المقاضب): ئەو زه‌ویانه‌ی پروه‌کیان
تیدا سه‌وز ده‌کریت. (القضيب): وه‌ک
(القضب)ه، به‌لام (القضيب) له‌لقه‌کانی
دره‌ختدا به‌کاردیت، و(القضب) له‌ده‌نکو
به‌ره‌که‌یدا. (اقتضب حديدًا): قسه‌یه‌کی
هیناو ده‌ری بری، پیش ئەوه‌ی له‌ده‌روونی
خویدا پوخته‌ی بکات.

قضى: القضاء: فصل الأمر قولاً كان أو
فعلاً: یه‌کلاکردنه‌وه‌ی فه‌رمانیک، به‌وته‌بیت، یان
به‌کردار. به‌(قضاء) گوزارشت ده‌کریت له
مردن، ده‌وتریت: (فلان قضى نحبه): فلان
که‌س مرد. (قضى الدين): قه‌رزه‌که‌ی دایه‌وه.
(الاقضاء): داوای به‌جی گه‌یاندنی. (القضاء):

قه‌زاو به‌جیگه‌یاندن له‌خوای گه‌وره‌وه،
تاییه‌تمه‌ندتره له‌قه‌ده‌ر، چونکه جیاکردنه‌وه‌یه له
نیوان ته‌قدیرو نه‌خشه‌سازیه‌که‌دا. (القدر) قه‌ده‌ر
بریتییه له‌ته‌قدیرو نه‌خشه‌سازیی، (القضاء)
بریتییه له‌جیاکردنه‌وه‌و برینه‌وه، خوای گه‌وره
فه‌رموویه‌تی: ﴿إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا﴾ آل‌عمران/۷۴،
هه‌موو قه‌ولو وته‌یه‌ک برابیتته‌وه له‌وته‌ی تو، به‌و
شیوه‌یه بوویت یان به‌و شیویه نه‌بوویت، ئەوه
پی‌ی ده‌وتریت: (قضیه): مه‌سه‌له.

قط: القَطُّ: الصَّحِيفَةُ: ناوه بو نووسراوو
ئەوه‌ی تیایدا نووسراوه. خوای گه‌وره
فه‌رموویه‌تی: ﴿رَبَّنَا عَجِّلْ لَنَا قِطْنًا﴾ ص/۱۶،
ئەسلی (قَطُّ): شتی براره له‌باری پانی، وه‌ک
(قَدَّ): شتی براره له‌باری دریزی. (قِطُّ): هه‌ر
به‌شیکی جیاکراوه، وه‌ک ئەوه‌ی برابیت و جیا
کرابیتته‌وه.

قطر: القَطْرُ: الجانب: ته‌نیش، لا، (قَطَرَ
المطرُ): باران باری وه‌اته‌خوار. (تَقَطَّرَ
القومُ): قه‌ومه‌که ریزان به‌ست و ریز به‌ریز به
شوین یه‌کدا هاتن. (القَطْران): ئەوه‌ی
ده‌گوشریت و ده‌تکینریت، قه‌تران. خوای
گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿أَفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا﴾
الكهف/۹۶، واته: مسی تواوه. (قناطير)
بریتییه له‌کوئی (قَنْطَرَةٌ)، (القنطرة من

المال): مال و سامانی زور، نهويه تپه پاندى
ژيانى تدايه، هاوشيوه به (قنطرة) و
جياوازي هيه له سنوره كه يدا.

قطع: القَطْع فصلُ الشيءِ مُدْرَكًا
بالبصر كالأجسام، أو مدركًا بالبصيرة
كالأشياء المعقولة: برين و جيا كردنه وهى
شت، كه به چاو دهركى پيده كرئت، وهك
ته نه كان، يان به بهر چاوپرونى دهركى
پيده كرئت، وهك شته به عه قل زانراو
گونجاوه كان. (قطع الطريق): رى برين، يان
داگيركارى و پروت كردنه وهى نه وهى تپه
ده بيت. بيگومان نه وه ناوانراه (قطع
الطريق)، چونكه ده بيت هوى پيگرتن له
خه لك. (قطع الوصل): ده سته لگرتن له
هات و چوى خزمان. (قطع الأمر):
جيا كردنه وهى كار، (القطيع): ران و حه ويوان و
ناژهل، ميگهل، كو كه ي بريتيه له: (قطعان).

قطف: ده وترئت: (قطف الثمرة قطفًا):
ميوه كه م ليكرده وه. (القطف): ليكراوه له
ميوه، كو كه ي (قطف) ه. خواى گه وه
فه رمويه تى: ﴿قطفها دانية﴾ الحاقه/ ۲۳.
(القُطافة): نهويه ده كه ويته خواره وه له بهرو
بووم، وهك خول و خاشاك و پاشه پو.

قطمير: القَطْمِير: أثرُ ظَهْرِ النِوَاةِ: تويكلى

تهنكى سه ر ناوكى خورما، نهويه نمونه يه بو
شتى كي شسوك. خواى گه وه فه رمويه تى:
﴿ما يملكون من قَطْمِير﴾ فاطر/ ۱۳.

قطن: لوكه، (يَقْطِن): كوله كه.

قعد: (قعود) دانيشتن، بهرام بهرى
(قيام) ه، ههستان و راههستان. (القعدة)
يه كجار دانيشتن، (القعدة) بو جورى دانيشتنه.
(قعود) كوى (قاعد) ه. خواى گه وه
فه رمويه تى: ﴿فاذكروا الله قياماً
وقعوداً﴾ النساء/ ۱۰۳، به (قاعد) گوزارشت له
كه سى ته مبهل و له شگران ده كرئت. خواى
گه وه فه رمويه تى: ﴿لأقعدن لهم صراطك
المستقيم﴾ الأعراف/ ۱۶. (قاعدة): نافرته تيكه
له سوورى مانگانه چوويته وه. كو كه ي
(قواعد) ه، خواى گه وه فه رمويه تى:
﴿والقواعد من النساء﴾ النور/ ۶۰. (مقعد): نهو
كه سه يه به هوى قه رزاريه وه په كى كه وتبيت،
هه روه ها بو كه سيكه ده سته وسان ده بيت له
ههستان. (قواعد البناء): بناغه كانى خانوو.

قعر: قعرُ الشيءِ: نهايةُ أسفله: كوتايى
بنه وهى شت. خواى گه وه فه رمويه تى:
﴿أعجازُ نخلٍ مَنقَعِر﴾ القمر/ ۲۰، اته: ره گه كانى
دارخورمايه كه به زهويدا چوويته.

قفل: (القفل): قوفل، كو كه ي (اقفال) ه.

دهوتریت: (أَقْفَلْتُ الْبَابَ): ده‌رگا که م قوفل کرد. ئەوه کراوته نمونه‌یه که بۆ هه‌موو پێگه‌یه که له مروفه، له کردنی کاریک، دهوتریت: (فَلَانٌ مُّقْفَلٌ عَنْ كَذَا): فلان له و کاره داخراوه، به که‌سی به‌خیل و چرووک و تراوه. (قُفُول): که‌پانه‌وه‌یه له سه‌فه‌ر. (قَافِلَةٌ): کاروان، له‌به‌ر ئەوه‌ی له سه‌فه‌ر ده‌گه‌رپه‌ته‌وه.

قفا: (قَفَا): پشته سه‌ر، دهوتریت: (قَفَوْتُهُ): له پشته سه‌ریم دا. (قَفَوْتُ أَثْرَهُ): به شوینیدا چووم. (اِقْتِفاء): به شوینیدا چوون، هه‌ر وهک (ارتداف): به‌دواداچوونه. به (اِقْتِفاء) که‌پانه‌وه‌یه که‌یه له غه‌یه‌یه تکرار و شوینکه‌وتنی عه‌یه‌وه نه‌نگی. خوای گه‌وره‌یه فرموویه‌تی: ﴿وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ﴾ الإسراء/ ۶۳، واته: به هه‌یه‌ته‌وه دیمه‌ن و گومان بپار مه‌ده. (قیافه) هه‌لگه‌پاوه‌یه له (اِقْتِفاء)، له‌وه‌دا که و ترا. (قَفِيئْتُهُ): دوا‌ی که‌وتم، به‌دوا‌یدا چووم، خوای گه‌وره‌یه فرموویه‌تی: ﴿وَقَفِينَا مَنْ بَعْدَهُ بِالرُّسُلِ﴾ البقرة/ ۷۸، (قَافِيَةٌ): سه‌روا، ناوه بۆ به‌شی کۆتایی به‌یتی شیع‌ر، که ده‌بی ره‌چاوی له‌فزی بکریت له هه‌موو به‌یتیکدا که دووباره‌یه بیته‌وه.

قل: القَلَّةُ وَالكَثْرَةُ يُسْتَعْمَلَانِ فِي

الأعداد: که م زۆر، له ژماره‌کاندا به‌کاردیته، (قَلَّةُ الْجَبَلِ): لوتکه‌ی شاخ، به‌په‌ی که‌می ئەندازه‌که‌ی، به‌ه‌راورد به‌ه‌شه‌کانی. (اسْتَقْلَلْتُهُ): بینیم که م بوو.

قلب: قَلْبُ الشَّيْءِ: تَصْرِيفُهُ وَصَرْفُهُ عَنْ وَجْهِ إِلَى وَجْهِ: وه‌رچه‌رخاندنی چتی‌ک و گوپینی، له‌په‌یه‌که‌وه بۆ پوه‌یه‌کی تری، وهک: هه‌لگه‌پاندنه‌وه‌ی جلو به‌رگ. (قَلْبُ الْإِنْسَانِ)، واته: گوپینی شی‌وازی مروفه. (انقلاب): گوپین و هه‌لگه‌پانه‌وه. (قَلْبُ الْإِنْسَانِ) دل‌ی ئینسان، و تراوه: به‌وه ناو‌نراوه له‌به‌ر زۆر هه‌لگه‌پانه‌وه‌ی. به (قَلْب) گوزارشت ده‌کریت له‌چه‌ند مانایه‌که، که تابه‌ته‌په‌ی، له رۆح و زانست و نازایه‌تی و شتی تریش. خوای گه‌وره‌یه فرموویه‌تی: ﴿وَبَلَّغْتَ الْقُلُوبَ الْحَنَاجِرَ﴾ الأحزاب/ ۱۰، واته: رۆحه‌کان گه‌یه‌شته‌گه‌روو. (تَقْلِيْبُ الشَّيْءِ): گوپینی شت له‌حالی‌که‌وه بۆ حالی‌کی تر. (تَقْلِيْبُ الْأُمُورِ): ئال و گوپو هه‌لگه‌پو وه‌رگه‌پو کاروبار و تی‌پوانین تیا‌یانا. خوای گه‌وره‌یه فرموویه‌تی: ﴿وَقَلَّبُوا لَكَ الْأُمُورَ﴾ التوبة/ ۴۸، (تَقْلِيْبُ الْيَدِ): هه‌لگه‌پانه‌وه‌ی ده‌ست، وهک نیشانه‌ی په‌شیمانی. (تَقْلَبُ): ده‌ستی‌په‌ردان و مامه‌له‌په‌په‌وه‌کردن. (القَلْبُ): ده‌ردیکه‌ توشی دل ده‌بیته. (قَلِيْبُ): که‌ندو بیری هه‌لنه‌چنارو.

قلد: القلْد: الفُئْل: شتی بادراو. (قِلَادَة): شتی بادراوو هُونراو، که ده کَریته مل، له ده زوو زیوو ملوانکه و شتی تر، به وهش له هه موو شتیک ده چیت که ده وره ی بدات و هه موو نه وهی که ده وره ی شتیک بدات. ده وتریت: (تَقْلَدَ سَيْفَهُ): شمشیر هه کی له شان و مل کرد، وه ک ملوانکه. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ الزمر/۶۳، واته: نه وهی ده وره ی ئاسمانان و زه وی داوه، و تراوه: گه نجینه کانیه تی.

قلم: أصل القلم: القَصَّ من الشيء الصَّلب: نه سلّی (قلم): برینه له شتیک ی رهق، وه ک: نینوک و قامیش. به برراوه که ده وتریت: (قَلَمٌ). (قَلَمٌ) نه وه تاییه ته به و شته ی که پیی ده نووسریت، هه روه ها نه و سه ره تیره ی که له قومارو تیرو پشکدا به کار دیت. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿إِذْ يُلقُونَ أَقْلَامَهُمْ﴾ آل عمران/۴۴، واته: تیرو پشکه کانیان.

قلی: القلي: شدة البُغْض: زور بوغزاندن و رقلیبوون. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿مَا ودَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى﴾ الضحی/۳، و تراوه: نه سه له که ی: (قَلَوْه)، به واتای بوغزاندن و تانه لیدان.

قمح: القمَح: البُرُّ، إذا جرى في السَّنبِل

من لدن الإنصاج إلى حين الاكتمان: گه نم، کاتیک له ناو گول و که لووه که یدا بییت، له کاتی پیگه یشتنه وه، تا کاتی پریبون. (قمح البعیر): و شتره که سه ری به رز کرده وه. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿...مُقْمَحُونَ﴾ یس/۸، هاوشیویه به وه و نموونه یه بو نه وانه ی ئینکاری راستی نه که ن و وه صفو باسیان به ملنه دان بو حه ق و راستی.

قمر: (القمر): مانگ، له کاتی پریبوندای پیده وتریت، له سی شه وه به دواوه.

قمص: (القَميص): کراس، (تَقَمَّصَهُ): پویشی و له به ری کرد.

قمطر: خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿عَبَسًا قَمَطِرًا﴾ الإنسان/۱۰، آی: شدیداً: واته: توندو تال و گرژ.

قمع: خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿وَلَهُمْ مَقَامِعٌ مِنْ حَدِيدٍ﴾ الحج/۲۱، کوی (مِقْمَع) ه، وه ک ئاسنی سه رچه ماوه و گوچان، بو لیدان و چه وساندنه وه. ده وتریت: (قَمَعْتُهُ فَاَنْقَمَع): لیمدا، خوی شارده وه و ونبوو.

قمل: القمل: صغارُ الدُّباب: میشی بچوک، نه سپی.

قنوت: القنوت: لزوم الطاعة مع الخضوع: پابه ندبوون به په رستش و گویرایه لیبیه وه، له گه ل

ملکه چپوون.

قنط: القنوط: اليأس من الخير: نائوميدي

له خير و چاكه.

قنغ: القناعة: الاجتزاء باليسير من

الأعراض المحتاج إليها: قايلبوون به كه م، له و

نیشانانهی كه پئويستی پئی ده بیئت. دهوتریت:

(قنغ يقنغ قناعة وقنعانا): كاتيك رازی و قایل

بوو. (قانع): نه وهی كه ئیلحاح و زور ناكات له

داوا كردن و رازی ده بیئت به وهی بوئی دیت به

ناسانی. (اقنع رأسه): سه ری به رز کرده وه.

خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿مُقْنَعِي

رؤسهم﴾. ابراهیم/ ۴۳، (القناع): نه وهیه سه ری

پئی داده پوشریت.

قنى: خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿أَغْنِي

وَأَغْنِي﴾ النجم/ ۲۸، أي: أعطى ما فيه الغنى

وما فيه القنينة، أي: المال المدخر: واته:

نه وهی به خشی كه ده وله مه ندیی تیايه، هه روه ها

نه وهش كه خوراك و زه خیره ی هه لگراوی تئدایه،

وتراوه: (أقنى): رازیكارو رازی به خشه.

قنو: القنوب: العدق: هيشوو، (قنوان)

بريتييه له (مئنئى) كه ی. كۆكه ی (قنوان) ه.

خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿قِنْوَانٍ

دانية﴾ الأنعام/ ۹۹. (القناة): كه نال، جۆگه، له

هيشوو ده چیت كه دوو لق بیئت. نه و جۆگه یه ی

ئای تئدا ده روات، هاوشیوه كراوه به پیره وه، له

خهت و دریزبوونه و هدا. وتراوه: نه سله كه ی له:

(قَنِيْتُ الشَّيْءَ): شتم كۆ کرده وه وهه لمگرت.

چونكه (قناة) جۆگه، هه لگرو پاریزه ری ئاوه.

قهر: القهر: الغلبة والتذليل معاً: زالبوون و

ملكه چكردن پیکه وه. خوای گه وره فه رموویه تی:

﴿فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ﴾ الضحى/ ۹، واته: هه تئو

زه لیل مه كه. (قهقري): رۆيشتنی پاشه وپاش.

قاب: القاب: ما بين المقبض والسبيّة في

القوس: نيوان شوينده ست و كۆتايی لايه كى

كه وان. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فَكَانَ قَابَ

قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى﴾ النجم/ ۹.

قوت: القوت: ما يُمسك الرَّمق: نه و

خوراك و ژه مه يه كه جهسته ی مرؤقى پئی

رائه گيريت، كۆكه ی (اقوات) ه. (قَاتَهُ يَقُوْتُهُ

قوتاً): خوراكی خوئی پئدا. خوای گه وره

فه رموویه تی: ﴿...مَقِيْتاً﴾ النساء/ ۸۵، واته: به

توانا. حه قيقه ته كه ی: چاوديری ده بیئت و

ده پياريزيت و خوراك و برئويی پئده دات.

قوس: القوس: ما يرمى به: كه وان،

نه وهیه پئی ده هاويزريت. (تَقْوَسَ الشَّيْخُ): پير

نوشتايه وه، كوور بوويه وه.

قيض: خوای گه وره فه رموویه تی:

﴿...نُقِيضُ لَهُ شَيْطَانًا﴾ الزخرف/ ۳۶، واته: پئی

دهدەین و بۆی تەرخان دەکەین، تا زال بێت
بەسەریدا، وەك زالبوونی توێکلی سەرەوهی
هێلکە .

قیع: القيع والقاع: المستوي من الأرض:
زەوی تەخت و رێک و چۆل. کۆکەى (قیعان)ە.
خوای گەوره فەرموویەتی: ﴿كَسْرَابِ
بِقِيَعَةِ النُّورِ/۳۹.

قول: (قَوْلٌ وَقِيلٌ) يهك شتن. (قال وقالة):
ئەوهیە بلاو دەبیتەوه لە قسە. (قَوْلٌ) لەسەر
چەند شیوازێک بە کاردیت، یەكەم: لە پیتەکان
پێکھاتووە. دووهم: لە نەفسدا ویناکراو، پێش
دەرخستنی بە لەفزو وشە، خوای گەوره
فەرموویەتی: ﴿ويقولون في أنفسهم
المجادلة/۸. سێیەم: بۆ بیرو باوەرە، دەوتریت:
(فلانٌ يقول بقول فلان): فلان بە قسەى فلانى
دەلێت. چوارەم: بۆ دەلالەت و نامازەکردنە
لەسەر شت. هەرودەها چەند شیوازێکی تری هەیە.
قیل: خوای گەوره فەرموویەتی: ﴿وَأَحْسَنُ
مَقِيلًا﴾ الفرقان/۲۴، (قیل) چاوی (قِلْتُ قِيلُولَةُ)
یە، واتە: لە نیوہی پۆژدا خەوتم. یان جیگەى
خەوی کەم، جیى سەرخە و شکاندن.

قوم: دەوتریت: (قام يقوم قياماً): هەستا،
پاوەستا. (فهو قائم): ئەو پاوەستاو. کۆکەى
بریتییە لە (قيام)، (اقامه غيرُه) غەیری خوای

پاوەستاند. (أقام بالمكان إقامة): لە
شوێنە کەدا مایەوہ. (القيام) لەسەر چەند
شیوازێکە: (قيامٌ بالشخص) راگر بە کەسێک،
یان بە پامکردن، وەك خوای گەوره فەرموویەتی:
﴿منها قائمٌ وحصيدٌ﴾ هود/۱۰۰، یان بە
ئیختیارو بژاردە، وەك خوای گەوره فەرموویەتی:
﴿ساجداً وقائماً﴾ الزمر/۹، یان چاودێریکردنە بۆ
شتێک، وەك: ﴿كونوا قوامين لله﴾ المائدة/۸.
هەرودەها بریتییە لە عەزم و بێاردان لەسەر شتێک،
وەك خوای گەوره فەرموویەتی: ﴿يُقيمونَ
الصَّلَاةَ﴾ المائدة/۵۵، واتە: بەردەوامی بە
کردنی نوێژ دەدەن و پارێزگاریی لێدەکەن.
(قيام): ناوہ بۆ ئەوہى شتەكەى پى جىگىرو
راگىراو دەكریت، وەك پایە بۆ پالێشتى كردن.
خوای گەوره فەرموویەتی: ﴿ولا توتوا السُّفْهَاءَ
أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا﴾ النساء/۵،
واتە: كر دوویەتى بەوہى كە راتاندەگريت.
هەرودەها ئایەتى: ﴿...دِينًا قِيَمًا﴾ الأنعام/۱۶۱،
واتە: ئاینى كى چەسپاوو راگىركار بۆ كارو بارى
ژيان و گەرانەوہ لە پۆژى قیامەتدا، هەرودەها
ئایەتى: ﴿...وذلك دينُ القِيَمَةِ﴾ البينة/۵،
(القِيَمَةُ): ناوہ بۆ ئەو ئوممەتەتى كە هەلەسن بە
دادپەرورەبى كە لە ئایەتى: ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ...﴾
آل عمران/۱۱۰ نامازەیان پىكراوہ. (القِيَوْم):

پاگیرکارو پاریزهر بۆ هر شتیک. (الطریق المستقیم): ئه و ریگاییه که له سه هیلکی راسته. (استقامه): پابه ند بوون به مه نه ج و به نامه ی راسته وه. (إقامة): جیگیربوون له شوینیک. (إقامة الشیء): حه ق و ماف پیدانی. (أقم الصلاة): له بهر ئه وه یه خوای گه وره ته نها فرمانی نه کردوو به نوێژ، مه دح و ستایشی بۆ ناییت مه گه ره ره به له فزو وشه ی: (إقامة)، لیکچواندیکه که مه به ست لئی به جیهینانی مه رجه کانییه تی، نه ک ته نها هه ستان به دیمه ن و هه یئه ته کانی. (مقام): بۆ چاوگی (أقام) و شوین و زه مان و مه فعولی ده وتریت. به لام ئه وه ی که له

قورئاندا هاتوو ه بریتییه له چاوگه که، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿سَاءت مُسْتَقْرَأً وَمُقَامًا﴾ الفرقان / ۶۶، (تَقْوِيمُ الشَّيْءِ): به هیزکردنی. (القَوْم): کۆمه لی پیاوانه له ئه سلدا، له گشت قورئانیشدا مه به ست پیی پیاوان و ئافره تانه پیکه وه.

قوی: (القُوَّة): هیز، جاریک بۆ (قُدْرَة) توانادا به کاردیت، وه ک خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ﴾ البقرة / ۶۳، جاریک بۆ خۆئاماده کردن، که له شتی که دا هه یه، وه ک: ناوک به به هیزی دارخورما، واته: سازو ئاماده یه و ده گونجیت بیته دارخورما.

مكتبة

به شی پتی ک

مكتبة

به شی پتی (ك)

خوای گه وره ئینسانی له سهه حاله تیک دروست کردوووه که له نارپهحه تیی جیا نابیته وه، که له هه وراره سهختیی نه دابیت و نه یتوانیبیت نه و کۆسپانه تپیه پینیت و به هویه وه جیگیرو دامه زراو بیت.

كبر: (الكبير والصغير): گه وره و بچوک، له ناوه (إضافة) کراوه کانن، که له کاتی تیی نیکردنی هه ندیکیان به هه ندیکیان دهوترین. (كبيرة): هه موو تاوانیکه که سزاکه ی گه وره بیت، له هه ر شتیکیشدا به کاردیت که نارپهحه ت و قورس بیت. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وإنها لكبيرة إلا على الخاشعين﴾ البقرة/ ۴۵، (الكبر والتكبر والاستكبار): له مانادا له یه نزیکن. (الکبر): نه و حاله ته یه که مروقه بوئی تاییه تمه ند ده بیت، له سهه سامبوونی به خوئی. (تکبر): خو به گه وره زانین به سهه خوادا، به ریگریکردن له قبولکردنی حه ق. (استکبار): له سهه دوو شیواز دهوتریت: یه که میان: نه وه یه که مروقه بگه رییت و داوا بکات ببیته گه وره. نه وه ش که ی بوو له سهه نه وه ی

كب: الكب: إسقاط الشيء على وجهه: خستنی شتیک له سهه رپووی. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فكُتِبَتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ﴾ النمل/ ۹۰، (الأكباب): روی کردوووه ته کاره که و پیوه ی سهه رقالم بووه. (الكبابة): به سهه یه کدادانی شتیک و هه له وگتیرکردنی و فریدانی بو ناو کون. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فكُتِبُوا فِيهَا هُم وَالْغَاوُونَ﴾ الشعراء/ ۹۴، (كواكب): نه سهه تیره دهه رکه و تووه کان، نه سهه تیره کان پییان ناوتریت: (كواكب) مه گه ر کاتیک دهه رکه و تبن.

كبت: الكبت: الرد بعنفٍ وتذليل: کاردانه وه به توندو تیزی و زه لیلکردن. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿كُتِبُوا كَمَا كُتِبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ المجادلة/ ۵.

كبد: (الكبد): جگه ر. (الكبد والكباد): تووجهها: ئازار پیگه یشتنی جگه ر. (الكبد): به رکه و تنی. (الكبد): نارپهحه تیی. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ﴾ البلد/ ۴، ئاگاداری دانه که به راستیی

که پیوست ده بیټ و له و شوینه ی که پیوست ده بیټ و له و کاته ی که پیوست ده بیټ، په سه ند بیټ. دوو میان: نه و په خوی تیر نشان بدات و شتیک له خویدا در بخت، که هی خوی نه بووه، نه مه ناپه سه نده. (تکیر): به ه مان شیوه ی نه وه. (کبریاء): خو به به رزو گوره زانین له وهی مل بدات و ملکه چ بیټ، نه وه ش شیوی که س نابیت له غه یری خوی گوره. (اکبرت الشیء): به گوره یی بینیم. (تکیر) بو نه وه ده وتریت. (کبار) به هیزو کاریگه رتره له (کیر)، (کبار) به هیزو کاریگه رتره له ویش.

کتب: الکتاب: ضم اذیم إلى اذیم بالخیاطة: پیسته ی خو شکر او بدریته ده م پیسته یه کی خو شکر او تر، به دوورین. ده وتریت: (کتبت السقاء): کونه ی ناوه که م به سیرمه دوورین. له ناساندنا: خستنه پالیه کی هندی که له پیته کانه بو لای هندی کی تریان، به خه تی نووسین. (کتاب) له نه سلدا چاوگه، پاشان نه وهی تیایدا نووسراوه ناو نراوه به کیتاب. (کتاب): له نه سلدا ناوه بو لاپه ره، له گه ل نه وهی تیایدا نووسراوه. به (کتابه) ش گوزارشت ده کریت له بریاری جیبه جی کراو.

کتم: الکتمان: ستر الحدیث:

شاردنه وهی قسه. (الکتم) هاوشیوه یه تی.

کثب: خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿کثیباً مهیلاً﴾ المزمّل/ ۱۴، ی: رملاً متراکماً: واته: لمی که له که بوو. (کثب): کاتیک کوبوویه وه. (الکاتب): کوه ره وه.

کثر: (الکثرة والقلة): زور که م، به کاردین له بری له یه ک جیادا وه ک ژماره کان. (الکوثر): الخیر العظیم: خیری زور گه وره مه زن.

کدح: الکدح: السعی والعناء: هه ولدان و زه حمه تکیشان.

کدر: الکدر: ضد الصفاء: لیلی، دژی (صفاء) پوونیی. ده وتریت: (عیش کدر): ژیانیکی تال و ناخوش. (کدره): په نگی مه یله و ره ش بوو، له په نگدا تایبه ته. (الکدورة) لیلی، له ناو له ژیاندا. (الإنکدار): گوران، له هه لوه رینو بلاو بوونه وهی شتدا. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿وإذا النجوم انکدرت﴾ التکویر/ ۲.

کدی: الکدیة: صلابة في الأرض: په قیی له زه ویدا. ده وتریت: (حفر فأکدی): چالی که ندو گه یشته په قیی و سه ختی. نه وه خوازراوه بو داواکاری فاشیلی نه زوک، هه روه ها

وتوویه تی: (کُرسی) زانسته.

کرم: الْكَرَمُ: إِذَا وَصَفَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ بِهِ، فَهُوَ اسْمٌ لِإِحْسَانِهِ وَإِنْعَامِهِ الْمَتَّظَاهِرِ. وَإِذَا وَصَفَ بِهِ الْإِنْسَانَ، فَهُوَ اسْمٌ لِلْأَخْلَاقِ الْمَحْمُودَةِ الَّتِي تَظْهَرُ مِنْهُ: كَاتِيكَ وَهَ صَفَى خَوَايَ گه وره ی پیکرا، ئه وه ناوه بۆ به هره و نازو نیعمه ت و به خشینه دهرکه وتووه کانی. کاتیک وه صفی ئینسانی پیکرا، ئه وه ناوه بۆ ئه وه ئه خلاق و ئاکاره په سه ندانه ی که لیی دهرده که ون. (کرم): ناوتریت مه گه ر له چاکه و جوانییه گه وره کاندا.

کره: وَتَرَاوَهُ: (الْكَرْهُ وَالْكُرْهُ) بَرِيْتَيْنِ لَهُ يَهْكُ شَت. وَهَك: (ضَعْفٌ وَضَعْفٌ). وَتَرَاوَهُ: (كُرْهُ): الْمَشَقَّةُ الَّتِي تَنَالُ الْإِنْسَانَ مِنْ خَارِجٍ، فِيمَا يُحْمَلُ عَلَيْهِ بِإِكْرَاهٍ: ئه وه نارپهحه تیبیه که ده گات به مرؤف، له دهره وه ی ئه وه ی که به زۆرلیکردن هه لَبْنَرِيْتِ له سه ری. (الْكَرْهُ): مَا يَنَالُهُ مِنْ ذَاتِهِ، وَهُوَ يَعَافُهُ: ئه وه شته یه پیی ده گات له خودی خۆیداو بیزی لیی ده بیته وه. (إِكْرَاهٍ): هه لَنَانِي مَرُؤْفٌ له سه ر ئه وه ی پیی ناخۆشه.

کسب: الْكَسْبُ: مَا يَتَحَرَّاهُ مِمَّا فِيهِ اجْتِلَابٌ نَفْعٍ، وَتَحْصِيلٌ حِظًّا، كَكَسْبِ

ئه وه که سه ی که م ده به خشیت. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿أَعْطَى قَلِيلًا وَأَكْدَى﴾ النجم/۳۴.

کر: الْكَرَّ: الْعَطْفُ عَلَى الشَّيْءِ بِالذَّاتِ أَوْ بِالْفِعْلِ: جَارٌ دَوَايَ جَارٍ دَوَابَّرَهُ كَرْنَهُ وَهَ لَه سَه ر شَتِيْكَ، بَه خُودِ، يَانَ بَه كَرْدَارِ. خَوَايَ گه وره فه رموویه تی: ﴿لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً﴾ الْبَقْرَةَ ۱۶۷، هه روه ها به سه بل و په تی بادراو ده وتریت: (کر)، ئه وه له بئه رپه تدا چاوگه و بووته ناو، کوکه ی (کُور) ه. (کُرْكُرَةَ): بایه ک هه ورری ئه ملو ئه ولا بینیت و به ریت و کوکاته وه و گلی داته وه.

کرب: الْكَرْبُ: الْغَمُّ الشَّدِيدُ: خَمٌّ وَ پَه ژاره ی زۆرو توند. (الْكُرْبَةُ) وَهَك (الْغَمَةُ) يَه. ئه سه لی ئه ویش له (كَرْبُ الْأَرْضِ): هه لگیژانه وه ی زه وی به هه لکه نندن هاتووه، (غَمٌّ) خَم، وَهَك هه لگیژانه وه ی ئه وه زه وبییه کار له دهروون ده کات.

کرسی: (الْكُرْسِيُّ): كُورْسِي. ئه وه له ئه سه لدا له (كِرْسٍ) هاتووه، واته: زانا، که سه ی سه نگ پیر له زانسته، واته: کوکه ره وه. (الْكُرْسَاءُ): بَه شَتِيْكَ لَه كَتِيْبِي لَه سه ر يَه ك دَانِرَاو له وه ره قه دا. (كِرْسٍ): بئه رپه تی هه ر شت. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ الْبَقْرَةَ/ ۲۵۵، (ابن عباس)

المال: ئەو ھەيە كەسەيەك بە شوئەيدا دەگەرەيت، لەو ھەدا كە سوودەك بەئەيت، ھەروەھا بە دەستەھەينانی بە شەيەك، ھەك بە دەستەھەينانی مال و سامان. خەوای گەورە فەرموويەتە: ﴿أَنْفَقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ﴾ البقرة/۲۶۷. (اكتساب): ناوترەيت مەگەر لەو ھەدا سوودت بۆ خۆت لى وەرگرتەيت.

كسف: كُسُوفِ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ: استتارھما بعارضي مخصوص: داپۆشەرانى پووناكەيە كەيان بە پووداويەكە لە پەرى تايەت، بە ھەواشەيوە كراوہ بە (كُسُوفِ الْوَجْهِ وَالْحَالِ): پووگەرژو ھەبووس. (الكِسْفَةُ): پارچەيەك لە ھەورو لۆكە، كۆكەي (كِسْفِ) ھە. خەوای گەورە فەرموويەتە: ﴿كِسْفًا مِنَ السَّمَاءِ﴾ الشعراء/۱۷۸.

كسل: الكَسَلُ: التَّثَاوُلُ عَمَّا لَا يَنْبَغِي التَّثَاوُلُ عَنْهُ: لە شەقورسەي لە شەتەكدا كە ناگونجەيت لە شەقورسە لى بەكەيت، لە بەر ئەو ھەواشەند بوو. دەوترەيت: (كَسِلَ فَهُوَ كَسِيلٌ وَهُم كَسَالِي): تەمبەل و لە شەقورسە بوو، لە شەقورسە، ئەوان لە شەقورسە تەمبەلن. خەوای گەورە فەرموويەتە: ﴿وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَى﴾ التوبة/۵۴.

كسا: الكِسَاءُ وَالْكِسْوَةُ: اللِّبَاسُ: جَلْو بەرگى داپۆشەر.

كشف: كَشَفْتُ الثَّوْبَ عَنِ الْوَجْهِ وَغَيْرِهِ: بەرگەكەم لە سەر پووي و غەيرى پووي لاپردو دەرمخست، دەوترەيت: (كَشَفَ عَمَّهُ): خەم و پەژارەكەي لاپوو و نەما.

كشط: خەوای گەورە فەرموويەتە: ﴿وَإِذَا السَّمَاءُ كَشِطَتْ﴾ التكوير/۱۱، ئەو ھە: (كَشِطَ النَّاقَةَ) يە، واتە: پەستى وشترەكەي داپەنى و لى كەردەوہ. خەوازوہ بۆ: (انكشط روعه)، واتە: ترسى لاپوو و نەما.

كظم: الكَظْمُ: مَحْرَجُ النَّفْسِ: رِيْرِهِوَي دەرچوونى ھەناسە. (كُظْمُوم): احتباس النفس: گەرانى ھەناسەيە، گوزارشتى پەيدەكەيت لە بیدەنگى، دەوترەيت: (فَلَانٌ لَا يَتَنَفَّسُ): كاتەك موبالەغە دەكەيت بۆ بیدەنگى. (كَظْمُ الْغَيْظِ): گرتنەوہى توورەيى.

كعب: (كَعْبُ الرَّجُلِ): قَوْلُهُ يَ، (الكَعْبَةُ): ھەموو مائەكە لە سەر شەيوەي چوار لا. (امراة كاعب): ژنەك مەكەكانى خەو بەرزى، (قد كَعِبَتْ كَعَابَةً): مەمكى دەرپەپووە بەرزە، كۆكەي (كَوَاعِبِ) ھە. خەوای گەورە فەرموويەتە: ﴿وَكَوَاعِبُ أُنْرَابًا﴾ النبأ/۳۳.

كف: كَفَّ الْإِنْسَانَ: مَا بِهَا يَقْبِضُ

وَيَبْسُطُ: له‌پی ده‌ست به په‌نجه‌کانه‌وه،
 نه‌وه‌ی که شتی پیده‌گریت و به‌ره‌لای ده‌کات.
 (کف) پیناسه‌کراوه به پالنان به هر
 پرویه‌که‌وه بیت، به له‌پی ده‌ست بیت، یان به
 غه‌یری نه‌وه. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی:
 ﴿كَافَّةً لِلنَّاسِ﴾ سبأ/۲۸، واته: ده‌ستیان
 بگریت له سه‌ریچی کردن، (الکافّة)، و تراوه:
 کومه‌له، (تی) که تیایدا بؤ موباله‌غیه، وه‌ک:
 (راویة وعلاّمة). (تکفّف الرجل): ده‌ستی
 دریز کرد بؤ داواکردن.

کفت: الکفت: القبض والجَمع: گرتن و
 کوکردنه‌وه. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿ألم
 نجعل الأرض کفّاتاً﴾ المرسلات/ ۲۵، واته:
 خه‌لکه‌که کو ده‌کاته‌وه.

کفر: الکفر: سترُ الشیء: وشه‌ی کوفر به
 مانای داپوشینی شته. شه‌و به (کافر) وه‌صف
 کراوه، چونکه شته‌کان داده‌پوشیت. هه‌روه‌ها
 به جوتیاریش و تراوه (کافر)، چونکه توو له
 زه‌ویدا داده‌پوشیت. به هه‌وریش و تراوه، له‌به‌ر
 نه‌وه‌ی که خووره‌که داده‌پوشیت. (کُفّر النّعمة)
 و کفرانها): داپوشینی نیعمه‌ت، به وازه‌ینان له
 شوکرکردن و سوپاس‌گوزاری له‌سه‌ری. (أعظم
 الکفر): گه‌وره‌ترین کوفر: ئینکارکردنی
 تکییه‌تی خوای گه‌وره، یان شه‌ریعه‌ت، یان

پیغه‌مبه‌رایه‌تییه. (کفران): زیاتر له ئینکاری
 نازو نیعمه‌تدا به‌کاردیت. (کُفر): زیاتر له
 دیندایه. (کُفّر): له هه‌ردووکیاندایه به
 گشتیی. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿فأبى
 الظالمون إلاّ کفّورا﴾ الإسراء/ ۹۹. خوای گه‌وره
 فه‌رموویه‌تی: ﴿لِيَبْلُوَنِي أَأَشْكُرُ أم أَكْفُر. ومن
 شکر فإنما یشکر لنفسه ومن کفر فإن ربّي غني
 کریم﴾ النمل/ ۴۰. ﴿واشکروا لي ولا تکفرون﴾
 البقرة/ ۱۵۲، (کفّارة): نه‌وه‌یه تاوان و گونا‌ه
 داده‌پوشیت. (کافور): جوریکه له بؤنی
 خوش.

کفل: الکفالة: الضمان: گره‌نتی و
 ده‌سته‌به‌رکردن. (الکفل) له‌م ئایه‌ته‌دا:
 ﴿...يكن له کفلٌ منها﴾ النساء/ ۸۵، به مانای
 شتی بی‌که‌لکه.

کفو: الکفء: في المنزلة والقدر: له پله‌و
 پایه‌و ریزدایه. ده‌وتريت: (فلان کفء لفلان
 في المناکحة أو في المحاربة): فلان هاوکوف و
 هاوشانی فلانه، له هاوسه‌رگریی، یان له
 جه‌نگرنددا. (المکافأة): یه‌کسانبوون،
 (المقابلة) به‌رامبه‌ریبون له کرده‌وه‌که‌دا.

کفی: الکفایة: ما فيه سدّ الخلة وبلوغ
 المراد في الأمر: نه‌وه‌یه پرکردنه‌وه‌ی بوشاییه‌کی
 تیا بیت، هه‌روه‌ها گه‌یشتن به مه‌به‌ست له

فهرماندا. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿وَكفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ النساء/۷۹.

کل: لفظ (کل) لضم أجزاء الشيء: وشهیه که بۆ یه کخستنی به شه کانی شتیک. (الکلاله): ناوه بۆ که سیک باوک و کوری نه بیت له وهرسه دا^{۴۵}.

کلب: الكلب: الحيوان النباح: سهگ، ئه و نازله هی ده وه پیت. (الکلب): به په رۆشبوون و سوور بوون له سه ر شت. (رجل کلب): پیاویک زۆر به په رۆش و سووره له سه ر شت. (الکلوب): شتی پیده گیریت، قولاپ.

کلف: الكلف الإيلاج بالشيء: خودانه شتیک و هۆگر بوون پیوهی. (تکلف الشيء): ما يفعله الإنسان يظهار كلف مع مشقة تناله في تعاطيه: ئه وهیه که مروژ ده یكات به ده رخستنی هۆگریوون پیوهی، له گه ل نارهحه تی که پیی ده گات له وهرگر تیندا. (الکلفة): ناویکه بۆ نارهحه تی و زهحه مت. (التكلف): ناوه بۆ شتیک که به نارهحه تی بکریت، یان زۆر له خۆکردن، یان خۆ به تیر نیشان دان.

کلم: الكلم: التأثير المُدرک یا حدی الحاسّین: کاریگه ریه کی ده رکپی کراوه به یه کیک له دوو ههسته که. (الکلام): که لام، به ههستی بیستن ده رکی پیده کریت، (الکلم) به ههستی بینین ده رکی پیده کریت. (کلمته): به شیوهیه که بریندارم کرد، کاریگه ریه کی ده رکه وت. (الکلام): له فزو وشه ریکخراوه کانه و ئه و مانایانه ی که له ژیریدا کۆبووه ته وه. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ﴾ النساء/۱۷۱، له بهر ئه وهی که (عیسا) به وشه ی (کُن) دروست کراو هاته بوون، که له م نایه ته دا باس کراوه: ﴿كُنْ فَيَكُونُ﴾ آل عمران/۵۹.

کلا: کلا: رَدْعٌ وَزَجْرٌ وَإِبْطَالٌ لِقَوْلِ الْقَائِلِ: رِیگری و نه هییه و به تالکردنه وهیه بۆ قسه ی قسه که ر.

کلاء: الكلاء: حفظ الشيء: پاراستنی شت. ده وت ریت: (کلاک الله) خوا بتپاریزیت. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿قُلْ مَنْ يَكْلُوْكُمْ..﴾ الأنبياء/۲۳، (الکلاء): ئه و گژو گیاو له وهریه ده پاریزیت.

کلا: کلا في التثنية كـ(كل) في الجمع: (کلا) له (مثنی) دا وه ک (کل) ه له کۆدا. ئه وه تاکی له فزه که یه، به لام له مانادا (مثنی) یه. بۆ

۴۵ پیده چیت وشه ی (که له لای کوردی بگه ریته وه سه ر ئه وه، که بۆ که سی داماوو ليقه وماو به کار دیت...! ع.ع.

(مؤنث) یش (کلتا) به کاردیت.

بخریته سهره نیدیکی و گه نجینه بکریت و

بپاریزیت. ئەسلە کە ی له: (کنزت التمر في

کم: کَم: عبارة عن العدد، وهو استفهام:

بریتییه له ژماره، ههروهها بۆ پرسیاره.

الوعاء): خورماکه م له دهفره که دا هه لگرت.

کمل: کمال الشيء: حصول ما فيه

کهف: الكَهْف: الغار في الجبل: ئەشکه وت

له شاخدا.

الغرض منه: به دهستهینانی ئەوهیه تیایدا که

کهل: الكَهْل: من وخطه الشَّيب: پیر،

مه بهست بووه لی، (کَمْلٌ ذلک): ئەوهی

ئوهی مووی سپی به سهرو له شو

مه بهست بوو تیایدا به دهستهات.

مووه کانی له شیدا بلآو بووه وه.

کمه: الأکمه: الذي يولد مطموس العين:

کهن: الكاهن: هو الذي يخبر بالأخبار

کویری زکماک، که له دایک بووه چاوی سراوه و

الماضية الخفية بضرب من الظن: ئەو

کوژاوه بووه.

که سهیه هه والی رابردووی شاراوه ده دات، به

کن: الكِن: ما يُحفظ فيه الشيء: ئەوهیه

شیوهیه که له گومان. (العَرَّاف): ئەو

شتی تیدا ده پاریزیت، خوای گه وره

که سهیه که هه والی داهاتوو ده دات، نوقلانه

فه رمووی هته: ﴿كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ

لیدهر.

مکنون﴾ الصافات/٤٩. (الکِنَان): ئەو

کوب: الكوب: قدحٌ لا عروة له: کوپو

داپۆشه رهیه که شته که ی تیا ده پاریزیت،

په رداخیک که ده سکی نیه. (الکُوبَة): ئەو

کۆکه ی (أُكْنَة) یه. (کِنَانَة): توره که و

ته پله یه که یاری پی ده کریت.

هه مبانه ی تیر، تیردان.

کید: الكيد: ضرب من الاحتيال:

کند: ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ﴾ العاديات/٦،

جوړیکه له فیل و نه خشه دانان. ناپه سه ندو

أی: کفورٌ لنعمة: واته: سپله و پینه زانه

په سه نیش ده بیئت، هه رچه نده به کارهینانی

به رامبه ر نیعمه ته کانی په روه ردگاری. وتوویانه:

له ناپه سه نده که دا زیاتره، خوای گه وره

(أَرْضٌ كَنُود): زه وییه که هه ی شتیکی تیدا

فه رمووی هته: ﴿كَذَلِكَ كَدْنَا

نه رویت، زه وی کرپین.

لیوسف﴾ یوسف/٧٦ ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ

کنز: الكنز: جعل المال بعضه على

الخائنين﴾ یوسف/٥٢. (کاد) دانراوه بۆ

بعض وحفظه: مال و پاروه سامان، هه نیدیکی

نزیکی پیوودانی (فعل). دهوتریت: (کادَ یفعلُ)، کاتیک (کاد) نه بووه ئه واکاره که ی کردووه.

کور: کَوْرُ الشَّيْءِ: إدارته وضمُّ بعضه إلى بعض: سوراندنی شت و هندیکی بخریته پال هندیکی، وهك: (كَوْرُ العِمَامَةِ): پیچانه وهی عمامه و سه ریچ. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿يَكْوُرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ﴾ الزمر/۵، (الکور): کومه لی و شترو ره شه و لاغ. به هه موو چاوگیکیش و تراوه: (كورة)، که بریتییه له و ده قهرو ناوچه یه ی که چهنه گوندو شارو شوینیکی تیا کؤده بیته وه.

کأس: الْكَأْسُ: الإِنَاء بما فيه من الشَّرَاب: ده فر به و خواردنه وه یه وه که تیا یه تی. (الکیس): چاکیی ژیری و دانایی.

کیف: كَيْفٌ: لفظ يُسأل به عما یصحُّ أن یقال فیهِ: شیبیه و غیر شیبیه: وشه یه که پرسیا ری پیده کریت له وهی که راست و دروست بیته تیا یدا بوتریت، هاوشیوه بیته، یان نا، وهك سپی و رهش، ساغ و نه خویش، بو ئه مه ییش راست و دروست نابیت که ده باره ی خوی گه وره بوتریت: (کیف)؟.

کیل: الْكَيْلُ: کیل الطعام: پیوانه و

کیشانه ی خوراک. دهوتریت: (کلتُ له الطعام): خواردنه که م بو پیوانه کرد، کاتیک سه ریهرشتی ئه وه م بو ی کرد. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿كَيْلَ بَعِيرٍ﴾ یوسف/۶۵: ئه ندازه ی باری و شتریک.

کان: کان: بریتییه له وهی تیه ریوه له زه مان و کات. (الکون): گورانی جه وه ریکه له باریکه وه بو باریکی تر، بو ئه وهی له خوار خویه وه تی. (المكان): و تراوه ئه سله که ی له (کان یكون) ه، واته: بووه و ده بیته.

کوی: كَوِيْتُ الدَّابَّةَ بِالنَّارِ كَيًّا: نازله که م به ناگره که داخ کرد. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿فَتُكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ﴾ التوبة/۳۵.

کی: (كِي): عَلَّةٌ لِفِعْلِ الشَّيْءِ: هؤکاره بو کردنی شتیک. (کیلا): بو نه بوونی، وهك خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿كَيْلًا یكون دُولَةً﴾ الحشر/۷.

کاف: الْكَافُ: للشَّبِيهِ وَالتَّمثِيلِ: بو لیچواندن و نمونه هیئانه وه یه، نمونه هیئانه وه که زیاتره له لیچواندنه که، هه موو نمونه هیئانه وه یه که لیچواندنه، به لام هه موو لیچواندنیک نمونه هیئانه وه نییه.

بهشی پتی ل

مكتبة

به شی پتی (ل)

شته که یه، ئه وه له ماناکاندا دهوتریت، دهوتریت: (لَبَسْتُ عَلَيْهِ أَمْرَهُ): کاره که م لئ تیکه ل و پیکه ل کرد. (لَابَسْتُ الْأَمْرَ): په پیره ویم کرد.

لسن: (السِّن): شیروماست. (اللُّبَان): الصَّدْر: سینه و سینگ. (اللَّبَنَةُ): خشت، ئه وه ی بیناو باله خانه ی پیده کریت.

لج: اللُّجَاج: التَّمَادِي وَالْعِنَاد فِي تَعَاطِي الْفِعْلِ الْمَرْجُورِ عَنْهُ: در پیره پیدان و مانه وه که لله ره قیی، له ئه نجامدانی کاریکی قه ده غه کراو. دهوتریت: (لَجَّ فِي الْأَمْرِ، يَلِجُ لَجَاجًا): سوور بوو له سه ری و کولی نه دا. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿لَلْجُؤَا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ المؤمنون/۷۵، (لَجَّةُ الصَّوْتِ): تیکه ل بوونی ده نگ، (لَجَّةُ الْبَحْرِ): شه پؤل و شیواوی ده ریا. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فِي بَحْرِ لُجِّي﴾ النور/۴۰، (رَجُلٌ لَجْلَجٌ وَلِجَالِحٌ): له قسه کانیدا تیکه ل و پیکه لئ هه یه.

لحد: اللُّحْدُ: حَفْرَةٌ مَائِلَةٌ عَنِ الْوَسْطِ: چالی هه لکه ندراو که له ناوه راستدا لایداوه.

لب: اللَّبَّ: الْعَقْلُ الْخَالِصُ مِنَ الشَّوَابِ: ژیری پوخته له هه موو خلتیه ک، هه موو (لب) ټک بریتییه له (عقل)، به لام به پیچه وانه وه نا. (الْبَبُّ بِالْمَكَانِ): تیا نیشته جئ بوو. (اللَّبَّةُ): سینه. به وه ناو نراوه چونکه جیگه ی (اللَّب) ه.

لبث: لَبِثَ بِالْمَكَانِ: أَقَامَ بِهِ مَلَاظِمًا لَهُ: تیایدا مایه وه و پا به ند بوو پیوه ی.

لبد: ﴿كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لَبْدًا﴾ الجن/۱۹، **أي:** مجتمعة: واته: کومه ل بوون، یه ک دانه ی (لُبْدَةٌ) یه، وه ک: (اللَّبْدُ الْمُتَلَبِّدُ)، واته: کومه ل. (له قورئانی پیرۆزدا (لُبْد) یش هاتووه، ده فه رموی: ﴿يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَا لَّا لُبْدًا﴾ البلد/۶).

لبس: لَبَسَ الثَّوْبَ: اسْتَتَرَ بِهِ: خَوَى بِئِ داپوشی، (اللَّبَاسُ وَاللَّبَّاسُ وَاللَّبَّاسُ): ئه وه یه ده پوشریت و له به رده کریت. (اللَّبَّاسُ): کراوته ناویک بو ئه وه ی شتی ناشیرین له ئینساندا داپوشیت. هه روه ها ته قواو له خواترسان کراوته به رگو لیباسیک له ریگه ی لیکچواندنه وه. ئه سلئ (لَبَّسَ): داپوشینی

لُعَاب ه، بریتییه له لیک که له دهمدا ده پرتییت. (اللُّعْبَةُ) بۆ یه که جار ه. (اللُّعْبَةُ): ئه و حاله ته یه که یاریزانه که ی له سه ره. (اللُّعْبَةُ): ئه وه یه که یاری پیده کرییت.

لَعْن: اللُّعْنُ: الطرد والإبعاد علی سبیل السَّخَط: ده رکردن و دوور خستن ه وه به شیوه ی پق و توو په یی. ئه وه له خوای گه وره وه له پوژی قیامه تدا بریتییه له سزا. هه ره ها له دونیادا دا برانه له قبولی په حمه ت بۆی. له ئینسانیشدا دو عایه له غه یری خۆی.

لَعْل: لَعْلٌ: طمع وإشفاق: په جاو ته مه نناو به زه یی.

لَغَب: اللُّغُوب: التَّعَب والنَّصَب: هیلاکی و ماندوو بوون. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وما مسَّنا من لغوب﴾ ق/ ۳۸.

لِغَا: اللِّغُو فِي الْكَلَام: ما لا يُعْتَدُّ به: ئه وه یه حیسابی بۆ نا کرییت، بریتییه له وه ی که ده یه ینیت به بی پویایه ت و فیکرو پیره وه ی (اللِّغَا) ده گرییت، ئه وه بریتییه له ده نگی چۆله که و بولبوله کان و هاوشیوه یان له بالنده کان. (اللِّغُو فِي الْإِيمَان): ئه وه یه به لینی له سه ر نه به ستراییت، ئه وه یش ناگاته که لام و قسه به شیوه یه که له عاده ت و نه ریت. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿لا

لَزِب: اللزب: الثابت الشديد الثبوت: جیگری ته واو چه سپا، چه سپناک. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿من طين لازب﴾ الصافات/ ۱۱.

لِزْم: لزوم الشيء: طُولُ مَكْتَبِهِ: زور مانه وه ی شت. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فسوف يكون لزاما﴾ الفرقان/ ۷۷، واته: به رده وام ده مینیت ه وه یه خه گیری ده بییت.

لِسَن: اللسان: الجارحة وقوتها: ئه ندامی زمان و هیزه که ی. هه ره قه ومیک زمانی قسه و ده برینی تاییه تی خۆی هه یه. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فإنما يسرناه بلسانك﴾ الدخان/ ۵۸، ﴿واختلاف ألسنتكم﴾ الروم/ ۲۲، ئا مازه یه بۆ جیاوازیی زمان و نه غمه و ئاوازه کان.

لَطِف: اللطيف ضد الجثل: سووک و ناسک، دژی (جثل) ه، واته: قورس و گران. به (اللطفة واللطف) گوزارشت ده کرییت له جووله یه کی سووک، هه ره ها ئه نجامدانی کاری ورد، هه ندیک جار به (لطائف) گوزارشت ده کرییت له وه ی که به هه ست ده رکی پینا کرییت.

لِظِي: اللّظي: اللهب الخالص: بلیسه ی ئاگری بی دووکه ل.

لَعِب: أصل الكلمة اللعاب: ئه سلوی وشه که

يُؤْخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ ﴿البقرة/ ۲۲۵﴾
لفف: ﴿جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا﴾ الإسراء/ ۱۰۴،
 أي: منضمًّا بعضكم إلى بعض: واته:
 هندیکتان له گه ل هندیکتان به دهسته و تاقم،
 ههروهها خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿وَجَنَاتٍ
 أَلْفَاظًا﴾ النبأ/ ۱۶، واته: هندیکی به ناو
 هندیکیدا چووه له بهر زوری داره کان.
 (اللفيف من الناس): خه لکیک که له چه ند
 هوزو قه بیله یه کی جیاواز کوبونه ته وه.

لفت: لَفْتَهُ عَن كَذَا: صرفه عنه: لایدا له و
 شته. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿لَتَلَفْتُنَا﴾
 یونس/ ۷۸، واته: بؤ ئه وهی لامانده ن و هرمان
 گین. (التفت فلان): ئاوری دایه وه، خوی
 وه چه رخان.

لفح: ده وتریت: ﴿لَفَحَّهُ الشَّمْسُ
 وَالسَّمُومُ﴾: خوره که و گر که له ده م و چاوری
 داو هه لی قرچاندو سووتاندی. خوی گه وره
 فهرموویه تی: ﴿تَلَفَحُ وَجوهُهُمُ النَّارُ﴾ المؤمنون/
 ۱۰۴، ههروهها ئه مهی لی ئیستیعاره کراوه:
 ﴿لَفَحَّهُ بِالسَّيْفِ﴾: به هیواشی به شمشیر که
 لیمدا.

لفظ: (اللفظ) به که لام ئیستیعاره کراوه
 له: (لفظ الشيء من الفم): ده برینی شته که
 له ده مه وهیه، (لفظ الرحي): ئه وهی ئاش

دهیخاته که نار ه وه، که بریتییه له ئارد.

لفی: أَلْفَيْتُ: وَجَدْتُ: بینیم، خوی گه وره
 فهرموویه تی: ﴿قَالُوا بَل نَنْبَحُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ
 آبَاءَنَا﴾ البقرة/ ۱۷۰.

لقب: اللقب: اسم يُسَمَّى بِهِ الْإِنْسَانُ
 سَوِي اسْمه الأول: نازناو، ناویکه ده نریت له
 مروؤ، جگه له ناوی یه که می، ره چاوی مانا که ی
 تیدا ده کریت، به پیچه وانه ی
 که سایه تییه کانه وه. نازناوه که دوو جووره:
 جووریکیان بؤ پیزه، جووریکیان له سه ر شیوه ی
 ناوو ناتوره ی ناشیرینه، خوی گه وره
 فهرموویه تی: ﴿وَلَا تَنَابَزُوا بِالْألقَابِ﴾ الحجرات/
 ۱۱.

لقح: لَقِحَتِ النَّاقَةُ تَلْقِحُ لُقْحًا وَلُقْحًا:
 وشتره که که لی گرت، تو ماوی که له که ی
 پیکه وت، درخته که ش به هه مان شیوه به هو ی
 بایه که وه موتوریه بوو، تو وه که له ئه ندای
 نیرینه وه گوازیایه وه بؤ ئه ندای میینه. (ألح
 الفحل الناقة): که له که، وشتره می که ی ئاوس
 کرد. (واللقحت الریح السحاب): هه وره که
 یه کی گرت و بارانی باراند.

لقف: (لَقِفْتُ الشَّيْءَ أَلْقَفَهُ): خیرا
 شته که ی سوول داو قووتی دا. (تَلَقَّفْتُهُ):
 تناولته بالحدق: خیرا لیموه رگرت و

قوستمه وه . خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿تَلْقَفُ﴾
ما یأفکون ﴿الأعراف/ ۱۱۷﴾.

لقم: (لقمان): اسم الحکیم المعروف:
ناوی که سایه تیبیه کی دانای ناسراو بووه.

لقى: اللقاء: مقابلة الشيء ومصادفته
معاً: به یه که گه یشتن له گه ل شتو به تووشه اتنی
پیکه وه، گوزارشتی پیده کریت له هه ر یه که یان.
(ملاقاة الله): بریتیه له دوارپوژو گه رانه وه بو لای
خوا. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿إنکم ملاقوه﴾
البقرة/ ۲۲۳، (اللقاء): فریدانی شتیکی بو شویتیک،
بیبینیه وه.

لم: لَمَمْتُ الشيء: جمعته وأصلحته:
کۆمکرده وه و چاکم کرد. (اللّم): مقاربة
المعصية: نزکی سه رپنجی، گوزارشتی
پیده کریت له گوناھی ورده و بچوک. (لم):
نه فییه بو کاری رابردوو. (لما): بو نه فی کاری
رابردوو، هه روه ها نزیکه ستنه وه ی کاره،
خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿ولمّا یعلم الله﴾
آل عمران/ ۱۴۲، یان به ناویکی ناسراو دیت بو
(ظرف) یك، وه ک خوای گه وره فه رموویه تی:
﴿فلمّا أن جاء البشر﴾ یوسف/ ۹۶، اته: له
کاتی هاتنی.

لمح: اللّمح: لمعان البرق:
دره و شاننه وه ی بروسکه، خوای گه وره

فه رموویه تی: ﴿کلمح بالبصر﴾ القمر/ ۵۰.

لمز: اللّمز: الاغتیاب وتتبع المعاب:
گالته پیگردن و گه ران بو عه یبوعار. ده وتریت:
(لَمَزَهُ يَلْمُزُهُ وَيُلْمُزُهُ): عه یبی لیگرت، عه یبی
لیده گریت، (ورجل لَمَّازٌ وَلَمُزَةٌ): پیاو یکی نؤر
عه ییگرو توانجبار.

لمس: اللّمس: إدراك بظاهر البشرة،
کالمس، و یعبّر به عن الطلب: هه ست و
ده رک پیگردنه به پووی ده ره وه ی پیست، وه ک
ده ستلیدان و بهرکه تن. گوزارشتی پی ده کریت
له داواو خواست. به (لمس) و (ملاسة)
کینایه ده کریت له (جماع) جووتبون.

لهب: اللهب: إضرام النار: ناگرتییه ردان.
(اللهيب): بلایسه، نه وه ی درده که ویت له
هه لگرساندنی ناگر. (اللهاب) به کارده هیتریت
له و گه رمییه دا که ده گاته تینویه تی.

لهث: لهث الكلب: أن يدلع لسانه من
العطش: نه وه یه که سه گ زمانی در دینیت له
تینواندا. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿کمثل
الكلب إن تحمل عليه يلهث﴾ الأعراف/ ۱۷۶.

لهم: الإلهام: إلقاء الشيء في الروح:
هاویشتنی شتیکه بو ناو دل و عه قل، تاییه ت
ده بیئت به وه ی که له لایه ن خوای گه وره وه
ده بیئت، هه روه ها له لایه نی فریشته به رزو

بالآكانه وه. وهك ئه وهى كه گوزارشتى ليكراوه به (لَمَّةَ الْمَلِكِ)، واته: وره وويست و هيژ له نزيكى فريشته وه، ههروه ها به هاتنى شتيك به دل و عه قلدا. ئه سله كهى له (التهام الشىء) ه، كه بريتييه له قووتدانى شت.

لهى: اللّهُ: ما يُشغِلُ الْإِنْسَانَ عَمَّا يَعْينيه وَيُهمِّه. ئه وهى مهروڤه سه رقال بكات له و شتهى په يوه ندى پيوه ده بيت و به لايه وه گرنگ ده بيت. ده وترت: (لَهُوتُ بكذا، وَلَهَيْتُ عَنْ كذا): هؤگرى بووم و پيوه خهريك بووم به گالته. گوزارشت ده كريت له هه موو شتيك كه چيژوه رگرتنى پيوه بيت به (لهو) گالته و گه پ، خواى گه وره فه رمويه تى: ﴿لَاهِيَةً قلوبهم﴾ الأنبياء/ ٣، واته: بى هوشه و سه رقاله به شتيكه وه كه ماناى نيه. (اللّهوة): ئه وهى ناش و دستار نيش پيده كات له وهى كه تىي ده كريت.

لات: (اللات والعزى): دوو په يكه ره بت بوون، ئه سلى (لات) بريتيه له (اللاه)، خواى گه وره فه رمويه تى: ﴿ولات حين مناص﴾ ص/ ٣. زانا (فراء) و توويه تى: ته قديره كهى: (لا حين) هيه، پيتى (تى) كهى زياده، ههروه كه له دوو وشهى (ثمت وربت) دا زياد كراوه. و تراوه: ماناى (ليس) ده دات.

ليت: لاته عن كذا يليته: صرّفه عنه، ونقصه حقا له: لايدا له شتيك و مافيكي كه مكرنده وه، (ليتيا): لايدا. خواى گه وره فه رمويه تى: ﴿لا يلىتم من أعمالكم شيئا﴾ الحجات/ ١٤، واته: له كرده وه كانتان كه م ناكاته وه. (لات و آلات): به واتاى كه مكرنده. ئه سله كهى: (رد الليت) ه، واته: پيستي ده ره وهى كل و گه رنده. (ليت): خوزگهيه.

لوح: اللّوح: واحد ألواح السفينة: تاك و يهك دانهى كه شتى، ئه وهى كه تيايدا ده نووسريت له تابلو و دارو ته خته و هاوشيوه. (لاح الحرف): گه رميه كه ده ركهوت، وهك: (لمح). (الأح): ئاماژه يهكى شاراهى بو كرد.

لوز: لاوذ يلاوذ لواذاً وملاوذة: إذا استتر به: كاتيك خوى پى ون بكات و خوى پى بشاريتته وه. خواى گه وره فه رمويه تى: ﴿يتسللون منكم لواذا﴾ النور/ ٦٣، واته: خويان ده شارنه وه، په ناده گرن به غه يري خويان و يهك له دواى يهك ده رپون. (لاذ يلوذ لياذا): په ناى بو شته كه برد، وهزن و كيشى (فعال) ه له (لاوذ) ه. (اللوذ): ئه وهى ده وره ي شاخه كه ده دات، قه راخه كانى.

لوط: (لوط): اسم علم: ناويكى ناسراوو

زبرییه، له ته نه کاندایه کاردیت: پاشان
ئیسیتیاره ده کریت بۆ ئاکارو ره وشته کان.

لؤلؤ: (لؤلؤ): مرواری، کۆکه ی بریتییه
له (لالی). (تَلَالًا الشَّيْءُ): شه ووقو
بریسکه ی دایه وه، وه ک مرواری.

لوی: (لوی): فِئَلُ الْحَبْلِ: بادانی پهت و
کوریس. ده وتریت: (لَوَيْثُهُ أَلْوِيَهُ لِيَاءً): لام
لیکرده وه و ئاوپم به لایدا دایه وه. (لَوَى يَدَهُ،
لَوَى رَأْسَهُ): لایداو خواری کرده وه، سه ری
بادا. خوای گه وره فرموویه تی: ﴿لَوَّوْا
رُؤْسَهُمُ الْمُنَافِقُونَ﴾، واته: سه ریان پیچ دا.
(لَوَى لِسَانَهُ بِكَذَا): کینایه یه له درؤ. (اللَّوَاءُ):
ئالاو به یداخ، به وه ناوئراوه له بهر ئه وه ی با
خواری ده کاته وه.

لَو: (لَو): لَامْتَنَاعُ الشَّيْءِ لَامْتَنَاعُ غَيْرِهِ:
بۆ ریگرتنه له شتیک بۆ ریگرتن له غه یری
خوی، هه ره ها مانای (شرط) له خوی
ده گرت.

لولا: (لولا): يَجِيءُ لِمَعْنَيْنِ، أَحَدُهُمَا:
بمعنی امتناع الشئ لوقوع غيره: بۆ دوو
مانا دیت: یه که م: به مانای ریگرتن له شتیک بۆ
په ودانی غه یری خوی، پیویست ده بییت
(خبر) ه که ی لایبرییت، وه ک خوای گه وره
فرموویه تی: ﴿لَوْلَا أَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ﴾ سبأ/

دیاره. دارپشتنه که ی له (لاط يَلُوطُ لُوطًا
وَلِيْطًا) بووه. (به واتای پیکه وه نووسان).

لوم: (لوم): عَدَلُ الْإِنْسَانِ بِنَسَبَتِهِ إِلَى مَا
فِيهِ لَوْمٌ: لومه و سه رزه نشتی ئینسانه به
نیسه بدانی بۆ لای ئه و شته ی جیی لومه یه
تیایدا. ده وتریت: (لَمْتُهُ فَهُوَ مَلُومٌ): لومه و
سه رزه نشتم کرد، ئه و لومه کراوه. (التَّلَاؤْمُ)
وه زنو کیشی (تَفَاعُلٌ) ه، واته: لومه کردنی
یه کتر. (النَّفْسُ اللَّوَامَةُ): ئه و نه فسه یه که
هه ندیک فه زیلهت و په سه ندیی ده سنکه وتووه،
لومه و سه رزه نشتی خاوه نه که ی ده کات، کاتیک
کاریکی ناپه سه ند ئه نجام بدات. (لَاثِمَةٌ): ئه و
فرمانه یه که ئینسانی له سه ر لومه و سه رزه نشت
ده کریت.

لیل: (لیل): (اللیل): شه و، به رامبه ر (نهار) رۆژه.
لون: (لون): اللَّوْنُ يَنْطَوِي عَلَى الْأَبْيَضِ
وَالْأَسْوَدِ وَغَيْرِهِمَا: په نگ، سپی و ره شو
غه یری ئه و دووانه یش ده گرتته وه. (تَلَوْنٌ):
په نگیکی له غه یری په نگی خوی پۆشی. به
(ألوان) په نگیه کان، گوزارشت ده کریت له
په گه زه کان و جوړه کان، خوای گه وره
فرموویه تی: ﴿وَإِخْتَلَفُ الْأَسْوَدِ الْبَيْضِ
وَأَلْوَانِكُمْ﴾ الروم/ ۱۲.

لین: (لین): اللَّيْنُ: ضِدُّ الْخَشُونَةِ: نه رم، دژی

۳۱. دووهم: به مانای (هَلَا) یه، خوای گه وره
فهرموویه تی: ﴿لَوْلَا أُرْسِلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا﴾
طه/۱۳۴.

لا: يُسْتَعْمَلُ لِلْعَدَمِ الْمَحْضِ: به کاردیت بؤ
نه بوونی ته واو، نه وهیش به نه فی ده بیئت.

لام: پیتی (لام): له سه ر چه ند شیوازیکه:
یه که م: بؤ (جره)، خوای گه وره فهرموویه تی:
﴿وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ﴾ الصافات/۱۰۳، دووهم: بؤ
مولک و مافداریتیه، خوای گه وره فهرموویه تی:
﴿لِللّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ﴾ المائدة/۱۸.
سییه م: بؤ ده سستیگردنه، خوای گه وره
فهرموویه تی: ﴿لَمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوٰی﴾
التوبة/۱۰۸، چواره م: چووته بابی (إن)، خوای
گه وره فهرموویه تی: ﴿إِنْ فِي ذٰلِكَ

لَعِبْرَةٌ لِّاٰلِ عِمْرَانَ﴾ ۱۳، پینجه م: چووته بابی
(إن) ی (مُخَفَّفٌ) هوه، که جیاوازیی هه یه له
نیوان نه وو (إن) ی نافیه دا، خوای گه وره
فهرموویه تی: ﴿وَإِنْ كُلُّ ذٰلِكَ لَمَّا مَتَاعَ الْحَيٰوةِ
الدُّنْيَا﴾ الزخرف/۳۵، شه شه م: (لام القسم) بؤ
سویند خواردن، خوای گه وره فهرموویه تی:
﴿لَتَوْمُنَّنَّ بِهِ﴾ آل عمران/۸۱، هه وته م: له
خه به ری پیتی (لَو) دا، خوای گه وره
فهرموویه تی: ﴿وَلَوْ اٰنَهُمْ اٰمَنُوْا وَاتَّقَوْا
لِثُوْبَةِ الْبَقْرَةِ﴾ البقرة/۱۰۳. هه شته م: (لام) بؤ
بانگلیکراو، وه ک: (یا لَزِيْدٌ). تویه م: (لام) ی
ئه مر، خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿لَيْسَتْ اٰذِنُكُمْ
الَّذِيْنَ مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ﴾ النور/۵۸.

به شی پتی م

مكتبة

به شی پتی (م)

(مَثَل): قهول و قسه له شتی کدا هاوشیوه
 ده بیټ به قهول و قسه له شتی کی تردا، که
 له نیوانیاندا لیکچون هه یه، تا یه کیکیان
 له وی تر جیا بیته وه و وینای بکات.
 (المثال): به رامبه رکردنی شتی که به شتی کی
 تر که هاوتایه تی. (المثله): سزاو به لایه که
 بو سه ر ئینسان داده به زیت، ده یکاته
 نمونه یه که که غه یری خوی لی مه نع ده کات.
 ئه وه یش وه که (نکال) ه. (الأمثل):
 گوزارشتی پیده کریت له زیاترین لیکچوو به
 باشترینه که، و نزیکترینه که له خیرو
 چاکه وه، خوی گه وره فرمویه تی: ﴿إِذْ
 يَقُولُ امْثَلُمْ طَرِيقَةً﴾ طه/ ۱۰۴.

مجد: المجد: السُّعَة فِي الْكَرَمِ
 وَالْجَلَالِ: فراوانییه له ریزو شکۆداریدا.
 ئه سه له که ی له (مَجَدَاتِ الْإِبْلِ) ه، واته: کاتیک
 له ناو پاوان و له وه رگایه کی زۆرو فراواندا بوو،
 (قد أمجدها الراعي): شوانه که ریزی لیتا و
 گه وره ی کرد. (مجید): ناوی خوی
 زاته یه که ئیجرای فراوانگیری

متع: المتُّوع: الامتداد والارتفاع:
 دریزبوونه وه و به رزبوونه وه. (متع):
 سووده رگرتنی ماوه دریز. (استمتع): داوی
 ته مه تنوع و چیژوه رگرتنه. خوی گه وره
 فرمویه تی: ﴿قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا
 قَلِيلٌ﴾ النساء/ ۷۷.

متن: المتنان: مکتنفا الصُّلب:
 ئه ملاو ئه ولای موره غه ی پشت له راست و
 چه په وه، هاوشیوه یه به ته پۆلکه و شوینی
 پته وی ناو زه وی. (مَتَنُّهُ): دام له پشتی.
 (مَتْنٌ): پشتی به هیژو پته و بوو.

متی: سؤال عن الوقت: (متی)؟
 پرسیاره ده باره ی کات.

مثل: أصل المثل: الانتصاب:
 ئه سه لی (مُثْلٌ): پاس تبوونه وه و
 خوئاماده کردنه، (المُمَثَّل): المصوَّر علی
 مثال غیره: ویناکراو له سه ر نمونه ی غه یری
 خوی. ده وتریت: (مَثَلُ الشَّيْءِ):
 راستبوونه وه و هه ستاو وینای کرد. (التَّمَثَال):
 شتی ویناکراو. (تَمَثَّلَ كَذَا): ویند

دهكات له به خشینی فەزل و پڕزدا که تاییه ته بهو. (القرآن المجید): له بهر ئه وهی زۆری له پڕزه دونیایی و قیامه تییه کان له خۆی گرتووه. (التمجید من العبد لله): پڕزو شکۆدارکردن له بهنده وه بو خوای گه وره، به وتهو باسکردنی صیفات ه چاک و جوانه کانه، له خوای گه وره یشه وه بو بهنده که، به به خشینی پڕزو فەزلە پێی.

محص: المَحْص: تخلیص الشیء مما فيه من عیب كالفحص: پاک و پوخته کردنی شته، له هه ر عه یبه یه ک تیایدا بیئت، وه ک فه حص و پشکنین، به لام (الفحص) له ده رخشتنی شتیکدا ده وتریئت له کاتیکدا که تیکه ل ده بیئت پێی، ئه وه جیاکراوه یه لێی، (محص) ده وتریئت له ده رخشتنیدا له وه ی که پێوه ی بووه. ده وتریئت: (مَحَصْتُ الذَّهَبَ): ئالتونه که م پوخته کرد، کاتیک هه ر خلته و پسییه کی پێوه بوو، لام برد. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَلِيُمَحِّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ﴾ آل عمران/ ۱۵۴، پوخته کردن لێره دا، وه ک پاک کردنه وه و خاوی نکرده وه یه.

محق: المَحْق: النقصان: ناته واوو که م. هه روه ها (محاق) که له وه ره گیراوه، واته: بچوو کبونه وه، بو کۆتایی مانگ،

کاتیک مانگی هیلال بچوک بووه ته وه. (مَحَقَّهُ): که می کرده وه و به ره که ته که ی برد. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا﴾ البقرة/ ۲۷۶.

محل: ﴿شَدِيدُ الْمِحَالِ﴾ الرعد/ ۱۳، أي: الأخذ بالعقوبة: واته: گرتنه به سزا.

محن: المَحْنُ والامتحان: نحو الابتلاء: وهك: (ابتلاء) یه، واته: تاقیکردنه وه.

محو: المَحْو: إزالة الأثر: سڕینه وه و لابردنی شوینه واره. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ﴾ الرعد/ ۳۹.

مخر: مَخَّرَ الماءِ للأرض: استقبالها بالدور فيها: ئاودر بو زهوی. (سفينة ماخر): که شتی ئاوی دڕ داو پویششت. کۆکه ی بریتییه له: (مواخر)، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ﴾ النحل/ ۱۴.

مد: أصل المدّ: الجرّ: ئەسلی (مدّ): پراکێشانه. هه ر له و: (مُدَّة) ه بو کاتی درێژکراوه وه ره گیراوه. زۆر کات (إمداد) له خۆشه ویستدا هاتووه و (مدّ) له رقلیبوو و ناپه سه نددا. خوای گه وره فه رموویه تی:

﴿وَأَمْدَدْنَاهُمْ بِفَاكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ﴾ الطور/
۲۲. ﴿وَتَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا﴾ مریم/۷۹.

مدن: المدينة: فَعِيلَةٌ عِنْدَ قَوْمٍ،
جَمْعُهَا: مُدْنٌ. وَنَاسٌ يَجْعَلُونَ الْمِيمَ
زَائِدَةً. (المدينة): كَيْشٌ وَوَهْزَنِي (فَعِيلَةٌ) يَه
لَاي قَهْوَمٌ وَكُؤْمَه لَيْك، كُؤْكَهِي (مُدْنٌ) ه.
كه سانئكيش (ميم) ه كه ي (زائده) ده زانن.

مرأ: ده وتریت: (مَرءٌ، وَمَرَأَةٌ، وَامْرَأٌ،
وَامْرَأَةٌ): (مَرْوَةٌ، نَأْفَرَهَتْ، مَهْرِدُومٌ، زَنْ).
(وَالْمَرْيَءُ): رَأْسُ الْمَعِيدَةِ وَالْكَرْشِ
الِلَّاصِقِ بِالْحَلْقُومِ: سَهْرِي گَه دَه وِ رِگَه، كَه
بِه هُوِي سوريئچكه وه نووساوه به قورگه وه.
خوای گه وره فه رمويه تي: ﴿فَكَلُّوهُ هَنِيئًا
مَرِيئًا﴾ النساء/۴. (الْمَرْوَةُ): كَامِلِي وَ
ته واوي مروقه.

مرر: المرور: الْمَضِيَّ وَالْاجْتِيَاظَ
بِالشَّيْءِ: رُؤْيَشْتَن وَتَيِّبَه رَانْدَنِي شَت.
(أَمْرَرْتُ الْحَبْلَ): گوريسه كه م بادا. (فَلَانِ
ذُو مِرَّةٍ): وَه كِ ئَه وَهِي چاك بادرا بيٽ،
خوای گه وره فه رمويه تي: ﴿ذُو مِرَّةٍ
فَاسْتَوَى﴾ النجم/۶، (مَرَّ الشَّيْءُ وَأَمْرًا): تَالِ
بوو.

مرج: أصل المَرَجِ: الْخَلْطُ: ئَه سَلِي
(أَمْرَجَ): تَيِّكَه لَكْرَدَنَه. (مَرَجَ): تَيِّكَه لَبُوون.

ده وتریت: (مَرَجٌ أَمْرَهُمْ): كَارِيَان تَيِّكَه لِ
بوو. خوای گه وره فه رمويه تي: ﴿فَهُمْ فِي أَمْرِ
مَرِجٍ﴾ ق/۵، واته: تَيِّكَه لِ بوو. (مَرَجَان):
زه ردي مرواري.

مرح: المَرَحُ: شِدَّةُ الْفَرَحِ وَالتَّوَسُّعِ
فِيهِ: زُورٌ دَلْحُوشْبُوون وَفِرَاوَانْگِيرِي تِيَايِدَا.
(مَرْحِي): وَشَهِي سَهْرَسُوْرِمَانَه.

مرد: ﴿مَنْ كُلَّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ﴾ الصافات/۷،
المارد والمريد من شياطين الجن
والإنس: المتعري من الخيرات: ئَه وِ
شهيتان و جنوكانه ن له په ري و ئينسانه كان
كه دامالراون له خير و چا كه كان. له وته ي
عه ره ب: (شَجْرٌ أَمْرِد) هاتووه: دره ختِيك له
گه لا دامالرايبت. (أَمْرِد): لَؤْيِك تُووك و مووي
پيوه نيه. خوای گه وره فه رمويه تي:
﴿مَرَدُوا عَلَى النِّفَاقِ﴾ التوبة/۱۰۱، واته:
تِيكشكاون له خير و چا كه، ئَه وان له سه ر دوو
پرويين.

مرض: المَرَضُ: الْخُرُوجُ عَنِ الْإِعْتِدَالِ
الْخَاصِّ بِالْإِنْسَانِ: دَه رچا وونه له
هاوسه نگی تايهت به ئينسان. ئَه وه يان
جهسته ييه، يان ئاكاريي و په وشتييه. وه ك
خوای گه وره فه رمويه تي: ﴿فِي قُلُوبِهِمْ
مَرَضٌ﴾ البقرة/۱۰، (تَمْرِيضُ): هَه سْتَان بَه

دهم نه خوْشه وه، له گه ل خزمه تکردنی،
ههروه ها لبردنی نه خوْشیه که له سه ری.

مرو: المرو: حجارة بيض براقه، تقدح
منها النار: بهردیکی سپی بریقه داره، ئاگری
لی دهرده هینریت، بهرده ئهستی، یه ک دانه ی
(مروة)یه. گردی (مروة) له شاری مه ککه
به وه ناو نراوه.

مری: المرية: التردد في الأمر:
دوودلییه له فه رماندا، ئه وه تاییه تتره له
(شک)، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فلاتك
في مریة مما یعبد هؤلاء﴾ هود/۱۰۹، ئه سله که ی
له: (مریت الناقه)یه، واته: کاتیک دهستم
دا له گوانی و شتر بۆ شیر.

مریم: (مریم): اسم أعجمي: ناویکی
عه جه می غه یره عه ره بییه، دایکی عیسا
پیغه مبه ره (علیه السلام).

مزن: المزن: السحاب المضيء:
هه وری به باران و پۆشن. پارچه یه که له وه
هه وره (مزنه)یه. خوای گه وره فه رموویه تی:
﴿أأنتم أنزلتموه من المزن﴾ الواقعة/۶۹.

مزج: مزج الشراب: خلطه:
شه رابه که ی تیکه ل کرد. (المزاج): ئه وه ی
تیکه لی ده کریت. خوای گه وره فه رموویه تی:
﴿ومزاجه من تسنيم﴾ المطففين/۲۷.

مسس: (مسس) وهك (لمس)ه، به لام
(لمس) هه ندیک جار بۆ داوا کردنی شته که
ده وتریت، ئه گه ر نه شبوو بیت. به لام (مسس)
له وه دا ده وتریت که ده رککردنی، له گه ل بیت
به ههستی بهرکه وتن. کینایه ی پیکراوه
ده رباره ی جووتگیری ژنو میرد، خوای
گه وره فه رموویه تی: ﴿من قبل أن
تمسوه﴾ البقرة/۲۳۷.

مسح: المسح: إمرار اليد على
الشيء، وإزالة الأثر عنه: هینانی دهست
به سه ر شتیکداو لبردنی شوینه واره که یه
تیایدا، به کاردیت له هه ر یه که له وانه دا.
گوزارشت له پۆیشتن کراوه به (مسح).
عیسا (علیه السلام) ناو نراوه به (مسیح)،
له بهر ئه وه ی به زه ویدا ده روات.

مسخ: المسخ: تشويه الخلق والخلق
وتحويلهما من صورة إلى صورة: تیکدان ی
شیوه و ئه خلاق و ئاکارو گۆرینی له
شیوه یه که وه بۆ شیوه یه کی تر. خوای
گه وره فه رموویه تی: ﴿لمسحناهم على
مكائهم﴾ یس/۶۷.

مسد: المسد: ليف يتخذ من جريد
النخل: پيشالیکه له لقی دارخورما
وهرده گیری ت، که تویکله که ی لی کرابیتته وه،

ئینجا بابدریت، خوی گه وره فرموویه تی: ﴿حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ﴾ المسد/۵، (امرأة ممسودة): ئافره تیکی قه دو بالا جوانو بهرز.

مسك: إمساك الشيء: التعلق به وحفظه: هؤگرو په یوه ستبون پیوه ی و پاراستنی. خوی گه وره فرموویه تی: ﴿وَيُمَسِكُ السَّمَاءَ﴾ الحج/۶۵، واته: ده بیاریزیت. (استمسك): گه پرا به شوین چروکیدا. (أمسكتُ عنه كذا): واته: پیگه م لیگرت.

مشج: ﴿مَنْ نَفَثَ أَشْحَابٍ نَبْتَلِيهِ﴾ الإنسان/۲، أي: أخلاط من الدّم. واته: چهند تیکه له یه که له خوین.

مشي: المشي: الانتقال من مكان إلى مكان بإرادة: چوون، له شوینیکه وه بو شوینیک به ویست و ئیراده. به (مشي) کینایه ده کریت له قسه هینان و بردن. خوی گه وره فرموویه تی: ﴿هَمَّازٌ مَشَاءً﴾ بنمیم/القلم/۱۱. (الماشية): مه پرو مالاته کان.

مصر: المِصر: اسم لكل بلدٍ مَمصُور، أي: محدود: ناوه بو ه موو ولاتیکی سنوردار. (مِصرٌ): سنوور. خوی

گه وره فرموویه تی: ﴿أهبطوا مصرًا﴾ البقرة/۶۱، واته: میسر، ولاته ناسراوه که. (صرفی) له بهر سوکیه که یه تی.

مضغ: المَضغَةُ: القِطعة من اللحم، قَدْرٌ مَا يُمَضَّغُ ولم يَنْضَجْ: پارچه یه که گوشته، به ئه ندازه ی ئه وه نده ی بجووریت و پینه گه یشتووه، کراوه ته ناویک بو ئه و حاله ته ی که کورپه له پیی ده گات له ناو ره حمدا له دوی قوناعی (علقة). خوی گه وره فرموویه تی: ﴿فَخَلَقْنَا الْعَلْفَةَ مُضغَةً﴾ المؤمنون/۱۴.

مضي: المضيّ والمضاء: النفاذ: تیپه ربوون. له که سایه تییه کان و بووداوه کانداه و تریت.

مطر: المطر: الماء المنسكب: ئاوی دارپژراو، (یوم مطیر و ماطر و ممطر، و واد مطیر)، واته: باراناوی.

مطى: يتمطى: أي يمدّ مطاه، أي: ظهره: واته پشتی دریز ده کات. (المطية): ئه وه ی سواری پشتی ده که ویت له و شتر. (امتطيته): سواری پشتی بووم.

مع: (مع): يقتضي الاجتماع في المكان أو الزمان أو الرتبة: کوبوونه وه ده گه یه نیت له شوین، یان زه مه ن و کات، یان

له پله دا. (رجلٌ إِمعة): كه سيك كارى
ئهويه كه به هر يه كيك بليت: (أنا معك):
من له گه لا توم.

معز: (المعز): بزن، (المعين): كومه له
بزن.

معن: معن الماء: جرى: ئاوه كه جارى
بوو، روى. ده وتريت: (ماء معين). يان
(أمعن الفرس): ئه سپه كه دور كه وته وه له
غار غارينه كه يدا.

مقت: المقت: البُغضُ الشديد لمن
تراه تعاطى القبيح: رِقو كينه ي توند، بؤ
ئه وه كه سه ي كه ده بينيت كارى پيس و
ناپه سه ند ئه نجام ده دات. ده وتريت: (مقت
مقاتة فهو مقيت وممقوت): رقاوى و
ناخوشه ويست بوو. خواى گه وره
فه رمويه تى: ﴿إِنَّه كان فاحشة
ومقتاً﴾ النساء/ ۲۲.

مك: دارشتنى (مكة) له: (تمككت
العظم) ه، واته: مؤخه كه يم ده رهينا،
ناوانيشى به وه له بهر ئهويه هر كه س
سته مى تيا بكات تىكى ده شكينيت و له ناوى
ده بات. (خليل) وتوويه تى: مه ككه به وه
ناونراوه چونكه ناوه راستى زه وييه، وهك ئه و
مؤخه ي كه ئه صل و بنه مايه كه له ناو

ئيسقاندا.

مكث: المكث: ثبات مع انتظار:
مانه وه له گه لا چاوه روانيى. خواى گه وره
فه رمويه تى: ﴿فمكث غير بعيد﴾ النمل/ ۲۲.

مكر: المكر: صرف الغير عما
يقصده بحيلة: لادانى غير له وه ي
مه به ستى بيت، به فيل و نه خشه يه ك.
ئه وه ش دوو جو ره: نه خشه و فيلى په سه ند و
نه خشه و فيلى ناپه سه ند.

مكن: المكان: الموضع الحاوي
للشيء: جيگه ي كو كه ره وه ي شت،
هه ره ها (مكانة) ش به ه مان شيوه.
(مكن): هيلكه و گه راي بزنمزه.

مكا: مكا الطير يَمكو مُكاء: صفر:
فيكه ي ليدا. خواى گه وره فه رمويه تى:
﴿وما كان صلاتهم عند البيت إلا مُكاءً
وتصدية﴾ الأنفال/ ۳۵، رپره وى فيكه و چريكه ي
بالنده ي گرتووه، له كه مى ئاوازدا.

ملا: الملا كالدين. وهو اسم لما
شَرع الله لعباده على لسان الأنبياء:
رپياز، وهك (دين) ه. ئه وه ناويكه بؤ ئه وه ي
كه خواى گه وره دايناوه و په سه ندى كردووه
بؤ به نده كانى، له سه ر زارى پينغه مبه ره كان،
جياوازي له نيوانى (ملة) و (دين) دا:

بریتییه له چاوگی (مَلَك) ه و پیتی (تی) ی چووته سه ره وک: (رَحْمُوت). (مملکه): دهسته لاتی پاشاو ئه و مه زراو باخ و دره خته جؤراو جؤرانه ی که ئه و خاوه نییه تی.

ملا: الملاء: جماعة يجتمعون على رأي، فيملؤون العيون رواءً ومنظراً، والنفوس بهاءً وجلالاً: کومه لیکن له سه ره ئی و بؤچوونیک کۆده بنه وه، چاوه کان پر ده کهن له ئاوی شیرین و سازگار و دیمه نی جوان و ده روونه کان پر ده کهن له به هاو شکۆداریی. ده وتریت: (فلان ملئ العيون)، واته: گه وره یه لای ئه و که سه ی ده بیینی.

ملا: الإملاء: الإمداد: دريژکردنه وه، به ماوه دريژه که وتراوه: (ملاوة من الدهر وملئ من الدهر). خواي گه وره فهرموویه تی: ﴿واجرني ملياً﴾ مریم/ ۴۶. (تملى بكذا): چيژي پيوه وه رگرت به ماوه ی دريژ. (الملاء): دهشت و بیابانی دريژکراو. (الملاوان): وتراوه شه وو پۆژه. خواي گه وره فهرموویه تی: ﴿وأملئ لهم﴾ محمد/ ۲۵، واته: مؤله تیان ده دم. ئه سلی (أملئت): (أملئت) بووه، گۆرینیکی تیا کراوه بؤ سووکردن. خواي گه وره فهرموویه تی: ﴿فليملل وليه بالعدل﴾

بیگومان (ملة) ناخریته پال کهس، جگه له پیغه مبه ران، که نیسبهت ده دریت بؤ لایان، وه ک خواي گه وره فهرموویه تی: ﴿فاتبعوا مله﴾ إبراهيم ﴿آل عمران/ ۹۵، ئه سلی (ملة) له: (أملئت الكتاب) ه، واته: کتیب و نووسراوه که م شی کرده وه. (ملة) به پیی ئه و شته ی که خواي گه وره دایناوه و په سه ندی کردوه ده وتریت. (دین) به پیی ئه و که سه ی که رایده گریت، ئه گه ر مانا که ی (طاعة) بوو. (ملئت)، واته: بیزار بووم.

ملح: الملح: الماء الذي تغير طعمه، التغير المعروف وتجمد: ئه و ئاوه یه که تامه که ی گۆراوه به گۆرانیکی زانراو و خهست بووه ته وه. هه روه ها پیی ده وتریت: (ملح): کاتیك تامه که ی بگۆریت، ئه گه ر خهستیش نه بوویته وه. ده وتریت: (ماء ملح).

ملك: الملك: المتصرف بالأمر والنهي في الجمهور: فه رمانده رو قه ده غه کهر، له ناو کومه لدا، ئه وه تاییه ته به سیاسه تی قسه کاران و ژیریژان، (ملك) ناوه بؤ هه ر که سیك که سیاسه تی هه بیئت. (ملك): حه ق و مافی هه میشه ییه بؤ خواي گه وره. (ملك): وه ک جینس و ره گه زه بؤ (ملك). (ملکوت): تاییه ته به مولک و ده سه لاتی خواي گه وره،

ذلك)، واته: بیگوره به دانه‌یه کی تر.

منع: المنع: ضد العطیة: گرتنه‌وه و قه‌ده‌غه کردن، دژی به‌خشین. (رجلٌ مانع): به‌خیلو چرووک. خوای گوره‌ه‌رموویه‌تی: ﴿مَنَاعٌ لِلْخَيْرِ﴾ ق/۲۵.

منی: السمنی: التقدير: ئە‌ندازه‌و ته‌قدیرگرتن. ده‌وتریت: (مَنَى لَكَ الْمَانِي): ئە‌ندازه‌گیر بوی برپته‌وه‌و پی‌ی‌ دایت. (مَنِيَّ): ئە‌وه‌یه ئە‌ندازه‌گیری زیندووه‌کانی پی‌کردووه، خوای گوره‌ه‌رموویه‌تی: ﴿مَنْ نُطْفَةَ إِذَا تُمْنَى﴾ النجم/۶۶، واته: ته‌قدیرو ئە‌ندازه‌گیری ده‌کریت. (مَنِيَّةً): ئە‌وه ئە‌جه‌لی دانراو دیاریکراوه بو زیندو، کۆکه‌ی (منايا)یه. (تَمْنِيَّ): ئە‌ندازه‌گیری شتیکه له‌ده‌رونداو ویناگردنییه‌تی تیایدا. (أُمْنِيَّةً): وینه‌ی په‌یدابوو له‌نه‌فسدا له‌ته‌مه‌نناکردنی شته‌وه. (مَتَيْتَنِي كَذَا):

حه‌زو ئاره‌زوویه‌کت بو من دروست کرد، به‌وه‌ی هاوشیوه‌ت کرد بو من. خوای گوره‌ه‌ه‌وال د‌ه‌دات ده‌رباره‌ی شه‌یتان، ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَا مَتَيْتَهُمُ﴾ النساء/۱۱۹.

مهد: المهد: ما يَهِيء للصبي: بيشکه، لانکه، ئە‌وه‌یه بو مندالی بچوک ناماده ده‌کریت. (مهد و مهد): شوینی

منن: المنن: ما يوزن به: ئە‌وه‌یه کی‌شانه‌ی پی‌ده‌کریت، مه‌ن. (ممنون): ما يُقَدَّر: ئە‌وه‌یه ئە‌ندازه‌ده‌گیریت، (مِنَّةً): النعمة الثقيلة: نيعمه‌تی قورس. ئە‌وه‌ دوو جوړه: یان به‌کرداره، ده‌وتریت: (مَنْ فُلَانٌ عَلَى فُلَانٍ): کاتی‌ک باری قورس کرد، به‌نازو نيعمه‌ت. یان به‌وته‌یه، ئە‌وه‌ش ناشیرینو ناپه‌سه‌نده، له‌وه‌ی له‌نیوان خه‌لکدایه، جگه له‌کاتی ناشوکی نازو نيعمه‌ت و پینه‌زانینی. (مَنُونٌ) واته: (مَنِيَّةً) مردن. (مَنْ): گه‌زو، شتیکه شیرینه‌و به‌سه‌ر پروه‌کدا داده‌باریت.

من: مَنْ: يُسْتَعْمَلُ لِلنَّاطِقِينَ، وَيَعْبُرُ بِهِ عَنِ الْوَاحِدِ وَالْجَمْعِ وَالْمَذْكَرِ وَالْمؤنثِ: به‌کاردیت بو قسه‌که‌ران و ژیری‌ژان، گوزارشتی پی‌ده‌کریت له‌یه‌ک دانه‌و کۆو نیرو می.

من: مَنْ: لابتداء الغاية، وللتبعيض، وللتبيين، ولاستغراق الجنس في النفي والاستفهام، وللبدل: بو‌ده‌ستپی‌کردنی مه‌به‌ست، به‌شبه‌شکردن، پرونکردنه‌وه، ده‌رخستن، بو‌له‌خوگرتنی په‌گه‌زی هه‌ر شت، له‌نه‌فی و پرسیارکردندا، هه‌روه‌ها بو‌گورین و جیگرتنه‌وه، وه‌ک: (خُدَّ هَذَا مِنْ

ثاماده کراوو ئاسان. خوای گه وره
 فه رموویه تی: ﴿جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ
 مَهْدًا﴾ طه/۵۳.

مهل: مَهْل: التَّؤْدَةُ والسكون:
 له سه رخوی و ئارامی. (أمهله): به زهیم
 پیایدا هاته وه. (مُهَل): نیشتووی زهیت.
 خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي
 الْبَطْنِ﴾ الدخان/۴۵.

موت: (مَوْت): مردن. (مَيِّت): که سئیک
 گیانی له ده ست دابیت، بریتییه له سوککراوی
 (مَيِّت). (المَيِّتَةُ مِنَ الْحَيَوَان): مرداره وه
 بو، یان ئازهلئیک به شیوهی ناشه رعیی
 سه برابیت. (المَوْتَانِ (مَثَلِ الْحَيَوَانِ)):
 بریتییه له و زهوییه که نه ژیاوه ته وه و زیندوو
 نه بووه ته وه بو چاندن.

موج: الموج في البحر: ما يعلو من
 غوارب الماء: شه پۆل، ئه وهی به رز
 ده بیته وه له به رزی ئاودا. (مَاجَ يَمُوجُ،
 وَتَمُوجُ تَمُوجًا): تیکچوو به شیوهی
 تیکچوونی شه پۆل.

مید: الميِّد: اضطراب الشيء
 العظيم: تیکچوونی شتی زۆر گه وره، وه ک
 تیکچوونی زهوی، خوای گه وره

فه رموویه تی: ﴿أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ﴾ النحل/۱۵.^{۴۶}

مور: المور: الجريان السريع:
 پویشتنی سه ریع و خیرا. ده وتریت: (مارَ
 يَمُورُ مَوْرًا)، اته: خرۆشاو جوولا. خوای
 گه وره فه رموویه تی: ﴿يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ
 مَوْرًا﴾ الطور/۹، (ناقة تمور في سيرها فهي
 مَوارة): وشتریکی خوشره و.

میر: الميرة: الطعام يمتاره الإنسان:
 خواردن و ئازووکه و تفاقیک که مروقه دابینی
 ده کات. ده وتریت: (مارَ أهله يَميرُهُم)
 پیداو یستی ژیانی بو مال و مندالی خوئی
 دابین کرد. خوای گه وره فه رموویه تی:
 ﴿وَنَمِيرُ أَهْلَنَا﴾ يوسف/۶۵.

میز: الميز والتمييز: الفصل بين
 المشابهات: جیاکارییه له نیوان
 له یه کچوو ه کاند، ده وتریت: (مازَه يَميزُهُ
 مِيْزًا وَمِيْزُهُ تَمِيْزًا): جیاکاری کرد. خوای
 گه وره فه رموویه تی: ﴿لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ
 الطَّيِّبِ﴾ الأنفال/۳۷.

میل: الميل: العدول عن الوسط إلى
 أحد الجانبين: لادانه له ناوه راست، به ره و
 یه کیک له دوو ئاراسته که، له سته م و

^{۴۶} المائدة: سفره یه که خۆراکی له سه ربیت. (ع.ع)

بِحَرْبٍ رَوَّاحَةٍ سَاسِيٍّ بِسَرِّهِمْ حَوَى
 گه وره فه رموويه تي: ﴿فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً
 واحدة﴾ النساء/ ۱۰۲، (مال): به وه ناونراوه،
 چونکه هه ميشه ده پوات و نامينيت!

مائة: الثالثة من أصول
 الأعداد: سهد، سييه مه له بنه ماكاني
 ژماره كان، دواي يه كان و ده يان ديت.

ماء: أصل ماء: مَوَه: ئه سَلَى (ماء)
 (مَوَه) بووه، به به لگه ي کۆکه ي که بريتييه
 له: (ميايه)، هه روه ها له بچوکر دنه وه که يدا:
 (مُويَه) يش ئه سله که ي درده که ويّت.

ما: (ما): له که لامي عه رهدا ده جوّره:
 پينجيان (اسم) ن و پينجيان (حرف) ن.
 کاتيک که (اسم) بوون به م مانايانه دین:
 (الذي، نكرة، الاستفهام، الجزاء،
 التعجب). وهك: ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى
 النار﴾ البقرة/ ۱۷۵. به لام (حرف) ه كان بريتين
 له:

(۱) ئه وه ي له دوايه وه ديت به جيگه ي

فهرموييه تي. ﴿وَمِمَّا رَسَمُوا لَكُمْ
 البقرة/ ۳.

(۲) بۆ نه في کردن: خواي گه وره
 فه رموويه تي: ﴿ما هذا بشراً﴾ يوسف/ ۳۱، ئه مه
 مرؤف نيه.

(۳) الكافة: كه ده چيته سهر (أن)
 وأخواتها وربّ، خواي گه وره
 فه رموويه تي: ﴿إنّما يخشى الله من عباده
 العلماء﴾ فاطر/ ۲۸. ﴿ربّما يودّ الذين
 كفروا...﴾ الحجر/ ۲.

(۴) المسلطة: بريتييه له وه ي که
 له فز زال بکات به کار، دواي ئه وه ي که
 کارا نه بوو، وهك: (ما) له (إن ما) و
 (حيثما)، ده ور يّت: (إذ ما تفعل
 أفعل).

(۵) (الزائدة) يه بۆ (توكيد) ي له فزه.
 خواي گه وره فه رموويه تي: ﴿فإمّا ترينّ من
 البشر أحراراً﴾ مريم/ ۲۶.

به شی پتی ن

۱

مؤلفان

به شی پتی (ن)

نبأ: النبأ: خبرٌ ذو فائدة عظيمة، يحصل به علمٌ أو غلبةٌ ظنٍّ: (نبأ): هه والیکه سوودیکی زور گه وره ی هه یه، زانستیک یان گومانیکی زالی پی به ده ست دیت. (النُّبوءة):

سِفارة بین الله و بین ذوی العقول من عبادہ: نوینه رایه تیه که له نیوان خوی گه وره و خاوه ن عه قل و ژیرییه کان له به نده کانی. (النبی): به مانای کاره کته ره که دیت، خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿نَبِئْ عِبَادِي﴾. (الحجر/۴۹)، هه روه ها به مانای (مفعول). خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿نَبَأَنِي الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ﴾. (التحریم/۳، (تَنَبَّأً): لافی پیغه مبه رایه تی لیدا.

نتق: نَتَقَ الشَّيْءُ: جَذَبَهُ وَنَزَعَهُ حَتَّى يَسْتَرْخِي، كَنَثَقَ عُرَى الْحِمْلِ: رایته کاندو ده ری کیشا، هه تا شور بیته وه، وه پاته کاندنی جله وو لیگردنه وه ی بار. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿وَإِذْ نَتَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ﴾. (الأعراف/۱۷۱).

نثر: نثر الشيء: نَشْرُهُ وَتَفْرِيقُهُ: بلاوگردنه وه پزانندی شتیك. ده وتریت: (نَثَرْتُهُ

نبت: النَّبْتُ وَالنَّبَات: مَا يَخْرُجُ مِنَ الْأَرْضِ مِنَ النَّامِيَات: ئه وه یه له زهوی دهرده چیت، له هه ر شتیك گه شه ی تیدا بیت و گه شه بکات.

نبتذ: النَّبْتُذُ: إِلقاءُ الشيء وطرحه لقلّة الاعتداد به: هه لدان و فریدانی شته له بهر که می حیسابگردن بوی. (انتبتذ فلان): گوشه گیر بو، وه ک گوشه گیر بوونی ئه و که سه ی گرنیگیدانی به خوی که م ناکاته وه له نیوان خه لکید. (نبتذ): خوشاو، له خورماو میوژو توو و هاوشیوه یان.

نبنز: النَّبْزُ: التلقيب: نازناولینان، تانه و توانج لیدان. خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ﴾. (الحجرات/۱۱).

نبط: يَسْتَنْبِطُونَهُ، أَي: يَسْتَخْرِجُونَهُ: دهریده هینن، وه زنی (استفعال) له (انبطت كذا). (النَّبْطُ): ئاوی دهره ینراوو هه لگوزراو.

نبيع: النَّبْعُ: خروج الماء من العين: دهرچوونی ئاوه له سه رچاوه. (ينبوع): ئه و کانی و سه رچاوه یه که ئاوی لی دهرده چیت.

فانتش): بلّوم کرده‌وه، بلّو بوویه‌وه.
(النثرة): ئه‌وه‌یه له لووت ده‌پژیت و دیتته
خواره‌وه.

نجد: النجد: المكان الغليظ الرفيع:
شوینی ره‌ق و وشک و به‌رز، خوای گه‌وره
فه‌رموویه‌تی: ﴿وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ﴾ البلد/۱۰،
واته: حه‌ق و به‌تال له بیرو باوه‌پدا، راست و درۆ له
قسه‌و و تندا، له جوان و ناشیرینی کرداردا.
(أجدّه): به‌مه‌به‌سته‌وه به‌ره‌و لای پویشته.
(استنجد): داوای فریاکه‌وتنی کرد.

نجس: النجاسة: القذارة: پیسی و
چه‌په‌لی. (الناجس والنجیس): ده‌ردیکی
پیسه‌و ده‌رمانی نیه.

نجم: النجم: الكوكب الطالع: هه‌ساره‌ی
هه‌له‌هاتوو و دیار. (نجم): هه‌له‌هات. به‌وه
هاوشیوه‌ کراوه به‌ ده‌رکه‌وتنی پوهه‌ک و
بوچوون. ده‌وتریت: (نجم النبت، و نجم لي
رأى): پوهه‌که‌که‌ سه‌ری هه‌لدا، بوچوونیکم بو
ده‌رکه‌وت. (النجم): بریاردانه‌ به
ئه‌ستیره‌کان، خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی:
﴿وَالنَّجْمِ وَالشَّجَرِ يَسْجُدَانِ﴾ الرحمن/۶، (النجم):
ئه‌وه‌یه لاسک و قه‌دی نه‌بیته له پوهه‌که‌کاندا.

نجو: أصل النجاء: الانفصال من
الشيء: ئه‌سلی (نجاء): جیابوونه‌وه‌یه له

شت. ده‌وتریت: (نجا ونجيت فلاناً): پژگاری
بوو، فلانم پژگار کرد، (أنجيت): به‌هه‌مان
شیوه، واته: پژگارم کرد. (النجوة والنجاة):
شوینی به‌رز، که به‌رزیه‌که‌ی جیاپه له
ده‌وروبه‌ره‌که‌ی. (ناجيتّه): به‌نه‌ینی قسه‌م
له‌گه‌ل کرد. ئه‌سه‌له‌که‌ی ئه‌وه‌یه که به‌ته‌نها بیت
له‌گه‌لی، له شوینیکی دوور له‌سه‌ره‌وه‌ی.
ده‌وتریت: (تناجى القوم): قه‌ومه‌که به‌نه‌ینی
قسه‌یان له‌گه‌ل یه‌کتر کرد. (النجى): بانگکارو
قسه له‌گه‌ل که‌ر. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی:
﴿وَقَرَّبْنَا نَجِيًّا﴾ مریم/۵۲، (الاستنجا):
گه‌پان بو خۆ پژگار کردن له باو بژه‌و پیسای
ناوسک، یان مه‌به‌سته‌و داوای بو لابردنی ئازارو
ناره‌حه‌تی ناوسکی بیته.

نحب: النحب: النذر المحكوم بوجوبه:
نه‌زری بریاردارو به‌ واجیبوونی، ده‌وتریت:
(قضى نحبّه)، واته: وه‌فای به‌ به‌جیه‌ینانی
نه‌زره‌که‌ی کرد. هه‌روه‌ها به‌وه‌ گوزارشت
ده‌کریت له‌وه‌سه‌ی که‌ مردوو. (النحيب):
ئه‌و گریان و شیوه‌نه‌یه که‌ ده‌نگی له‌گه‌لداپه.

نحت: نحت الخشب والحجر ونحوهما
من الأجسام الصلبة: تاشینی دارو ته‌خته‌و
به‌ردو هاوشیوه‌کانی له‌ته‌نه‌ په‌قه‌کان.

نحر: النحر: موضع القلادة من الصدر:

کلۆر بوو، کۆن بوو، (فَهَبَتْ بِهَا نُخْرَةَ الرِّيحِ):
بايه که هه‌لی کرد. (النَّخِيرِ): ده‌نگه له
لووته وه.

نخل: (النَّخْل): دارخورما، کۆکه‌ی
(نخيل) ه. (انْتَخَلْتُ الشَّيْءَ): شته‌که‌م
هه‌لبژاردو باشه‌که‌م برد.

ندد: نديد الشَّيْءَ: مُشَارِكُهُ فِي جَوْهَرِهِ:
هاويه‌شی شت له جه‌وه‌ریدا، جۆرێکه له
هاوشیوه.

ندم: الندم والندامة: التحسّر من تغيير
رأى في أمر فائت: داخو حه‌سه‌رته‌ه‌لکیشان له
گۆرپینی بۆچوون، له فه‌رمانیکدا که
له‌ده‌ستجووه. ئەسله‌که‌ی له (مِنَادِمَةُ الْحَزْنِ
له): هاویری و هاوه‌لی خه‌فته‌و نیگه‌رانیی.

نداء: النداء: رفع الصوت وظهوره:
به‌رزکردنه‌وه‌ی ده‌نگو ده‌رخستنی، ئەسله‌که‌ی
له: (النَّادِي) یه، واته: شیداریی،
ئیس‌تیعاره‌که‌ی: له هه‌ر کوی، هه‌ر که‌س
ته‌ریی و شیداری ده‌می زۆر بوو، ئەوه قسه‌کانی
خۆش و چاکن. بۆ ئەمه‌ش که‌سی زمانپاراو
وه‌صف ده‌کریت به‌ زۆری لیکه‌که‌ی. به‌ کۆرو
مه‌جلیس و تراوه: (النَّادِي وَالْمُنْتَدِي
وَالنَّادِي)، ئەوه به‌ هاوئشین و دانیشتوووه‌که‌ش
وتراوه. خوای گه‌وره‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿فَلْيَدْعُ

گه‌ردن، جیگه‌ی ملوانکه‌و ملبه‌ند، له‌سه‌ر
سینگ. (نَحْرَتُهُ): له گه‌ردنیم دا.

نحاس: النحاس: اللهب بلا دخان،
(النحاس): له‌م ئایه‌ته‌دا: ﴿شُواظٌ مِنْ نَارٍ
وُنَّحَاسٌ﴾ الرحمن/٣٥: بلیسه‌ی ئاگره‌ به‌ بی
دووکه‌ل، له په‌نگدا هاوشیوه‌یه به‌ مس.
(نَحْس): شوومی و نه‌گه‌تی، که‌ دژی
(سَعْد) ه، واته: خۆشیی و خۆشبه‌ختی. خوای
گه‌وره‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿فِي يَوْمٍ نَحْسٍ
مُسْتَمِرٍّ﴾ القمر/١٩، ئەسلی (نَحْس): ئەوه‌یه
ئاسۆ سوور هه‌لگه‌پریت و وه‌ک مسی لی بیت،
واته: وه‌ک ئاگری بی دووکه‌ل، بووه‌ته
نموونه‌یه‌ک بۆ شوومی.

نحل: النحل: میث هه‌نگ. (النَّحْلَةُ
وَالنَّحْلَةُ): به‌خشینیکه له‌سه‌ر شیوه‌ی
خۆبه‌خشی، ئەوه تاییه‌مه‌ندتره له (هَبَّة). له
کاتی‌کدا که هه‌موو (هَبَّة) یه‌ک بریتییه له
(نَحْلَة)، به‌لام به‌ پیچه‌وانه‌وه نا. (انْتِحَال):
بانگه‌شه‌ی شته‌و به‌ده‌سته‌ئینانیی.

نحن: نحن: عبارة عن المتكلم إذا أخبر
عن نفسه مع غيره: بریتییه له گویاو قسه‌کار،
کاتی‌ک هه‌وال له خۆی، له‌گه‌ل غه‌یری خۆی
بدات.

نخر: نَخِرَتِ الشَّجْرَةَ: بَلِيَّتْ: داره‌که

نَزَغُ: النَّزَغُ: دخولٌ في أمرٍ لإفساده: چوونه ناو كارئك بؤ خراپكردنى، خواى گه وره فهرموويه تى: ﴿نَزَغَ الشَّيْطَانُ بَيْنِي وَبَيْنَ إِخْوَتِي﴾ يوسف/۱۰۰.

نَزَفُ: نَزَفَ الْمَاءَ: نَزَحَهُ كُلَّهُ مِنَ الْبَيْتِ شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ: تاوه كهى هه مووى له بيره كه دهردا، شت له دواى شت، تا ته واو كه ميوويه وه، يان هيجى تيدا نه ما. (النَّزْفَةُ): چوره ناو، ناوى كه م، (نَزَفَ دَمَهُ): خوئينى هه مووى دهرهينرا. خواى گه وره فهرموويه تى: ﴿لَا يُصَدِّعُونَ عَنْهَا وَلَا يَنْزِفُونَ﴾ الواقعة/۱۹، له وتهى نه وان: (انزفوا): كاتيك خواردنه وه كه يان كه م بوويه وه، يان عه قل و ژيريان دهر كيشراو نه ما.

نَزَلُ: النَّزُولُ فِي الْأَصْلِ: انْحِطَاطٌ مِنْ عَلُوٍّ: (النَّزُولُ) له نه شلدا: دابه زين و هاتنه خواره وهيه له به رزييه وه. ده وترت: (نَزَلَ عَنْ دَابَّتِهِ): له نازه له كهى دابه زى. جياوا زى له نيوان (إنزال) و (تنزيل) له وه صفى قورئان و فريشته دا: بيگومان (تنزيل) دابه زاندى، تايهت ده بيت به و جيگه يه كه دابه زينه كه به شيوه ي بهش بهش و جيا جيا نامازه ي بؤ ده كات، جار له دواى جار. (إنزال) گشتيه، وهك: ﴿لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ﴾ محمد/۲۰. ﴿فَإِذَا أَنْزَلْتُ سُورَةً﴾

نَذْرُ: النَّذْرُ: أَنْ تَوْجِبَ عَلَى نَفْسِكَ مَا لَيْسَ بِوَاجِبٍ لِحَدُوثِ أَمْرٍ: نه زر، نه وه يه له سه ر خوتى واجب و پيوست بكه يت، كه پيوست نه بووه، له بهر رووانى فهرمانيك. ده وترت: (نذرتُ لله أمراً): كارو فهرمانيك بؤ خوا نه زر كرد. له قورئاندا هاتووه: ﴿إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا﴾ مريم/۲۶، (الإنذار): هه واليكه ترساندى تيدا يه. خواى گه وره فهرموويه تى: ﴿فَأَنْذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّى﴾ الليل/۱۴، هه روهك نه وهى كه (تبشير): هه واليكه خوشيى و شادى تيدا يه.

نَزَعُ: نَزَعَ الشَّيْءُ: جَذَبُهُ مِنْ مَقَرِّهِ كَنَزَعَ الْقَوْسَ عَنْ كَبِدِهِ: شتى له شوينى خوى دهر كيشا، وهك دهر كيشانى كه وان له ناوه راستيه وه، نه وه له ديارده كاندا به كارديت. (نَزَعُ الْعِدَاوَةِ وَالْمَحَبَّةِ مِنَ الْقَلْبِ): دهر كيشانى دوژمنايه تى و خوشه ويستى له دلدا. خواى گه وره فهرموويه تى: ﴿وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍّ﴾ الأعراف/۴۳، (نزع كذا): دهرى كيشا. (النزع عن الشيء): ده ست هه لگرتن لى. (نزع): حه زو تامه زروبوونى زور. (رجل أنزع): قزى سه رى رويشتووه و نه ماوه. (نزع): نه و جيگه يه يه له سه ردا كه

تعالی: ﴿وَنَسْرًا﴾ نوح/۲۳: (نسر): ناوی بیتیکه له و ئایه ته دا هاتوو ه. (النسر): هه لۆ. (نَسْر الطائرُ الشَّيْءَ بِمَنْسَرِهِ): ده نووکی لیدا.

نسف: نَسَفَتِ الرِّيحُ الشَّيْءَ: اِقْتَلَعَتْهُ وَأَزَالَتْهُ: با شته که ی هه لکیشاو لایبرد. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّ فِي الْيَمِّ نَسْفًا﴾ طه/۹۷، واته: فرپی ده دهینه ناو ده ریا، وه ک فری دانی تۆزو غوباری سه ر زه وی.

نسك: النَّسْكُ: العِبَادَةُ: په رستن، (الناسك): خوپه رست، تاییه ته به کارو باره کانی حه ج. (مناسك): شوینه کانی په رستن.

نسل: النَّسْلُ: الانفصال عن الشيء: جیابوو نه وه له شت، ده وتریت: (نَسَلَ الْوَبْرُ عَنِ الْبَعِيرِ): کولک و مووه که له وشتره که هه لوه ری. (نَسَلَ): پۆی. (يَنْسِلُ): کاتیک خیرا بوو. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿مَنْ كَلَّ حَدَبَ يَنْسِلُونَ﴾ الأنبياء/۹۶، (نَسَلَ): مندال و نه وه له بهر ئه وه ی له باوکی جیا بووه ته وه.

نسي: النسيان: ترك الإنسان ضَبْطَ ما اسْتَوْدِعَ: وازهینانی ئینسان له پاگرتنی

محمد/۲۰، بیگومان له یه که مدا (نُزِلَ) باسکراو له دووه مدا (أُنزِلَ) ئاگادار کردنه وه یه، بیگومان دوو پوهه کان پیشنیار ده که ن شتی که له قورئان له دوا ی شتی که له قورئان دابه زیت، له هاندان، له سه ر جهنگو کوشتار، تا پشتی لی هه لکه ن، کاتیک فه رمانی ئه وه یان پیکرا بو یه ک جار، حاشایان لیکردو ئه نجامیان نه دا. (نازلة): به لآو کاره سات، کۆکه ی (نوازل) ه. (نزال في الحرب): پوهه پوو بوونه وه له جهنگدا.

نسب: النَّسْبُ وَالنَّسْبَةُ: اشترك من جهة أحد الأبوين: به شداریکردن له لایه نی یه کی که له دایک و باوکه وه. (النَّسْبَةُ) به کار ده هینریت له دوو ئه ندازه ی له یه کچوو، به هه ندیک له یه کچوون، هه ر یه که یان تاییه ت ده بییت به وی تر.

نسخ: النسخ: إزالة شيء بشيء يتعقبه: لابرندی شتی که به شتی که به دوایدا دیت. (نسخ الكتاب): لابرندی حوکمی که به حوکمی که به شوینیدا دیت. (استنساخ): پیشکه وتن به له بهرگرتنه وه ی شته که و ناوهینراوو پالیوراو بو له بهرگرتنه وه. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ الجاثية/۲۹.

نسر: (نسر): اسم لصنم في قوله

ئەو دەی پێی سپێردراوه، یان لە بەر لاوازیی دەلی، یان لە غەفلەت و بێ ئاگاییەوه، یان لە مەبەستیگەوهیە تا باسەگەیی لە دڵدا لایچیت. هەموو (نسیان) لە بیرچوونەوهیە کە لە ئینساندا، خوای گەورە زەمی پێی کردوو ئەو دەی کە ئەسڵەگەیی لە ئەنقەست بوویت. خوای گەورە فەرموویەتی:

﴿فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ﴾ السجدة/۱۴. ئەگەر نەبەت درایە پال خوای گەورە، ئەو خوای گەورە فەرماویشی کردوون و وازی لێهێناون و سووکایەتی کردنە پێیان. خوای گەورە فەرموویەتی: ﴿فَالْيَوْمَ نَسَاهُمْ﴾ الأعراف/۵۱، (النسي) : ئەسڵەگەیی ئەو دەی کە لە بیر دەکریت، وەك: (النَّقْضِ لَمَّا يُنْقَضُ) : هەلۆشانەوه بو ئەو دەی هەلۆهەشێنریتەوه. خوای گەورە فەرموویەتی: ﴿نَسِيًا مِّنْهَا﴾ مريم/۲۳، واتە: پێرەوی لە بیرکردنەگەیی گرتوو، کە کەم حیسابی بو کراوه، ئەگەر لە بیریشی نەچوویت. خوای گەورە فەرموویەتی: ﴿مَا نَسَخَ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَا أَوْ مِثْلَهَا﴾ البقرة/۱۰۶، لە بیرکردن و لە بیربردنەوه و لابردنی باسییەتی لە دڵکاندا، بە هێزگی خودایی. (النساء) : پەگیکە. (النساء

وَالنَّسْوَةَ وَالنَّسْوَانَ): كَوَىٰ وَشَهَى (المرأة) یە لە غەیری لە فزەگەیی خۆی.

نساء: النساء: تأخير في الوقت:
دواخستنه له كاتدا. (نُسِيتُ المرأة): كاتی سووری مانگانەیی ئافەرەت دواکەوت. ئەگەر پجای سکێپوونی لیبوو، ئەو (نساء) (النسيئة): فرۆشتنی شتە بە دواخستن، هەر لەوه (النسيء) ه کە عەرەب دەیانکرد، بریتی بوو لە دواخستن هەندیک لە مانگە حەرمانەکان بو مانگیکی تر. خوای گەورە فەرموویەتی: ﴿إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ﴾ التوبة/۳۷، هەر هەوا خۆیندراوه تەوه: ﴿مَا نَسَخَ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِئُهَا﴾، واتە: (تَوَخَّرَهَا): دواي دەخەین، یان بە فەرماویشکردن و لە بیربردنەوهی، یان بە تالکردنەوهی حوکمەگەیی. (المنساء): عەصاو داردەستیگە، شتی پێ دواوەخريت. خوای گەورە فەرماویشی: ﴿تَأْكُلُ مَنَسَاتَهُ﴾ سبأ/۱۴.

نشر: نشر الثوب والصحيفة والحديث: بسطها: كردييه وه، بلاوي كرده وه. خوای گەورە فەرماویشی: ﴿وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ﴾ التكویر/۱۰، ﴿وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا﴾ الفرقان/ ۴۷، واتە: بلابوونەوه و

به ناسانی گرییه که م کرده وه، تایبه تکردنی (النَّشْط) بریتیه له و گرییه که کردنه وه ی ناسانه، ناگاداریی دانه له سه ر ناسانی کار له سه ر فریشته که .

نشأ: النَّشَأُ وَالنَّشْأَةُ: إِحْدَاثُ الشَّيْءِ وَتَرْبِيَّتُهُ: په یی دابوونی شت و په روره کردنی، (ناشِیْء): گه نج. (إِنْشَاء): هیئانه بوونی شت. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَلَقَدْ عَلَّمْتُمُ النَّشْأَةَ الْأُولَى﴾ الواقعة/۶۲.

نصب: نَصَبُ الشَّيْءِ: وَضْعُهُ وَضْعًا نَاتِنًا، كَنْصَبِ الرُّمْحِ وَالْبِنَاءِ وَالْحَجَرِ: دانانی شتیک به شیوه یه کی ده رپه رپوو ده رچوو، وه ک دانانی رم و بیناو باله خانه و به رد. (نَصِيب): به ردیک که له سه ر شتیک داده نریت. کۆکه ی (نُصِبَ وَنَصَابٍ). عه رب به ردیکیان ه بوو ده یانپه رست و شتیان له سه ری سه رده بری. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿كَأَنَّهُمْ إِلَىٰ نُصَبٍ يُّوفَضُونَ﴾ المعارج/۴۳، (النُّصَبِ وَالنَّصَبِ): هیلاکیی و ماندوویی. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿لَقَدْ لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هَذَا نَصَبًا﴾ الكهف/۶۲. (نَصِيب): به شی ن دیا ریکراو.

جمو جوو لو پویشتن و به ده سه تهینانی پزق و پوزی تیادا داناوه .

نشز: النَّشْزُ: الْمَرْتَفَعُ مِنَ الْأَرْضِ: شوینی به رز له زه ویدا. گوزارشت ده کریت له زیندوو کردنه وه به (النَّشْزُ وَالْإِنْشَان) له به ر ئه وه ی به رز کردنه وه یه له دوا ی دانان. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَأَنْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِرُهَا﴾ البقرة/۲۵۹. (نُشُورُ الْمَرَاة): پق و کینه یه تی له هاوسه ره که ی و خو لادانییه تی له گوپرایه لی و لادانی چاوییه تی له سه ری، بو غه یری ئه و، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُورَهُنَّ﴾ النساء/۳۴. (عِرْقُ نَاشِزٍ)، اته: ده ماریکی ده رپه رپوو.

نشط: نُورٌ نَاشِطٌ: خَارِجٌ مِنْ أَرْضٍ إِلَىٰ أَرْضٍ: له زه وییه که وه ده رچوو ه بو زه وییه کی تر. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا﴾ النازعات/۲. و تراوه: مه به ست پیی ئه ستیره ده رچوو ه کانه له پوز ه لات ه وه بو پوز ئاوا. و تراویشه ئه و فریشته یه یه که پو ه کان ده رده کی شیت. هه روه ها و تراوه: ئه و فریشته یه یه که کاره کان پیکه وه ده به ستیت و گرییان ده دات، له وته ی ئه وان: (نَشَطْتُ الْعُقْدَةَ):

نصت: به واتای بیده نگبونه، به مه به سستی گویگرتن، ﴿وَأَنْصَبْتُ﴾ الأعراف/۲۰۴، واته: بیده نگ بن، تا گویگرن.^{۴۷}

نصح: النَّصْحُ: تَحْرِيْفُ فِعْلٍ أَوْ قَوْلٍ فِيهِ صَلَاحٌ صَاحِبِهِ: گه پانه به شوین کاریک، یان قسه و وته یه کدا که چاکه ی خاوه نه که ی تیدا بیّت. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿أَرَدْتُ أَنْ أَنْصَحَ لَكُمْ﴾ هود/۳۴، ئەمه له وته ی ئەوانه: (نَصَحْتُ لَهُ الْوَدَّ): به راستی خو شمویست. (ناصح العسل): پالفته ی هه نگوین. یان له وته ی ئەوان: (نَصَحْتُ الْجِلْدَ): دوریم. (ناصح): به رگدروو. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿تَوْبَةً نَّصُوحًا﴾ التحريم/۸، له بهر یه کیک له م دووانه: یان دلسۆزیی. یان چاککردن.

نصر: النَّصْرُ وَالنُّصْرَةُ: الْعَوْنُ: یارمه تی و پشتیوانیی. (نُصْرَةَ اللَّهِ لِعَبْدِهِ): پشتیوانیی خوا بو بهنده که ی دیاره، پشتیوانی بهنده که ش بو خوای گه وره بریتییه له پشتیوانیی بهنده کانی خوا،

۴۷ راغی ئەصفه هانی ئەم وشه یه ی له کتیبه که ییدا له بیر کردووه، ئیمه دامان نا، له بهر ئەوه ی دوو جار له قورئانی پیروزدا هاتووه. (ع-ع).

هه روه ها پاراستنی سنووره کانی انخوای گه وره. (نصاری): وتراوه به وه ناو نراون له بهر ئەم ئایه ته: ﴿كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ﴾ الصّف/۱۴، هه روه ها وتراوه: نیسه به تانیه بو لای شارو ئاوه دانییه که ناوه که ی: (نَصْرَانَةٌ) یه.

نصف: نِصْفُ الشَّيْءِ: شَطْرُهُ: نیوه ی شت. (نِصْفُ النَّهَارِ وَأَنْتَصَفَ): رۆژگه یشته نیوه ی. (نصيف): پیوهر. (الإنصاف في المعاملة): دادپه روه ربی له مامه له دا.

نصا: النَّاصِيَةُ: قُصَاصُ الشَّعْرِ: قزى پيشه سه رو ناوچه وان.

نضج: نَضِجَ اللَّحْمُ نَضْجًا وَنَضْجًا: إِذَا أُدْرِكَ شَيْءٌ: گۆشته که پینگه یشت و کاتی خواردنی هات. (فَلَانٌ نَضِيجُ الشَّيْءِ): چاکه که ی. (له قورئانی پیروزدا هاتووه: ﴿كَلِمًا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ﴾ النساء/۵۶).

نضد: يُقَالُ: نَضَدْتُ الْمَتَاعَ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ: أَلْقَيْتُهُ: ده وتریت: که ل و په له که م هه ندیکی خسته سه ر هه ندیکی، یانی دامن به سه ر یه کدا. (هُوَ مَنْضُودٌ وَنَضِيدٌ): شتیکی کۆمه لکراو. (النَّضْدُ): ئەو میزو قه ره ویله یه که که ل و په له کانی

دهخات و گوئیگان لیی تیده گهن. خه ریکه
ته نها بو ئینسان به کار بیئت. خوی گه وره
فه رموییه تی: ﴿عُلْمًا مَّنْطِقَ الطَّيْرِ﴾ النمل/۱۶،
بیگومان دهنگی بالنده کان ناو نراون به
(نُطِقَ) به و پییه ی که (سلیمان) پیغه مبه ر
(علیه السلام) لیان تیده گه یشت.

نظر: النظر: تقلیب البصر
والبصيرة لإدراك الشيء ورؤيته: گپانی
چاوو به رچا و پروونییه بو ده رک کردن به شت و
بینینی، هه ندیک جار مه به ست پیی تیرامان و
پشکنینه. (نظير): هاوتـاو
هاوشیوه. (مُناظرة): گفت و گزو کیپرکی له
تیروانیندا. (نظر): گه پان و لیکولینه وه،
ئه وه گشتگیرتره له (قیاس)، چونکه هه موو
(قیاس) ینک (نظر) ه، به لام هه موو (نظر) ینک
(قیاس) نیه.

نعج: النعجة: الأنثى من الضأن:
مه ره مییه و مییه ی گا کیوی و کاوری
شاخی، کۆکه ی (نعاج) ه.
نعس: (النعاس): خه وی که م،
خه وه نووچکه. وه نه وز. (له قورئانی پیرۆزدا
هاتووه: ﴿أُمَّةٌ نُّعَاسًا﴾ آل عمران/۱۵۴).

نعق: (نَعَقَ الرَّاعِي بصوته، ونعقَ
بَعْنَمِهِ): شوانه که دهنگی له نازده له کان کردو

له سه ر کۆمه ل ده کریت. خوازراوه بو: ﴿طَلَعُ
نَضِيدٍ﴾ ق/۱۰. (نَضَدُ الرَّجُلُ): ئه وانه ی
هوکاری به هیزبوونی که سه که ن له مام
خاله کانی.

نضر: النضرة: الحُسن كالتضارة:
جوانیی، وه ک پرووگه شییه گه نجییه تی. خوی
گه وره فه رموییه تی: ﴿نَضْرَةٌ
النَّعِيمِ﴾ المطففين/۲۴، اته: ره ونه ق و
گه شه داریییه که ی. (نَضَرَ وَجْهَهُ فهو
ناضِر): پوخساری گه شاوه و جوان بوو.
خوی گه وره فه رموییه تی: ﴿وَجْوهٌ يَوْمئذٍ
ناضِرَةٌ﴾ القيامة/۲۲.

نطح: النطيحة: ما نُطِحَ من الأغنام
فمات: ئه وه ی قوچی لیدراوه له نازده له کان و
ئینجا مردار بووه ته وه. خوی گه وره
فه رموییه تی: ﴿وَالْمُتَرَدِّيةُ وَالنَّطِيحةُ﴾
المائدة/۳.

نطف: النطفة: الماء الصافي: ئاوی
پوون و بی خه وش، هه روه ها گوزارشتی
پیده کریت له ئاوی نوتفه ی پیاو، (النطف):
مرواری.

نطق: النطق: الأصوات المقطعة
التي يُظهِرُها اللسان وتعيها الأذان:
دهنگه پچرپچره کان که زمان ده ریان

رأيه راندى. (نَعَقَ الغرابُ): قه له ره شه كه
قيراندى. خواى گه وره فه رمويه تى: ﴿كَمَثَلِ
الَّذِي يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دَعَاءً
وِنِدَاءً﴾ البقرة/ ۱۷۱.

نعل: (النعل): نه عل، سؤل. به وه
هاوشيوه كراوه به: (نَعَلَ الفرسُ): نالى
ئه سپ، ههروه ها به: (نعل السيف):
ئاسنيكه له لاي خوارووى كيلانى
شمشير هوه.

نعم: النعمة: الحالة الحسنة: حاله تى
چاك و باش. (بناء النعمة): بيناي ئه و
حاله ته يه كه ئينسانى له سهر ده بيئت، وهك
دانيشتن و سواربوون. (النعمه): خو شبوونى
گوزه ران، بيناكه شى بيناي يهك جاره وهك
(الضربة والشتمة). (الإنعام): گه ياندى
چا كه يه به غه ير. (النعميم): نازو نيعمه تى
زور. (تَنَعَّمَ): ئه وهى نازو نيعمه تى تيدا بوو،
وهرى گرت. (الأنعام): ئاژه له كانى مه رو
مالات: بزنو مه رو وشتر و گا. (نعم):
وشه يه كه به كارديت بو مه دح و پيا هه لدان، به
پيچه وانهى (بئس) كه به كارديت بو زهم.
(نعم): وشه يه كه بو وه لامدانه وه له له فزى
(النعمه) يه.

نغض: الإنغاض: تحريك الرأس نحو

الغير كالمتعجب منه: جوولاندى سهره
به ره وه كه سى غه ير، وهك ده رخستنى
سه رسامى بيئت لى. خواى گه وره
فه رمويه تى: ﴿فَسَيُنْفِضُونَ إِلَيْكَ
رُؤُوسَهُمْ﴾ الإسراء/ ۵۱.

نفث: النفث: قذف الريق القليل:
فريدانى تفيكى كه م، كه كه متره له (تفل).
(نفث الراقي والساحر، أن ينفث في
عقدته): فالچيو و جادووگه ر فوو يان كرد به
گريدا. خواى گه وره فه رمويه تى: ﴿ومن شرَّ
النفاثات في العقد﴾ الفلق / ۴.

نفخ: نفحة طيبة: أي هبوب من
الخير: واته هه لكردنى خيرو چا كه، هه نديك
جاريش ئه وه ئيستيعاره ده كريت بو شه رو
خراپه. خواى گه وره فه رمويه تى: ﴿ولئن
مستهم نفحة من عذاب ربك﴾ الأنبياء/ ۴۶.
(نفخت الدابة): ولاخه كه به تيژى سمى
ليدا.

نفخ: النفخ: نفخ الريح في الشيء:
فوو كردن به شتدا. هه ر له وه: (نفخ الروح
في النشأة الأولى): روج به به ردا كردن له
يه كه م دروست كردندا. (نفخة الربيع): كاتيك
گيا ده رو ييت.

نفس: النفاد: الفناء: نه مان و

له ناوچوون. خوای گه وره فەرموویه تی: ﴿إِنَّ هَذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُ مِنْ نَفَادٍ﴾ ص/۵۴، (أُنْفَدُوا): تویشوویان برپایه وه و نه ما.

نفذ: (نَفَذَ السَّهْمُ فِي الرَّمِيَةِ نَفْذًا وَنَفَادًا): تیره که ده رچوو پۆی، کار له کار ترازو. (نَفَذَ الْمَثِقُ فِي الْخَشَبِ): إذا خَرِقَ إِلَى الْجِهَةِ الْأُخْرَى: کونکه ره که ته خته که ی بری، کاتی که دیواو دهر بوو. (السَّمْفَذُ): شوین و پریزه وی پیداتیپه ربوون.

نفر: النَّفْرُ: الانزعاج عن الشيء وإلى الشيء: بیزاربوون له شت و بو لای شت، وه که په نابردنه بهر شتیک و ترسان و سله مینه وه له و شته. ده وتریت: (نَفَرَ عَنِ الشَّيْءِ نُفُورًا): له شته که هه لهات و دوورکه و ته وه. خوای گه وره فەرموویه تی: ﴿مَا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا﴾ فاطر/۴۲. (نَفَرَ إِلَى الْحَرْبِ يَنْفِرُ وَيَنْفِرُ نَفْرًا): خیرای کردو تاوی دا بو جه ننگ. خوای گه وره فەرموویه تی: ﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفُرُوا كَافَةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ﴾ التوبة/۱۲۲. (الاستنفار): هاندان بو خیرا پویشتن به ره و جه ننگ. (النَّفَرُ وَالنَّفْرَةُ وَالنَّفِيرُ): کومه له پیاویک که بتوانن دهر بچن و برۆن.

نفس: (نفس): بریتییه له (روح) پوح

له م ئایه ته دا: ﴿أُخْرِجُوا أَنْفُسَكُمْ﴾ الأنعام/۹۳، (المنافسة): هه ولدان و تیکوشان له گه ل ده روون، تا هاوشیوه بیت به که سه چاک و به پریزه کان و پیمان بگات، بی ئه وه ی زیان بگه یه نیت به غه یری خوئی. خوای گه وره فەرموویه تی: ﴿وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ﴾ المطففين/۲۶، (النَّفَسُ): باو هه وا که ده چیتته ناو لاشه و لئی دهر ده چیت، هه ناسه. (النَّفَاسُ): خوینی پاش مندالبوونی ئافره ت. خوای گه وره فەرموویه تی: ﴿وَالصُّبْحُ إِذَا تَنَفَّسَ﴾ التکویر/۱۸، (تَنَفَّسَ النَّهَارُ): بریتییه له فراوانبوونی پوژ.

نفس: النَّفْسُ: نشر الصوف: شیکردنه وه ی خوری. خوای گه وره فەرموویه تی: ﴿كَالْعِهْنِ الْمُنْفُوشِ﴾ القارعة/۵، وه که لۆکه ی شیکراوه. (نَفْسُ الْغَنَمِ): بلاو بوونه وه ی مه پو مالآت. (النَّفْسُ): مه پو مالآتته بلاو بووه که. خوای گه وره فەرموویه تی: ﴿إِذْ نَفَسَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ﴾ الأنبياء/۷۸.

نفع: النَّفْعُ: ما يُسْتَعَانُ بِهِ فِي الْوَصُولِ إِلَى الْخَيْرَاتِ: ئه وه یه پشتی پی ده به ستریت بو گه یشتن به خیرو چاکه،

دژه كهى (الضُّرُّ) ه. خواى گه وره
فه رموويه تى: ﴿لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا
ضَرًّا﴾ الأعراف/ ۱۸۸.

نفق: نَفَقُ الشَّيْءِ: مَضَى وَنَفِدَ:
شته كه رويشت و ته واوبوو براهيه وه. (يَنْفُقُ):
ره و اج په يدا ده كات. (النَّفَقَةُ): ناوه بو ئه و
شته ي خه رجه ده كرئيت و ده به خشريت.
(النَّفَقُ): تونيل، ريگايه كه ده رچئيت و
تپه رپيت. هه ره وه (نفاق) هاتووه، برئيتيه
له چوونه ناو ئيسلام له ده رگايه كه وه و
ده رچوون ليئى له ده رگايه كي تره وه.

نفل: النَّفْلُ قِيلَ: هُوَ الْغَنِيمَةُ بَعَيْنِهَا:
وتراوه: برئيتيه له خودى ده سته كه وت، به لام
ده رپرئنه كه جياوازه له (غنيمه)، له بهر
جياوازي مانا ليئوه رگرتن. بيگومان ئه وه
كاتيك وا ليكدرايه وه پياگه يشت و ده ستي
پيى گه يشت، ئه وه پيى ده وترئيت:
(غنيمة)، به بوونيشى وه كه به خششيك له
خواى گه وره وه پيى ده وترئيت: (نَفْلُ).
ئه سلى ئه وه ييش له (النَّفْلُ) ه، واته: زياده
له واجب و پيويست (نافلة)، زياده
په رستش، خواى گه وره فه رموويه تى:
﴿فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ﴾ الإسراء/ ۷۹.

نقب: النَّقْبُ فِي الْحَائِطِ وَالْجِلْدِ

كالنَّقْبِ فِي الْخَشَبِ: له ديوارو پيستا،
وه كه كون تيكردنه له دارو ته خته دا. (نَقْبُ
القوم): قه ومه كه رويشتن. (مَنْقِبَةٌ): ريگاي
ته سكو ته نگ له شاخه كاندا. ئيستيعاره
كراوه بو كاري چاكه و په سه ند. (نَقِيبُ):
رابه رو هه والپرس له قه ومه كه و حاليان.
خواى گه وره فه رموويه تى: ﴿وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ
عَشَرَ نَقِيبًا﴾ المائدة/ ۱۲.

نقذ: الإِنْقَازُ: التَّخْلِيصُ مِنْ وَرْطَةٍ:
پزگار بوون له ناره حه تى و ته نگ ژه.
(النَّقْذُ): ئه وه ي پزگارت كردوه.

نقر: النَّقْرُ: قَرَعَ الشَّيْءُ الْمَفْضِي إِلَى
النَّقْبِ: لِيَدَانِ وَكُوتَانَهُ وَهِيَ شَت تَا دَه بَيْتَه
هوى كونبوون. (مِنْقَارُ): ئه وه يه پيى
ده درئيت له شته كه، وه كه ده نووكى بالنده.
(نقير): چال و بو شاييه كه له سه ر ديوى ناوكى
خورما، نمونه ي پيى ده هيئرئيه وه بو شتي
كه م و كيش سووك. خواى گه وره
فه رموويه تى: ﴿وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا﴾ النساء/ ۱۲۴،
(ناقور): كه په نا.

نقص: النقص: الخسران في الحظ:
خه ساره ت و كه مبوونه وه له به شدا.
(نقصان) چاوگه كه يه تى. (نَقَصْتُهُ فَهُوَ
منقوص): كه مم كرده وه، ئه وه

که مکراویه. خوی گوره فرموویه تی: ﴿وَقَصِّ مِنْ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ﴾ البقرة/۱۵۵.

نقض: النِّقْضُ: انتشار العَقْدِ مِنَ الْبِنَاءِ وَالْحَبْلِ وَالْعَقْدِ: هه لوه شاننده وهی بیناوشیکردنه وهی گوریس وکردنه وهی گری. پیچه وانهی (إبرام) ۵. ده وتریت: ﴿نَقَضْتُهُ فَانْتَقَضَ﴾: هه لموه شاننده وه، هه لوه شاو کرایه وه. (نقض العهد): په یمانشکاندن لى خوازراوه. خوی گوره فرموویه تی: ﴿ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمُ﴾ الأنفال/۵۶، ﴿الَّذِي أَتَقَضَ ظَهَرَ﴾ الشرح/۳، واته: شکاندى، تا بووه ته دژو پیچه وانه.

نقع: ^{۴۸}أَنْقَعْتُ الدَّوَاءَ وَغَيْرَهُ إِنْقَاعًا: تركته في الماء حتى انْتَقَعَ: ده رمانه که م له ئاوه که دا جیهیشت، هه تا خووساوتوايه وه،

^{۴۸} ئەم وشهیه له نوسخه کهی (د. عمر عبد العزیز) دا نه هاتبوو، هه روها (راغب) بیش له (مفردات) هه کیدا باسی نه کردوو، من هینامو له جیی خوی دامنا. پروانه: مادهی (نقع) له کتیی (المصباح المنیر) (أحمد بن محمد بن علي الفيومي المقرئ) لیکولنه وهی: یوسف الشیخ محمد، بالوکراوهی: (المکتبة العصریة). هه روها: (معجم الفرائد القرآنیة)، (باسم البسومي). (عبد الجبار قهره داغی).

خوی گوره فرموویه تی: ﴿فَأْتَرْنَ بِهِ نَقْعًا﴾ العاديات/ ۴، واته: (ئهسپه تیزرپه وه کان) ته پو تو زیان له زهوی هه لسان، به هوی توندی غارغارینه که یانه وه، (النَّقْع): ته پو توژ.

نقم: نَقِمْتُ الشَّيْءَ وَنَقَمْتُهُ: إِذَا أَنْكَرْتَهُ: کاتیک په خنه م لیگرت و دانم پیداننا، یان به زمان، یان به سزادان. خوی گوره فرموویه تی: ﴿وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ﴾ البروج/ ۸، (النَّقْمَة): سزا.

نكب: نَكَبَ عَنِ كَذَا، أَي: مَالٍ: لا یدا له و شته. خوی گوره فرموویه تی: ﴿عَنِ الصِّرَاطِ لِنَاكِبُونَ﴾ المؤمنون/ ۷۴، (الْمَنَكِبُ): ناوشان، شوینی به یه کگه یشتنی قول و شان. کۆکهی بریتییه له: (مناكب)، هه روها نیستیعارهی لیکراوه بو زهوی: ﴿فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا﴾ الملك/ ۱۵، (النَّكِبُ): ده ردیکه دهوری شان و مل ده دات و ده بیته هوی خوار رویشتن. (النكباء): په شه بایه که له رپرهوی خوی لایداوه.

نكث: النِّكْثُ: نَكَثَ الْأَكْسِيَّةَ وَالْغَزْلَ: هه لوه شاننده وهی پو شاک و ریسراو، نزیکه له (نقض) وه، خواراوه بو (نقض العهد): هه لوه شاننده وهی په یمان. خوی گوره

فهرموویه تی: ﴿وَأَنْ نَّكُونُوا بِأَيْمَانِهِمْ﴾ التوبة/۱۲.

نکح: أصل النِّكَاحِ للعقد. ئەسلى (النِّكَاح): بۆ گریبه سته

نكد: النِّكْدُ: كلُّ شَيْءٍ خَرَجَ إِلَى طَالِبِهِ بَتَعَسُرٍ: هه موو شتیک که بۆ داواکاره که ی به گران و ناربه حهت دهر دیت و دهرده چیت. دهوتریت: (رَجُلٌ نَكِدٌ وَنَكِدٌ): پیاوی بى خیر. خواى گه وره فهرموویه تی: ﴿وَالَّذِي حَبِطَ لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًا﴾ الأعراف/۵۸.

نكر: الإنكار: ضدّ العرفان: نكۆلیکردن، دژی (عرفان) ه، ئەسله که ی بریتیه له وه که شتیک بیته سه ر دل، که تیروانی بۆ ناکات، ئەوهش جوړیکه له نه زانیی. هه ندیک جار به کار دیت له وه دا که به زمان نكۆلی لیده کریت و هوکاری نكۆلیکردنیش به زمان بریتیه له نكۆلیکردن به دل. خواى گه وره فهرموویه تی: ﴿يَعْرِفُونَ نِعْمَةَ اللَّهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا﴾ النحل/۸۳، (الْمُنْكَرُ): هه موو کاریک که عه قل و ژیرییه ساغه کان بریار دده دن به پیسی و ناپه سه ندییه که ی، یان عه قل ه کان راده وه ستن له به پیس و ناپه سه ندانانی، یان به جواندانانی، ئینجا شه ریعت بریار دده دات به پیسی و ناپه سه ندییه که ی. خواى گه وره

فهرموویه تی: ﴿وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ آل عمران/۱۰۴، (تنكير الشيء): کردنی تی به شیوه یه که نه ناسریت ه وه، خواى گه وره فهرموویه تی: ﴿نَكُرُوا لَهَا عَرْشَهَا﴾ النمل/۴۱، وه ک چۆن (تعريف): ئەوه یه وا له شتیک بکه یت که بناسریت ه وه. (النُّكْرُ): دانایی و زیره کیی و بلیمه تی و کاری قورس و گران که نانسریت. خواى گه وره فهرموویه تی: ﴿يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ إِلَى شَيْءٍ نَكُرًا﴾ القمر/۶.

نكس: النُّكْسُ: قلب الشيء على رأسه: سه ره و خوارکردنه وه، قلپکردنه وه ی شت. (نُكْسَ الْوَلَدِ): کاتیک مندالی کۆریه له قاجی له پيش سه رییه وه ده رچیت. خواى گه وره فهرموویه تی: ﴿ثُمَّ نُكْسُوا عَلَى رُؤُسِهِمُ﴾ الأنبياء/۶۵، (النُّكْسُ مِنَ الْمَرَضِ): نه خویشی گه راوه یه بۆ نه خوش، له دواى چاکبوونه وه ی. (النُّكْسُ) له ته مه ندا، خواى گه وره فهرموویه تی: ﴿وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ﴾ يس/۶۸.

نكص: النُّكُوصُ: الإحجام عن الشيء: كشانه وه و ازهیان له شت. خواى گه وره فهرموویه تی: ﴿نَكَّصَ عَلَى عَقْبَيْهِ﴾ الأنفال/۴۸.

نكف: نَكَفْتُ مِنْ كَذَا، واستنكفت

بنمیم ﴿القلم/۱۱﴾.

نمل: (النمل): میرووله، (أُمْلَةٌ): سه‌ری په‌نجه‌کان.

نهج: النهج: الطريق الواضح: ریگای پوون. (نَهَجَ الْأَمْرَ وَأَنْهَجَ): پوونی کرده‌وه. (منهج الطريق ومنهاجه): به‌رنامه‌ی ریگا، ریگای پوون و ناشکرا. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿لُكِّلَ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا﴾ المائدة/۴۸. وتوویانه: (نَهَجَ التَّوْبُ وَأَنْهَجَ): پۆشاکه‌که شوینه‌واری کۆن و پزیوی پیوه‌ده‌رکه‌وت.

نهر: النهر: مجرى الماء الفاض: ریپره‌وی ئاوی زۆر، پوویار. (نهار): ئه‌و کاته‌ی که تیشکی پووناکی تیدا بلاو‌ده‌بیته‌وه، کاتی پۆژ. (النهر والانتهار): توورپه‌بوون و هه‌لشاخان به‌ه‌له‌کاری. ده‌وتریت: (نَهْرَهُ وَانْتَهَرَهُ): توپه‌ی کرد، پییدا هه‌لشاخا. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وَلَا تَنْهَرُهُمَا﴾ الإسراء/۲۳.

نهی: النهی: الرَّجْرَجُ عَنِ الشَّيْءِ: قه‌ده‌غه‌کردنی شت، یان به‌قسه، یان به‌غه‌یری قسه. (انتهاه): ریگریکردن له‌وه‌ی شهرع قه‌ده‌غه‌ی کردووه. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ﴾ المائدة/۹۱،

منه: أُنْفِتُ: بیزم لئی هاته‌وه، خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ﴾ النساء/۱۷۲، ئه‌سله‌که‌ی له: (نَكَفْتُ الشَّيْءَ) ه، واته: شته‌که‌م لابرده‌له. له (النكف) بریتییه له لابرده‌نی فرمیسک له‌سه‌ر کولم و پوومه‌ت به‌په‌نجه.

نکل: نَكَلَ عَنِ الشَّيْءِ: ضَعُفَ وَعَجَزَ: لاوازو ده‌سته‌وسان بوو. (نُكَلْتُهُ): به‌ستم. (النُّكْلُ): کۆت و به‌سته‌نه‌وه‌ی ئاژه‌ل. کۆکه‌ی (أنکال) ه، خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَجَحِيمًا﴾ المزمل/۱۲، (نُكَلْتُ بِهِ): کاتی‌ک کاریکم پی‌کردو سزایه‌کم دا، که‌غه‌یری خویشی شوینی ئه‌و کاره نه‌که‌ون، ناوی ئه‌و کاره بریتییه له: (نُكَالُ)، خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿فَجَعَلْنَاهَا نُكَالًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا﴾ البقرة/۶۶.

نم: النَّمُّ: إِظْهَارُ الْحَدِيثِ بِالْوَشَايَةِ: ده‌رخستنی قسه به‌پاشمله باسکردن و غه‌بیته. (نميمة): له پاشمله باسکردن. (رَجُلٌ نَمَّامٌ): پیاویک قسه بینیت و بیات و له پاشمله باسی خه‌لک بکات. ئه‌سلی (نميمة): چپه و سرته‌سرت و جوول‌ه‌ی سووکه. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿هَمَّا زِمَّاشَاءٍ﴾

(النُّهْيَةُ): عهقل و ژیری، که قهدهغه کاره له پیسی و ناپهسه نده کان، کۆکه ی (نُهی)یه، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿إِنْ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهْيِ﴾ طه/ ۵۴.

نوب: النَّوْبُ: رُجُوعُ الشَّيْءِ مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى: گه رانه وهی شته، جار له دواى جار. ده وتریت: (نَابَ نَوْبًا وَنَوْبَةً): گه راپه وه، دووباره و جاریکى تر. مِيش ههنگ ناوناوه به (نَوْبٌ) له بهر گه رانه وه یان بۆ جیگه و پیگه ی خویان. (نَابَتْهُ نَائِبَةٌ)، واته: پرووداوو کاره ساتیک به شیوهیه که که به رده وام ده گه ریته وه. (الْإِنَابَةُ إِلَى اللَّهِ): گه رانه وه بۆ لای خوای گه وره، به ته وبه و کاری دلسۆزانه. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَحَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابٌ﴾ ص/ ۲۴. (فَلَانٌ يَتَنَابُ فَلَانًا): جار له دواى جار ده چیته بۆ لای.

نوح: (نُوحٌ): ناوی پیغه مبه ریکی خوایه. (النُّوحُ): چاوگی (ناح)یه، واته: هاواری کرد، به گریان و شیوهنی هیواش و که م. ده وتریت: (نَاَحَتِ الْحَمَامَةُ نُوحًا): کۆتره که گمانی، گمه ی لیوه هات. ئەسلێ (نُوحٌ): کۆبوونه وهی ئافره ته له جیگه ی شیوهن و بالۆره وتن. ئەوه له (تناوح)ه، واته: به رامبه ر وهستان. (نَوَائِحُ): ئافره تانی

بالۆره بیژ. (مَنُوحٌ): کۆرو مه جلیسی شیوهن.

نور: النور: الضوء المنتشر الذي يُعِين على الأَبْصَارِ: تیشک و پرووناکییه کی بلاو، که یارمه تیده ر ده بیته له سه ر بینین. خوای گه وره خوی ناوناوه به (نور)، له بهر ئە وهی پرووناکه ره وه و پرووناکیی به خشه. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ النور/ ۳۵، (نار): ئە وه بلیسه ی ناگره یه که له بهر هه ستی بینین ده رده که ویت. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ﴾ الواقعة/ ۷۱، بۆ گه رمی پیوتیشه به ته نها و بۆ ئاگری دۆزه خ و ئاگری جهنگ، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿كَلَّمَآ أَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ﴾ المائدة/ ۶۴، (منارة): وه زن و کیشی (مَفْعَلَةٌ)یه له (نور)، یان (نار).

نوس: (نَاسٌ): وتراوه ئەسله که ی (أَنَاسٌ)ه، پیتی (ف) - واته پیتی یه که می - لابراوه، کاتیک که (ألف) و (لام) ی خراوه ته سه ر. ههروه ها وتراوه: له (نَسِي)وه هاتووه. ههروه ها وتراوه: ئەسله که ی له (نَاسٌ يَنُوسُ)ه، واته: کاتیک شیواو تیکچوو.

نوش: السُّؤُوشُ: التناول: وەرگرتن، (تناوَش القومُ كذا): وهریانگرت. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَأَتَى لَهُمُ التَّنَاوُشُ﴾ السبأ/ ۵۲، واته: ئەوان چۆن ئیمان وەرده گرن له شویننیکێ دووره وه، که وهریاننه گرتوو له نزیکه وه؟.

نوص: ناصَ إِلَى كَذَا: التَّجَاءُ إِلَيْهِ: په نای بۆ برد. (ناصَ عَنْهُ): پشتی هه لکرد، (ينوصُ نوصاً): هه لده سی و پرا ده کات. (مناص): په ناگه. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَلَاتِ حِينَ مَنَاصٍ﴾ ص/ ۳.

نیل: النَّيْلُ: مَا يَنَالُهُ الْإِنْسَانُ بِيَدِهِ: ئەو به خششهی که مرۆف به دهستی خۆی دهستی ده که ویت، (نَلَيْتُهُ أَنَالُهُ نَيْلًا): دهستم که وت، پیی گه یشتم، به دهستی دینم. (نَوَّلَ): وەرگرتن. (أَنْلَيْتُهُ): پیمدا، پیم سپارد. و (نَلَيْتُ) ئەسله که ی بریتییه له: (نَوَّلْتُ) له سه ر کیشی (فَعَلْتُ). حه قیقه تی (نوال): ئەوه ی دهست مرۆف ده که ویت له په یوه ندیی.

نوم: النَّوْمُ: فَسَّرَ عَلَى أَوْجِهٍ، کلها

چه ند تیروانینیکی جیاواز. وتراوه ئەوه بریتییه له: خاوبوونه وه ی دهماره کانی دهماغ، به شیداریی هه لم که بهرز ده بیته وه بۆ لای. ههروه ها وتراوه: بریتییه له وه ی که خوای گه وره وه فات به نه فسه کان ده کات، له غه یری مردن. وه ک فهرموویه تی: ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا﴾ الزمر/ ۴۲، (منام): خه وتن. (مَنَامَةٌ): ئەو جله یه خه ی تیدا ده کريت.

نون: (نون): پیتی که. (نون): الحوت العظیم: نه ههنگی زۆر گه وره. (ذَا النُّونِ): (یونس) پیغه مبه ر (علیه السلام).

ناء: نَاءَ بجانِبِهِ يَنْوُءُ وَيَنْأَى، أَي: نَهَضَ: به گران و نارپه حه ت هه لسا. (أَنَاءُ): هه لمساند. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿إِنَّ مَفَاتِحَ لَتَنُوءُ بِالْعَصْبَةِ أُولَى الْقُوَّةِ﴾ القصص/ ۷۶.

نای: ﴿نَأَى بجانِبِهِ﴾ الإسراء/ ۸۳، أَي: نَهَضَ بِهِ: واته: فیز ده کات و پیی دوور ده که ویتته وه، بریتییه له خو به گه وره زانین. (انْتَنَيْ) بریتییه له کیشی (افتعَل) لیی.

نہایت

به شی پتی ه

مكتبة

به شی پیتی (ه)

هجر: الهجر والهجران: مفارقة الإنسان غیره: جیابونه وهی مرؤف له غیری خوی، یان به جهسته و به دن، یان به زمان، یان به دل. (هجر): قسه یه کی پیسو و ناپه سه ند، خه لک له تاو پیسی و ناپه سه ند یه که ی کؤچ ده کات و ده روات. (الهجير والهجرة): ئه و ساته یه که ریگری پیشتنی تیدا ده کریت، وه ک گه رما، وه ک ئه وه ی واز له خه لکه که بینیت، له بهر ئه وه وازی لی بهینیت.

هجع: الهجوع: النوم ليلاً: خه وی شه و. خوی گه وره فه رمویه تی: ﴿كانوا قليلاً من الليل ما يهجعون﴾ الذاریات/۱۷، (الهجرة): نووستنی که م و سه رخه و شکاندن.

هدد: الهدد: هدم له وقع: رووخاندنیک که که وتنی له گه له، هه روه ها که وتنی شتیکی قورس. (الهدد): دهنگی که وتنه که ی. خوی گه وره فه رمویه تی: ﴿وتخر الجبال هدا﴾ مریم/۹۰، (الهدد): ترسینراو، هه ره شه لیکراو، وه ک (ذبح) بو (مذبح). (هددت فلاناً):

هبط: الهبوط: الانحدار على سبيل القهر: دابه زین و هانتنه خواره وه، له سه ره شیوه ی زالبون. وه ک که وتنه خواره وه ی به رد. (الهبوط): سه ره و لیژ، سه ره و خوار. خوی گه وره فه رمویه تی: ﴿وان منها لما يهبط من خشية الله﴾ البقرة/۷۴.

هبا: هبا العبار يهبو: ثار و سطم: ته پو توزه که هه لساو به رز بووه وه و تۆزی نایه وه. (هبة) وه ک (عبرة) یه. (الهباء): تۆزو خوی وردو ئه وه ی که له هه وادایه ده رناکه ویت، مه گه ر له کاتی بوونی تیشکی خوردا له کلارپۆژنه یه که وه. خوی گه وره فه رمویه تی: ﴿فجعلناه هباءً منثوراً﴾ الفرقان/۲۳.

هجد: الهجود: النوم: خه وتن، (هاجد): خه وتوو، (تهجد): له خه وه لسا، بیدار بوویه وه. (المتهدد): شه و بیدار. خوی گه وره فه رمویه تی: ﴿ومن الليل فتهدد به نافلة لك﴾ الإسراء/۷۹، واته: بیدار بوونه وه و له خه وه هستان به هوی قورئانه وه.

کاتیک جوولاندم به هره شه لیکردن.
(هَدَهْدَة): جولاندنی منداله بۆ ئه وهی بخواهویت،
پارژهنین.

هدم: الهدم: إسقاط البناء: پووخاندن و
خستنی خانوو و باله خانه. (الهدم): ئه وهی
ده پوخیتریت و ویران ده کرایت. (هدم) بۆ زور
نواندنه.

هدی: الهدیة: دلالة بلطف: ری
نیشانده به نه رمیی و به زهیی نواندنه وه،
(الهدیة) ش هه ره له وه. ئه وهی ریگا
نیشانده بوو تاییهت کراوه به (هدیة)،
ئه وهی به خشین و پیدان بووه تاییهت کراوه
به (أهدیت)..

هدیایهت و پینمایهی خوی گه وه بۆ مرؤف
له سه ره چوار شیوازه:

**الأول: الهدیة التي عمَّ بجنسها كلَّ
مكلف من العقل والفتنة:**

یه که م: ئه وه هدایهت و پینمایهی که گشتگیر
بووه به ره گه زه که ی، هه موو ته کلیم له سه ره
کراویک له عه قل و ژیری و زیره کی، خوی گه وه
فه رموویه تی: ﴿رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ
ثُمَّ هَدَىٰ﴾ طه/۲۰.

**الثاني: الهدیة التي جعل للناس بدعائه
إياهم، على السنة الأنبياء وإنزال القرآن:**

دووه م: ئه وه هدایهت و پینمایهی که
کردوویه تی بۆ خه لگی، به دوعا و پارانه وه کانی
بویان له سه ره زاری پیغه مبه ران و دابه زاندنی
قورئانی پیروز. خوی گه وه فه رموویه تی:
﴿يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا﴾ الأنبياء/۷۳.

الثالث: التوفيق الذي يختص به

من اهتدى:

سییه م: ئه وه توفیق و پینمایهی هه ره که س
هدایه تی وه رگرتووه پیی تاییه تمه ند ده بیته،
ئه وه یش تاییه ته به م تاییه ته پیروزه: ﴿والذين
اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى﴾ محمد/۱۷.

الرابع: الهدیة في الآخرة إلى الجنة:

چواره م: هدایهت و پینشانده له رۆژی
دواییدا بۆ به هه شهت، که تاییه ته به تاییه تی:
﴿سَيَهْدِيهِمْ وَيُصَلِّحُ بِالْهَمِّ﴾ محمد/۵.

ئه م هدایهت و پینمایانه ریخراون،
بیگومان هه ره که س یه که می ده ست
نه که وتبیته، ئه وه دووه می ده ست ناکه ویت،
ئه وهی دووه می ده ست نه که وتبیته، ئه وه
سییه م و چواره می ده ست ناکه ویت، خوی
گه وه فه رموویه تی: ﴿مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ﴾
الإسراء/۹۷، واته: ئه وهی داوی هدایهت و
پینشانده ده کات و به شوینیدا ده گه ریته، ئه وه
زاتیه که ته فیقی ده دات و پینازی بۆ ده کات و

هرع: ^{۴۹} هَرَعٌ وَأَهْرَعٌ: ساقه سوقاً بَعْنَفٍ وَتَحْوِيفٌ: به خیرایی و توندی و ترساندنه وه پوئی، خوای گوره فهرموویه تی: ﴿وَجَاءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ﴾ هود/۷۸. (هَرَعٌ بِرُمْحِهِ فَتَهْرَعُ): کاتیک به خیرایی به رزی کرده وه. (الهِرَعُ): خیرا رویشتن و گریان. **هرن:** (هَارُونُ): اسم أعجمی: ناویکی ئەعجمیی غیره عه ره بیه.

هزن: الهَزُّ: التحريك الشديد: جوولاندنی به هیژو توند، دهوتریت: (هَزُّهُ فَاهْتَرَّتْ): به توندی جوولاندی، له راندییه وه. خوای گوره فهرموویه تی: ﴿فَلَمَّا رَأَاهَا تَهْتَرَّتْ﴾ النمل/۱۰. دهوتریت: سیف هَزْهَاز، وماء هُرْهَاز: شمشیری به له ره له ر، ئاوی جو لاوو له راوه.

هزل: الهَزْلُ: كَلَّ كَلَامٌ لَا تَحْصِيلَ لَهُ وَلَا رِيعَ تَشْبِيهًا بِالْهَزَالِ: هه موو که لام و قسه یه ک، دهسکه وتو به ره همی نه بیئت، هاوشیوه بیئت به لاواز. خوای گوره فهرموویه تی: ﴿وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ﴾ الطارق/۱۳.

هزؤ: الهَزْءُ: مَزْحٌ فِي خَفِيَّةٍ: گالته کردن به نهینیی، هه ندیک جار دهوتریت به وه که سهی که

پینمایی دهکات بو ریگای به ههشت، نهک نه وه که سهی که دزایه تیی کردوه، که ده گهریت بو ریگای گومرایی و بیباوه پی. (الهُدَى وَالْهُدَايَةُ) یه ک شتن، به لام خوای گوره له فزی (هُدَى) ی تاییهت کردوه به وه که سهی که پیی داوه و پیی به خشویه، نه وهی تاییهت کردوه به وه، به ده ره له وهی که بو مروؤ بووه، خوای گوره فهرموویه تی: ﴿هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾ البقرة/۲.

والاهتداء: تاییهت ده بیئت به وهی که مروؤ به شوینیدا ده گهریت له سه ریگای ئیختیارو هه لبراردن. خوای گوره فهرموویه تی: ﴿وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا﴾ النساء/۹۸. الاهتداء: طلب الهداية: داوی هیدایهت و رینیشاندانه. (الهُدَى): تاییهت به وهی که هه دیه ده کریت و ده به خشریت بو بهیت، یه ک دانهی بریتییه له (هُدِيَّةً). (الهُدِيَّةُ) تاییهت به وه نه رم و نیانییهی که هه ندیکمان پیشکشی هه ندیکمانی ده که بین. **هرت:** (هاروت) و (ماروت): مَلَكَانِ: دوو فریشتهن. (الهِرْتُ): سَعَةِ الشَّدْقِ: فراوانی لا پرومهت و لا شه ویلگه، نه سلله کهی له (هَرْتِ ثَوْبَهُ)، واته: پو شاکه کهی دراندن.

^{۴۹} وشهی (هرع) له پیش (هرت) هاتوه، راسته که نه وهیه

که له جیگهی خوئی دامانناوه. (ع-ع)

وهك (المرئح) ه، (الاستهزاء): گالته پيكردن، هرچه نده هه نديك جار گوزارشتي پيده كرئت له نه نجامداني گالته كردن، وهك (استجابة) به كه گه رانه وه به تي بو (إجابة)، كه پيروه وي (إجابة) ده گريته بهر.

هزم: أصل الهرم: غمز الشيء اليابس حتى ينحطم: نه سلی (هزم): کوتانی شتی وشکه، تا تیکده شکیت، وهك وردکردنی وشکی تروزی و کالهک، (هزيمة) ش له وه، چونکه وهك نه وهی به وه گوزارشتی لیده کرئت، گوزارشتی لیده کرئت به وردکردن و شکاندن. خوی گه وهه فرمویه تی: ﴿فَهَرَمُوهُمْ يَا ذُنُوبَ اللَّهِ﴾ البقرة/ ۲۵۱.

هشش: الهش: يُقَارَبُ الْهَزُّ فِي التحريك: نزيك ده بيته وه له (هش) له جوولاندندا، ده شکه ويته سه شتی نه رم، وهك: (هشش الورق): ليدان له گه لا به دار عصا بو نه وهی بوهرئت. خوی گه وهه فرمویه تی: ﴿وَأُحْشُ بِهَا عَلَى غَنَمِي﴾ طه/ ۱۸، (رجل هشش الوجه): پووخوش و پوو کراوه.

هشتم: الهشتم: كسر الشيء الرخو كالنبات: شکاندنی شتی شلو خاو، وهك پروهك، خوی گه وهه فرمویه تی: ﴿فَأَصْبَحَ هَشِيمًا﴾ الكهف/ ۴۵.

هضم: الهضم: شدخ ما فيه رخواوة:

شکاندنی نه وشته ی که نه رمی تیا به. ده وترئت: (هضمته فانهمم): شکاندم، تیکشکا. خوی گه وهه فرمویه تی: ﴿وَنَحَلْ طَلْمُهَا هَضِيمًا﴾ الشعراء/ ۱۴۸، اته: هه نديکی چوه به ناو هه نديکیدا، وهك نه وهی شکا بیته. (هاضوم): نه وهی به كه خواردن هه رس ده کات. ده وترئت: (بطن هضوم). هه روه ها (هضم) خوارزوه بو سته م. خوی گه وهه فرمویه تی: ﴿فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا﴾ طه/ ۱۱۲.

هطع: هطع الرجل ببصره: إذا صوبه: کاتیک چاوی تیبری، (بعير مهطع): کاتیک ملی راست کرده وه. خوی گه وهه فرمویه تی: ﴿مُهْطَعِينَ مُقْنَعِي رُؤْسِهِمْ﴾ ابراهيم/ ۴۳.

هلال: الهلال: القمر في أول ليلة والثانية: مانگ، له به که م شه وو دووهم شه ودا، پاشان پیی ده وترئت: (قمر) و هاوشیوه ده بیته به و نووکه ی که پاوی پی ده کرئت و دوو لقی هه به، وهك هه لدانی ئاسنیک له شیوهی له ته مانگدا. هه روه ها جوریکه له ماره کان، ئاویکی شیوه بازنه یی که م، له بنی بیردا، لایه کی به رداش و ده ستار. به هه ریه که له وانه ده وترئت: (هلال). (أهل الهلال): مانگه که بینرا. (استهل): داوی بینینی کرد. (إهلال): بهرز کردنه وهی ده نگ له کاتی بینینی مانگدا،

هلم: هلمّ دعاء إلى الشيء: بانگکردنه بۆ شت. دوو قسه‌ی تیدا هه‌یه: یه‌که‌م: بیگومان ئه‌سه‌له‌که‌ی (هالْمُ) یه، له‌ وتیه ئه‌وان (عه‌ره‌بان): (لَمَمْتُ الشَّيْءَ)، واته: چاکم کرده‌وه، (ألف) ده‌که‌ی لایراوه‌و وتراوه: (هَلْمُ). هه‌روه‌ها وتراوه: ئه‌سه‌له‌که‌ی (هل أَمَّیْه، وهك ئه‌وه‌ی وتراوه: (هل لك في كذا أمه)، واته: چوون بۆ لای، ئینجا وشه‌کان لی‌کدراون.

همم: الهمّ: الحزن الذي يُذِيب الإنسان: ئه‌وه‌م و نیگه‌رانییه‌یه که ئینسان ده‌توینیته‌وه، ده‌وتریت: (هَمَمْتُ الشَّحْمَ فَأَنَّهُمْ): به‌زو چه‌ورییه‌که‌م توانده‌وه، توایه‌وه. (همّ): ئه‌وه‌ی ویستت پئی هه‌یه له‌ ده‌روونتدا، خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿إِذْ هَمَّ قَوْمٌ أَنْ يَبْسُطُوا﴾ المائدة/۱۱. (الهوام): می‌زوه‌کانی زه‌وی.

همد: يقال: هَمِدَتِ النَّارُ: طَفِئَتْ: کوژایه‌وه. (أَرْضٌ هَامِدَةٌ): ئه‌وه‌ی زه‌وییه‌ی پوهه‌کی تیدا نیه. (نبات هامد): پوهه‌کیکی وشک، خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وترى الأرض هامدة﴾ الحج/۵، (الإهماد): مانه‌وه‌و جی‌گی‌ربوون له‌ شویندا، وهك ئه‌وه‌ی بی‌ده‌نگو خپ بوویت.

همر: الهمر: صبُّ الدمع والماء: پزانی فرمی‌سک و ئاو. ده‌وتریت: (هَمَرَهُ فَأَنَّهُمْ):

پاشان به‌کاره‌یتراوه بۆ هه‌موو ده‌نگیک، به‌وه هاوشیوه‌ کراره به‌ گریانى مندال له‌ کاتى له‌ دایکبووندا. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وما أهلك به‌ لغير الله﴾ البقرة/۱۷۳.

هل: هلّ: حرف استخبار: پیتی هه‌والزانیه، یان له‌سه‌ر شیوه‌ی پرسیارکردنه، وهك: ﴿هل عندكم من علمٍ فَنُخْرِجُوهُ لَنَا﴾ الأنعام/۱۴۸، یان له‌سه‌ر شیوه‌ی دانپیدا‌نانه، وهك: ﴿هل تعلم له سَمِيًّا﴾ مريم/۶۵.

هلك: (الهلاك): له‌سه‌ر چوار شیوازه: یه‌که‌م: نه‌مان و له‌ده‌ستدانی شت لای تو، که ئه‌وه لای غه‌یری تو هه‌یه. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿هَلْكَ عَنِّي سُلْطَانِيَّةٌ﴾ الحاقة/۲۹. دووه‌م: له‌ناوچوونی شت به‌ گو‌پزانی، له‌ باریکه‌وه بۆ باریکی ترو خراپبوونی. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وَيُهْلِكُ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ﴾ البقرة/۲۰۵. سینییه‌م: مردن: ﴿إِنْ أَمْرُو هَلْكَ﴾ النساء/۱۷۶. ﴿وما يهلكنا إلا الدهر﴾ الجاثية/۲۴. چواره‌م: به‌تال و پووچه‌لبوونه‌وه‌ی شت له‌ جیهانداو نه‌مان و سه‌ر تیاچوونی، ئه‌وه‌یش ناوئراوه به‌ له‌ناوچوونی ئاماژه‌ بۆ‌کاره‌که به‌ نایه‌تی: ﴿كل شيء هالكٌ إلا وجهه﴾ القصص/۸۸. (التهلكة): ئه‌وه‌ی ده‌بیته‌ هۆی فه‌وتان و له‌ناوچوون.

پژاندى، پژا. خواى گه وره فرموييه تى:
﴿فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مَنهْمٍ﴾ القمر/ ۱۱.
﴿هَمْرَ مَا فِي الضَّرْعِ﴾: هه رچى شير له
گوانه كه دا بوو هه مووى دوشى.

همز: الهمز كالعصر: (الهمز) وهك
(العصر) ه. (همز الإنسان): اغتيا به: له
پاشمله غه بيه تكردى مروؤف، ده وتریت: (رجلٌ
هامزٌ وهمازٌ وهمزة): پياويكى غه بيه تكارو
په خنه گرو تانه ليدهر. خواى گه وره
فرموييه تى: ﴿هَمَازٌ مَشَاءٌ بِنَمِيمٍ﴾ القلم/ ۱۱.
﴿وَيْلٌ لِّكُلِّ هَمَزَةٍ لُّمَزَةٍ﴾ الهمزة/ ۱.

همس: الهمس: الصوت الخفي:
دهنگى شاراوه، چپه. خواى گه وره
فرموييه تى: ﴿فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا﴾ طه/ ۱۰۸.
هنا: (هنا): يقع إشارة إلى الزمان،
والمكان القريب: ده بيته ئامازه بو كاتو
شويى نزيك، ده وتریت: (هنا، وهناك،
وهناك): ليره، له وى، له ولا.

هنا: الهنيء: كلُّ ما لا يلحقُ فيه مشقَّةٌ،
ولا يعقُبُ وخامة: هه موو شتيك كه نارپه حه تى
تينه كه ويټو ئه نجامو داهاتووى خراپ نه بيټو
ئه سله كهى له (طعام) دا ده وتریت: (هنئى الطعام
فهو هنيء): خوښى و به چيرټى و به تامى
خواردن. خواى گه وره فرموييه تى: ﴿فَكُلُوهُ

هَنِيئًا مَرِيئًا﴾ النساء/ ۴.

هود: الهود: الرجوع برفق: گه پانه وه به
نهرم و نيانى. (تهويد): بريتيه له رويشتن وهك
خشكوك. (الهود) له ناساندندا بووه ته
(التوبة). خواى گه وره فرموييه تى: ﴿إِنَّا هُدْنَا
إِلَيْكَ﴾ الأعراف/ ۱۵۶، واته: گه پايه وه بو لاي
تو. (يهود): وتراوه له قسه ياندا: ﴿هُدْنَا إِلَيْكَ﴾.
وهك ئه وهى (نصارى): له: ﴿مَنْ أَنْصَارِي إِلَى
اللَّهِ﴾ الصَّف/ ۱۴ دايه، (هود): ناوى
پيغه مبه ريكه، له ئه سلايشدا كوى (هائده)،
واته: ته وبه كار.

هار: يقال: هار البناء، وتهور: إذا
سَقَطَ: ده وتریت: (هار البناء، وتهور): كاتيك
كه وتو پووخوا، وهك: (انهار). خواى گه وره
فرموييه تى: ﴿عَلَى شِفَا جُرْفٍ هَارٍ فانهار به﴾
التوبة/ ۱۰۹. ده وتریت: (بئس هائر، وهار،
ومهار): بيريك بروخيټ. (تهور الليل):
تاريكى شه و زور بوو.

هيت: (هيت): قريب من (هلم): نزيكه له
(هلم). خواى گه وره فرموييه تى: ﴿وَقَالَتْ
هَيْتَ لَكَ﴾ يوسف/ ۲۳.

هات: ده وتریت: (هات، وهاتيا، وهاتوا):
بيهينه، بيهينن. خواى گه وره فرموييه تى:
﴿هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ﴾ البقرة/ ۱۱۱.

مه‌دح و زه‌مداء. (هام): له زه‌ویدا رۆیشتو
تینووی بوو، عیشقه‌که‌ی زۆر بوو.

هان: الهوان علی وجهین: أحدهما:
تذلل الإنسان في نفسه لما لا يلحق به
غضاضة: له‌سه‌ر دوو شیوه‌یه: یه‌که‌م:
زه‌لیلبوونی ئینسان له‌ خودی خویدا، له‌وه‌ی که
عه‌یبه‌ی پی‌ نه‌گات، به‌وه‌ مه‌دحی ده‌کریت،
خوای گه‌وره‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿يَمْشُونَ عَلَى
الْأَرْضِ هَوْنًا﴾ الفرقان/ ۶۲. دووه‌م: أن يكون
من جهة متسلط مستخف به فيدم به:
ئه‌وه‌یه‌ که‌ له‌ لایه‌ن که‌سیکی زاله‌وه‌ بی‌ت،
گالته‌پی‌کراو بووی‌ت، ئینجا به‌وه‌ زه‌م بکریت،
خوای گه‌وره‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿تَجْرُونَ عَذَابَ
الْهُونِ﴾ الأنعام/ ۹۳. (هان الأمر علیه): ئاسان
بوو.

هوی: الهوی: مایل النفس إلى الشهوة:
مه‌یل و لادانسی ده‌روون به‌ لای شه‌هوه‌ت و
ئاره‌زوودا، به‌وه‌ ده‌روونه‌ ده‌وتریت که‌ لایداوه
به‌لای شه‌هوه‌ت و ئاره‌زوودا، وتراوه‌: به‌وه‌
ناونراوه‌ چونکه‌ خاوه‌نه‌که‌ی له‌ دونیادا ده‌خاته
ناو‌ه‌موو به‌لاو کاره‌ساتیکه‌وه‌، له‌ رۆژی
دواییشدا ده‌یخاته‌ ناو‌نزمایی و چالی قووله‌وه‌.
(الهوی): خستنه‌ خواره‌وه‌ له‌ به‌رزیه‌وه‌ بۆ
نزمیی. (الهاویة): بریتییه‌ له‌ ئاگر. خوای

هیها‌ت: هیها‌ت: كلمة تُستعمل لتبعيد
الشيء: وشه‌یه‌که‌ به‌کاردی‌ت بۆ
دوورخستنه‌وه‌ی شت. خوای گه‌وره‌
فه‌رموویه‌تی: ﴿هیها‌ت هیها‌ت لما توعدون﴾
المؤمنون/ ۳۶، واته‌: دووری له‌وه‌ی به‌لینتان
پنده‌دریت.

هاج: يقال: هاج البقل يهيج: اصفر
وطاب: زه‌رد هه‌لگه‌راو خو‌ش و به‌تام بوو. خوای
گه‌وره‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿ثم يهيج فتراه
مُصْفَرًا﴾ الزمر/ ۲۱، (هاج الدم والفحل هيجاً
وهياجاً): خوین هه‌لچوو، که‌له‌ نیره‌که‌ وروژا، بۆ
که‌ل‌دان و سواربوونی مینی‌نه‌. (هیجاء): جه‌نگ.
(هیجت البعیر): وشتره‌که‌م وروژاند.

هیم: يقال: رجل هيمان، وهائم: شديد
العطش: ده‌وتریت: (رجل هيمان، وهائم):
زۆر تینوو. (هام علی وجهه): پۆی، کۆکه‌ی
بریتییه‌ له‌: (هیم). خوای گه‌وره‌ فه‌رموویه‌تی:
﴿فشاربون شرب الهيم﴾ الواقعة/ ۵۵، (الهيام):
ده‌ردیکه‌ له‌ تینوویه‌تییه‌وه‌ تووشی وشتر
ده‌بی‌ت، نمونه‌ی پی‌ ده‌هینریتته‌وه‌ له‌وه‌که‌سه‌دا
که‌ عیشقی زۆر بووه‌. خوای گه‌وره‌
فه‌رموویه‌تی: ﴿في كلالٍ وإد
یهیمون﴾ الشعراء/ ۲۲۵. واته‌: (شاعیران) له‌
هه‌موو جو‌ره‌ قسه‌یه‌ک زیاده‌ره‌وی ده‌که‌ن، له‌

گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿استهوته الشياطين﴾
 الأنعام/۷۱، واته: هه‌لیناوه له‌سه‌ر شوینکه‌وتنی
 هه‌واو ئاره‌زوو. (الهواء): نیوان زه‌وی و
 ئاسمان. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وَأَفْنَدْتُهُمْ
 هَوَاءَ﴾ ابراهیم/۴۳، کاتیک که له‌جیگه‌ی هه‌وایه
 له‌چۆله‌وانیدا. (أهواء): له‌هه‌وادا به‌رزى
 کرده‌وه و خستییه‌ خواره‌وه. خوای گه‌وره
 فه‌رموویه‌تی: ﴿وَالْمُؤْتَفِكَةَ أَهْوَى﴾ النجم/۵۳.

هیا: الهيئة: الحالة التي يكون عليه
 الشيء، محسوسة كانت أو معقولة: ئه‌و
 حاله‌ته‌یه که شتیکی له‌سه‌ر ده‌بییت،
 هه‌ستییکراو بییت به‌هسته‌کان، یان به‌عه‌قل و
 ژیریکی ده‌رکی پییکریت، به‌لام له‌
 هه‌ستییکراوه‌که‌دا زیاتره. (المهاياة): ئه‌و

کاره‌ی که قه‌ومیک خۆیانی بو‌ئاماده ده‌که‌ن و
 له‌سه‌ری پازی ده‌بن و پیکه‌که‌ون له‌سه‌ر
 شیوه‌ی خه‌ملاندن.

ها: (ها): بو‌ئاگادارکردنه‌وه‌یه، له‌وته‌ی
 ئه‌وان: (هذا وهذه) که ته‌رکیبکراون و پیکه‌وه
 به‌سترون له‌گه‌ل (ذا و זה و أولاء) تا له‌گه‌ل
 ئه‌واندا وای لیها‌توو که به‌جیگه‌ی حه‌رفیکه
 له‌وان. خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿ها أنتم
 هؤلاء﴾ آل عمران/۶۶، (ها): وشه‌یه‌که له‌
 مانای (الأخذ) وه‌رگرتن، که پیچه‌وانه‌ی
 (ها تیه، واته: (إعط): بیده‌ری، ده‌وتریت:
 (هاؤم، وهاؤموا). خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی:
 ﴿هاؤم أقرءوا کتابیه﴾ الحاقه/۱۹.

به‌شی پتی و

مكتبة

به شی پتی (و)

کارهی که ترس له زیانه کهی ده بییت و تراوه:
(وبال). خوی گه وره فره موویه تی: ﴿فَذَاقُوا
وَيَالِ أَمْرِمُ﴾ التغابن/۵، ﴿كَلَّا وَيَلِيلُ﴾: ترس له
زیان و به لاکه ی ده بییت. خوی گه وره
فره موویه تی: ﴿فَأَخَذْنَا مِنْهُمُ اثْمَارًا مِمَّا
كَبَرُوا﴾ المزمّل/۱۶.

وتد: الوتدِ والوتدِ: معروف. (الوتدِ
والوتدِ): میخ.

وتر: الوترِ في العدد: خلاف الشَّفْعِ:
تاك له ژماره دا، پیچه وانهی جووت. خوی
گه وره فره موویه تی: ﴿وَالشَّفْعِ
وَالوْتْرِ﴾ الفجر/۳، ﴿وَوْتَرْتُهُ﴾: به نارپه حهت
پی کام. خوی گه وره فره موویه تی: ﴿وَلَنْ
يَتْرُكُ أَعْمَالَكُمْ﴾ محمد/۳۵، (التواتر): به دوی
یه کداهاتی شت، تاک تاک و یه یه ک.
(جاءوا تثرى): یه ک له دوی یه ک، هاتن.
خوی گه وره فره موویه تی: ﴿أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا
تَتَرَى﴾ المؤمنون/۴۴.

ویر: الویر: کولک و موو، کۆکه ی (أوبار) ه.
خوی گه وره فره موویه تی: ﴿وَمِنْ أوصافها
وأوبارها﴾ النحل/۸۰. (سُكَّانِ الویرِ): ئەوانه ی
ماله کانیان له کولک و مووه، وه ک ره شمال و
ده وارنشینان.

وبق: وبق: إذا تَشَبَّطَ فَهَلَكَ: کاتی ک
چاوه پروانی کردو له ناوچوو. (وَبَقًا وَمَوْبِقًا):
فه وتان و به هیلاکچوون. خوی گه وره
فره موویه تی: ﴿وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَوْبِقًا﴾ الکهف/۵۲،
(أوبقه کذا): فه وتاندی و له ناوی برد. خوی
گه وره فره موویه تی: ﴿أَوْ يُوبِقَهُنَّ بِمَا كَسَبُوا﴾
الشوری/ ۳۴.

وبل: الوبلِ والوابلِ: المطر الثقيل
القطار: بارانی دلۆپ قورس و قه تره گه وره.
خوی گه وره فره موویه تی: ﴿فَأَصَابَهُ
وَابِلٌ﴾ البقر/۲۶۴، بۆ ره چا و کردنی قورسی به و

۰۰ (الراغب) وشه ی (وبل) له پیش وشه کانی (ویر) و (وبق)
دانابوو، ئیمه خستمانه وه شوینی گونجای خوی. (عبد
الجبار قه ره داغی)

وتن: الوتين: ^{٥١} عِرْقٌ يَسْقِي الكَبِدَ: رهگو دهماریکه، خوین به جگر دهدات، نهگر پچرا، خاوه نه که ی دهمریت، به نی دل. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿ثم لقطعنا منه الوتين﴾ الحاقه / ٤٦.

وثق: وَثِقْتُ بِهِ، أَثِقْتُ ثِقَةً: سَكَنْتُ إِلَيْهِ وَاعْتَمَدْتُ عَلَيْهِ: هَوَّجْتُ بَوْمًا وَبَشْتَمْتُ بَيْئًا بِهِ سَتًا. (أَوْثَقْتُهُ): به ستم. (الوِثَاقُ وَالوِثَاقُ): دوو ناون بوئو و حبل و پت و باباتانه ی که شتی پی دهبه ستریت. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿وَلَا يُوَثِّقُ وَثَاقَهُ أَحَدٌ الْفَجْرَ/ ٢٦، (مِيثَاقُ): په یمانیکی به ستراوه به سویند. (مَوْثِقُ): ناوه لهو. (وُثْقَى): به (مَوْثِقُ) کردنی (أَوْثِقُ) ه. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿الْعُرْوَةُ الْوُثْقَى﴾ البقرة / ٢٥٦.

وثن: الوثن: حِجَارَةٌ تُعْبَدُ: به ردیکه ده په رستریت، کژکه ی بریتییه له: (أوثان).
وجب: الوجوب: الثبوت: چه سپاوو جیگیر. (الواجب) له سه ر چه ند شیوازیك ده وتریت: په که م: له به رامبه ری مومکیندا. دووه م: نه وه ی کاتیک نه کرابوو، شیاوی لومه و

سه رزه نشت ده بییت. نه وه یش دوو جوړه: واجب و پیویست له لایه نی عه قل و ژیرییه وه و واجب له لایه نی شه رعه وه.

وجد: (الوجود) چه ند شیوازیکه: وجودو بوونی دهرکه وییت به په کیك له پینج هه سته که، وجودو بوونی به هیزی شه هوه ت، وه ک بوونی تیژی، وجودو بوونی به هیزی رق، وه ک بوونی توپه یی، وجودو بوون به عه قل و ژیری.

وجس: الوجود: الصوت الحفي: دهنگی شاراوه و نزم، (التوجس): گوی بو هه لختن. (الإيجاس): بوونی نه وه له نه فس و دهر ووندا. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿فأوجس منهم خيفة﴾ الذاریات / ٢٨، (الهاجس): سه ره تاو ده سستیکی بیرکردنه وه، ئینجا (الواجس) ده بیته (الخاطر) پاز.

وجف: الوجيف: سرعة السير: ^{٥٢} رپویشتنی خیرا. (أوجفت البعير): هه لم نا له سه ر رپویشتنی خیرا. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿فما أوجفتُ عليه من خيلٍ ولا ركاب﴾ الحشر / ٦، ﴿قلوبٌ يومئذٍ واجفة﴾ النازعات / ٨، واته: ده شیوییت و نیکده چیت.

^{٥٢} راعب (وجه ی له پییش (وجف) هوه دانابوو، راسته که ی نه م ریکختنه وه یه یه. (ع.ع)

^{٥١} الراغب (وتن ی له پییش (وتد) و (وتن) هوه دانابوو، راسته که ی نه م ریکختنه وه یه یه. (عبد الجبار قهره داغی).

ئەو ئاژەل و زیندەوەرانیە پێ ناوێراوە کە
هۆگریان نیە، واتە: مالبی نین و کیوین.
(وَحْش): شوینی چۆل، ئەو شوینیە کە
هۆگری تیدا نیە. (وحشی): نەسبەت دراوە بۆ
ئەو شوینیە.

وحی: أصل الوحي: الإشارة السريعة:
ئەسلی (وَحْي): ئاماژەکردنیکی خیرایە، بۆ
ئەو هی خیرایی لە خۆی بگریت و تراوە: (أَمْرٌ
وَحْي). (وحی): وشەیهکی خواییە بۆ
پێغەمبەرەکانی، ئەوێش چەند جۆریکە، بەپێی
ئەو هی کە ئەم ئایەتە ئاماژە دەکات لەسەر داوە:
﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا﴾، تا
ئایەتی: ﴿يَا ذُنُوبًا مَّا يَشَاءُ﴾ الشوری/ ۵۱.
هەر وەها وەحی هەیه بە ئیلهام وەك خوای
گەر وە فەرموویەتی: ﴿وَأُوحِينَا إِلَىٰ أُمَّ
مُوسَىٰ﴾ القصص/ ۷. هەر وەها بە تەسخیر، وەك
خوای گەر وە فەرموویەتی: ﴿وَأُوحِيَ رَبُّكَ إِلَى
النَّحْلِ﴾ النحل/ ۶۸.

ودد: الود: محبة الشيء، وتمني
كونه: خویشیستنی شت و تەمەنای بوونی،
خوای گەر وە (ودود) ه، واتە: سۆزو
خۆشەویستی زۆرە. (ود): بتیکە بەو
ناوێراوە لەبەر خۆشەویستیان بۆی. لەو
(مَوَدَّة) ی کە مانای (تمني) دەگەیه نیت:

وجل: الوجَل: استشعارُ الخوف:
هەستکردن بە ترس. دەوتریت: (وجَل يُوَجَل
وَجَلًا، فهو وَجِلٌ): ترسا، دەترسیت، ترس،
ئەو ترساوێ.

وجه ئەسلی (وَجْه): دەم و چاوی پوخسار،
لەبەر ئەو هی کە یەكەمە پێشوازیی لە تۆ
دەكات و بەپێزترینە لەو بەشانیە کە لە
دەرەو هی جەستەدان، لە بەرامبەری هەموو
شتیکەو بەکارهاتوو، هەر وەها لە بەپێزترین و
بنەما و بنچینەیه تی، و تراوە: (وَجْهٌ كَذَا): پڕوی
ئەو. گوزارشت کراوە لە خود بە (وَجْه) لەم
ئایەتەدا: ﴿وَيَبْقَىٰ وَجْهٌ رَبِّكَ..﴾ الرحمن/ ۲۷،
(الجهة والوجهة): مەبەست. خوای گەر وە
فەرموویەتی: ﴿وَلِكُلِّ وِجْهَةٌ هُوَ
مُؤَلِّئُهَا﴾ البقرة/ ۱۴۸، (فَلَانٌ وَجِيه): خاوەن
ناویانگ، خوای گەر وە فەرموویەتی: ﴿وَجِيهًا
فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ آل عمران/ ۴۵.

وحد: الوَحْدَة: الإنفراد: تەنهایی،
(الواحد): ئەو یە لەت و بەشی نەبیت.

وحش: الوَحْش: خِلاف الأُنس:
پێچەوانە هی هۆگر بوونە، کۆکە ی (وحوش) ه،

^{۵۳} (وجل) لە پیش (وجف) هوه دانرابوو، پاستەکە ی ئەم
پێکخستنه وەیهیه. (عبد الجبار قەرەداغی)

﴿وَدَّتْ طَائِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّوكُمْ...﴾ آل عمران/ ۶۹.

ودع: الدَّعَا: الخَفُضُ: خوْشگوزهرانیی. دهوتریت: (وَدَعْتُ، كَذَا أَدَعُهُ وَدَعَاً). وهك (تَرَكْنَهُ، وَادِعَا): وازم لِهَيْتِنَا. (فَلَانٌ فِي دَعَاة): فَلَانٌ له خوْشگوزهرانییایه. (تَوَدِّعُ): له دَعَاة) یه. خوای گهوره فهرموویه تی: ﴿مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ...﴾ الضحیٰ/ ۳، واته: وازی لئی نه هیئاویت.

ودق: الودق، قیل: ما يكون من خلال المطر كأنه غبار: وتراوه: نه وهیه له میانه ی بارانه وه له لیزمه، به هوی دلویه کانییه وه دروست ده بیئت، که وهک ته پو توژه. هه نندیک جار گوزارشتی پیده کریت له باران. خوای گهوره فهرموویه تی: ﴿فَتَرَى الودقَ یَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ﴾ النور/ ۴۳.

ودی: الوادي: الموضع الذي يسيل فيه الماء: شیوو دۆل، نهو شویننه نزمهیه که ئاوی پییدا ده پروات، کۆکه ی بریتییه له (أودیة). (ودی): ئاوی پیاوه له کاتی گه مه له گه ل هاوسه ره که ی، ههروه ها دوا ی میز کردن. (أوداه): له ناوی برد. (دیة): خوینبایی، نه وهیه له باتی خوینی که سیک ده دریت.

ونذر: (یقال: فلان یذّر الشيء، أي:

يَقْذِفُه لِقَلَّةِ اعتداده به): (دهوتریت: (فلان یذّر الشيء)، واته: فلان که س نهو شته فری ده دات، له بهر که میی حسابکردن بوی. (ماضي) پابردوی به کار نه هیئراوه. خوای گهوره فهرموویه تی: ﴿وَيَذْرَكَ وَالْهَتَكَ﴾ الأعراف/ ۱۲۷.

ورث: الوراثة والإرث: انتقال قنية إليك عن غيرك، من غير عقد، ولا ما يجري مجرى العقد: گواستنه وه ی پیداویستی و نازوقه وه که لوپه له بو تو، له غهیری خوته وه، به بی گریه ست، نه نه وهش که جیگه ی گریه ست ده گریته وه. (ثراث): نه سله که ی بریتییه له (وراث).

ورد: السورود أصله: قَصْدُ الماء: نه سله که ی واته: چوون بو لای ئاو. پاشان به کار ده هیئریت له غهیری نه وه دا. (ورد): ئاوی پالئوراو بو هاتن. ههروه ها به کار هیئراوه له ئاگردا، له سه ر شیوه ی ترسناک و توقینه ر. خوای گهوره فهرموویه تی: ﴿وَبئس الورد المورود﴾ هود/ ۹۸، (وارد): نهو که سه یه پیش قه ومه که ده که ویئت و ئاویان بو دینیت. خوای گهوره فهرموویه تی: ﴿فَأرْسَلُوا وَارِدَهُمْ...﴾ یوسف/ ۱۹، (ورید): ره گو ده ماریکه په یوه ست ده بیئت به جگه رو دل وهو

(مؤازرة): یارمه تیدان و پشتگرتن.

وزع: یقال: وَزَعْتُهُ عَنْ كَذَا: كَفَفْتُهُ عَنْهُ: ده وتریت: (وَزَعْتُهُ عَنْ كَذَا): وازم پی لیهینا، دستم پی لیه لگرت. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿رَبُّ أَوْزَعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ﴾ النمل/۱۹، واته: پامبیت و هوگرم بکیت و وام لییکه ییت خوم قه ده غه بکه م و بگرمه وه له پینه زانین و ناشوکی.

وزن: الوزن: معرفة قدر الشيء: زانینی نه ندازه ی شت. ده وتریت: (وزننه و زنا و زنة): کیشانه و نه ندازه پیوم کرد، کیشان.

وسوس: وسوسة: الخطرة الرديئة: رازو نیازیکی خراب، نه سله که ی له (وسواس) ه، بریتیه له دهنگی خشل و زیر، هه روه ها قسه ی هیواش و شاراو. به (همس الصائد) ده وتریت (سواس)، واته: پاوچییه که به نه سپایی دووا.

وسط: وسط الشيء: ما له طرفان متساويا القدر: نه و شته یه دوو لای هه بییت و یه کسان بن. جاریک له وه دا ده وتریت که دوو لای ناپه سندی هه بییت و به شیوه ی مامناوه ندیی به کاردیت، که پاریزراو بییت له زیاده ره ویی و کورت بریی. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ البقرة/۱۴۳.

پیره وه کانی خوینی تیا یه. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ﴾ ق/۱۶.

ورق: (ورق الشجر): گه لای دره خت، کوکه ی بریتیه له: (أوراق)، یه ک دانه ی بریتیه له: (ورقة)، (ورق): دره م و پاره. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿فَابْعَثُوا أَحَدَكُمْ بِوَرِقِكُمْ هَذِهِ﴾ الكهف/۱۹.

وری: واریت کذا: سترته: دامپوشی، خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿يُؤَارِي سَوَاتِكُمْ﴾ الأعراف/۲۶، (تواری): خوی ون کردو شارده وه. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ﴾ ص/۳۲، (وری الرند یری وریا): ناگره که ی درچوو، په یدا بوو. (وراء): دواوه، پشته وه.

وزر: الوزر: الملجأ الذي يُلْتَجَأُ إِلَيْهِ مِنَ الْجَبَل: نه و په ناگه یه یه له شاخدا که په نای بو ده بریت. (وزر): قورسییه که هاوشیوه یه به قورسیی شاخه که، گوزارشتی پیده کریت له تاوان و قورسییه که. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿لِيَجْمَلُوا أَوْزَارَهُمْ﴾ النحل/۲۵، (وزیس): بهرگه ی قورسیی فهرمانی نه میره که ی و سه رقالییه که ی ده گریت، (أوزار الحرب): نامرازو که ره سته کانی له چه ک و ته قه مه نی.

وسع: السَّعة: يُقال في الأمكنة، وفي الحال، وفي الفعل: فراوان، بؤ شويئنه كان، حال و كدرار به كارديت، وهك: (القُدرة والجُود) وله و شويئانه. خواى گه وره فرموييه ته تى: ﴿إِنْ أَرْضِي وَاسِعَةً﴾ العنكبوت/٩٧. ﴿لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ﴾ الطلاق/٧، (الوُسْعُ فِي الْقُدْرَةِ): ئه وهى زياد ده بيت له تواناي پي سيدرراو. (وَسِعَ الشَّيْءُ): فراوان و پان و پور بوو. (وُسْعُ): تواناو وزه.

وسق: وَسَقٌ: جَمْعُ الْمُتَفَرِّقِ: كؤكردنه وهى شته له يهك جياكان. ده وترتيت: (وَسَقْتُ الشَّيْءَ): كاتيك كوم كرده وه. ئه ندازه يهكى دياريكراو له كيش و بار، به هيندهى بارى و شترتيك، ناوئراوه به (وُسُقُ). هه وهها و تراوه: ئه وه شه ست (صاع) ه. خواى گه وره فرموييه ته تى: ﴿وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ﴾ الانشقاق/١٧، واته: ئه وهى كؤبوويه وه له تاريكى. (الائساق): كؤبوونه وه به شويئ يه كدا هاتن و زنجيره به ستن. خواى گه وره فرموييه ته تى: ﴿وَالْقَمَرُ إِذَا اتَّسَقَ﴾ الانشقاق/١٨.

وسل: الوسيلة: التوصل إلى شيء برغبة: گه يشتن به شت به حه زو په غبته. ئه وه تايبه تتره له (وصيلة)، له بهر ئه وهى

كه ماناي (رغبة) له خوى ده گريت، خواى گه وره فرموييه ته تى: ﴿وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ﴾ المائدة/٣٥، واته: به ره چاو كردنى ريگا كه ي به زانست و عيبادهت و گه پان به شويئ به ريزي و چاكيه كانى شه ريعه تدا.

وسم: الوَسْمُ: التَّأثير: كاريگه رى كارتيت كردن، (سِمة): الأثر: شويئنه وار. خواى گه وره فرموييه ته تى: ﴿إِنْ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِلْمُتَوَسِّمِينَ﴾ الحجر/٧٥، واته: بؤ ئه وه كه سانه ي كه په ندو ئاموزگار ي وه رده گرن و خواناسن. ئه م (توسم) ه، قه وميك ناويان ناوه به (زكانه): وهك ئه وهى گومان بؤ شتت ك به ريت و وا ده رچيت، هه روهها قه وميك ناويان ناوه به: (فراسته): سه رناسي و زيره كيى. هه روهها قه وميك به: (فطنة): زيره كيى و ورياي له به ريوه بردنى كارو باردا. (موسم الحاج): شويئنه كه يان كه تيايدا كؤده بنه وه.

وسن: الوسن والسنة: الغفلة والغفوة: بئ ئاگايى و چاوؤچوونه خه. خواى گه وره فرموييه ته تى: ﴿لَا تَأْخُذْهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ﴾ البقرة/٢٥٥.

وسى: (موسى): ناوى پيغه مبري كه، غه يره عه ره بيه، ئه وهى كردوويه ته به

دامخست. خَوای گه وره فه رموویه تی:
﴿عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤَصَّدَةٌ﴾ البلد/۲۰: ئاگریکی سهر
قه پات.

وصف: الوصف: ذکرُ الشيءِ
بِحليتهِ ونَعْتِهِ: باسکردنی شته
به جوانیی و صیفته تی خوویه وه. (الصفّة):
ئو و حاله ته یه که شته که ی له سهره، له
جوانیی و صیفته تی خوئی. وه که ئو و زینت و
جوانیییه ی که بریتییه له بر و چه ندیته شت،
خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿سبحان ربِّكَ ربِّ
العزّةِ عما یصفون﴾ الصافات/۱۸۰، ئاگایدانه
له سهر ئه وه ی که زورترین صیفته کانی
خوای گه وره وه که ئه وه نه بووه که زوریک له
خه لکی بیروباوه پریان دهریاره ی هه بووه،
تیروانینی لی نه کراوه نه به شیوه کرن، نه
به لیچواندن. (وصیف): به رده ست و
خزمه تگوزار.

وصل: الاتصال: إتحاد الأشياء
بعضها ببعض: یه کگرتنی شته کان
هه ندیکیان به هه ندیکیان، (انفصال):
لیکجیابوونه وه، دژییه تی. (وصل): له
خودی شته کان و ماناکاندا به کاردیت، خوای
گه وره فه رموویه تی: ﴿ویقطعون ما أمر الله
به أن یوصل﴾ البقرة/ ۲۷. ﴿ولقد وصلنا

عه ره بی نه قلاکراویکی لایووه دهریاره ی
(موسی الحديد): موسی ئاسن، ئامیری
تاشین، ده وتریت: (أوسیتُ رأسه): سه ریم
تاشی.

وشی: وشیتُ الشيءِ وشیا: جعلتُ
فيه أثراً یخالفُ معظَمَ لونه: شوینه واریکم
تیدا دروست کرد، که جیاواز بیته له
زورترینی ره نگه که ی، وه که خالکوتان و
نیشانه لیدان، (شیة): کیش و وه زنی
(فعلة) یه، له (وشی)، (ئه سله که ی
(وشیة) یه، (فی) ه که ی - واته یه که م پیته -
لابراوه، وه که: (عدة) و (زنة). خوای گه وره
فه رموویه تی: ﴿مسلمةٌ لا شیةٌ
فيها﴾ البقرة/ ۷۱.

وصب: الوصب: السقم اللازم:
نه خویشی یه خه گیر، (یتوصب): ئازار
ده کیشیت، خوای گه وره فه رموویه تی:
﴿ولهم عذابٌ واصب﴾ الصافات/ ۹. ﴿وله
الدين واصباً﴾ النحل/ ۵۲، واته: به رده وام و
هه میشه.

وصد: الوصيدة: حُجرةٌ تُجعلُ للمال
في الجبل: ژووریکه بو مال و سامان له
شاخدا دروست ده کریت. (أوصدتُ الباب):
دهرگا که م پیوه داو قه پاتم کردو چاک

لهم القول ﴿القصص/٥١﴾، واته: په يامی
 خو مانمان بؤ زؤرو پترکردن به دواى يه کدا
 نارد، که هه نديکى به شوين هه نديکيدا به
 پيکه وه به ستراوه. خواى گه وره
 فه رموويه تى: ﴿ولا وصيلة ولا
 حام﴾ المائدة/١٠٣، بريتيه له وهى که
 يه کيکيان به چکهى نيرو مئى ده بوو،
 ده يانوت: (وصلت أخاهما): ئه وا گه يشت به
 براکهى، براکه يان له پيناو ئه ودا
 سه رنه ده برى.

وصى: الوصية: التقديم إلى الغير،
 بما يعمل به مقترناً بوعظ: پيشکه شکردنى
 ئاموژگارييه بؤ غه يرى خوت، به وهى کارى
 پيکات، که په يوه سته به په ندو
 ئاموژگارييه وه. ده لئين: (أرض واصية):
 زه وييه که که پوهه که کانى پيکه وه
 په يوه ستو به ستراون. ده وترت: (أوصاه
 ووصاه): ئاموژگاريى کرد.

وضع: الوضع: أعم من الحط: دانان،
 گشتگيرتره له (حط): نيشتنه وه.
 (موضع): جيگهى دانان. خواى گه وره
 فه رموويه تى: ﴿يحرّفون الكلم عن
 مواضعه﴾ النساء/٤٦. (وضع البيت):
 بينا کهى، خواى گه وره فه رموويه تى: ﴿إنّ

أول بيت وضع للناس﴾ آل عمران/٩٦.
 (أوضعت الدابة): ئازه له که باره کهى
 هه لداو دايئا، له سه ر خيرا پويشتن. خواى
 گه وره فه رموويه تى: ﴿ولا وضعوا
 خلالكم﴾ التوبة/٤٧، (وضيع): نزم،
 به رامبه رى (رفيع) ه، به رز.

وضن: الوضن: نسج الدرع: چنينى
 زرى، ده خوازرى بؤ هه موو چنينيکى چاک و
 پيک و پيک. خواى گه وره فه رموويه تى: ﴿على
 سُرر مَوْضونة﴾ الواقعة/١٥، (وضين) له وه،
 بريتيه له پشتويينيکى پانى چنراو، وه ک
 قه ياسه و گوريس، بؤ به ستنى بار به پشتى
 ولاخه وه، کوکهى بريتيه له: (وضن).

وطر: الوطر: النهمة والحاجة
 المهمة: هه زليکردن و پيويسى گرنگ،
 خواى گه وره فه رموويه تى: ﴿فلما قضى زيد
 منها وطراً﴾ الأحزاب/٣٧.

وطأ: وطؤ الشيء فهو وطىء بين
 الوطاءة: شته که ئاماده و نهرم و ئاسان بوو.
 (الوطاءة): نزمایى و زه لکاوو نهرمه لان،
 بيشکهى جیگای نهرم، (وطئته برجلي)،
 أطؤه وطأ ووطاءة: به قاجم شيلاو
 ده يشيلم و نهرمى ده که مه وه. خواى گه وره
 فه رموويه تى: ﴿إنّ ناشئة الليل هي أشدّ

وَطَأًا ﴿المزمل/٦﴾، (مواطأة): هاوړابون،
 ئەسله که ی: (أَنْ يَطَأَ الرَّجُلُ بِرِجْلِهِ مَوْطِيَّ
 صاحبه): ئەوه یه قاچه که جووت بکات به
 قاچییه وه، وه ک جی پئی هاوه له که ی. خوای
 که وره فرموویه تی: ﴿لِيُؤَاطِئُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ
 الله﴾ التوبة/ ٣٧.

وعد: (وعد) به لاین له خیرو شه پدا
 ده بیټ. (وعید): هه په شه، له شه پدایه به
 تاییه ت، (موعد) و (میعاد): ده بنه
 چاوگیشو ناویش.

وعظ: الوعظ: رَجْرُ مَقْتَرٍ بِتَخْوِيفٍ:
 قه ده غه کردن هاوکات له گهل ترساندن.
 وتراوه: بریتیه له یادخستنه وه به خیرو
 چاکه، له وه دا که دل بوی نهرم ده بیټ.
 (العظة والموعظة): ئیسمن.

وعی: الوعی: حِفْظُ الْحَدِيثِ وَنَحْوِهِ:
 پاراستن و له به رکردنی قسه و فرموده و
 هاوشیویه تی. (الإيعاء): پاراستنی که لو
 په لو خواردن له ده فرو کیسه دا. (وَعْيِي
 القوم): هاوارو قیزه یان.

وفد: وَفْدُ الْقَوْمِ تَفْدُ وَفَادَةٌ، وَهُمْ وَفْدٌ
 ووفود: قه و مه که به شیوه ی وه فدو نوینه ر
 چوون، ئەوان وه فدو نوینه رو نیردراون.
 ئەوانه ن ده چنه لای پاشاکان داوای

پیوستییه کان یان ده که ن. (الوافد من
 الإبل): ئەوه یه پیشیان که وتوه. خوای
 که وره فرموویه تی: ﴿يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى
 الرحمن وَفْدًا﴾ مریم/ ٨٥.

وفر: الوفر: المال التام: مال و سامانی
 ته واو. ده وتریت: (وَفَرْتُ كَذَا): ته واوو کامل
 کرد. (وَفَرْتُهُ): بۆ زۆر نواندنه.

وفض: الإيفاض: الإسراع: په له و
 خیرا کردن. ئەسله که ی بریتیه له: (أَنْ
 يَعْدُو مَنْ عَلَيْهِ الْوَفُضَةُ) که بریتیه له و
 توره که و تیردانه ی که خپه و خشه ی لیوه
 دیت، کۆکه ی بریتیه له: (وفاض).

وفق: الوفق: المطابقة بين الشيئين:
 ریککه وتنو پیکه وه نووسانی دوو شت. خوای
 که وره فرموویه تی: ﴿جَزَاءً وَفَاقًا﴾ النبأ/ ٢٦،
 (وَأَفَقْتُ الْأَمْرَ): صودفه ی کاره که م کرد.
 (توفيق): ریککه وتنو کاری ئینسان له گهل
 قه ده ردا، ئەوه له خیرو شه پیشدا ده وتریت،
 خوای که وره فرموویه تی: ﴿وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا
 بِاللَّهِ﴾ هود/ ٨٨.

وفى: الوافي: الذي بلغ التمام: ئەوه یه
 که یشتووه ته ته واوی، خوای که وره
 فرموویه تی: ﴿وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا
 كِلْتُمْ﴾ الإسراء/ ٣٥، ده وتریت: (وفى بعهدہ

يَفِي وَفَاءً): پابه ندى به لئني خوئى بوو. (أوفى): كاتيك په يمانه كهى به جيّهيناو پاراسـتنه كهى نه شـكاند، (غدر) پيچه وانه كه يه تى. (توفية الشيء): به ته واو نه جامدانى شتـيك. (استيفأوه): وهر گرتنى شت به ته واوى. به (توفى) گوزارشت كراوه له مردن و خه وتن.

وقب: الوقب: كالنقرة في الشيء: وهك ده نوكدانه له شت. (وقب): كاتيك چووه چالى كلورييه وه. هر له وه: (وقبت الشمس): خوئى گه وره فه رموييه تى: ﴿وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ﴾ الفلق/۳.

وقت: الوقت: نهاية الزمان المفروض للعمل: كوتايى كاتى خه ملينراو بو كار. بو نه مەيش نزيك نابيت بوتريت مه گهر به ته قديركراوى، وهك نه وهى وتويانه: (وقت كذا): كاتم بو ترخان كرد. (موقات): كاتى دانراو بو شت، نه وهعدو به لئنه كاتيكى بو دياريكراوه. خوئى گه وره فه رموييه تى: ﴿إلى مِقاتِ يَوْمِ معلوم﴾ الواقعة/۵۰.

وقد: ده وتريت: (وقدت النار تقدأ وُقوداً ووقداً): ناگره كه داگيرسا، هر مادده يهك داگيرسى و گهرمى بدات. (وقود):

الحطب المجعول للوقود: دارو ته ختهى تاييهت بو سورتاندين و بو نه وهى ناگرى لى په يدا بييت. خوئى گه وره فه رموييه تى: ﴿وقودها الناس والحجارة﴾ البقرة/۲۴.

وقد: ﴿والموقودة﴾ المائدة/۳، أي: المقتولة بالضرب: واته: كوژراو به ليدان.

وقر: الوقر: السقل في الأذن: قورسيى له گويدا. (وقر): كول و بارى گويدريژو هيستر، وهك (وسق) بو وشتر. (وقار): هيمنى و ئارامى و له سه رخويى، (هو وقور): نه وه پريزو شكوداره. خوئى گه وره فه رموييه تى: ﴿وقرن في بيوتكن﴾ الأحزاب/۳۳، وتراوه: نه وه له (وقار) ه.

وقع: الوقوع: ثبوت الشيء وسقوطه: جيگيربوني شت و كه وتنى. (واقعة): ناوتريت مه گهر له نارچه تى و ناپه سه نديدا. خوئى گه وره فه رموييه تى: ﴿إذا وقعت الواقعة﴾ الواقعة/۱. (وقوع القول): نه وهى قسه و بريار له خوئى گرتووه، به ده ست هات و جيبه جى بوو، خوئى گه وره فه رموييه تى: ﴿ووقع القول﴾ عليهم بما ظلموا﴾ النمل/۸۵، واته: نه وه سزايه واجب بوو به دى هات، كه به لئنيان

پی درابوو، به هوی ستمیانه وه. کینایه یه له جووتبوون. (المواقعة فی الحرب): شه پرو به یه کدادان له جه نگدا. (توقیع): شوینی پروشان و سووانه به پشتی وشتره وه، هه روه ها شوینه واری نووسینه له کتیدا.

وقف: ده وتریت: (وَقَفْتُ الْقَوْمَ أَقْفَهُمْ وَقِفًا) قه و مه که م پاره ستاند، رایان دهه ستینم، خوی گه وره فه رمویه تی: ﴿وَقِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ﴾ الصافات/۲۴، (موقف الإنسان): شوینی وه ستانی مرؤف.

وقی: الوقایة: حَفِظَ الشَّيْءَ مِمَّا يُؤْدِيهِ وَيُضَرُّهُ: پاراستنی شت له وهی ئازارو زیانی پیگات. ده وتریت: (وَقِيْتُ الشَّيْءَ أَقِيهِ وَقَايَةً وَوَقَاءً): شته که م پاراست، ده پیاریزم، پاراستن. (تقوی): نه فس بخریته پاراستنه وه لهو شته ی ترسی هه یه بوی، ئەمه جیبه جی بوونییه تی، پاشان جاریک (خوف) ناو ده بریت به (تقوی) و (تقوی) ناوده بریت به (خوف) به پیی ناوانیک که شته که پیوستی ده کات، ئەوهی پیوستی ده کات به پیی پیوستبوونه که ی. (تقوی) له پیناساندنی شه رعدا بریتییه له: پاراستنی نه فس له وهی که تووشی تاوان و گونا نه یهت، ئەوهش به

وازهینان له شته قه دهغه کراوه کان، (اتقی فلان بكذا): کاتی که کردییه خو پاریزی بو نه فسی خوی. خوی گه وره فه رمویه تی: ﴿أَفَمَنْ يَتَّقِي بِوَجْهِهِ سَاءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ الزمر/۲۴، ئاگایی دانه له سه ر سه ختی ئەوهی که پیان ده گات، به راستی شیاوترین شتی که بیاریزن له سزاکه له پوژی قیامه تدا بریتییه له روخساریان.

وكد: وَكَدْتُ الْقَوْلَ وَالْفِعْلَ وَأَكَّدْتُهُ: أَحْكَمْتُهُ: چه سپاندمو به هیزم کرد، خوی گه وره فه رمویه تی: ﴿وَلَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا﴾ النحل/۹۱.

وكرز: السوكز: الطعن، والدفع، والضرب بجميع الكف: ليدان، پال پیوه نان، به ته وای ده ست، مسته کول. خوی گه وره فه رمویه تی: ﴿فَوَكَرَهُ مُوسَى...﴾ القصص/۱۵.

وكل: التوكيل: أن تعتمد على غيرك وتجعله نائباً عنك: ئەوهی پشت به غیری خوت ببه ستیت و بیکه یته جیگری خوت. (وکیل): له سه ر وه زنی (فعیل) ه به مانای (مفعول). خوی گه وره فه رمویه تی: ﴿وكفى بالله وكيلاً﴾ النساء/۸۱، واته: ئەو

بهس ده بیټ که سه رپه رشتی کاروباری تو بکات و بیټه زامنی تو. (التوکل): پشت پیبه ستن. (تواکل القوم): پشتیان به یه کتری به ست. (وکیل) گشتگیرتره له (کفیل)، هه موو (کفیل) ټک (وکیل) ه، به لام به پیچه وانه وه نا.

ولج: الولوج: الدخول في مضيق: چوونه ناو، له ری بی باریکه ریگه یه که وه، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿حتى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ﴾ الأعراف/٤٠، و ﴿يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ﴾ الحج/٦١، ناگای دانه له سه ر ئه وه ی که خوای گه وره جیهانی له سه ر یه کخستوو له زیادبوونی شه و له پوژو زیادبوونی پوژ له شه و، ئه وه ش به پی جیگه کانی هه له انی خوړو جیگه کانی ئاوابوونی. (وليجة): هه موو ئه و شتانه یه که مروځ ده یکاته جیگه ی پشت پیبه ستنی خو ی و له ئه هلی ئه وه نه بووه، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَةً﴾ التوبة/١٦.

وکاء: الوکاء: رباط الشيء: هوکاری به ستن و گیرکردنی شت، هه ندیک جار (وکاء) ده کړیته ناو بو ئه و کیس و ده فره ی که شتیکی تیا داده نریت و پیی ده به ستریت،

هر له وه: (أوَكَّأْتُ فَلَانًا): کورسی و هوکاری پالدا نه وه م بو فلان دانا. (توکأ علی العصا): خویدا به سه ریاو خو ی پیگرت. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿هي عصاي أتوكأُ عليها﴾ طه/١٨.

ولد: الولد: المولود: له دایک بوو، بو تاک و کوو بچووک و گه وره ده وتریت، (والدان): باوک و دایک. (وليد): که سیک تازه له دایک بو بیټ، (ولد): بریتییه له کو ی (ولد).

وهب: الهبة: أن تجعل ملكك لغيرك بغير عوض: به خشینی شت و مولکی خو ت به غهیری خو ت، بی قه ره بوو. ده وتریت: (وَهَبْتُهُ هِبَةً وَمَوْهَبَةً وَمَوْهَبًا): شته که م بی به رانه ر پی به خشی. (وهاب): خوای زور به خشنده، ده به خشیت به هه موو که سیک له سه ر مافی خو ی.

وهج: الوهج: حصول الضوء والحر من النار: په یادبوونی پووناکی و گه رمییه له ناگر، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿سِرَاجًا وَمَاجًا﴾ النبأ/١٢، اته: پووناکی ده ره. (وهج يهج ويوهج، وتوهج): ناگره که بلیسه ی سهندو گه رم بوو.

ولي: الولاء والتوالي: أن يحصل

واته: هر کات کۆرپه که له سکیدا گه وره ده بیئت، ئه و لاوازیی له سه ر لاوازیی زیاده ده بیئت.

وهی: الوهّی: شَقُّ فِي الْأَدِيمِ وَالتَّوْبُ ونحوهما: دران و له تبوونی پیست و جل و بهرگو هاوشیوه یان، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَأَنْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ﴾ الحاقه/ ۱۶، (واهی) هه موو شتیك به سته ره که ی شل بیته وه، ئه وه هه لوه شاوه.

وی: وَي: كَلِمَةٌ لِلتَّحَسُّرِ وَالتَّائِبِ وَالتَّعَجُّبِ: وشه یه که بو داخ و هسه رهت و په شیمان بوونه وه و سه رسامبوون. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَيَكُنَّ اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ القصص/ ۸۲.

ویل: وَيْلٌ: قُبْحٌ: ناشیرین و ناپه سه ند، هه ندیک کات به کاردیت بو هسه رهت و داخه لکیشان. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَوَيْلٌ لِّلْكَافِرِينَ﴾ إبراهيم/ ۲.

شیئان فصاعداً حصولاً لیس بینهما ما لیس منهما: به دوای یه کداهاتی دوو شت و زیاتر، که شتیك له غه یری ره گه زی خویان له نیوانیاندا نه بیئت، ئه وه ده خوازیت بو نزیکی له رووی شوین و پیژوه ئاین و هاورییه تی و پشتیوانی و بیروباوه ره وه. (ولایه): پشتیوانی، (ولایه): فه رمانگرتنه ده ست. (ولی) و (مولی): گه وره و خاوه ن و په روه ردگارو سه ره ریشتیارو دوست و خوشه ویست. ده وتریت: (المؤمن ولی الله، والله ولی المؤمنین). (تولی): وازه ئتان له پاریژو گوپرایه لی و ملکه چیی، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ﴾ الأنفال/ ۲۰، (ولی دبره): تیکشکا و پشتی هه لکرد. (ولی): ئه و بارانه یه که له دوای بارانی یه که می به هار دیئت.

وهن: الوهن: ضَعْفٌ مِنْ حَيْثُ الْخَلْقِ: لاوازیی و چروسان له رووی دروستییه وه، یان له رووی ئاکاریه وه، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿وَهَنَّا عَلَى وَهْنٍ﴾ لقمان/ ۱۴،

مكتبة

بهشی پتی ی

مكتبة

به شی پتی (ی)

ئاماژیه بو ئه و هیزه ی که هه یانه .

یسر: الیُسْر: ضد العُسر: ئاسان، دژی نارِه حه تی. (تیسر کذا واستیسر): تَسَهْل: واته: ئاسان بوو. (یسر): ئاسانی کردو سازی کرد. (یسیر): شتی که م. (میسرة و یسار): دهوله مه ندیی و بی ئاتاجیی.

یأس: الیأس: انتفاء الطمع.. نه مانی ته ماع، ته ماع بریی.

یقن: الیقین: من صفة العلم فوق المعرفة والدرایة وأخواتها: له صیفته ی (علم)ه، له سه رو مه عریفه و شاره زایی و دهسته خوشک و براكانییه وهیه. دهوتریت: (علم یقین)، به لام ناوتریت: (معرفة یقین)، ئه وه بریتیه له ئارامیی و جیگیریی تیگه یشتن، له گه ل چه سپاویی حوكم و بریار. خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿علمُ الیقین﴾ التکاثر/۵، و ﴿عین الیقین﴾ التکاثر/۷، و ﴿حق الیقین﴾ الواقعة/۹۵، له نیوانیاندا چه ند جیاوازییه که هه یه.

یبس: (یبس الشيء ییبس): شته که دوای ته ری، وشک بووه وه. (الیبس): یابس النبات: پروه کی وشک، هه ر شیداری و ته رییه کی تیا بوو، نه ما، پوی. (یبس): ئه و شوینه ی ئاوی تیدا بی و نه مینیت و پروات، وشک کات، خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿فاضرب لهم طریقا فی البحر یبسا﴾ طه/۷۷.

یتم: الیتم: انقطاع الصبی عن أبیه قبل بلوغه: هه تیو بوون، داپرانی مندال له باوکی، پیش بالغوونی. هه موو تاککه و توویه که (یتیم) هه تیوه. دهوتریت: (درة یتیمه): مروارییه کی بی هاوتاو بی هاوشان.

ید: (الید): دهست، ئه ندامی له ش. ئه سه له که ی: (یدی)ه، له بهر ئه وه ی کۆکه ی بریتیه له: (أید ویدی). خوای گه وره فه رموویه تی: ﴿واذکر عبدا داود ذا الأید﴾ ص/۱۷، ای: ذا القوة: واته: خاوه ن هیز. ﴿أولی الأیدی والأبصار﴾ ص/۴۵،

یم: الیمّ: البحر: دهریا، (یمامة): ناوی
 نافرہ تیک بووہ، شاری یمامہ بہوہ وہ ناونراوہ.
یمن: (الیمین): ئەسلہ کہی راستی
 پیچہ وانہی چہ پہ، ہر وہا بہ کارہاتوہ لہ
 وہ صفکردنی خوای گہورہ دا، خوای گہورہ
 فرموویہ تی: ﴿وَالسَّمَاوَاتِ مَطْوِيَّاتٍ بِيَمِينِهِ﴾
 الزمر/۶۷، لہ سہر ناستی بہ کارہینانی دەستی
 قودرہت و توانا تیایدا. خوای گہورہ
 فرموویہ تی: ﴿إِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ
 الْيَمِينِ﴾ الصافات/۲۸، ہی: الناحية التي
 كان منها الحق فتصرفوننا عنها: واتہ: ئەو
 ناوچہ و لایہ نہی کہ حەقی لیوہ بووہ، ئیوہ
 لیئہوہ دەہاتنہ لامان. خوای گہورہ
 فرموویہ تی: ﴿لَاخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ﴾ الحاقہ/
 ۴۵، واتہ: ریگریمان کردو لامانبرد. خوای
 گہورہ فرموویہ تی: ﴿وَأَصْحَابِ الْيَمِينِ﴾
 الواقعة/۲۷، کہسانی خاوہن بہختہ و ہریو
 یارانی دەستہ راست. (الیمین) ئیستیعارہ
 کراوہ بو پیرۆزراگرتن. (الیمین) لہ سوینددا لہ
 (الید) دەست وەرگیراوہ بہو پیئہی کہ خاوہن
 پەیمان و سویندخوورو غەیری ئەو، دەہیکات.
 خوای گہورہ فرموویہ تی: ﴿أَمْ لَكُمْ أَيْمَانُ
 عَلَيْنَا بِالْغَةِ﴾ القلم/۳۹. ﴿وَإِنْ نَكُثُوا أَيْمَانَهُمْ
 مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ﴾ التوبة/۱۲.

ینع: (يَنْعَتِ الثَّمَرَةُ تَيْنَعُ يَنْعًا وَيُنْعَاءُ،
 وَأَيَّنَعَتْ إِيْنَاعًا، وَهِيَ يَانَعَةٌ وَمَوْنَعَةٌ): میوہ
 بہرو بوومہ کہ پیگہ یشت، پیگہ یشتوہ، کاتی
 رین و چین و لیگردنہ وہی ہاتوہ. خوای گہورہ
 فرموویہ تی: ﴿أَنْظُرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ
 وَيَنْعِهِ﴾ الأنعام/۹۹، (الیانع): ئەو شتہیہ
 گہ یشتبیتہ ئەویہ پری لہ پیگہ یشتووی.

یوم: الیوم: يُعَبَّرُ بِهِ عَنْ وَقْتِ طُلُوعِ
 الشَّمْسِ إِلَى غُرُوبِهَا، وَقَدْ يُعَبَّرُ بِهِ عَنْ مَدَّةِ
 مِنَ الزَّمَانِ أَيَّ مَدَّةٍ كَانَتْ: الیوم: گوزارشتی
 پیدہ کریت لہ کاتی ہلہاتنی خوور، تا کاتی
 ناوابوونی. ہندیگ جار گوزارشتی پی دە کریت
 لہ ماوہیہ کی زہمہ نیی، ماوہ کہ ہرچہ ند بیت،
 خوای گہورہ فرموویہ تی: ﴿وَذَكَرَهُمْ بِأَيَّامِ
 اللَّهِ﴾ إبراهيم/۵، کاتیک (ایام) بخیرتہ پال ناوی
 (اللہ) بو گہورہ و ریژدارکردنی کاری ئەو
 رۆژانہیہ، لہ وہی کہ خوای گہورہ نیعمہ تیکی
 زوری تیایدا بہ سہریاندا پڑاندوہ. (یوم) لہ گہل
 (إن) یہ کدہ کریت دەوتریت: (یومئذ) وہک خوای
 گہورہ فرموویہ تی: ﴿فَذَلِكَ يَوْمًا مِنْ
 عَسِيرٍ﴾ المدثر/۹.

یس: (یس) قیل: معناه یا انسان:^{۵۴}

(یس): و تراوه: واته ئه‌ی ئینسان. به لام
پاسته‌که‌ی (یس): له پیته‌کانی هیجاو
حونجه‌یه، وه‌ک سه‌رجه‌م پیته‌کانی تری
سه‌ره‌تای سوره‌ته‌کان.

یا: (یا): حرف النداء ، ویستعمل فی

البعید. (یا): ئامرازی بانگکردنه (له زمانی
عه‌ره‌بییدا)، بـۆ دوور بـه‌کار دیت.

^{۵۴} ئه‌مه له (ابن عبّاس) و (حسن) و (عکرمه) و (الضحاک)

په‌ویه‌ت کراوه. (الدر المنثور) ۷/۴۱. (ع.ع)

به پشتیوانی خوای گه‌وره

له وه‌رگیڕانی پوخته‌ی ئەم کتێبه به‌نرخه (ته‌ه‌ذیب مفردات ألفاظ القرآن)،
ته‌واو بووین، له شاری سلێمانی، هه‌ریمی کوردستان، له کاتژمێر (۱۱:۲۶) ی شه‌وی
چوارشه‌مه له‌سه‌ر پینچ شه‌مه‌ی (۷) له‌سه‌ر (۸) ی موحه‌رره‌می سالی (۱۴۳۹) ی
کوچیی، به‌رامبه‌ر (۲۷) له‌سه‌ر (۲۸) ی ئه‌یلولی سالی (۲۰۱۷)، له‌ مالی خو‌مان، له
گه‌ره‌کی (حاجیاوا). سوپاس و ستایشی بی‌ پایان بو‌ خوای گه‌وره‌.

سبحان ربك رب العزة عما يصفون،

وسلام على المرسلين، والحمد لله رب العالمين.

پیرستی بابہت و بہشی پیتہکان

بابہت	لاپہرہ
پیشہ کی د. عمر عبد العزیز.....	۵.....
پیشہ کی وہرگیپر.....	۹.....
کورته یهک له ژیاننامہی (راغب ئه صفہ ہانی).....	۱۱.....
بہشیک له پیشہ کی راغب بو (مفردات).....	۱۵.....
بہشی پیتی (أ).....	۱۹.....
بہشی پیتی (ب).....	۳۵.....
بہشی پیتی (ت).....	۵۵.....
بہشی پیتی (ث).....	۶۱.....
بہشی پیتی (ج).....	۶۷.....
بہشی پیتی (ح).....	۸۱.....
بہشی پیتی (خ).....	۱۰۳.....
بہشی پیتی (د).....	۱۱۷.....
بہشی پیتی (ذ).....	۱۲۷.....
بہشی پیتی (ر).....	۱۳۳.....
بہشی پیتی (ز).....	۱۵۱.....
بہشی پیتی (س).....	۱۵۹.....
بہشی پیتی (ش).....	۱۷۹.....
بہشی پیتی (ص).....	۱۹۱.....
بہشی پیتی (ض).....	۲۰۳.....

۲۰۹.....	به‌شی پی‌تی (ط)
۲۱۷.....	به‌شی پی‌تی (ظ)
۲۲۱.....	به‌شی پی‌تی (ع)
۲۴۱.....	به‌شی پی‌تی (غ)
۲۵۱.....	به‌شی پی‌تی (ف)
۲۶۳.....	به‌شی پی‌تی (ق)
۲۷۹.....	به‌شی پی‌تی (ك)
۲۸۹.....	به‌شی پی‌تی (ل)
۲۹۹.....	به‌شی پی‌تی (م)
۳۱۱.....	به‌شی پی‌تی (ن)
۳۳۱.....	به‌شی پی‌تی (ه)
۳۴۱.....	به‌شی پی‌تی (و)
۳۵۷.....	به‌شی پی‌تی (ی)
۳۶۱.....	پی‌رست